

**UCHWAŁA NR/...../.....
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
z dnia**

**w sprawie aktualizacji
Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2020**

Na podstawie art.11 ust. 1 – 1e, art. 18 pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 596) oraz art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.)

Sejmik Województwa Podkarpackiego uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się zaktualizowaną *Strategię rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2020* (stanowiącą załącznik nr 1 do niniejszej uchwały) wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* (stanowiącą załącznik nr 2 do niniejszej uchwały).

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Podkarpackiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

UZASADNIENIE

Główną przesłanką przystąpienia do prac nad aktualizacją *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020* była zmiana systemu zarządzania rozwojem kraju, mająca na celu zwiększenie skuteczności programowania i wdrażania polityki rozwoju jak również uwzględnienie wniosków z toczącej się debaty nad zasadami polityki spójności po 2013 r. oraz nowej Strategii Europa 2020. Zasadnicza modyfikacja dotychczas prowadzonej polityki regionalnej wyznaczona w działaniach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego polegających na uporządkowaniu krajowych dokumentów strategicznych oraz w szczególności uwzględnienie celów rozwojowych polityki spójności UE po 2013 roku zawartych w dokumencie *Europa 2020* stanowiło podstawę rozpoczęcia prac zmierzających do aktualizacji *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego 2007-2020*.

Oficjalnym rozpoczęciem prac związanych z aktualizacją dokumentu było przyjęcie przez Sejmik Województwa Podkarpackiego uchwały Nr IX/131/11 z 30 maja 2011 r. w sprawie przystąpienia do aktualizacji *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020*.

Uchwałą Nr 144/3314/12 z dnia 6 czerwca 2012 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego przyjął *Założenia do aktualizacji Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020*, w których dokonano analizy podstawowych obszarów aktywności województwa oraz zidentyfikowano dziedziny działań strategicznych i priorytety tematyczne.

Założenia były punktem wyjścia do rozpoczęcia właściwych prac nad przygotowaniem projektu zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020*. W proces aktualizacji zaangażowano szerokie grono specjalistów, ekspertów oraz przedstawicieli środowisk reprezentatywnych dla poszczególnych dziedzin działań strategicznych oraz priorytetów rozwojowych, a także Departamenty UM WP wnoszące merytoryczną wiedzę z zakresu ich działania. Dla każdej z dziedzin działań strategicznych (4 dziedziny) jak również dla każdego priorytetu tematycznego (19 priorytetów) zostały powołane odpowiednio zespoły zadaniowe oraz podzespoły tematyczne. Były one odpowiedzialne za przygotowanie zapisów części kierunkowej zaktualizowanej Strategii, w tym: analizę strategiczną województwa podkarpackiego, wskazanie celów priorytetowych, wybór kierunków działań, określenie pożądaných efektów realizowanych działań, wyznaczenie obszarów strategicznej interwencji oraz określenie wskaźników realizacji celów. Zlecono również 5 ekspertyz, które zostały wykorzystane przy opracowaniu projektu aktualizacji Strategii. Ponadto cały proces aktualizacji był wspierany merytorycznie przez eksperta zewnętrznego - prof. Andrzeja Miszczuka (EUROREG Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych, Uniwersytet Warszawski).

Wstępny projekt dokumentu *Strategii* został zaprezentowany Radnym Województwa na Komisjach Sejmiku Województwa Podkarpackiego oraz na sesji Sejmiku w marcu 2013 r.

Projekt *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Aktualizacja na lata 2013-2020 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko* został przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego Uchwałą Nr 224/5328/13. Projekt był efektem szerokiej, gruntownej i merytorycznej dyskusji nad najważniejszymi dla rozwoju regionu kwestiami, celami prowadzonej polityki rozwoju oraz pożądanymi efektami prowadzonych działań.

Projekt strategii (zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju - t.j. Dz. U. z 2009 r., Nr 84, poz. 712 z późn. zm.) wymagał

przeprowadzenia konsultacji społecznych z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz z Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Mając na uwadze powyższe w okresie od 22 kwietnia do 27 maja 2013 r. przeprowadzone zostały konsultacje społeczne projektu *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Aktualizacja na lata 2013-2020*. Równocześnie na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego zamieszczono ogłoszenie informujące o konsultacjach społecznych projektu Strategii.

Zaproszenie do włączenia się w proces konsultacji społecznych zostało również przesłane do prezydentów miast, starostów, burmistrzów i wójtów jednostek samorządu terytorialnego województwa podkarpackiego. Zarząd Województwa zwrócił się ponadto z prośbą do Marszałków województw świętokrzyskiego, lubelskiego, małopolskiego oraz do Lwowskiej Obwodowej Administracji Państwowej, Zakarpackiej Obwodowej Administracji Państwowej i Presovskeho Samospravneho Kraja o udział w konsultacjach.

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju projekt *Strategii* znalazł się w dniu 20 maja 2013 r. w porządku obrad Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Ponadto zgodnie z przepisami ustawy z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (DZ.U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.) projekt *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Aktualizacja na lata 2013-2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* podlegał zaopiniowaniu przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Rzeszowie.

Zebrane w procesie konsultacji społecznych uwagi i opinie do projektu *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Aktualizacja na lata 2013-2020* oraz *Prognozy oddziaływania na środowisko* podlegały rozpatrzeniu przez Zarząd Województwa Podkarpackiego. Część uwag i wniosków, zgodna ze stanowiskiem Zarządu dot. rozpatrzenia uwag zebranych w trakcie konsultacji społecznych została uwzględniona w wersji dokumentów stanowiących załączniki do niniejszej uchwały.

W trakcie trwania konsultacji do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego wpłynęło ogółem 139 uwag; 61 uwag zostało uwzględnionych (co stanowi 43,88%), 73 uwagi odrzucono (co stanowi 52,52%), 5 uwag zawierało się w obecnych zapisach Strategii (co stanowi 3,60%).

Uwagi do Strategii zgłosiło 31 podmiotów, w tym: 1 ministerstwo, 20 jednostek samorządów terytorialnych, w tym: 6 Starostw i 14 Gmin, 7 jednostek organizacyjnych funkcjonujących w zakresie służby zdrowia, bezpieczeństwa, planowania przestrzennego, rozwoju regionalnego, ochrony środowiska i gospodarki cieplnej oraz 3 stowarzyszenia. Ponadto, uwagi do Strategii zgłosiły 3 osoby fizyczne.

Do *Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020. Aktualizacja 2013-2020* wpłynęło ogółem 9 uwag; 6 uwag odrzucono (co stanowi 66,67%), 3 uwagi uwzględniono (co stanowi 33,33%). Uwagi do *Prognozy* zgłosiło 4 podmioty, w tym: 2 jednostki samorządów terytorialnych, (1 szczebla wojewódzkiego i 1 szczebla gminnego), 2 jednostki organizacyjne funkcjonujące w zakresie bezpieczeństwa i ochrony środowiska.

Podmioty zgłaszające wnioski przede wszystkim zwracały uwagę na konieczność uzupełnienia, dostosowania do stanu faktycznego lub doprecyzowania opisów zawartych w projekcie. Wszystkie wnioski zostały poddane wnikliwej analizie i zostały wykorzystane w procesie przygotowania końcowej wersji aktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020.

Zgodnie z art. 18 pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 596) do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy

uchwalanie strategii rozwoju województwa. Projekt *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Aktualizacja na lata 2013-2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* stanowił będzie przedmiot obrad Sejmiku Województwa Podkarpackiego.

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
w Rzeszowie z dnia 2013 r.



Samorząd Województwa Podkarpackiego

STRATEGIA ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO NA LATA 2007 - 2020
Aktualizacja na lata 2013 - 2020

Projekt

Rzeszów, czerwiec 2013

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	5
I. WYJŚCIOWA ANALIZA STRATEGICZNA	8
I.1 Ocena dotychczasowej realizacji Strategii.....	8
I.2. Przesłanki aktualizacji Strategii	10
I.3 Województwo podkarpackie w krajowych dokumentach strategicznych	11
I.4. Analiza SWOT dla województwa podkarpackiego	15
I.5. Wnioski z diagnozy i rekomendacje dla części kierunkowej Strategii	20
II. TRENDY ROZWOJU DO 2020 r.	25
II.1. Scenariusze rozwoju z uwzględnieniem dynamiki zmian kluczowych uwarunkowań i potencjałów.....	25
II.2. Wizja rozwoju województwa podkarpackiego w 2020 r.	29
III. UKŁAD CELÓW STRATEGICZNYCH	31
IV. DZIEDZINY DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH, PRIORYTETY TEMATYCZNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ	33
1. KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA	33
1.1. Przemysł	33
1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	35
1.3. Turystyka.....	37
1.4. Rolnictwo.....	39
1.5. Instytucje otoczenia biznesu.....	41
2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY	44
2.1. Edukacja	44
2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe.....	46
2.3. Społeczeństwo obywatelskie	48
2.4. Włączenie społeczne	49
2.5. Zdrowie publiczne.....	50
2.6. Sport powszechny	52
3. SIEĆ OSADNICZA	54
3.1. Dostępność komunikacyjna	54
3.2. Dostępność technologii informacyjnych	57
3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa	59
3.4. Funkcje obszarów wiejskich	62
3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu	65
4. ŚRODOWISKO I ENERGETYKA	68
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	68
4.2. Ochrona środowiska.....	71
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii.....	75
V. SYSTEM REALIZACJI I RAMY FINANSOWE.....	79
V.1. System realizacji.....	79
V.2. Ramy finansowe	88
VI. WNIOSKI Z OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	96
Spis tabel i rysunków.....	98

Wprowadzenie

Przygotowany przez samorząd województwa zaktualizowany dokument Strategii rozwoju województwa podkarpackiego do roku 2020 jest wynikiem szerokiej i bardzo aktywnej współpracy środowisk społecznych i gospodarczych, których przedstawiciele wyrazili zdecydowaną wolę współpracy również w trakcie realizacji zaktualizowanej Strategii. Niniejszy dokument, który wyznacza kluczowe obszary działań strategicznych na najbliższe kilka lat przygotowywany był w warunkach nowej koncepcji polityki rozwoju, w tym także polityki regionalnej preferującej przede wszystkim zintegrowane i wieloaspektowe podejście do rozwoju terytorialnego ze szczególnym uwzględnieniem posiadanych specyficznych potencjałów rozwoju, stwarzających szansę budowania wymiernych przewag konkurencyjnych. Jest to z pewnością nowe doświadczenie w procesie programowania strategicznego, które z jednej strony wymaga znacznie większego niż do tej pory zaangażowania eksperckiego, ale z drugiej strony niezbędna jest nadal szeroka partycypacja społeczna, stwarzająca możliwości znacznie aktywniejszego udziału w realizacji strategii ze strony kluczowych podmiotów zewnętrznych ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych.

Przyjęte w naszej strategii podstawowe kierunki rozwoju koncentrują się przede wszystkim na kilku najważniejszych kwestiach mających szczególnie ważne znaczenie dla podstawowych wyzwań nowej polityki spójności, a tym samym dla przyszłości województwa podkarpackiego. Chcemy przede wszystkim wzmacniać innowacyjną i konkurencyjną gospodarkę w oparciu o dobrze wykształcony i kreatywny kapitał ludzki i społeczny.

Województwo podkarpackie jest regionem posiadającym duży potencjał w zakresie innowacyjnego przemysłu, zwłaszcza w zakresie: branży elektromaszynowej i maszynowej ze szczególnym uwzględnieniem lotnictwa a także: ICT, chemicznej, energetycznej wraz z odnawialnymi źródłami energii, rolno-spożywczej oraz sektora jakości życia (turystyka, agroturystyka, turystyka medyczna, rekreacja, odnowa biologiczna, opieka nad ludźmi starszymi, rolnictwo ekologiczne i związane z nim przetwórstwo rolno-spożywcze). Dla pełnego wykorzystania tego potencjału niezbędne będą działania prowadzące do zwiększenia współpracy przedsiębiorców ze sferą nauki, komercjalizacja nowoczesnych technologii, jak również zdecydowane podniesienie nakładów na działalność B+R. Istotne będą również działania kreujące warunki i zachęty dla inwestorów do lokowania środków w regionie, szczególnie w sektory zaawansowane technologicznie.

Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw województwa podkarpackiego wymagać będzie istotnego wzmacniania sieci powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami a jednostkami naukowo-badawczymi oraz dalszego rozwijania współpracy między sferą nauki a gospodarką, jak również zapewnienia wysokokwalifikowanych kadr, w tym kadr zarządzających oraz budowania mechanizmów wspierających społeczną odpowiedzialność biznesu. Wzmocnienie istniejących i rozwój nowych innowacyjnych sektorów przemysłu ma przynieść wzrost poziomu inwestycji w regionie, eksportu oraz wzrost zatrudnienia.

Chcemy zatem wzmacniać te kierunki w programowaniu strategicznym, które rozwijają innowacyjne myślenie rozumiane szeroko jako prorozwojowa postawa społeczna. Mamy świadomość, że kluczowym elementem gospodarki opartej na wiedzy jest edukacja stanowiąca fundament rozwoju społeczno-gospodarczego. Bez sprawnego, elastycznego i odpowiednio ukierunkowanego systemu kształcenia nie może być mowy o zwiększeniu jakości kapitału ludzkiego, także w jego wymiarze społecznym. Główne kierunki działań w tym zakresie powinny uwzględniać poprawę jakości i efektywności systemu edukacyjnego oraz umożliwić powszechny dostęp do edukacji. Otwartość systemu edukacji na potrzeby globalnego i regionalnego rynku pracy, likwidacja barier ograniczających dostęp do edukacji oraz systematyczne podnoszenie jakości kształcenia, przyczynić się powinno do zwiększania mobilności i aktywności zawodowej oraz umożliwić samorealizację i obywatelskie uczestnictwo w życiu społecznym.

Niewątpliwie ważnym obszarem naszej aktywności w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej będzie dalsza poprawa dostępności komunikacyjnej zarówno w zakresie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych. Podstawowym celem rozwoju systemu transportowego regionu jest osiągnięcie wysokiej dostępności komunikacyjnej Rzeszowa oraz głównych ośrodków miejskich regionu w przestrzeni krajowej i międzynarodowej. Kluczowe znaczenie w tym względzie będzie miał rozwój głównych sieci transportowych (autostrada A4, magistrala kolejowa E 30, S19 – planowany szlak transportowy „Via Carpatia” oraz S74), modernizacja dróg krajowych łączących województwo w przestrzeni krajowej (DK4, DK77, DK28, DK73, DK84), jak również utworzenie bezpośrednich połączeń drogowych (S9) i bezpośredniego najkrótszego połączenia kolejowego (L 71, L25) ze stolicą kraju. Dla poprawy dostępności komunikacyjnej regionu konieczna jest również budowa funkcjonalnych węzłów drogowych pozwalających na włączenie budowanej autostrady i planowanych

dróg ekspresowych w istniejącą sieć drogową województwa. Dostępność zewnętrzną województwa poprawi budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz rozwijanie połączeń intermodalnych i budowa centrów logistycznych (głównie przy granicy z Ukrainą, w okolicy Rzeszowa i w ciągu LHS). Większą przepustowość i likwidację „wąskich gardeł” w transporcie drogowym zapewni budowa obwodnic miast. W układzie transportowym regionu istotną rolę nadal odgrywać będzie Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka, który jednocześnie stanowi ważny element krajowego systemu lotnisk. Podejmowane działania powinny zmierzać do większego umiędzynarodowienia lotniska oraz pełnego wykorzystania jego możliwości w zakresie transportu osób i towarów. Należy również wspierać rozwój lotnisk lokalnych o wyspecjalizowanych funkcjach (sanitarnych, sportowych, szkoleniowych, przyzakładowych i itp.), które poprawiają dostępność komunikacyjną oraz stanowią czynnik ożywienia gospodarczego ośrodków subregionalnych.

Obok infrastruktury komunikacyjnej znaczący udział w poprawie jakości życia mieszkańców oraz zwiększeniu konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej województwa będzie miał dalszy rozwój infrastruktury informatycznej i świadczonych za jej pośrednictwem usług.

Należy jednak pamiętać, że sugerowane w *Strategii* kluczowe przedsięwzięcia inwestycyjne, których realizacja leży w kompetencji administracji centralnej, będą zależne od odpowiedniej polityki Rządu, a także związanych z nią możliwości finansowych budżetu państwa.

Uwzględniając kluczowe założenia Krajowej Polityki Miejskiej należy w dalszym ciągu utrzymywać wizerunek Rzeszowa jako dynamicznego ośrodka, który w wielu dziedzinach wykracza poza ramy stolicy województwa i odgrywa rolę lidera rozwoju regionalnego. Obok ważnego znaczenia gospodarczego, miasto realizuje najważniejsze dla regionu funkcje publiczne o znaczeniu metropolitalnym, w tym administracyjne, specjalistycznej opieki zdrowotnej, szkolnictwa wyższego, wysokiej kultury i inne, które powinny decydować o uzyskaniu silnej pozycji konkurencyjnej w wymiarze krajowym i międzynarodowym, a tym samym wpływać na wzmocnienie procesów rozwojowych na obszarze całego województwa.

Działania strategiczne związane z funkcją obszarów wiejskich koncentrować się będą na wspieraniu kierunków służących podniesieniu standardu i polepszeniu jakości życia ich mieszkańców. Będą one prowadzone zarówno w sferze materialnej jak i na płaszczyźnie społecznej. Dlatego też wspierane będą m. in. działania służące poprawie infrastruktury technicznej umożliwiającej wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Równolegle wspierane będą inicjatywy służące aktywizacji społeczności i władz samorządowych lokalnych ukierunkowanej m. in. na rozwój postaw przedsiębiorczości. Działania te będą ze sobą dodatnio skorelowane, a ich efektem będzie powstawanie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, m. in. w przetwórstwie, usługach, handlu jak również w sferach niezwiązanych z rolnictwem, a związanych z walorami wsi.

Szczególną rolę w procesach dynamizowania rozwoju społeczno-gospodarczego odgrywać będą miasta jako ośrodki koncentracji funkcji gospodarczych i usługowych stanowiące zarazem duże skupiska ludności oraz rynki pracy. Poza Rzeszowem, w województwie można wskazać 8 ośrodków miejskich, które ze względu na pełnione funkcje gospodarcze oraz koncentrację świadczonych usług publicznych i usług wyższego rzędu można określić jako regionalne bieguny wzrostu. Szczególną rolę w tej kategorii miast odgrywają ośrodki subregionalne, tj.: Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola i Tarnobrzeg.

Układem docelowym, który powinien stanowić jeden z istotnych celów polityki regionalnej i przestrzennej województwa, powinien być układ potencjalnych biegunów wzrostu – w większości bi- lub multipolarnych - pod warunkiem silnego wzmocnienia powiązań funkcjonalnych (w tym zwłaszcza integracji ich rynków pracy) wchodzących w ich skład ośrodków miejskich, tj.:

- Krosno-Jasło
- Dębica-Ropczyce-Mielec
- Przemyśl
- Tarnobrzeg-Sandomierz-Stalowa Wola
- Jarosław-Przeworsk
- Sanok-Lesko-Ustrzyki Dolne

Ponadto jako ośrodek wymagający interwencji w zakresie wsparcia funkcji ponadlokalnych uznany powinien zostać Lubaczów.

Rozmieszczenie biegunów wzrostu, w tym ośrodków subregionalnych na obszarze województwa oraz ich położenie względem ośrodka centralnego – Rzeszowa jest ogromnym potencjałem, stwarzającym możliwości równomiernego rozwoju województwa oraz zapewniającym wysoki stopień zintegrowania regionalnego systemu osadniczego.

Ważnym kierunkiem zaproponowanej koncepcji rozwojowej jest także racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego, w tym zwłaszcza zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwaniem ich negatywnych skutków. Istotnym elementem jest także utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.

Realizacja gospodarczych celów województwa musi także uwzględniać bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii. Realizacja tego priorytetu tematycznego strategii i kreowanie regionalnej polityki energetycznej polegać będzie na dywersyfikacji źródeł energii z maksymalnym wykorzystaniem własnych zasobów paliw i energii ze szczególnym uwzględnieniem możliwości pozyskania energii ze źródeł odnawialnych.

Chcemy, aby ważnym efektem realizacji strategii obok wymienionych wyżej wybranych kierunków aktywności województwa, a także propozycji przedsięwzięć prorozwojowych była także umiejętność budowania efektywnej i racjonalnej współpracy pomiędzy różnymi podmiotami zaangażowanymi w rozwój regionu. Znamiennym przykładem budowania takich właśnie postaw były szerokie konsultacje społeczne Założeń i następnie właściwego dokumentu Strategii. Prowadzony w ten sposób dialog społeczny na temat przyszłości regionu wykazał niespotykaną wcześniej aktywność jego mieszkańców, za którą chcielibyśmy jeszcze raz serdecznie podziękować. Wiele zgłoszonych w trakcie bezpośrednich spotkań uwag i sugestii zostało wykorzystanych w pracach nad aktualizowaną Strategią. Jesteśmy przekonani, że rosnąca aktywność społeczna, w tym także świadomość znaczenia dobrze zaprogramowanej polityki rozwoju pozwoli również na skuteczną realizację jej celów przy szerokim udziale mieszkańców województwa podkarpackiego.

Władysław Ortyl

Lucjan Kuźniar

Jan Burek

Tadeusz Pióro

Bogdan Romaniuk

Marszałek
Województwa
Podkarpackiego

Wicemarszałek
Województwa
Podkarpackiego

Wicemarszałek
Województwa
Podkarpackiego

Członek Zarządu
Województwa
Podkarpackiego

Członek Zarządu
Województwa
Podkarpackiego

I. WYJŚCIOWA ANALIZA STRATEGICZNA

I.1 Ocena dotychczasowej realizacji Strategii

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 (Strategia) została uchwalona przez Sejmik Województwa Podkarpackiego w październiku 2006 r. W 2010 r. dokument został zaktualizowany. Podstawową przesłanką aktualizacji była konieczność dostosowania zapisów *Strategii* do wymogów zmienionych, obowiązujących wówczas przepisów prawnych i krajowych dokumentów strategicznych. Nie uległ zasadniczej zmianie układ celów strategicznych i priorytetów. Przed przystąpieniem do bieżącej aktualizacji obydwie dokumenty zostały poddane ocenie, dokonanej przez zewnętrzny podmiot: Instytut Badań Strukturalnych z siedzibą w Warszawie, pod kątem stopnia realizacji oraz oceny *aktualności celów i priorytetów rozwojowych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 w kontekście nowych zadań i wyzwań polityki rozwoju kraju i Unii Europejskiej*. Wyniki badań i wnioski zostały przedstawione w postaci raportu ewaluacyjnego.¹ Dokonany przez Autorów przegląd różnorodnych działań prorozwojowych podejmowanych na Podkarpaciu od 2006 r., wykazał, że wszystkie istotne kierunki interwencji zapisane w *Strategii*, były lub ciągle są realizowane. Poszczególne priorytety różniły się jednak od siebie skalą interwencji oraz stopniem jej dopasowania do szczegółowych zapisów *Strategii*. Nieuwzględnienie w ocenianym dokumencie wartości docelowych wskaźników monitorowania spowodowało, że ocena stopnia realizacji przybrała charakter jakościowy:

1. Gospodarka regionu: obszar został uznany za najlepszy element *Strategii* – zarówno z punktu widzenia zapisów, jak i faktycznej realizacji. Sposób sformułowania poszczególnych obszarów interwencji był, co do zasady, właściwy i dobrze odzwierciedlał ówczesne potrzeby rozwojowe Podkarpacia. Podjęte działania nie przyniosły co prawda zauważalnych rezultatów na poziomie wskaźników makroekonomicznych, można jednak oczekiwać, że zrealizowane już inwestycje uruchomią w nadchodzących latach korzystne efekty podażowe.

Realizacja interwencji w obszarze przedsiębiorczości przebiegała w sposób właściwy, pomimo, że wsparcie o charakterze dotacyjnym w ramach *RPO WP 2007-2013* nie w pełni odpowiadało zapisom *Strategii* – m.in. dlatego, że nie ograniczono jej wyłącznie do przedsięwzięć innowacyjnych. Pozytywnie oceniona została także interwencja w obszarze innowacyjności.

Zdecydowanie najniżej oceniono interwencję w obszarze turystyki - w ramach *RPO WP 2007-2013* skoncentrowano się przede wszystkim na cennych turystycznie obiektach dziedzictwa narodowego, pomijając przedsięwzięcia wspierające kreację i promocję konkurencyjnych produktów turystycznych. Dlatego też sektor turystyczny stanowi w dalszym ciągu niewykorzystany potencjał Podkarpacia.

2. Infrastruktura techniczna: obszar ukierunkowany na rozwój infrastruktury technicznej został oceniony pozytywnie. W wyniku realizacji inwestycji drogowych w ramach kończącej się perspektywy finansowej UE, w najbliższym czasie nastąpi skokowa poprawa dostępności transportowej województwa podkarpackiego w porównaniu z okresem poprzedzającym uchwalenie *Strategii*. Poprawę można zaobserwować zarówno w ujęciu zewnętrznym (autostrada A4, droga ekspresowa S19, magistrała kolejowa E30, znaczne podniesienie rągi lotniska regionalnego w Jasionce), jak i wewnętrznym (modernizacja układu dróg wojewódzkich oraz lokalnych). Wśród inwestycji, które niestety nie doszły do skutku, lub zostały zrealizowane tylko w części należy przede wszystkim wyróżnić te, które docelowo poprawiłyby lądową dostępność do Warszawy (zarówno w ruchu kolejowym, jak i drogowym).

Pozytywną ocenę uzyskały także zapisy i działania w obszarze energetyki, za wyjątek można uznać jedynie nie w pełni osiągnięte założenia dotyczące wykorzystania źródeł odnawialnych, w szczególności biomasy.

Duży postęp odnotowano także w rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. W najbliższych latach - dzięki budowie sieci szerokopasmowej finansowanej z *PO RWP 2007-2013* - w dużym stopniu wyeliminowany

¹ IBS *Ocena realizacji oraz aktualności celów i priorytetów rozwojowych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 w kontekście nowych zadań i wyzwań polityki rozwoju kraju i Unii Europejskiej* Warszawa 2012 r.

zostanie problem dostępności Internetu, czemu dodatkowo sprzyjają poszczególne projekty realizowane przez władze lokalne.

3. Obszary wiejskie i rolnictwo: ogólna ocena tego obszaru jest niejednoznaczna. Podstawowe kierunki interwencji, podejmowane na przestrzeni ostatnich lat, zostały ocenione pozytywnie. Z drugiej jednak strony, bardzo niekorzystne położenie sektora rolniczego na Podkarpaciu wskazuje na konieczność bardziej zintensyfikowanych działań. Negatywnie zostało ocenione przyjęte w *Strategii* sektorowe podejście do rolnictwa i obszarów wiejskich, co znacznie utrudnia koordynację interwencji z przedsięwzięciami podejmowanymi w innych obszarach.

Dzięki wsparciu ze środków europejskich udało się w ciągu ostatnich lat zrealizować szereg przedsięwzięć wspierających podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez mieszkańców terenów wiejskich. Zmiany strukturalne przebiegają jednak w sposób zbyt powolny, co zmniejsza szansę na szybki wzrost konkurencyjności regionu jako całości. Najbardziej zauważalne zmiany na terenach wiejskich można zaobserwować w dostępie do infrastruktury podstawowej: transportowej, komunalnej oraz społecznej. Jednak potrzeby regionu w tym obszarze nadal pozostają znaczne. Za właściwe uznano ukierunkowanie działań związanych z podnoszeniem konkurencyjności sektora rolniczego, obejmujące m.in. scalanie gruntów i funkcjonowanie grup producenckich. Wywołane dzięki podjętym inicjatywom zmiany nie przełożyły się jednak na zauważalne w danych makroekonomicznych zmniejszenie się luki produktywności podkarpackiego rolnictwa względem reszty kraju.

4. Ochrona środowiska: dotychczasowa realizacja działań w tym obszarze została oceniona pozytywnie. Pewne zastrzeżenia Autorów budziły sformułowania poszczególnych priorytetów i kierunków działań w tym celu. Większość z nich, choć niewątpliwie istotna, nie została uzasadniona z punktu widzenia rozwoju regionu.

Bardzo duży postęp odnotowano w obszarze gospodarki wodno-ściekowej. Przed uchwaleniem *Strategii*, nierównowagę infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej wskazywało na stosunkowo duże zapóźnienie cywilizacyjne Podkarpacia. W analizowanym okresie zrealizowano także szereg inwestycji zwiększających zabezpieczenie przeciwpowodziowe Podkarpacia. Pomimo zadawalających efektów rzeczowych, także w tym obszarze wymagane będą poważne nakłady inwestycyjne.

Pozytywnie oceniono również dotychczasową interwencję związaną z zagospodarowaniem odpadów przemysłowych. Wyzwaniem pozostaje nadal problem odpadów komunalnych, wynikający z braku szerszej stosowanych rozwiązań wspierających selektywną zbiórkę odpadów oraz częste ich spalanie w gospodarstwach domowych (niska emisja).

5. Kapitał społeczny: w ocenie Autorów Raportu zapisy obszaru były realizowane, chociaż w niejednakowym zakresie. Działania w obszarze edukacji były realizowane pomyślnie na wszystkich poziomach kształcenia. Znaczącą poprawę można zaobserwować szczególnie w zakresie dostępu do edukacji przedszkolnej oraz rozwoju i modernizacji programów kształcenia w szkołach zawodowych. W zakresie rozwoju szkolnictwa na poziomie wyższym skutecznie realizowano dwa typy działań: mających na celu rozwój oferty edukacyjnej (np. studia podyplomowe) oraz ukierunkowanych na rozbudowę infrastrukturalną uczelni.

Działania związane z rynkiem pracy były realizowane głównie przy wsparciu środków z *PO KL*. Podejmowano inicjatywy z zakresu aktywnych polityk rynku pracy, głównie kursy, szkolenia i staże poprzez przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Zapisy *Strategii* w obszarze kultury w dużej części były realizowane poprzez wspieranie infrastruktury kulturalnej, tj. inwestycje w obiekty o dużym znaczeniu kulturowym, modernizacja domów kultury i renowacja zabytków. Ponadto województwo wspierało przedsięwzięcia zwiększające dostęp do oferty kulturalnej, takiej jak festiwale, wydawnictwa, digitalizację zbiorów muzealnych i bibliotecznych, działania kultywujące tradycje i tożsamości w regionie oraz edukację artystyczną i kształcenie kadr kultury.

Realizowane były także zadania związane ze wspieraniem rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, chociaż w niejednakowym stopniu i często bez udziału województwa. Samorząd województwa wspierał działalność trzeciego sektora poprzez jego promocję i zlecanie zadań publicznych. W ramach *PO KL* wspierano aktywizację społeczności lokalnych i modernizowano administrację publiczną, między innymi poprzez budowanie partnerstw.

Niewystarczający jest poziom współpracy administracji publicznej z trzecim sektorem i włączanie go w proces decyzyjny.

6. Współpraca międzynarodowa: podejmowane były generalnie, założone w *Strategii* działania w obszarze współpracy międzynarodowej, przy czym skala interwencji nie była na tyle duża, aby możliwe było osiągnięcie zauważalnych efektów. Wątpliwości Autorów budziło również podniesienie współpracy międzynarodowej do rangi celu strategicznego – wg nich powinna być ona raczej narzędziem (czasem bardzo istotnym) w realizacji poszczególnych celów tematycznych.

7. Ochrona zdrowia: realizowane były zapisy dotyczące opieki zdrowotnej, w tym diagnostyki i leczenia oraz modernizacji infrastruktury, w tym w znacznej części ze środków *RPO WP 2007-2013*. Nie w pełni realizowano działania dot. profilaktyki i promocji zdrowia oraz utworzenia ośrodka koordynującego. Działania dotyczące poprawy bezpieczeństwa i przeciwdziałania zagrożeniom były realizowane w zakresie ratownictwa medycznego, działań straży pożarnych i zabezpieczania osuwisk, ale bez wyodrębnionych działań na rzecz bezpieczeństwa drogowego.

8. Polityka społeczna: działania realizowane w ramach niniejszego celu obejmowały diagnozę potrzeb w zakresie pomocy społecznej, projekty wspierające integrację społeczną i powrót na rynek pracy, w tym m. in. skierowane do młodzieży i osób niepełnosprawnych, wsparcie ekonomii społecznej. Prowadzono także działania wspierające rodzinę poprzez zwiększanie dostępu do edukacji przedszkolnej i wspierające kompetencje wychowawcze rodzin, w tym rodzin zastępczych oraz prowadzono inwestycje w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej.

Podsumowując przedstawioną w Raporcie analizę Autorzy stwierdzili, że realizacja poszczególnych kierunków interwencji - zgodnych z zapisami *Strategii* - przyczyniła się w ostatnich latach do pozytywnych zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej Podkarpacia. Największy wpływ miały instrumenty finansowe polityki spójności UE. Ponieważ zdecydowana większość przedsięwzięć, w tym tych dofinansowanych w ramach *RPO WP 2007-2013*, jest ciągle w realizacji, lub też zakończona została stosunkowo niedawno, to ostateczna ocena ich oddziaływania na obecnym etapie jest przedwczesna, niemniej jednak w wielu obszarach tematycznych pozytywne efekty można zaobserwować już teraz. Dotyczy to m.in. dużych przedsięwzięć infrastrukturalnych (infrastruktura transportowa, infrastruktura ochrony środowiska), bazy naukowo-dydaktycznej uczelni, wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorstw oraz projektów "miękkich" w obszarze rynku pracy oraz polityki społecznej. Zgodnie z wynikami przedstawionych w Raporcie symulacji, realizowane przedsięwzięcia mają niebagatelny wpływ na sytuację makroekonomiczną Podkarpacia, choć nie zmieniają w zasadniczy sposób pozycji regionu względem reszty kraju. Wynika to m.in. z napływu zewnętrznych środków rozwojowych o podobnej skali także do pozostałych województw.

1.2. Przesłanki aktualizacji Strategii

Konieczność aktualizacji *strategii* wynika z kilku kluczowych przesłanek. Wśród najważniejszych należy wymienić zmianę koncepcji polityki rozwoju, przede wszystkim w oparciu o nowy paradygmat polityki regionalnej oraz związane z tym działania zmierzające do uporządkowania krajowych dokumentów strategicznych w ramach tzw. *Planu uporządkowania strategii*. Nowy model polityki rozwoju zakłada wieloaspektowe, zintegrowane wykorzystanie własnych potencjałów przy uwzględnieniu zróżnicowanego podejścia do różnych typów terytoriów rozumianych funkcjonalnie, co w konsekwencji powinno prowadzić do wzmacniania konkurencyjności i budowania istotnych przewag konkurencyjnych regionu. Zakłada też odejście od rozproszonej interwencji na rzecz działań bardziej selektywnych (skoncentrowanych), zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchamianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania.

Aby zachować spójność programowania strategicznego co wynika z ustawy o *samorządzie województwa* oraz ustawy o *zasadach prowadzenia polityki rozwoju* należało dokonać weryfikacji obowiązującej *Strategii* - przyjętej przez Sejmik Województwa Podkarpackiego w sierpniu 2010 r. - przede wszystkim pod kątem spójności z nowymi, krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi, tj. : *Europą 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Koncepcją Przestrzennego*

Zagospodarowania Kraju 2030, Długookresową Strategią Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju 2020, a także z innymi krajowymi zintegrowanymi strategiami, w tym przede wszystkim z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,

Niezależnie od wspomnianych wcześniej zmian prawnych i programowych mających kluczowe znaczenie dla kształtowania i realizacji polityki rozwoju istotą przesłanką aktualizacji *Strategii* były także zmiany zachodzące zarówno w sytuacji społeczno gospodarczej województwa jak też dynamicznie zmieniające się procesy globalizacyjne na rynku europejskim i światowym z wyraźnymi konsekwencjami dla gospodarki województwa podkarpackiego.

Niewątpliwie ważną przesłanką była konieczność wyznaczenia nowych celów strategicznych dla nowej perspektywy finansowej UE obejmującej lata 2014 – 2020 wynikających w dużej mierze z reformowanej Polityki Spójności dotyczącej okresu po 2014 roku, bardzo mocno ukierunkowanej na wielowymiarowy i wieloaspektowy rozwój wykorzystujący zintegrowane podejście z silnym odniesieniem terytorialnym. Wyznaczenie wspomnianych wyżej nowych celów strategicznych powinno uwzględniać silną koncentrację tematyczną i terytorialną przy bardzo mocnym zorientowaniu na rezultaty.

Należy jednak pamiętać, że podstawowym przesłaniem aktualizacji *Strategii* jest nie tylko zapewnienie spójności jej celów z kluczowymi dokumentami programowymi na poziomie kraju i UE, ale przede wszystkim przyjęcie nowej filozofii leżącej u podstaw nowego myślenia o polityce regionalnej.

1.3 Województwo podkarpackie w krajowych dokumentach strategicznych

Planowanie strategiczne na poziomie regionalnym powinno być ściśle powiązane z planowaniem polityki rozwoju w tym polityki regionalnej na poziomie kraju. Zgodnie z przepisami ustawy o *samorządzie województwa, Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020* powinna uwzględniać cele rozwojowe następujących krajowych dokumentów strategicznych:

- *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK),*
- *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK),*
- *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR),*
- *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,*
- *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK).*

Skuteczne i efektywne planowanie rozwoju wymaga zachowania spójności i komplementarności przedsięwzięć realizowanych na różnych szczeblach planowania (krajowym, regionalnym, lokalnym). W związku z tym istotne jest poszukiwanie wspólnych celów i kierunków działań podejmowanych w ramach polityk sektorowych i horyzontalnych z działaniami podejmowanymi w ramach polityki rozwoju regionalnego na szczeblu regionalnym. Wczesna identyfikacja wspólnych celów i wspólnych obszarów interwencji już na etapie programowania pozwolić powinna na lepsze przygotowanie do realizacji wspólnych przedsięwzięć rozwojowych w ramach kontraktu terytorialnego.

Kluczowym dokumentem strategicznym w długookresowym horyzoncie czasowym jest *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Jest to dokument określający główne trendy, scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Dokument ten określa także najważniejsze wyzwania związane z polityką makroekonomiczną, w tym konieczność dokonania realokacji wydatków publicznych na rzecz wydatków rozwojowych wspierających obszary dotyczące konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki, terytorialnie zrównoważonego rozwoju, a także efektywności i sprawności funkcjonowania państwa.

Najważniejszym dokumentem strategicznym w średnim horyzoncie czasowym jest Średniookresowa *Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK)*, która została przyjęta przez Radę Ministrów 25 września 2012 r.² Dokument wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Jej celem jest *wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności*. Wyznaczone obszary strategiczne dotyczą: konkurencyjnej gospodarki, spójności społecznej i terytorialnej oraz sprawnego i efektywnego państwa.

Priorytetowym zadaniem warunkującym rozwój kraju jest zwiększanie konkurencyjności gospodarki. Wspierana będzie zatem specjalizacja regionów oparta na ich zasobach i możliwościach rozwojowych. Ponadto pilną potrzebą jest wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych, opartych na wiedzy, kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i cyfryzacji.

Osiągnięcie poprawy spójności społecznej i terytorialnej możliwe będzie poprzez tworzenie warunków do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych zarówno w kontekście geograficznym - na różne obszary o słabszych potencjałach, wzmacniając równocześnie ich możliwości absorpcyjne w zakresie włączania w procesy rozwojowe tych, które pozostawały dotychczas tylko biernymi odbiorcami zachodzących zmian. Większa spójność społeczna i przestrzenna umożliwi oddziaływanie czynników pro wzrostowych na różne obszary życia społeczno-gospodarczego. W układzie terytorialnym przejawiać się to będzie z jednej strony w stymulowaniu rozwoju konkurencyjności i innowacyjności w ośrodkach o znaczeniu krajowym, jakimi są ośrodki wojewódzkie, a z drugiej strony we wzmacnianiu potencjału rozwojowego obszarów (regionalnych biegunów wzrostu) o słabszych wskaźnikach makroekonomicznych. Jako największy obszar problemowy wymagający specjalnego traktowania, ŚSRK wskazuje obszar Polski Wschodniej, w tym województwo podkarpackie. Podkarpacie zostało również wskazane jako jedno z województw o najniższym wskaźniku dostępności terytorialnej.

Realizacji wyznaczonych w dokumencie celów sprzyjać będzie efektywne zarządzanie rozwojem oraz dokończenie procesu wdrażania nowego systemu dokumentów strategicznych wytyczających wizję i zadania rozwojowe kraju. Konieczne jest usprawnienie systemów zarządzania administracją poprzez szersze wykorzystanie narzędzi opartych na podejściu procesowym oraz zarządzaniu ryzykiem. W wyniku przeglądu instytucji publicznych wprowadzone zostaną zmiany w zakresie kompetencji poszczególnych podmiotów (administracji rządowej i podległych jej podmiotów, między administracją rządową a samorządową, w ramach administracji samorządowej), tak by nie dublował się zakres ich odpowiedzialności oraz wzmocniona została koordynacja niezbędna dla realizacji działań rozwojowych.

Z punktu widzenia rozwoju regionalnego najważniejsze znaczenie ma *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR)*³, która określa cele, priorytetowe zadania i wyzwania dla rządu i samorządów w odniesieniu do rozwoju kraju, w świetle założeń polityki regionalnej. Celem strategicznym KSRR jest *efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju: wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym*. Rozwinięcie stanowią trzy cele szczegółowe: wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych oraz tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. Adresowane są one do wyznaczonych terytoriów tj. do obszarów strategicznej interwencji państwa (OSI).

W ramach działań *wspomagających wzrost konkurencyjności regionów KSRR* istotne będzie wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich (dla wszystkich miast wojewódzkich, poza Warszawą, zaplanowano ten sam zestaw działań) a także tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi: w miastach subregionalnych, powiatowych i na obszarach wiejskich.

² Strategia rozwoju kraju 2020,

http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_rozwoju/SRK_2020/Documents/SRK_2020_112012_1.pdf

³ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/ksrr_2010_2020/Strony/default.aspx

Dokument zwraca uwagę na potrzebę wykorzystania w procesach rozwojowych potencjału specjalizacji terytorialnej w takich dziedzinach jak przemysł, zaawansowane rolnictwo czy usługi, w tym turystyka.

Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych – polegać będzie na interwencji na obszarach Polski charakteryzujących się niskimi wskaźnikami sytuacji społeczno-gospodarczej, najmniej korzystnym usytuowaniem geograficznym względem głównych ośrodków wzrostu i zatrudnienia oraz niekorzystnymi przewidywaniami z punktu widzenia perspektyw rozwojowych i poziomu życia mieszkańców. Obszarem strategicznej interwencji dla wzmocnienia spójności w układzie krajowym są m.in. województwa Polski Wschodniej, cechujące się najniższym poziomem rozwoju w kraju. Wsparcie będzie się koncentrować na ośrodkach wojewódzkich oraz rozwoju sieci miast powiatowych (o znaczeniu subregionalnym i lokalnym). Dodatkowo prowadzone będą działania wspomagające połączenia między miastami Polski Wschodniej i najważniejszymi ośrodkami w kraju.

KSRR przewiduje również działania wspierające obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, obszarami koncentracji takich działań w województwie podkarpackim są powiaty: jasielski, dębicki, ropczycko-sędziszowski, przemyski, leski i bieszczadzki. Specjalna interwencja została zaplanowana dla miast tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze – w województwie podkarpackim bardzo duże natężenie problemów zdiagnozowano w Tarnobrzegu, wysokie w Przemyśle, Stalowej Woli i Dębicy, średnie w Mielcu i Krośnie i niskie w Rzeszowie.

KSRR zakłada działania przewyżczające niedogodności związane z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE oraz zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności – w województwie podkarpackim najgorszą sytuację mają powiaty: leski i bieszczadzki, nieco lepszą, choć również złą powiaty: sanocki i przemyski.

Województwo podkarpackie jako jedno z 5 województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się najniższym poziomem rozwoju gospodarczego w Polsce, w dalszym ciągu będzie stanowiło przedmiot szczególnego zainteresowania polityki regionalnej w ramach aktualizowanej obecnie *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*. Działania, które w założeniu powinny umożliwić nadrobienie zapóźnień oraz zdynamizowanie rozwoju tego obszaru, a w konsekwencji zwiększyć spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną całego kraju, realizowane będą w trzech zasadniczych obszarach strategicznych: *Innowacyjność – Zasoby Pracy i Jakość Kapitału Ludzkiego – Infrastruktura Transportowa i Elektroenergetyczna*.

Podniesienie poziomu innowacyjności gospodarek województw Polski Wschodniej wymagać będzie szeregu działań nakierowanych na wzmocnienie kluczowych elementów systemu innowacji, w tym: skoncentrowaniu wsparcia dla budowy trwałych przewag konkurencyjnych w oparciu o zakorzenione makroregionalne specjalizacje oraz wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań Polski Wschodniej przy jednoczesnym wzmocnianiu powiązań i intensyfikacji współpracy między kluczowymi uczestnikami systemu innowacji.

Celem działań podejmowanych w obszarze *Zasoby Pracy i Jakość Kapitału Ludzkiego* będzie doprowadzenie do aktywizacji niewykorzystanych zasobów pracy oraz podniesienie jakości kapitału ludzkiego na potrzeby gospodarki opartej na wiedzy. Najważniejszymi działaniami powinny być: przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy oraz wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

Kolejny z punktu widzenia wzmocnienia pozycji konkurencyjnej Polski Wschodniej w kraju i za granicą kluczowy cel to rozwój infrastruktury transportowej i elektroenergetycznej. Zwiększenie spójności wewnętrznej i wzmocnienie powiązań zewnątrzregionalnych makroregionu, w tym województwa podkarpackiego jest warunkiem koniecznym dla budowania powiązań funkcjonalnych i zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej makroregionu oraz podnoszenia jakości życia poprzez lepszy dostęp do usług publicznych i rynków pracy. Realizacja powyższego celu wymagać będzie podjęcia działań nakierowanych na wzmocnienie kluczowych elementów dostępności przestrzennej, w tym przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem oraz wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej. Z kolei, wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej możliwe będzie poprzez rozbudowę i poprawę stanu technicznego

infrastruktury elektroenergetycznej w makroregionie (wytwórczej, przesyłowej i dystrybucyjnej, w tym sieci wysokiego, średniego i niskiego napięcia).

Ze względu na potrzebę zachowania spójności planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym w pracach nad strategią regionalną konieczne jest uwzględnienie zapisów *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)*⁴. Celem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonym w KPZK jest: *efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*

Będzie on realizowany m.in. poprzez *podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.* W ramach wspierania sieci największych miast, KPZK zakłada przede wszystkim rozwój powiązań Rzeszowa z Krakowem i Lublinem. W KPZK dokonano zaszeregowania miast do poszczególnych kategorii, wg pełnionych funkcji. Rzeszów będąc stolicą regionu został zaliczony do ośrodków wojewódzkich o znaczeniu krajowym (nie znalazł się natomiast wśród 10 miast wojewódzkich uznanych za ośrodki metropolitalne). Żadne z miast województwa nie znalazło się w grupie ośrodków regionalnych, czyli mających duży potencjał i wpływ na rozwój kraju a nie pełniących funkcji ośrodków wojewódzkich. Za ośrodki subregionalne uznano Przemyśl, Krosno, Tarnobrzeg, Mielec i Stalową Wolę.

KPZK zakłada również *poprawę spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.* Ze względu na bariery rozwojowe (w tym położenie wzdłuż zewnętrznej granicy UE) działania wspomagające spójność kraju powinny koncentrować się na obszarze Polski Wschodniej, a więc m.in. województwa podkarpackiego. Ważnym obszarem działań jest również regionalna integracja funkcjonalna, służąca rozprzestrzenianiu się procesów rozwojowych poza obszar głównych miast oraz wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych, w tym: o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług (w województwie podkarpackim wskazano powiaty: niżański, kolbuszowski, dębicki, jasielski, strzyżowski, brzozowski, sanocki, bieszczadzki, przemyski, lubaczowski); na obszarach zdegradowanych i w miastach - w celu przywrócenia im funkcji administracyjnych, społecznych i gospodarczych; na obszarach przygranicznych - w celu przezwyciężania ich peryferyjności (sytuacja obszarów przygranicznych zlokalizowanych na zewnętrznej granicy UE, w tym na obszarze województwa podkarpackiego, jest trudniejsza i wymaga odmiennego podejścia).

Zgodnie z zapisami KPZK poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych powinna zostać osiągnięta poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej. Wizja 2030 r. zakłada znaczny wzrost dostępności województwa podkarpackiego dzięki funkcjonowaniu: autostrady A4 (wschód-zachód) i drogi ekspresowej S19 (północ-południe). Lotnisko Rzeszów Jasionka pozostanie w uzupełniającej sieci transportowej TEN-T. Wspierane będą również działania służące poprawie dostępności ośrodków subregionalnych oraz obszarów wiejskich, a także obszarów o najniższym poziomie dostępności czasowej – KPZK wymienia tu m.in. obszar Bieszczad. Wspierane będą również inwestycje lokalne, w tym podniesienie rangi drogi Krosno – Sanok. W zakresie transportu kolejowego magistrala E30 na całej długości zyska prędkość 120-200 km/h.

Kolejne cele KPZK to: kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski (Bieszczady zostały uznane za obszar o największej atrakcyjności wizualnej i braku negatywnego oddziaływania człowieka); zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne (znaczna część województwa znajduje się w obszarze zagrożonym podtopieniami, miastami szczególnie zagrożonymi powodzią są: Rzeszów, Tarnobrzeg i Jasło) i utraty bezpieczeństwa energetycznego (rozbudowa i modernizacja przebiegających przez województwo podkarpackie sieci przesyłu gazu ziemnego oraz elektroenergetycznej sieci przesyłowej).

⁴ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r.
http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpz/strony/koncepcja_przestrzennego_zagospodarowania_kraju.aspx

I.4. Analiza SWOT dla województwa podkarpackiego

Analiza SWOT dla Dziedziny działań strategicznych 1: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> wysokokwalifikowane kadry, potencjał istniejących uczelni technicznych zapewniających wykształconą kadre, dywersyfikacja struktury gałęziowej podkarpackiego przemysłu, wysoki w skali kraju udział finansowania własnych ośrodków badawczo-rozwojowych przez sektor prywatny, wysoka aktywność Politechniki Rzeszowskiej w sferze innowacyjnych badań związanych z przemysłem lotniczym, funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych, parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości, stosunkowo duża liczba IOB na terenach uprzemysłowionych województwa, charakteryzujących się różnorodnym zakresem usług, korzystne warunki do prowadzenia działalności rolniczej, duży potencjał rolnictwa ekologicznego oraz rozwój innych systemów specjalistycznej produkcji rolniczej np. winiarstwo, pszczelarstwo, zielarstwo, atrakcyjne krajobrazowo tereny górskie, o wysokim stopniu lesistości oraz z licznymi formami ochrony przyrody, Bieszczady jedną z najlepiej rozpoznawalnych marek turystycznych w kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom przedsiębiorczości mierzony ilością firm w stosunku do ilości mieszkańców, zbyt niski poziom współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a nauką, przejawiający się małą liczbą wspólnych projektów o charakterze innowacyjnym, nie w pełni dostosowana struktura szkolnictwa, w tym wyższego, do struktury gospodarki województwa, niska aktywność w sferze badawczo-rozwojowej, uczelnianych ośrodków naukowo-badawczych, nieliczne kadry o znaczącym dorobku naukowym zarówno w skali kraju, jak również w relacjach współpracy międzynarodowej, brak powiązań sieciowych pomiędzy IOB działającymi na terenie województwa, niedostateczny poziom finansowania przedsięwzięć IOB, niedostatecznie rozwinięta współpraca IOB z uczelniami wyższymi, niski poziom innowacyjności sektora rolno-spożywczego, zły stan infrastruktury melioracyjnej w gospodarstwach rolnych, dominacja sezonowości w przyjazdowym ruchu turystycznym do regionu, brak oferty pobytowej dla turystów krajowych i zagranicznych, o wysokich wymaganiach co do jakości i gamy oferowanych usług.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> przewaga konkurencyjna regionu w obszarach: przemysł lotniczy oraz IT, wynikająca z zaangażowania się koncernów międzynarodowych, wzrost zainteresowania lokowaniem inwestycji w istniejących strefach ekonomicznych i parkach technologicznych, silne międzynarodowe powiązania kooperacyjne (zewnątrzny transfer postępu technologicznego), potencjał B+R podkarpackich uczelni oraz Regionalnych Centrów Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania, dalsze utrzymywanie się wysokiego w skali kraju udziału wydatków sektora prywatnego na badania rozwojowe, liczna kadra z tytułem doktora nauk, stanowiąca dobry potencjał dalszego rozwoju naukowo-dydaktycznego uczelni, wsparcie instytucjonalne IOB, 	<ul style="list-style-type: none"> peryferyjne położenie województwa oraz słabe skomunikowanie z resztą kraju, pogłębiający się dystans ekonomiczny i społeczny regionu w odniesieniu do średniej UE i kraju, narastanie dysproporcji pomiędzy poziomem rozwoju województwa a szybciej rozwijającymi się regionami kraju, pogłębianie się negatywnych tendencji w zakresie budowania międzyuczelnianej sieci współpracy, osłabiających konkurencyjną pozycję regionalnego ośrodka akademickiego, brak samodzielności decyzyjnej oddziałów firm zagranicznych w zamawianiu badań naukowych, pogorszenie możliwości wsparcia finansowego kierowanego do IOB, niekorzystne regulacje prawne w zakresie funkcjonowania IOB, pogarszające ich atrakcyjność dla przedsiębiorców, rosnące koszty jednostkowe w produkcji rolniczej i

<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie szerokiej platformy współpracy pomiędzy IOB, uczelniami i innymi instytucjami, służącej komercjalizacji badań, • wzrost produkcji żywności wysokiej jakości: ekologicznej, tradycyjnej i regionalnej, • budowa wysoko standardowych, wielofunkcyjnych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych, • rozwój oferty pakietowych i zintegrowanych produktów turystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • przetwórstwie rolno-spożywczym, • depopulacja obszarów wiejskich, • wysoka wrażliwość sektora turystycznego na zmiany w koniunkturze gospodarczej, • ryzyko niskiego poziomu wsparcia rozwoju turystyki w województwie środkami zewnętrznymi, w tym Unii Europejskiej.
--	---

Analiza SWOT dla Dziedziny działań strategicznych 2: Kapitał ludzki i społeczny

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Relatywnie korzystna struktura demograficzna na tle kraju, oparta na dodatnim przyroście naturalnym; • Szybko poprawiające się wyposażenie szkół podstawowych i gimnazjów w komputery oraz nowoczesna infrastruktura edukacyjna (w tym w ramach sieci regionalnych centrów transferu nowoczesnych technologii oraz szkół wyższych). • Historyczna wielokulturowość województwa oraz duży zasób obiektów o znacznej wartości historycznej i artystycznej oraz o cennych walorach krajobrazowych: w tym obiektów wpisanych i pretendujących do wpisu na Listę UNESCO, Pomników Historii oraz wyjątkowy w skali europejskiej zasób sakralnej architektury drewnianej i budownictwa drewnianego; • Duża liczba instytucji kultury; • Relatywnie wysoki poziom aktywności społecznej, w tym duża liczba organizacji pozarządowych (w tym OSP) oraz wyższa od przeciętnej frekwencja wyborcza; • Relatywnie długie przeciętne trwanie życia; • Najniższy w Polsce poziom przestępczości oraz wysoki wskaźnik wykrywalności przestępstw; • Występowanie naturalnych tworzyw leczniczych i opartego na nich lecznictwa uzdrowiskowego; 	<ul style="list-style-type: none"> • Zróżnicowanie w dostępie do usług publicznych (edukacja, ochrona zdrowia, kultura) pomiędzy miastem a obszarami wiejskimi oraz z powodów ekonomicznych; • Oferta edukacyjna niedostosowana do potrzeb nowoczesnej gospodarki regionu; • Mała liczba żłobków i przedszkoli oraz mała liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną na obszarach wiejskich; • Niski udział mieszkańców w kształceniu ustawicznym; • Mała liczba wyróżniających się na tle kraju i na arenie międzynarodowej instytucji kultury i przedsięwzięć kulturalnych; • Niski poziom kapitału społecznego wyrażający się niskimi wskaźnikami zaufania społecznego oraz niedostatecznym poziomem dialogu obywatelskiego; • Słaba zdolność organizacji pozarządowych do generowania własnych środków finansowych oraz mały udział NGO zatrudniających pracowników; • Wysoka stopa bezrobocia, szczególnie wśród ludzi młodych; • Niższe niż w pozostałych regionach średnie wynagrodzenie; • Jedna z najwyższych w kraju liczba osób zagrożonych ubóstwem oraz wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; • Ograniczona dostępność do specjalistycznych usług medycznych; • Niewystarczająca liczba wysokokwalifikowanego personelu medycznego – brak wystarczającej bazy do kształcenia na kierunku lekarskim
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca zagraniczna, w tym transgraniczna w zakresie edukacji, kultury, ochrony zdrowia; • Możliwość korzystania ze środków europejskich i innych źródeł finansowania zewnętrznego; • Rozwój technologii informacyjnych, w tym cyfryzacja szkół i placówek oświatowych, 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystne trendy demograficzne i ekonomiczne, w tym starzenie się społeczeństwa; • Ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych; • Peryferyjność województwa; • Brak skutecznego systemu przygotowywania i

<p>digitalizacji zbiorów bibliotecznych i muzealnych, rozwój nowoczesnych systemów komunikowania się z społeczeństwem;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost znaczenia kompetencji kluczowych (językowych, informatycznych, matematycznych, kulturalnych i społecznych oraz przedsiębiorczości) w procesie edukacji; • Zmiany wzorców uczestnictwa w życiu społecznym sprzyjające partycypacji i współdziałaniu, w szczególności wśród młodych osób; • Nowe formy aktywizacji społecznej i zawodowej; • Wzrastająca świadomość społeczeństwa w zakresie profilaktyki zdrowia oraz zdrowego trybu życia; • Możliwość kształcenia lekarzy w województwie podkarpackim; 	<p>aktywizowania młodzieży szkół ponadgimnazjalnych do planowania i realizacji własnej ścieżki edukacyjnej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pogłębiający się zanik tradycyjnych krajobrazów kulturowych; różnorodności kulturowej, w tym etnograficznej i architektonicznej; • Dalsze ubożenie społeczeństwa i obniżania się stopy życiowej mieszkańców regionu; • Brak skutecznych narzędzi wsparcia dla młodych rodzin z dziećmi; • Wzrost zachorowań na choroby cywilizacyjne oraz liczby osób uzależnionych
---	--

Analiza SWOT dla Dziedziny działań strategicznych 3: Sieć osadnicza

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • dobrze wykształcona i równomiernie rozmieszczona struktura hierarchiczna miast z niewielką przewagą największego ośrodka • Rzeszów - silny na tle całego regionu ośrodek, pełniący szeroki zakres funkcji metropolitalnych • utrwalone i specyficzne funkcje wyróżniające poszczególne ośrodki subregionalne • bogata sieć małych miast stanowiących lokalne ośrodki rozwoju i koncentracji usług dla otaczających je terenów; • korzystne warunki dla rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich; • bogactwo i zróżnicowanie środowiska przyrodniczego, kulturowego, historycznego na terenach wiejskich sprzyjające rozwojowi usług turystycznych oraz pozwalające na wysoką jakość życia • przebieg przez województwo międzynarodowych szlaków transportowych oraz posiadanie międzynarodowego portu lotniczego • dobrze rozmieszczona sieć drogowa i kolejowa województwa łącząca główne bieguny wzrostu oraz Rzeszów • duży potencjał firm w obszarze nowoczesnych technologii powodujący wysoki popyt na specjalistów i usługi 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wystarczającej współpracy miast powiązanych układami funkcjonalnymi • zjawisko niekontrolowanej, chaotycznej suburbanizacji wokół ośrodków miejskich, blokujące naturalny rozwój struktur miejskich, stwarzające utrudnienia komunikacyjne, powodujące nieład przestrzenny • brak sprawnego układu komunikacyjnego Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz ośrodków subregionalnych z ich obszarami funkcjonalnymi • wymagające rewitalizacji obszary miast, • degradacja ośrodków miejskich i osłabienie warunków ich rozwoju na skutek pogarszania sytuacji społeczno-ekonomicznej • niewystarczający dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej, ekonomicznej i społecznej na terenach wiejskich • brak bezpośredniego połączenia drogowego i kolejowego ze stolicą kraju • niezadowolający stan techniczny dróg i linii kolejowych w tym w obszarach funkcjonalnych biegunów wzrostu • brak w województwie centrum logistyczno – dystrybucyjnego o odpowiedniej skali oraz niedostateczny poziom wykorzystania międzynarodowego lotniska w transporcie towarowym • niski poziom wykorzystania transportu kolejowego w komunikacji zbiorowej • duża powierzchnia województwa o ograniczonej dostępności do infrastruktury szerokopasmowej sieci internetowej spowodowana m. in. ukształtowaniem terenu i rozproszeniem

	zabudowy • mała ilość usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> wzmacnianie funkcji metropolitalnych Rzeszowa oraz usieciwienie tych funkcji w powiązaniu z ośrodkami subregionalnymi wzmocnienie powiązań funkcjonalnych Rzeszowa z Warszawą, Krakowem, Lublinem, Białymstokiem, Kielcami, Lwowem i Koszycami specjalizacja ośrodków subregionalnych w nowoczesnych dziedzinach przemysłu i usług rozwój powiązań gospodarczych i partnerstw gospodarczo–społecznych miast subregionalnych z ośrodkami Ukrainy i Słowacji połączenie stolicy województwa bezpośrednio ze stolicą oraz głównymi ośrodkami krajowymi poprzez budowę dróg ekspresowych (S74 oraz szlaku transportowego S19 - „Via Carpatia”), elektryfikację linii kolejowej Rzeszów – Ocice oraz budowę mostu drogowego na Wiśle w Połańcu poprawa stanu technicznego istniejącej infrastruktury kolejowej oraz uruchomienie sprawnych połączeń pomiędzy miastami subregionalnymi i Rzeszowem rozwój połączeń komunikacji zbiorowej realizacja projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej polityka rozwoju obszarów wiejskich sprzyjających rozwojowi małych gospodarstw rodzinnych korzystne warunki dla tworzenia nowych produktów wsi dających miejsca pracy (wszelkiego rodzaju usługi regionalne oparte na wykorzystaniu regionalnego dziedzictwa kulturowego wsi); trendy związane z poszukiwaniem wysokiej jakości żywności 	<ul style="list-style-type: none"> rosnąca atrakcyjność innych ośrodków krajowych i potencjalna marginalizacja Rzeszowa, m. in. w wyniku wyprowadzania do innych ośrodków miejskich instytucji i organizacji gospodarczych o znaczeniu ponadregionalnym lub krajowym degradacja ośrodków subregionalnych i osłabienie warunków ich rozwoju na skutek pogarszania sytuacji społeczno-ekonomicznej brak odpowiednich instrumentów wspierania roli ośrodków subregionalnych niekorzystne tendencje demograficzne i migracyjne – niski przyrost naturalny, odpływ ludzi aktywnych (młodych, wykształconych) ze wsi do miast oraz poza granice województwa i państwa spowolnienie i ograniczenie inwestycji infrastrukturalnych, warunkujących dostępność transportową województwa opóźnienie w realizacji kluczowych dla kraju projektów informatycznych skutkujące brakiem możliwości uruchomienia usług na poziomie regionalnym wzrost dysproporcji pomiędzy miastem a wsią w zakresie dostępności do podstawowych usług publicznych niedostateczne tempo rozwoju infrastruktury technicznej, ekonomicznej i społecznej na obszarach wiejskich

Analiza SWOT dla Dziedziny działań strategicznych 4: Środowisko i energetyka

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> Istniejący i funkcjonujący od lat system podmiotów ratowniczych i interwencyjnych (doświadczona kadra) powołanych w związku z występowaniem klęsk żywiołowych i innych zagrożeń celem zabezpieczenia ratowniczego województwa. Zaangażowanie społeczeństwa i samorządów lokalnych w zakresie utrzymania i wspierania wolontariatu oraz organizacji pozarządowych, w szczególności OSP, działających na rzecz bezpieczeństwa lokalnych społeczności. Duża różnorodność biologiczna na terenie województwa podkarpackiego, 	<ul style="list-style-type: none"> Warunki geograficzno – hydrologiczne regionu – stosunkowo duży procent powierzchni województwa narażony na występowanie powodzi oraz osuwisk. Zbyt mały obszar województwa objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego co uniemożliwia właściwe zarządzanie przestrzenią, jej funkcjonalnością, jakością środowiska w sposób zapewniający racjonalną gospodarkę i bezpieczeństwo ludności. Niski poziom retencji wód powierzchniowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz

<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom stężeń zanieczyszczeń, zwłaszcza w zakresie SO₂, CO oraz metali ciężkich, na większości obszaru regionu a także niewielka emisja zanieczyszczeń przemysłowych z terenu województwa. Stosunkowo dobry stan środowiska naturalnego w naszym województwie w porównaniu z innymi regionami krajowymi i europejskimi. Możliwość zwiększenia niezależności energetycznej województwa podkarpackiego w oparciu o własne zasoby gazu ziemnego oraz istniejący potencjał do wytwarzania energii z alternatywnych, w tym odnawialnych źródeł energii (energetyka wodna, wiatrowa, wykorzystująca biomasę, przetwarzanie odpadów, biogazownie, energię słoneczną i geotermalną). Potencjał badawczo – rozwojowy podkarpackich uczelni wyższych stwarza możliwość tworzenia zaawansowanych rozwiązań technologicznych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom, ochrony środowiska i energetyki. 	<p>polderów, zły stan zabudowy regulacyjnej rzek.</p> <ul style="list-style-type: none"> Niewystarczający rozwój infrastruktury kanalizacyjnej, zwłaszcza na obszarach o rozproszonej zabudowie, wpływa negatywnie na czystość wód powierzchniowych i podziemnych. Niewielkie zasoby wód podziemnych. Brak wystarczającej ilości instalacji o odpowiednim poziomie technologicznym do zagospodarowania odpadów biodegradowalnych, niektórych surowców wtórnych, energetycznego wykorzystania odpadów w kogeneracji. Postrzeżenie przez dużą część mieszkańców województwa podkarpackiego zagadnień ochrony środowiska jako mało istotnych – nie wiązanie kwestii środowiskowych z występującymi zagrożeniami naturalnymi oraz zdrowotnymi. Przestarzała infrastruktura generująca duże straty przesyłowe oraz nie zapewniająca możliwości wprowadzania mocy wytwórczych z OZE i ze źródeł pracujących w kogeneracji: energetyczna, zwłaszcza linie energetyczna na obszarach wiejskich, ciepłociągi oraz ciepłownie w miastach. Bardzo rozproszona zabudowa zwłaszcza w południowej części województwa, która spowodowała: powstanie długich ciągów energetycznych linii przesyłowych powodujących duże straty przesyłowe oraz niestabilność zasilania, brak skanalizowania większości z tych terenów z uwagi na bardzo wysoki koszt budowy infrastruktury kanalizacyjnej. Niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii we wszystkich sektorach (publicznym, gospodarce, komunalnym i transporcie).
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Wprowadzenie właściwych uregulowań prawnych na szczeblu krajowym i europejskim oraz zmiana obowiązujących przepisów w zakresie planowania przestrzennego oraz szerokorozumianych zagadnień środowiskowych zwłaszcza: ochrony środowiska i energetyki, w tym OZE – doprecyzowanie ich i ujednoczenie. Rozwój badań oraz pojawienie się nowych zaawansowanych technologicznie rozwiązań w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom, ochrony środowiska i energetyki. Zmniejszające się ceny kosztowych rozwiązań technologicznych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom, ochrony środowiska i energetyki. Zmiana świadomości obywateli w postrzeganiu zagadnień środowiskowych jako integralnej części każdej dziedziny życia i kreowanie rozwiązań gospodarczych i społecznych zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Zmiana w postrzeganiu energetyki nie tylko jako ważnej gałęzi gospodarki ale również jako 	<ul style="list-style-type: none"> Brak uregulowań prawnych na szczeblu krajowym mówiących o obowiązku sporządzania mpzp. Intensywnie postępująca antropogenizacja środowiska naturalnego, szczególnie dotyczy to postępującej zabudowy na terenach zalewowych i osuwiskowych. Niewystarczająca współpraca województw oraz regionów państw sąsiednich z województwem podkarpackim w zakresie ochrony przed zagrożeniami, ochrony środowiska a także niewystarczająca spójność ich działań. Niestabilność i zła jakość prawa. Zbyt małe wsparcie finansowe ze źródeł zewnętrznych dla przedsięwzięć z dziedziny ochrony środowiska i energetyki, w tym OZE. Całkowite uzależnienie od obcych rozwiązań technologicznych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom, ochrony środowiska i energetyki zwiększy ich kosztowność. Niewystarczający stan świadomości społecznej.

1.5. Wnioski z diagnozy i rekomendacje dla części kierunkowej Strategii

Przedstawiona poniżej informacja jest syntetycznym ujęciem podstawowych obszarów aktywności województwa podkarpackiego na tle Unii Europejskiej i kraju. Jest wynikiem szczegółowych analiz informacji statystycznych zawartych w opracowaniach GUS i US w Rzeszowie, a także ekspertyz i badań wykonanych przez instytucje i podmioty zewnętrzne na potrzeby aktualizacji niniejszej Strategii.

Województwo podkarpackie na tle innych regionów UE charakteryzuje się:

- niską wartością regionalnego PKB oraz wysokością dochodów do dyspozycji na jednego mieszkańca (jedno z ostatnich miejsc w Unii, nie licząc regionów bułgarskich i rumuńskich),
- korzystną strukturą ludności: w 2009 r. liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła 42 (29. miejsce, w 2005 r. 46 miejsce wśród regionów UE.),
- wysoką stopą bezrobocia - jedna z wyższych wśród regionów UE (197. miejsce), w okresie 2005-2009 spadek (z 16,6% do 10%), w latach 2010 – 2011 ponowny wzrost,
- niskim udziałem pracowników naukowo-badawczych w zatrudnieniu ogółem (0,12%), niskimi nakładami na badania i rozwój jako udział w PKB (0,36%) oraz niską liczbą zgłaszanych patentów,
- bogatym dziedzictwem kulturowym wieloetnicznego pogranicza oraz unikatowymi walorami przyrodniczymi i leczniczymi (uzdrowiska),
- bardzo słabymi wskaźnikami z zakresu turystyki tj. liczby udzielonych noclegów, czy stopnia wykorzystania miejsc noclegowych,
- dobrym powiązaniem transportowym z układem krajowym i międzynarodowym (potencjał rozwoju województwa), tj. III Paneuropejski Korytarz Transportowy, planowany do włączenia do sieci TEN-T szlak Via Carpatia, lotnisko „Rzeszów-Jasionka”,
- dużą różnorodnością biologiczną i krajobrazową, sieć „Natura 2000” obejmuje ponad 28% terenu województwa (62 obszary ochronne).

Województwo podkarpackie na tle Polski charakteryzuje się:

- jednym z najniższych w kraju PKB per capita (15-16 miejsce). W 2009 r. - 24 134 zł przy średniej dla kraju na poziomie 35 210 zł,
- niższym wzrostem gospodarczym w latach 2000-2009 – średnio 3,5%. (Polska ponad 3,9%),
- wysoką atrakcyjnością inwestycyjną podregionu rzeszowskiego i tarnobrzesckiego dla działalności przemysłowej,
- zdywersyfikowaną strukturą gałęziową przemysłu, (przemysły: lotniczy, elektromaszynowy, chemiczny i spożywczy, wytwarzają łącznie prawie 70% produkcji przemysłowej województwa),
- innowacyjnym przemysłem: m. in. lotniczym (Dolina Lotnicza) oraz informatycznym, (odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych wynosi 20,7% - 1. miejsce w kraju),
- dużym udziałem prywatnego finansowania prac B+R (1. miejsce w kraju), dużym udziałem nakładów na B+R w relacji do PKB (0,25% - 3. miejsce w kraju), silną koncentracją badań na naukach technicznych, lecz niską liczbą pracowników naukowych (przedostatnie miejsce w Polsce),
- dużym znaczeniem parków naukowo – technologicznych (PPNT) oraz SSE (SSE Euro-Park Mielec i Tarnobrzaska SSE Euro-Park Wisłosan) w przyciąganiu kapitału zagranicznego,
- dużym rozdrobnieniem agrarnym rolnictwa, nadmiarem zasobów siły roboczej, niską towarowością produkcji rolnej, lecz dobrze rozwijającym się przetwórstwem rolno – spożywczym,
- wyższym niż w kraju udziałem ludności kształcącej się na wszystkich poziomach edukacji (26%, wobec średniej dla Polski 23%), lecz niższym niż przeciętnie w Polsce udziale studentów w grupie wiekowej 20-24 lata,
- wysokim zaangażowaniem społecznym mieszkańców (zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych w 2008 r. - 6,8% mieszkańców, w Polsce tylko 5,4%).

Wnioski i rekomendacje dla Dziedzin działań strategicznych

1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka

Wnioski z diagnozy	Rekomendacje
1. Niski poziom PKB per capita w województwie na tle Polski i UE, przy występującej dywergencji wobec Podkarpacia w porównaniu z innymi regionami.	1. Konieczność zmiany struktury gospodarczej regionu, czego przejawem jest ograniczenie udziału pracujących w rolnictwie do udziału tego rodzaju działalności w wytwarzaniu wartości dodanej brutto, dzięki czemu nastąpi wzrost wydajności pracy w rolnictwie. Konieczne jest zatem stworzenie możliwości przejścia znacznej liczby osób z zajęć rolniczych do zajęć nierolniczych (co nie musi pociągać za sobą konieczność zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania).
2. Pogłębiająca się dywergencja wewnątrzregionalna, mierzona wartością PKB per capita między podregionami rzeszowskim i tarnobrzeskim (zachodnia część województwa) a przemyskim i krośnieńskim (wschodnia część województwa).	2. Konieczność zidentyfikowania i rozwoju inteligentnych specjalizacji, zwłaszcza wschodniej części województwa oraz poprawa dostępności tej części regionu z jego stolicą.
3. Zbyt wysoki relatywny udział zatrudnienia w usługach nierynkowych, finansowanych ze środków publicznych.	3. Konieczność racjonalizacji zatrudnienia w usługach nierynkowych, przy jednoczesnym stymulowaniu rozwoju sektora usług rynkowych.
4. Relatywnie duży udział pracujących w sektorze B+R, bardzo duży udział (przeszło 2-krotnie wyższy niż przeciętnie w kraju) wydatków na ten sektor pochodzących z przedsiębiorstw (co jest następstwem posiadania przez wiodące firmy przemysłowe województwa własnych ośrodków badawczo-rozwojowych), przy jednoczesnym znikomym zaangażowaniu finansowym ze strony władz publicznych oraz uczelni (co też jest wyróżnikiem województwa na tle kraju).	4. Konieczność zaktywizowania najważniejszych uczelni regionu (Politechniki Rzeszowskiej i Uniwersytetu Rzeszowskiego) w zakresie badań stosowanych, we współpracy głównie z przemysłem, oraz badań podstawowych w ramach międzynarodowych konsorcjów badawczych (programy badawcze UE), co umożliwi poprawiający się stan infrastruktury laboratoryjnej, ale konieczne jest jednocześnie wyraźne wzmocnienie, obecnie niedostatecznego, potencjału kadrowego tych uczelni. Niezbędne jest także stworzenie regionalnego systemu wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności.
5. Konkurencyjna i innowacyjna struktura branżowa przemysłu (przemysł lotniczy, informatyczny, chemiczny), czego wyrazem jest wysoka, ale ograniczona przestrzennie do podregionu rzeszowskiego i tarnobrzeskiego atrakcyjność dla działalności przemysłowej oraz ograniczona do podregionu rzeszowskiego – atrakcyjność dla działalności zaawansowanej technologicznie.	5. Konieczne jest utrzymanie i rozwój nowoczesnej struktury przemysłu województwa, poprzez wzmocnienie regionalnego zaplecza naukowo-badawczego, kształcenie odpowiednio wysokiej jakości i adekwatnych do potrzeb kadr, likwidowanie barier infrastrukturalnych w celu zwiększenia krajowej i międzynarodowej dostępności regionu (lotnisko cargo, autostrada i drogi ekspresowe, nowoczesna infrastruktura kolejowa) oraz podjęcia działań na rzecz wzmocnienia atrakcyjności lokalizacyjnej dla przemysłu we wschodniej części województwa.
6. Pomimo istnienia w województwie dwóch SSE, stosunkowo mała atrakcyjność regionu dla kapitału zagranicznego.	6. Konieczność budowania konkurencyjności lokalizacyjnej województwa na wysokiej jakości kapitale ludzkim, społecznym i dostępności komunikacyjnej, w miejsce tradycyjnego podejścia opartego na zachętach podatkowych.
7. Przeciętny udział województwa w eksporcie i imporcie, przy czym partnerami handlowymi regionu są państwa UE (głównie Niemcy), Ukraina, USA i Kanada.	7. Konieczność poprawy międzynarodowej konkurencyjności towarów wytwarzanych w województwie, a także wzmocnienie międzynarodowego zaplecza kooperacyjnego w regionie, zwłaszcza w zakresie produkcji lotniczej i informatycznej oraz otwarcie się na nowe rynki (BRIC).
8. Najniższy poziom przedsiębiorczości mierzony liczbą MŚP na 1000 mieszkańców, przy jednoczesnej bardzo niskiej skłonności do inwestowania w tego typu firmach.	8. Konieczność wprowadzania przez władze centralne jak też samorząd regionalny i samorządy lokalne, ułatwień związanych z powstawaniem i funkcjonowaniem MŚP, stworzenie regionalnego systemu wspierania innowacyjności, a także likwidacja „szarej strefy” w

	dziedzinie przedsiębiorczości, czemu służy bliskość granicy z Ukrainą, zaktywizowanie oraz nowe formy oddziaływania instytucji otoczenia biznesu.
9. Powstawanie klastrów branżowych oraz wysoki poziom współpracy przedsiębiorstw w zakresie innowacyjności.	9. Konieczne jest wspieranie tego typu sieciowania podmiotów gospodarczych w województwie.
10. Słabość, zbiurokratyzowanie i brak spójności działań instytucji otoczenia biznesu.	10. Konieczność przebudowy i uporządkowania instytucji otoczenia biznesu w ramach regionalnego systemu wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności, który składałby się z instytucji publicznych (samorządy, uczelnie itp.) i niepublicznych funkcjonujących na zasadzie multi-level governance i oferowałby usługi doradcze, badawczo-wdrożeniowe, marketingowo-dystrybucyjne oraz finansowe (kredytowo-pożyczkowe, w tym venture-capital)
11. Bardzo rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych i niska towarowość rolnictwa.	11. Konieczność zmniejszenia liczby gospodarstw, powiększenia ich powierzchni, komasacji gruntów i specjalizacji, poszukiwanie nowych produktów oraz nowych rynków zbytu (rolnictwo ekologiczne, nowe uprawy przemysłowe np. dla przemysłu zielarskiego, energetyczne itp.), rozwój lokalnego przetwórstwa płodów rolnych,
12. Potencjalne duże walory środowiskowe i kulturowe dla rozwoju turystyki, rozpoznawalność turystyczna województwa, przy jednoczesnej niewystarczającej infrastrukturze turystycznej, zwłaszcza przy uwzględnieniu różnych segmentów rynku turystycznego, brak produktów turystycznych dostosowanych do wymogów stawianych przez współczesnych turystów krajowych i zagranicznych.	12. Konieczność tworzenia kompleksowych produktów turystycznych w różnych segmentach rynku turystycznego, uwzględniających konieczność konkurowania w tym względzie z innymi regionami.
13. Niska międzynarodowa i krajowa oraz wewnątrzregionalna dostępność komunikacyjna województwa	13. Konieczność rozbudowy infrastruktury lotniczej, drogowej i kolejowej, zwłaszcza w zakresie powiązań Rzeszowa z Krakowem i Warszawą oraz wschodniej z zachodnią częścią województwa oraz stolicą regionu, a także wewnątrz obszaru funkcjonalnego Rzeszowa.

2. Kapitał ludzki i społeczny

Wnioski z diagnozy	Rekomendacje
1. Dość korzystna sytuacja demograficzna województwa, zwłaszcza na tle makroregionu Polski Wschodniej, oparta na dodatnim przyroście naturalnym, czemu jednak towarzyszy odpływ migracyjny. Obserwowany jest przejściowy przyrost ludności w wieku produkcyjnym, jednak przy spadku ludności przedprodukcyjnej. W perspektywie kilkunastu najbliższych lat nastąpi spadek ogólnej liczby ludności województwa oraz zaawansowanie procesów starzenia się ludności. Dominacja ludności wiejskiej.	1. Wspieranie przez podmioty publiczne różnych szczebli polityki prorodzinnej (np. rozwój sieci żłobków, ułatwienia w podejmowaniu przez matki pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy itp.) oraz prowadzenie zliberalizowanej selektywnie polityki migracyjnej wobec ludności zza wschodniej granicy Polski.
2. Porównywalna z przeciętną w kraju, jakość kształcenia na poziomie szkół podstawowych, wyższa od przeciętnej w gimnazjach i relatywnie niższa (w ramach OKE w Krakowie) w szkołach średnich.	2. Konieczne większe zaangażowanie nie tylko finansowe samorządów w jakość kształcenia, racjonalizacja sieci szkół (likwidowane szkoły powinny być siedzibami innych instytucji publicznych), dobór nauczycieli o odpowiednich kwalifikacjach (zwłaszcza w zakresie języków obcych), wspieranie nowatorskich programów kształcenia i rozwój zajęć pozalekcyjnych, poprawa wyposażenia szkół w komputery z dostępem do Internetu.
3. Słabość systemów kształcenia ustawicznego	3. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej przez instytucje publiczne i niepubliczne oraz stosowanie zachęt do kształcenia przez pracodawców na rzecz swoich pracowników.
4. Relatywna słabość systemu szkolnictwa wyższego w województwie (o czym świadczą ogólnopolskie rankingi uczelni), co wynika z braku kompleksowej i o odpowiedniej	4. Konieczne jest wzmocnienie kadrowe uczelni, zwłaszcza Uniwersytetu Rzeszowskiego i Politechniki Rzeszowskiej, podjęcie w większym zakresie współpracy z firmami w

jakości oferty edukacyjnej dostosowanej do potrzeb nowoczesnej gospodarki regionu, za wyjątkiem Politechniki Rzeszowskiej, jako jedynej cywilnej uczelni w Polsce kształcącej kadry dla przemysłu lotniczego na poziomie magisterskim.	zakresie profili kształcenia studentów, umiędzynarodowienie studiów (ale nie tak jak dotychczas wyłącznie poprzez studentów z Ukrainy). Niezbędne są także działania integracyjne w ramach komplementarnego regionalnego systemu szkolnictwa wyższego, co pozwoli na uniknięcie dublowania się kierunków studiów oraz bazy dydaktyczno-badawczej, a przyczyni się do powstawania efektów synergetycznych.
5. Historyczna wielokulturowość województwa przejawia się w znaczącym potencjale dziedzictwa kulturowego.	5. Dziedzictwo kulturowe stanowi potencjał dla rozwoju turystyki, wymaga jednak nowego podejścia do jego wykorzystania poprzez przygotowanie odpowiednich produktów turystycznych.
6. Relatywnie duża liczba instytucji kultury, ale jednocześnie brak instytucji o ustabilizowanej renomie krajowej czy międzynarodowej.	6. Konieczność budowania marek instytucji i imprez kulturalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.
7. Cechami charakterystycznymi rynku pracy województwa są: aktywność zawodowa zbliżona do średniej krajowej, nieco wyższe bezrobocie, relatywnie duża mobilność dzienna pracowników, wynikająca historycznie z modelu rozwojowego opartego na „industrializacji bez urbanizacji”, a współcześnie ze zjawiska suburbanizacji oraz najniższe przeciętne miesięczne wynagrodzenia za pracę w kraju.	7. Konieczność tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy w ramach inteligentnych specjalizacji regionu oraz przebudowy struktury zatrudnienia na rzecz ograniczenia zatrudnienia rolniczego i rozwoju pozarolniczych miejsc pracy dla ludności wiejskiej.
8. Wysoki poziom zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym.	8. Konieczność likwidacji „szarej strefy” jako środka przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, rozwój nowoczesnych form aktywizacji zawodowej oraz polityki społecznej.
9. Relatywnie wysoki poziom kapitału społecznego, wyrażający się dużą liczbą organizacji pozarządowych oraz wyższą od przeciętnej frekwencją wyborczą.	9. Podejmowanie działań wzmacniających kapitał społeczny regionu, przy uwzględnieniu zarówno aspektu historyczno-kulturowego jak i organizacyjno-rozwojowego.
10. W zakresie zdrowia publicznego charakterystyczne dla województwa jest relatywnie długie przeciętne trwanie życia, duże znaczenie lecznictwa uzdrowiskowego, przy jednocześnie niskiej jakości jego bazy, niewystarczająca liczba wysokokwalifikowanego personelu medycznego (brak w regionie uczelni kształcącej na kierunkach medycznych), zbyt mała liczba żłobków oraz słaby dostęp do opieki paliatywnej.	10. Konieczna jest poprawa jakości usług uzdrowiskowych, niezbędne jest uruchomienie kierunków medycznych na Uniwersytecie Rzeszowskim, zwiększenie sieci żłobków (gminy) oraz rozwój instytucji zapewniających opiekę paliatywną.
11. Najniższy w Polsce poziom przestępczości, któremu towarzyszy duży wskaźnik wykrywalności przestępstw. Możliwość zagrożeń transgranicznych. Występowanie zagrożeń dla życia i zdrowia mieszkańców, wywołanych przez zjawiska naturalne jak i aktywność człowieka.	11. Utrzymanie istniejącego i stopniowe obniżanie poziomu przestępczości, poprzez rozbudowę krajowych i unijnych systemów bezpieczeństwa, a także rozwój infrastruktury monitoringu i likwidacji skutków zagrożeń.

3. Sieć osadnicza

Wnioski z diagnozy	Rekomendacje
1. Województwa ze względu na swoje położenie pełni ważne funkcje komunikacyjne w skali krajowej i europejskiej	1. Konieczne jest wykorzystanie położenia komunikacyjnego do podniesienia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej województwa poprzez rozbudowę najważniejszych szlaków drogowych (A-4, S-19, S-74) i kolejowych (Przemysł – Rzeszów – Kraków, Rzeszów-Warszawa) oraz lotniska w Jasionce oraz poprawy dostępności wewnętrznej poprzez taką rozbudowę dróg i linii kolejowych by zapewnić mieszkańcom całego województwa dostęp do najważniejszych elementów infrastruktury komunikacyjnej regionu.
2. Zagrożenie wykluczeniem cyfrowym, zwłaszcza na obszarach wiejskich.	2. Konieczność rozbudowy w całym województwie szerokopasmowych sieci internetowych, w tym szczególnie likwidacja tzw. obszarów „białych” i „szarych”.

3. Cechą charakterystyczną województwa jest dość równomierny przestrzennie układ miejski, tworzony przez Rzeszów i ośrodki subregionalne, przy czym przewaga Rzeszowa w zakresie potencjału demograficznego nie jest zbyt duża, gdyż mieszka w nim niecałe 10% ludności województwa, a w największych ośrodkach subregionalnych – około 50% ludności w stosunku do potencjału demograficznego Rzeszowa.	3. Policentryczny charakter systemu miejskiego województwa winien być zachowany przy równoczesnym wsparciu działań na rzecz zwiększenia potencjału demograficznego Rzeszowa
4. Rzeszów ze względu na swoją wielkość i rosnącą dostępność komunikacyjną w skali krajowej i w przestrzeni europejskiej jest predestynowany do rozwoju funkcji metropolitalnych.	4. Rozwój funkcji metropolitalnych powinien opierać na wysokiej jakości produkcji przemysłowej i usługach, o znaczeniu nie tylko regionalnym, ale przede wszystkim krajowym i międzynarodowym (europejskim). Wzmacnianiem funkcji metropolitalnych Rzeszowa powinno się odbywać także poprzez silne związki z ośrodkami subregionalnymi oraz obszarem funkcjonalnym miasta, stymulowane dzięki poprawie dostępności komunikacyjnej.
5. Rozwój województwa odbywa się poprzez istniejące i kształtujące się bieguny oraz strefy wzrostu, tworzone przez Rzeszów, a także ośrodki subregionalne i powiatowe	5. Konieczne jest wspieranie podstaw rozwojowych biegunów wzrostu oraz stymulowanie stref obejmujących bieguny także z województw: małopolskiego i świętokrzyskiego.
6. Dominacja tradycyjnie rozumianej funkcji rolniczej na obszarach wiejskich.	6. Konieczne jest dokonanie podziału obszarów wiejskich na te, w ramach których celowe jest unowocześnienie funkcji rolniczej oraz te, w których należałoby rozwijać funkcje pozarolnicze, jednocześnie niezbędne jest koordynowanie wielofunkcyjnego rozwoju podmiejskich stref suburbanizacyjnych.

4. Środowisko i energetyka

Wnioski z diagnozy	Rekomendacje
1. Wysokiej jakości walory środowiska przyrodniczego, znaczny odsetek obszarów województwa objętych ochroną.	1. Wykorzystanie walorów środowiska do rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu, rolnictwa i usług zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
2. Znaczący, głównie w południowej części województwa udział obszarów narażonych na erozję gleb, a także występujące zagrożenie powodziowe i osuwiskowe.	2. Konieczne jest prowadzenie komasacji gruntów oraz zakrzewianie i zalesianie gruntów najbardziej zagrożonych erozją, wykorzystywanie instrumentów infrastrukturalnych i planistycznych (związanych z planowaniem przestrzennym) w celu minimalizacji zagrożeń powodziowych i osuwiskowych.
3. Dość niewielki własny potencjał konwencjonalnej energetyki opartej na węglu	3. Konieczne działania na rzecz racjonalizacji zużycia energii, między innymi poprzez modernizację linii przesyłowych.
4. Dość duże możliwości wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	4. Konieczność dywersyfikacji własnego potencjału energetycznego województwa, poprzez zwiększenie udziału energetyki odnawialnej, zwłaszcza dzięki rozwojowi energetyki wodnej, produkcji biogazu, wykorzystaniu energii geotermalnej, solarnej i wiatrowej.

II. TRENDY ROZWOJU DO 2020 r.

II.1. Scenariusze rozwoju z uwzględnieniem dynamiki zmian kluczowych uwarunkowań i potencjałów

Rozwój województwa podkarpackiego w perspektywie do 2020 roku, będzie determinowany przez szereg czynników zewnętrznych jak i wewnętrznych. W oparciu o przeprowadzoną selekcję uwarunkowań o dominującym oddziaływaniu na przyszły stan województwa oraz prospektywną symulację ich wystąpienia, sformułowane zostały trzy odmienne scenariusze rozwoju regionu. Zarysowane i skonfrontowane obrazy sytuacji województwa obejmujące spełnienie każdego ze scenariuszy, pozwoliły na wskazanie najbardziej pożądanego modelu rozwoju regionu. Rokuje on stabilnym, trwałym i zrównoważonym wzrostem społeczno-gospodarczym województwa. Wybrany model posłużył za podstawę do zarysowania wizji stanu regionu w roku 2020.

Przyszły rozwój województwa uzależniony jest od szeregu czynników egzogennych jak i endogennych, w tym działań podejmowanych przez samorząd województwa.

Do czynników egzogennych, które wpływają i będą w najbliższych latach oddziaływały na rozwój regionu należą m.in.:

- koniunktura gospodarcza na świecie;
- sytuacja w krajach Unii Europejskiej objętych unią walutową (strefą euro);
- wielkość i alokacja w regionie funduszy Unii Europejskiej oraz innych środków zewnętrznych;
- koniunktura gospodarcza w kraju;
- realizowana polityka gospodarcza rządu;
- polityka podatkowa rządu;
- napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski;
- zachowanie inwestorów zewnętrznych wobec regionu;
- poziom zewnętrznej dostępności komunikacyjnej.

Do czynników endogennych, powiązanych z regionem i jego funkcjonowaniem, które będą wpływały na przyszłą sytuację regionu zalicza się m.in.:

- umiejętność wykorzystania potencjałów rozwojowych regionu;
- działania podejmowane przez samorząd województwa w sferze rozwoju gospodarczego;
- efektywność zmian w systemie edukacyjnym (dostosowanie do potrzeb rynku pracy);
- poziom wewnętrznej dostępności komunikacyjnej;
- jakość działania instytucji otoczenia biznesu.

Programowanie rozwoju regionalnego w oparciu o prognozowanie wpływu tak wielu czynników determinujących przyszły stan województwa, nie znajduje racjonalnego uzasadnienia. W tej sytuacji w oparciu o wykorzystanie metody delfickiej ustalono, iż rozwój województwa w najbliższych latach będzie w najwyższym stopniu uzależniony od:

- skali inwestycji (stanu zaangażowania inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych);
- wielkości i struktury zewnętrznych środków rozwojowych;
- poziomu dostępności transportowej i teleinformatycznej (tak z zewnątrz, jak i wewnątrz regionu).

Wymienione wyżej czynniki, w relatywnie najwyższym stopniu warunkują przyszły rozwój regionu, w tym uruchomienie procesu włączenia społecznego, kluczem do którego są nowe miejsca pracy.

W oparciu o możliwą skalę oddziaływania wskazanych wyżej czynników na rozwój regionu, zarysowane zostały trzy scenariusze rozwojowe. Obejmują one:

1. Scenariusz szans;
2. Scenariusz pośredni;
3. Scenariusz zagrożeń.

Tabela 1. Powiązania pomiędzy poszczególnymi scenariuszami rozwojowymi, a warunkującymi je czynnikami (uwarunkowaniami)

Scenariusze	Uwarunkowania		
	Zaangażowanie inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych	Poziom i struktura dostępnych, zewnętrznych środków rozwojowych	Poziom dostępności transportowej i teleinformatycznej (zewnętrznej i wewnętrznej)
Scenariusz szans	+	+	+
Scenariusz pośredni	-	+	+
Scenariusz zagrożeń	-	-	-

Projekcja poszczególnych scenariuszy jest determinowana przez wystąpienie następujących zdarzeń:

- wzrasta lub nie ulega zmianie kapitałowe zaangażowanie w regionie inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych;
- dostępny lub niedostępny staje się wysoki wolumen zewnętrznych środków rozwojowych;
- rozwinięta zostaje albo nie ulega zmianie dostępność transportowa i teleinformatyczna regionu (tak wewnętrzna jak i zewnętrzna).

W oparciu o hipotetyczne zmiany uwarunkowań, stanowiących osnowę przyszłych, możliwych do spełnienia się scenariuszy rozwoju regionu, sporządzono projekcje sytuacji województwa po ich wystąpieniu.

Projekcja realizacji scenariusza szans:

- województwo podkarpackie zmniejsza dystans rozwojowy wobec bardziej rozwiniętych regionów kraju, a także staje się liderem rozwoju wśród województw Polski Wschodniej,
- wzrasta relatywny udział województwa podkarpackiego w tworzeniu PKB Polski, a wskaźnik bezrobocia jest niższy niż średni w Polsce,
- dzięki efektywnemu wykorzystaniu potencjałów endogenicznych oraz inwestycjom zewnętrznym, w regionie dynamicznie rozwijają się kluczowe branże tj. przemysły: elektromaszynowy (w tym lotniczy), informatyczny, farmaceutyczny, chemiczny, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz usługi turystyczne i logistyczne,
- zdecydowana poprawa zewnętrznej, jak i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej, skuteczna promocja tradycji przemysłowych oraz działalność klastrów gospodarczych znacznie podnoszą atrakcyjność inwestycyjną terenu,
- dynamicznie rozwija się obszar funkcjonalny Rzeszowa, a współpracujące samorzady wspierają budowę konkurencyjności gospodarczej, naukowej i kulturalnej miasta i jego otoczenia, co wzmacnia wizerunek obszaru jako ponadregionalnego centrum wzrostu i innowacji,
- bieguny wzrostu, w tym miasta o randze ośrodków subregionalnych wraz z ich obszarami funkcjonalnymi zyskują na znaczeniu, tworząc kluczowe ośrodki wzrostu województwa i przyczyniając się do poprawy społeczno-gospodarczej spójności regionu,
- rzeszowski ośrodek akademicki obejmujący największe uczelnie regionu, znacznie podnosi jakość badań naukowych, rozwija powiązania z gospodarką regionu oraz międzynarodową i krajową współpracę naukową, a także przyciąga kadrę naukową i studentów spoza województwa,
- szkolnictwo zawodowe, średnie i wyższe profiluje kształcenie pod kątem potrzeb rynku pracy, rozwijając praktyczne formy kształcenia oraz system staży i praktyk zawodowych,

- dzięki transferowi technologii oraz absorpcji wyników badań naukowych, podnosi się innowacyjność i konkurencyjność rynkowa sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- dzięki zmianom w strukturze agrarnej, specjalizacji w produkcji, rozwojowi integracji w obszarze produkcji i zbytu, a także przetwórstwa rolno-spożywczego, rolnictwo zwiększa swój udział w wytworzeniu PKB regionu,
- wzrost zamożności rolników prowadzi do powstania chłonnego rynku na terenach wiejskich, to zaś umożliwia (wspierany logistycznie, szkoleniowo i finansowo) proces tworzenia MŚP na obszarach wiejskich, wzmacniając wielofunkcyjny rozwój tych obszarów,
- pozytywne zmiany w strukturze gospodarczej regionu oraz systemie edukacyjnym doprowadzają do wyraźnego zmniejszenia się poziomu bezrobocia oraz zahamowanie negatywnych procesów migracyjnych i spadku liczby mieszkańców województwa,
- dzięki rozwojowi instytucji kultury, wzbogacone zostaje życie kulturalne (w tym dostęp do kultury wysokiej) oraz zachowane dziedzictwo kulturowe regionu, stanowiąc o tożsamości jego mieszkańców,
- poprawie ulega dostępność do specjalistycznej opieki medycznej oraz usług uzdrowiskowych, co doprowadza do dalszego wydłużenia się przeciętnej długości życia w regionie,
- dbałość o stan środowiska naturalnego oraz inwestycje w infrastrukturę turystyczno-uzdrowiskową, powiązane ze skuteczną akcją promocyjną regionu i poprawą dostępności komunikacyjnej doprowadzają do wzrostu znaczenia usług turystycznych w strukturze gospodarczej regionu,
- powstanie nowych miejsc pracy, podniesienie jakości życia mieszkańców, wzrost prestiżu podkarpackich uczelni oraz dobry stan środowiska naturalnego powodują, że województwo podkarpackie staje się miejscem atrakcyjnym dla ludzi młodych, w którym mogą realizować swoje aspiracje edukacyjne, zawodowe i życiowe.

Projekcja realizacji scenariusza pośredniego:

- województwo podkarpackie nie zmniejsza dystansu rozwojowego i nie buduje przewag konkurencyjnych wobec wiodących regionów kraju,
- na bazie zasobów endogennych oraz dotychczasowych inwestycji zewnętrznych w regionie dynamicznie rozwija się tylko część pożądaných branż kluczowych,
- zdecydowanej poprawie ulega zewnętrzna, jak i wewnętrzna dostępność komunikacyjna, co wyraźnie zwiększa atrakcyjność inwestycyjną regionu,
- ze względu na uwarunkowania zewnętrzne nie udaje się przyciągnąć nowych inwestorów do województwa, co w konsekwencji powoduje słabe wzmocnienie endogenicznych potencjałów rozwojowych regionu,
- dzięki transferowi technologii oraz absorpcji wyników badań naukowych, podnosi się innowacyjność i konkurencyjność rynkowa sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- obszar funkcjonalny Rzeszowa dynamicznie się rozwija. Samorządy leżące na tym obszarze intensywnie ze sobą współpracują budując przewagę konkurencyjną miasta i jego otoczenia. W efekcie obszar ten staje się ponadregionalnym centrum wzrostu i innowacji, oddziałującym pozytywnie na rozwój pozostałych części województwa i podniesienie konkurencyjności regionu w skali kraju,
- miasta i ich obszary funkcjonalne, określane jako bieguny wzrostu, rozwijają się nierównomiernie, co powoduje że na gospodarczym znaczeniu zyskują te położone w północno-zachodniej części województwa, natomiast południową i wschodnią część regionu obejmuje proces zastoju gospodarczego,
- szkolnictwo zawodowe, średnie i wyższe dzięki współpracy służb zatrudnienia, władz lokalnych i pracodawców, przygotowuje dobrze wykształcone kadry regionalnej gospodarki, jednakże ze względu na brak inwestycji w regionie, efektywność działań systemu edukacyjnego nie przekłada się na spadek bezrobocia wśród absolwentów,
- uczelnie regionalne (głównie duże, zlokalizowane w Rzeszowie), rozwijają system badań powiązanych z potrzebami podmiotów gospodarczych oraz stopniowo wzmacniają swoją pozycję w stosunku do uczelni w innych regionach Polski,
- brak znaczących bodźców rozwojowych płynących od innowacyjnych inwestorów zewnętrznych, skutecznie ogranicza wspieranie rozwoju pożądaných sektorów gospodarki,
- dzięki zmianom w strukturze agrarnej, specjalizacji w produkcji, rozwojowi integracji w obszarze produkcji i zbytu, a także przetwórstwa rolno-spożywczego, rolnictwo zwiększa swój udział w tworzeniu PKB regionu,

- wzrost zamożności rolników prowadzi do powstania chłonnego rynku na terenach wiejskich, to zaś umożliwia (wspierany logistycznie, szkoleniowo i finansowo) proces tworzenia MŚP na obszarach wiejskich (wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich),
- mieszkańcy obszarów wiejskich dzięki poprawie dostępności komunikacyjnej (transportowej i cyfrowej) zyskują możliwość podjęcia pracy głównie w północnej i zachodniej części regionu,
- pozytywne zmiany w strukturze gospodarczej regionu oraz systemie edukacyjnym prowadzą do zmniejszenia się poziomu bezrobocia,
- dzięki rozwojowi instytucji kultury, wzbogacone zostaje życie kulturalne (w tym dostęp do kultury wysokiej) oraz zachowane dziedzictwo kulturowe regionu, stanowiąc o tożsamości jego mieszkańców,
- poprawie ulega dostępność do specjalistycznej opieki medycznej oraz usług uzdrowiskowych, co doprowadza do dalszego wydłużenia się przeciętnej długości życia w regionie,
- dbałość o stan środowiska naturalnego, inwestycje w infrastrukturę turystyczno-uzdrowiskową i poprawa dostępności komunikacyjnej doprowadzają do wzrostu znaczenia usług turystycznych w strukturze gospodarczej regionu,
- brak znaczących inwestycji zewnętrznych oraz utrzymujące się niekorzystne różnice w zamożności mieszkańców powodują utrzymanie się negatywnych procesów migracyjnych, w tym szczególnie ludzi młodych, w wyniku czego liczba ludności województwa ulega zmniejszeniu.

Projekcja realizacji scenariusza zagrożeń:

- województwo podkarpackie nie zmniejsza dystansu wobec bardziej rozwiniętych części kraju (np. województwa małopolskiego). Nie poprawia też swojej pozycji konkurencyjnej względem regionów peryferyjnych (np. innych województw Polski Wschodniej). Maleje udział województwa podkarpackiego w tworzeniu PKB Polski,
- brak inwestycji zewnętrznych nie pozwala na wykorzystanie gospodarczych atutów regionu. Pożądane branże kluczowe rozwijają się jedynie w oparciu o ograniczone zasoby wewnętrzne, co prowadzi do utrwalenia się obrazu województwa, jako obszaru inwestycyjnie nieatrakcyjnego (obszaru wielostronnie peryferyjnego),
- infrastruktura komunikacyjna nie jest modernizowana i powiększana, a dotychczasowe szlaki komunikacyjne ulegają degradacji, co skutkuje pogłębieniem się niekorzystnego zróżnicowania przestrzennego w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Pogarszająca się dostępność komunikacyjna województwa obniża jego atrakcyjność inwestycyjną,
- następuje regres w rozwoju obszaru funkcjonalnego Rzeszowa. Jego wpływ na rozwój pozostałych części województwa (funkcje metropolitalne) ulega wyraźnemu osłabieniu. W efekcie obszar ten nie staje się regionalnym centrum wzrostu i innowacji,
- miasta stanowiące bieguny wzrostu (poza Mielcem) tracą na znaczeniu gospodarczym, przyczyniając się do zwiększenia społeczno-gospodarczej polaryzacji regionu,
- pozycja głównych uczelni regionu ulega dalszej marginalizacji. Nie są one w stanie skutecznie konkurować jakością i użytecznością badań z innymi krajowymi ośrodkami akademickimi oraz przyciągać kadrę naukową i studentów spoza województwa,
- spada popyt na nowe kompetencje i umiejętności w regionie, a tym samym zmniejsza się zapotrzebowanie na usługi świadczone przez system edukacyjny,
- brak instrumentów adekwatnej polityki wobec wsi prowadzi do dalszego spadku produktywności rolnictwa, a w konsekwencji do ubożenia ludności wiejskiej,
- negatywne zmiany w strukturze gospodarczej regionu oraz systemie edukacyjnym skutkują wyraźnym zwiększeniem poziomu bezrobocia,
- spadek jakości świadczeń leczniczych w służbie zdrowia powoduje skrócenie przeciętnej długości życia, tym samym ograniczając popyt dla usług oferowane przez sektor uzdrowiskowy,
- niewystarczające inwestycje w infrastrukturę turystyczno-uzdrowiskową, powiązane z brakiem skutecznej promocji regionu oraz pogorszenie dostępności komunikacyjnej prowadzą do spadku znaczenia usług turystycznych w gospodarce regionu,

- ubożenie ludności powoduje nasilenie negatywnych procesów migracyjnych (przede wszystkim dobrze wykształconych młodych ludzi), spadek liczby mieszkańców województwa, wzrost poziomu patologii społecznych, a także regres tożsamości regionalnej,
- następuje wzrost nieufności wobec instytucji państwowych i samorządowych oraz apatii społecznej.

Na podstawie analizy sytuacji zewnętrznej jak i wewnętrznej województwa przyjęto, że realny i możliwy jest rozwój regionu w oparciu o scenariusz szans.

II.2. Wizja rozwoju województwa podkarpackiego w 2020 r.

Określenie wizji rozwoju regionu, jest odpowiedzią na pytanie, jakim chce go widzieć w perspektywie 2020 roku samorząd województwa. Wizja jest opisem przyszłego wizerunku społeczno-gospodarczego, wzorcem, do którego województwo ma dążyć i zadaniem, które samorząd województwa chce zrealizować za pomocą *Strategii*. Innymi słowy, wizja województwa podkarpackiego to opis aspiracji rozwoju regionu do 2020 roku, stanowiący uzasadnienie doboru i tło oceny zasadności przyjętych celów strategicznych.

Wizja rozwoju regionu, zbudowana została na bazie sformułowanych scenariuszy zmian o charakterze prospektywnym, zmierzających do osiągnięcia wariantowych stanów rozwoju regionu. W efekcie przeprowadzonych analiz, wybrano ten spośród nich, który rokuje osiągnięcie najpełniejszego efektu rozwojowego.

W 2020 roku województwo podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców.

Województwo podkarpackie w 2020 roku zmniejszy dystans rozwojowy wobec bardziej rozwiniętych regionów kraju, a także będzie liderem rozwoju wśród województw Polski Wschodniej. Wymiernymi rezultatami rozwoju regionu będą: relatywny wzrost udziału w tworzeniu PKB Polski oraz niższy od średniej krajowej wskaźnik bezrobocia.

W 2020 roku Podkarpacie to obszar efektywnie wykorzystanych gospodarczych atutów regionu i jego wewnętrznych potencjałów, w którym dzięki wprowadzeniu innowacyjnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych oraz inwestycjom zewnętrznym, dynamicznie rozwijają się kluczowe branże, tj. przemysł elektromaszynowy (w tym zwłaszcza lotniczy), informatyczny, chemiczny, farmaceutyczny, przetwórstwo rolno-spożywcze, a także usługi turystyczne i logistyczne. Proces ten zostanie oparty na znacznie poprawionej zewnętrznej dostępności komunikacyjnej (sieć dróg krajowych i wojewódzkich powiązana funkcjonalnie z autostradą A4 i drogą ekspresową S-19; magistrala kolejowa E30 oraz linia nr 71, lotnisko Rzeszów) oraz na zmianach w kluczowych połączeniach wewnątrz regionu.

Podniesiona zostanie konkurencyjność gospodarcza Rzeszowa wraz z jego obszarem funkcjonalnym, a także ośrodków stanowiących rzeczywiste i potencjalne bieguny wzrostu. Wzmocnieniu ulega potencjał intelektualny Rzeszowa, m.in. poprzez realne wsparcie wyższych uczelni Rzeszowa (państwowych i prywatnych). Aktywnie działa Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny, a w jego ramach klastry lotniczy i informatyczny. Powstają centra biurowo-kongresowo-handlowo-wystawiennicze przyciągające międzynarodowe instytucje. W efekcie obszar ten będzie regionalnym centrum wzrostu i innowacji, oddziałującym pozytywnie na rozwój pozostałych terytoriów i podniesienie konkurencyjności regionu w skali krajowej i międzynarodowej. Korzystny układ przestrzenny Rzeszowa wraz z otaczającymi go miastami średniej wielkości (rozwinięty układ policentryczny) sprzyja dyfuzji efektów rozwoju na obszarze całego województwa. Poprawiająca się dostępność komunikacyjna, przygraniczne położenie oraz tradycje przemysłowe Rzeszowa i regionalnych biegunów wzrostu, przełożą się na dynamiczny rozwój społeczno-gospodarczy regionu.

Dzięki transferowi technologii oraz absorpcji wyników badań naukowych, zwiększy się konkurencyjność sektora przedsiębiorstw. Stymulatorami rozwoju podmiotów gospodarczych będą m.in. aktywnie działające instytucje otoczenia biznesu. Proces ten obejmie także rolnictwo, w którym nastąpią zmiany w strukturze agrarnej, rozwinię

się specjalizacja w produkcji oraz przetwórstwo rolno-spożywcze. Wzrost atrakcyjności turystycznej regionu oraz konkurencyjność produktu turystycznego, wesprą wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. Realnymi motorami wzrostu gospodarczego regionu staną się działające i nowo powstałe klastry gospodarcze, grupy producenckie oraz struktury o charakterze międzysektorowym. Działalność przedsiębiorstw z sektorów wysokiej szansy (w tym grupy przedsiębiorstw przemysłu lotniczego), możliwość skorzystania z zachęt dla inwestorów, liczące się zaplecze naukowo-badawcze, obecność wykwalifikowanych pracowników przy relatywnie niskich kosztach pracy, a także atrakcyjne uwarunkowania kulturowe i rekreacyjne, to czynniki, które doprowadzą do zbudowania przewagi komparatywnej regionu na rynku inwestycyjnym. Efektem tego będą nowe lokalizacje inwestycji w regionie. Zakładanym i pożądanym rezultatem działań rozwojowych będą nowe miejsca pracy, co przyczyni się do zahamowania negatywnych procesów migracyjnych i wesprze włączenie społeczne.

Szkolnictwo wyższe wzmocni swój potencjał kadrowy, a korzystając z nowoczesnego zaplecza laboratoryjnego i poprzez współpracę z podmiotami gospodarczymi rozwinie na szerszą skalę badania stosowane i rozwojowe. Nastąpią zmiany w kierunkach kształcenia oraz rozwinięte zostaną praktyczne i interaktywne formy edukacji. Poprawiona zostanie jakość kształcenia i przydatność absolwentów dla pracodawców, poczynając od szkolnictwa wyższego, a na kształceniu zawodowym kończąc. Publiczna oferta edukacyjna zabezpieczy możliwość kształcenia się przez całe życie, w tym z wykorzystaniem Internetu. Zapewniony zostanie powszechny dostęp do Internetu jako nośnika przekazów edukacyjnych, kulturowych, a przede wszystkim jako narzędzia działalności gospodarczej, co przyczyni się do zmniejszenia wykluczenia społecznego. Proces ten zostanie wsparty poprzez dalszy rozwój społeczeństwa obywatelskiego i solidarności środowiskowej.

Wz bogaczone zostanie życie kulturalne w regionie oraz dostęp do kultury wysokiej. Pomimo postępującej uniwersalizacji kultury europejskiej, zachowane zostanie dziedzictwo kulturowe regionu, stanowiące o tożsamości jego mieszkańców.

Poprawiona zostanie dostępność do specjalistycznej opieki medycznej oraz rozwinięte leczenie uzdrowiskowe, co wpłynie na dalsze wydłużenie się przeciętnej długości życia w regionie. Dzięki rozwiniętemu monitoringowi zagrożeń, rozbudowie koniecznej infrastruktury oraz poprawie stanu gotowości specjalistycznych służb, znacznie zmniejszy się w regionie skala zagrożeń związanych z nagłym działaniem sił natury oraz ludzi. Poprawie ulegnie stan środowiska naturalnego, w tym cennych zasobów przyrodniczych, wody, powietrza (zmniejszony poziom emisji CO₂), obniżony zostanie poziom hałasu oraz poprawiona gospodarka odpadami. Na szeroką skalę będą rozwijane odnawialne źródła energii.

Pozytywne zmiany, które zajdą w województwie, zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej spowodują poprawę warunków i jakości życia mieszkańców, sprawią, że stanie się ono miejscem bardziej atrakcyjnym i przyjaznym szczególnie dla ludzi młodych, którzy będą mieli możliwość realizacji na jego obszarze swoich aspiracji zawodowych i życiowych.

III. UKŁAD CELÓW STRATEGICZNYCH

Cele *Strategii* to określenie „punktu docelowego”, jaki zamierza się osiągnąć w określonym horyzoncie czasowym. Cel główny precyzuje ogólną wizję rozwoju województwa.

Cel główny strategii:

Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców.

Cele strategiczne pokazują, poprzez jakie obszary działań zamierza się osiągnąć cel główny. Cele strategiczne określono dla dziedzin działań strategicznych wskazanych w *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 (SRW)*. Przyjęto, iż cele te powinny być: jasno sprecyzowane, możliwe do osiągnięcia, wskazujące zakładany czas do realizacji, mierzalne, a także uwzględniające zidentyfikowane szanse rozwojowe oraz zagrożenia.

Tabela 2. Układ celów, Dziedzin działań strategicznych oraz Priorytetów tematycznych

KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA	KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY	SIEĆ OSADNICZA	ŚRODOWISKO I ENERGETYKA
Cel 1 Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej	Cel 2 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców	Cel 3 Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu	Cel 4 Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa
<p>Priorytet 1.1. Przemysł Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki</p> <p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu</p> <p>Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu</p> <p>Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego</p> <p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu</p>	<p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu</p> <p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne</p> <p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie</p> <p>Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa</p>	<p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu</p> <p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa</p> <p>Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa</p> <p>Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku</p> <p>Priorytet 3.5. Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa</p> <p>Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii</p>

IV. DZIEDZINY DZIAŁAŃ STRATEGICZNYCH, PRIORYTETY TEMATYCZNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ

1. KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA

1.1. Przemysł

CEL: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki.

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- poprawa innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z sektorów wysokiej szansy województwa podkarpackiego mierzona wzrostem eksportu produktów tych branż,
- zwiększenie dostępu do nowych technologii i know-how,
- wzrost udziału przemysłu w strukturze PKB województwa,
- wykreowanie mechanizmów wspierających społeczną odpowiedzialność biznesu,
- rozwój międzynarodowych oraz krajowych powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw z regionu.

1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- rozwój infrastruktury służącej podniesieniu innowacyjności przedsiębiorstw,
- wzrost aktywności najważniejszych uczelni regionu w zakresie badań stosowanych we współpracy z przemysłem,
- wzrost efektywności badań prowadzonych przez uczelnie we współpracy z przemysłem,
- wzrost liczby innowacyjnych projektów badawczych,
- podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
- podniesienie poziomu i dopasowanie profili kształcenia kadr regionu do potrzeb przemysłów innowacyjnych,
- wzmocnienie mechanizmów wspierających wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach regionu.

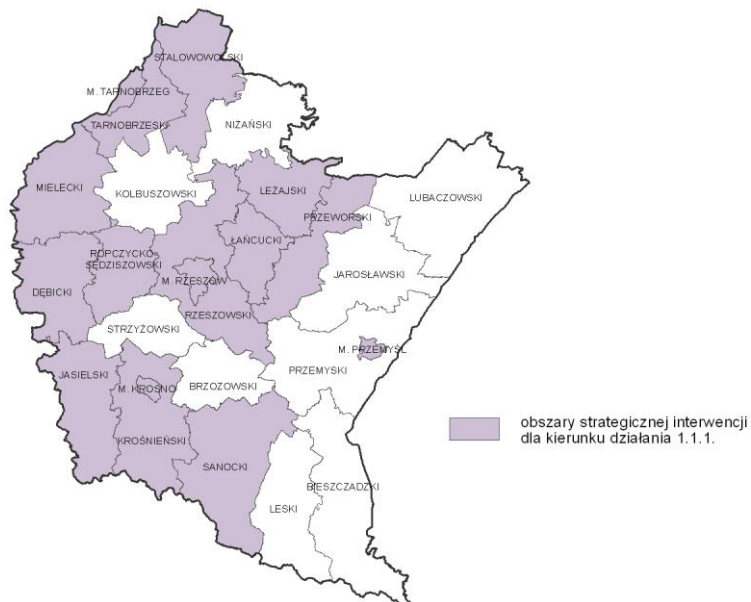
1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wzrost współpracy branżowej przedsiębiorstw,
- wzmocnienie i wzrost liczby klastrów/inicjatyw klastrowych funkcjonujących na terenie województwa,
- wzrost współpracy pomiędzy klastrami i inicjatywami klastrowymi a sferą nauki,
- internacjonalizacja klastrów i inicjatyw klastrowych,
- rozwój ekonomiczny przedsiębiorstw zrzeszonych w klastrach/inicjatywach klastrowych,
- wzrost jakości kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach – członkach klastrów/inicjatyw klastrowych.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 1.1.1. *Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu* – z preferencją obszarów koncentracji przedsiębiorstw z sektorów wysokiej szansy.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 1.1.2. *Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu* – obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 1.1.3. *Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych* – obszar całego województwa.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 1.1. PRZEMYSŁ

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Udział przemysłu (sekcje B,C,D,E) w tworzeniu WDB województwa	27,00% (2010 r.)	30,3%	GUS
2.	Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca (Polska =100)	56,34% (2011 r.)	60%	GUS
3.	Udział pracujących w sektorze przemysłowym	30,4% (2012 r.)	33,7%	GUS (wsk. SRK 2007-2015)
4.	Przedsiębiorstwa przemysłowe, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w %	7,6% (2011 r.)	10%	GUS
5.	Udział przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną	16,65% (2011 r.)	20%	GUS
7.	Liczba klastrów działających w województwie podkarpackim	18 (2012 r.)	Co najmniej podwojenie liczby klastrów	Źródła własne/PARP
8.	Liczba członków klastrów działających w województwie podkarpackim	567 (2012 r.)	Co najmniej potrójnie liczbę członków klastrów	Źródła własne/PARP

1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe

CEL: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1.2.1 Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmocnienia przewag konkurencyjnych województwa.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- uwzględnianie w sposób kompleksowy i elastyczny w programach badawczych szkół wyższych badań empirycznych i dostosowanie ich do zmieniających się potrzeb gospodarki,
- wypracowanie mechanizmów i platformy współpracy pomiędzy nauką i gospodarką przy wsparciu samorządu województwa jako podmiotu odpowiedzialnego za kreowanie rozwoju regionu,
- budowanie zespołów badawczych, w tym międzynarodowych.

1.2.2. Wzmocnienie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zwiększenie liczby samodzielnych pracowników naukowych, zwłaszcza w obszarze nauk wspierających potencjały rozwojowe regionu,
- włączenie w międzynarodowe sieci współpracy naukowej i dydaktycznej wiodących uczelni regionu w dziedzinach służących wzmocnieniu specjalizacji i konkurencyjności gospodarki regionu,
- utworzenie międzyuczelnianej sieci współpracy służącej efektywnemu wykorzystaniu istniejącej infrastruktury i kadry oraz poprawie atrakcyjności oferty studiów w województwie,
- uruchomienie nowych kierunków studiów (w tym studiów medycznych), wspierających specjalizację rozwojową regionu,
- rozwój oferty studiów dla cudzoziemców w języku angielskim.

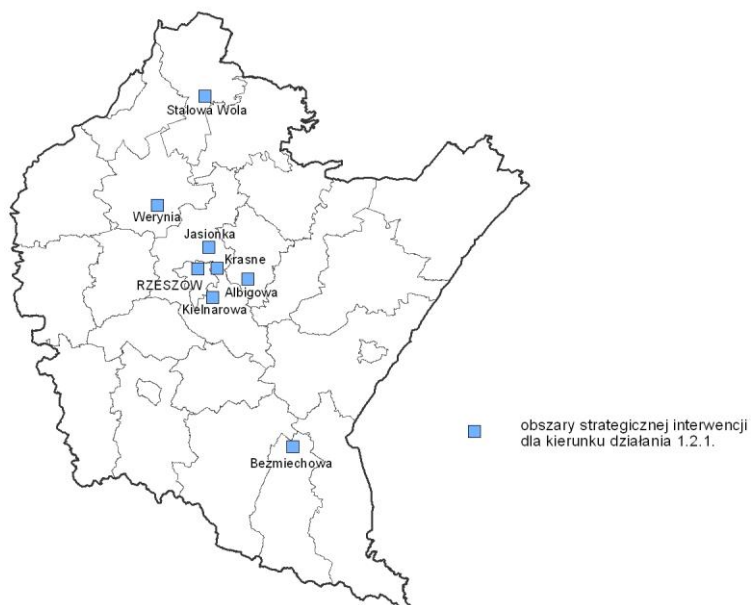
1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym, wzmocniającego specjalizacje regionalne.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- dostosowanie oferty kształcenia szkół wyższych do potrzeb gospodarki regionu, w tym poprzez zamawiane kierunki studiów, służące wzmocnieniu jej konkurencyjności,
- podniesienie jakości studiów zawodowych poprzez poprawę zaplecza do kształcenia praktycznego m.in. poprzez wykorzystywanie dydaktyczne doświadczonej praktyków funkcjonujących w kluczowych dla regionu sektorach,
- zbudowanie regionalnego systemu praktyk i staży w przedsiębiorstwach innowacyjnych oraz promocji wybitnie uzdolnionych studentów,

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

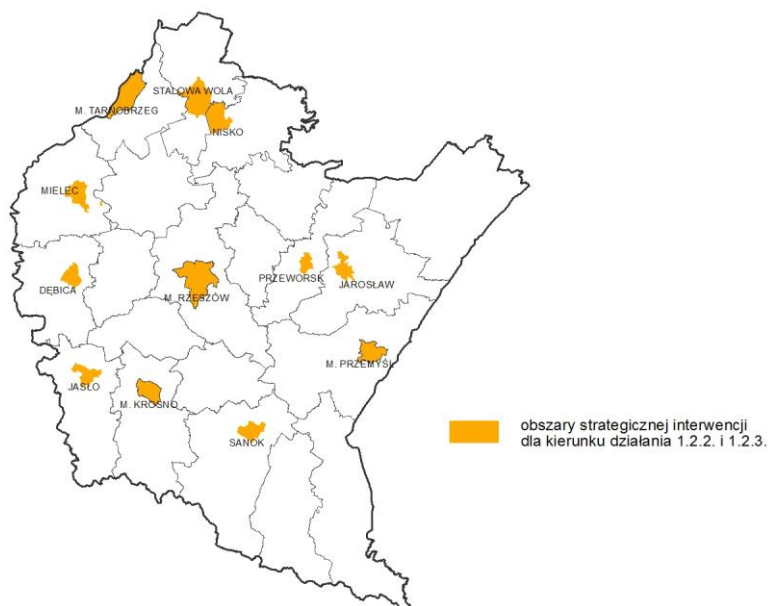
OSI dla kierunku działania 1.2.1. *Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmocnienia przewag konkurencyjnych województwa* - obszar lokalizacji jednostek z dorobkiem naukowym oraz zapleczem badawczym w wybranych dziedzinach nauki – rzeszowski ośrodek akademicki i jego zamiejscowe jednostki badawcze.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 1.2.2. *Wzmocnienie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów* - Rzeszów oraz ośrodki subregionalne i lokalne posiadające szkoły wyższe.

OSI dla kierunku działania 1.2.3. *Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym, wzmacniającego specjalizacje regionalne* - Rzeszów oraz ośrodki subregionalne i lokalne posiadające szkoły wyższe.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 1.2. NAUKA, BADANIA I SZKOLNICTWO WYŻSZE

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Wydatki per capita na działalność badawczo-rozwojową (B+R)	254,8 PLN (2011 r.)	350 PLN	GUS
2.	Udział samodzielnych pracowników naukowych w ogólnej liczbie nauczycieli akademickich w podstawowym miejscu pracy	25% (2012 r.)	28%	4 uczelnie: UR, PR, WSIZ, WSPiA
3.	Liczba zespołów badawczych, w tym międzynarodowych	431 (w tym międzynarodowych 73)	480 (w tym 100 międzynarodowych)	4 uczelnie: UR, PR, WSIZ, WSPiA

4.	Liczba zgłoszonych wniosków patentowych oraz liczba uzyskanych patentów	zgłoszonych: 120 (2011 r.) uzyskanych: 53 (2011 r.)	Wzrost o 20%	GUS
5.	Liczba zleceń badawczych dla uczelni	365 (2012 r.)	500	4 uczelnie: UR, PR, WSIZ, WSPiA
6.	Wartość zleceń badawczych dla uczeni	54,9 mln PLN (2012 r.)	100 mln PLN	4 uczelnie: UR, PR, WSIZ, WSPiA
7.	Liczba jednostek, które uzyskały status Krajowych Naukowych Jednostek Wiodących (KNOW)	0 (2012 r.)	3	MNiSW
8.	Liczba zatrudnionych w sektorze B+R (ogółem w EPC)	2851,3 (2011 r.)	3500	GUS
9.	Liczba studentów studiujących na kierunkach zamawianych	7098	10000	źródła własne
10.	Liczba i wartość zakończonych projektów badawczo-rozwojowych zrealizowanych poprzez system grantowy	45 projektów na sumę 25,2 mln zł (2012 r.)	70 projektów na sumę 44 mln zł	źródła własne

1.3. Turystyka

CEL: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej

Zakładane efekty realizowanych działań:

- poprawa dostępności i ekspozycji turystycznej terenów, miejsc, obiektów oraz zbiorów mających charakter ogólnopolskich oraz ponadregionalnych atrakcji turystycznych lub reprezentujących unikatowe dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe regionu (w tym poprzez wykorzystanie ICT),
- rozwój nowych atrakcji turystycznych, służących wiodącym formom turystyki przyjazdowej do województwa,
- rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowiskowej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej, biznesowej i religijno-pielgrzymkowej, w tym zwłaszcza dla turystów zmotoryzowanych, z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
- budowa i rozwój wielofunkcyjnych, wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych, przy uwzględnieniu wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
- wykorzystanie wód geotermalnych w infrastrukturze rekreacyjnej i leczniczej województwa.

1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wyższa konkurencyjność produktów turystycznych regionu, jako efekt rozwoju doradztwa prowadzonego przez instytucje otoczenia biznesu turystycznego oraz dostępności instrumentów wsparcia finansowego,
- wprowadzone na rynek nowe, innowacyjne produkty turystyczne oparte na wynikach badaniach ruchu turystycznego w województwie i trendach rozwoju turystyki międzynarodowej,
- poprawa jakości obsługi ruchu turystycznego poprzez dokształcanie i szkolenie kadr sektora turystycznego (zwłaszcza tzw. pierwszego kontaktu) oraz transfer dobrych praktyk z krajów i regionów o rozwiniętym rynku turystycznym.

1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa

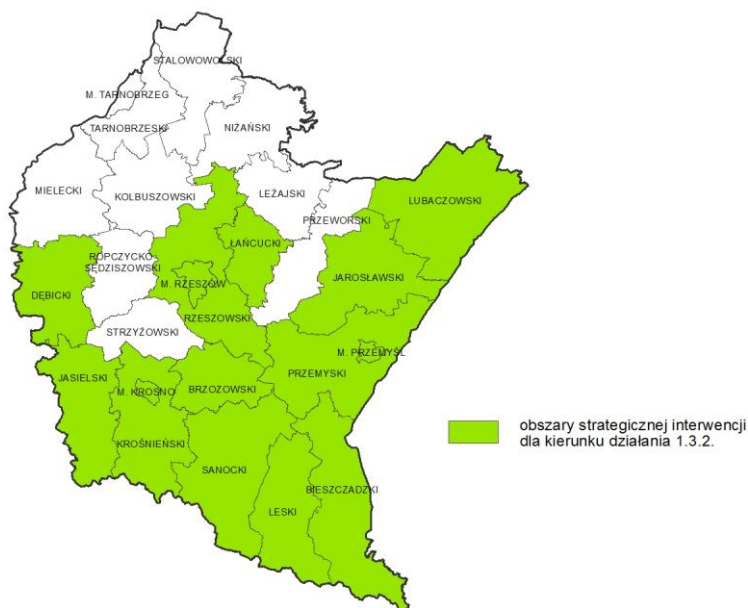
Zakładane efekty realizowanych działań:

- rozwój krajowej i zagranicznej promocji turystycznej województwa opartej na wynikach badań ruchu turystycznego oraz przyjętej strategii promocji turystycznej regionu,
- wzmocnienie roli Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej w promocji turystycznej województwa,
- rozwój istniejących i tworzenie nowych klastrów oraz innych form organizacyjnych w ramach współpracy i współdziałania podmiotów sektora turystycznego i około turystycznego,
- rozwój współpracy z touroperatorami spoza województwa podkarpackiego oraz innymi podmiotami oddziałującymi na turystykę przyjazdową do regionu,
- zintensyfikowanie współpracy z województwami sąsiednimi oraz przygranicznymi regionami Słowacji i Ukrainy na rzecz wzrostu ruchu turystycznego.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 1.3.1. *Rozwój atrakcji turystycznej oraz infrastruktury turystycznej* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 1.3.2. *Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa* - w szczególności obszar o rozwiniętej funkcji turystycznej (wyznaczony w oparciu o wskaźnik sumaryczny obejmujący: noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania, zwiedzających atrakcje turystyczne, gęstość bazy noclegowej, liczebność gospodarstw agroturystycznych oraz ruch w ramach turystyki przygranicznej) oraz miejsca lokalizacji obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 1.3.3. *Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa* - obszar całego województwa.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 1.3. TURYSTYKA

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Liczba zbudowanych wielofunkcyjnych, wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych z bazą noclegową o standardzie 3. gwiazdek i wyżej.	0	6	Źródła własne
2.	Roczna liczba noclegów ogółem, udzielonych w turystycznych obiektach noclegowych posiadających 10 miejsc i więcej (obiekty zbiorowego zakwaterowania)	2 284,4 tys. (2012 r.)	2 700 tys.	GUS – Raport Turystyka w Województwie Podkarpackim w 2010 -2011 r.
3.	Roczna liczba noclegów ogółem, udzielonych turystom zagranicznym w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (w turystycznych obiektach noclegowych)	147,7 tys. (2012 r.)	230 tys.	GUS
4.	Roczna łączna frekwencja odwiedzających w 10 wybranych* dużych atrakcjach turystycznych regionu.	1 065 tys. (2012 r.)	Wzrost o 10 %	Źródła własne
5.	Ilość miejsc noclegowych w województwie (obiekty zbiorowego zakwaterowania, kwatery agroturystyczne, pokoje gościnne)	34,4 tys. (2012 r.)	38 tys.	GUS– Raport Turystyka w Województwie Podkarpackim w 2010 -2011 r.
6.	Liczba podmiotów zrzeszonych w klastrach turystycznych, Podkarpackiej Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz Lokalnych Organizacjach Turystycznych.	231	500	Źródła własne

* Wybrane atrakcje o frekwencji powyżej 30 tys. odwiedzających: Bieszczadzki Park Narodowy, Skansen Archeologiczny w Trzcinicy, Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Bieszczadzka Kolejka Leśna, Arboretum w Bolestraszcach, Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemyślu, Muzeum Zamek w Łańcucie, Podziemna Trasa Turystyczna w Rzeszowie. Ponadto nowa atrakcja - Centrum Dziedzictwa Szkoła w Krośnie.

1.4. Rolnictwo

CEL: Poprawa konkurencyjności sektora rolno - spożywczego

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych oraz współpraca z ośrodkami naukowo-badawczymi

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wzrost koncentracji i specjalizacji gospodarstw rolniczych w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju rolnictwa wolnego od GMO,
- wsparcie przemian strukturalnych w rolnictwie,
- zapewnienie profesjonalnego doradztwa,
- rozwój współpracy pomiędzy jednostkami naukowo- badawczymi a sektorem rolno-spożywczym,
- wsparcie procesów modernizacji gospodarstw rolniczych z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań technicznych, technologicznych, biologicznych i organizacyjnych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju rolnictwa,
- wykorzystanie zdolności produkcyjnych gospodarstw rolniczych do produkcji energii odnawialnej,
- wsparcie zrównoważonego rozwoju terenów objętych gospodarką rolną i rybacką,
- wsparcie działań w zakresie szkoleń oraz profesjonalnego doradztwa rolników, producentów rolnych obejmujące nowoczesne technologie produkcji,
- rozwój badań i opracowanie nowych technologii produkcji rolniczej i przetwórstwa rolno-spożywczego,

- ochrona gruntów szczególnie przydatnych rolniczo przy planowaniu lokalizacji inwestycji celu publicznego
- wsparcie działań w zakresie utrzymania urządzeń melioracji szczegółowych.

1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych

Zakładane efekty realizowanych działań:

- rozwój integracji pionowej i poziomej w rolnictwie,
- umacnianie i rozwijanie grup producenckich i innych form zorganizowanego gospodarowania w sektorze rolno-spożywczym,
- wzmocnienie uczestnictwa produktów wytworzonych w województwie podkarpackim poprzez organizację i udział w targach i wystawach krajowych, zagranicznych oraz innych inicjatywach promujących produkty rolno-spożywcze,
- wzrost sprzedaży bezpośredniej przez gospodarstwa rolnicze,
- rozwój istniejącej i tworzenie nowej infrastruktury rynków hurtowych oraz rynków lokalnych,
- rozwój istniejących i tworzenie nowych klastrów w branży rolno-spożywczej,
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego ukierunkowanego na wytwarzanie produktów żywnościowych o wysokiej jakości oraz o specyficznych walorach smakowych.

1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz certyfikowanych produktów wysokiej jakości

Zakładane efekty realizowanych działań:

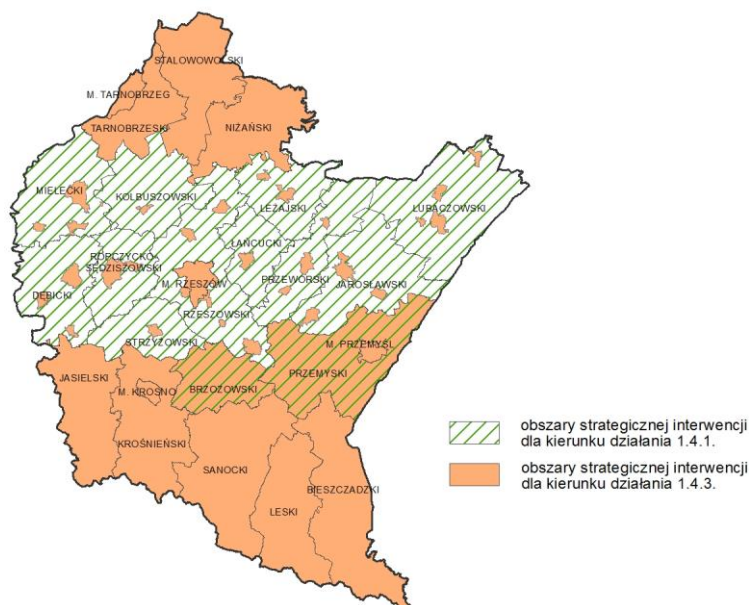
- promocja produktów tradycyjnych, regionalnych i ekologicznych z terenu województwa podkarpackiego na arenie międzynarodowej i krajowej,
- podnoszenie świadomości poprzez edukację dzieci i młodzieży oraz konsumentów w zakresie produkcji żywności i zasad zdrowego odżywiania,
- wzmocnienie działalności gospodarczej w poza rolniczych ogniwach agrobiznesu, w tym agroturystyki i enoturystyki.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 1.4.1. *Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych* - w szczególności obszary charakteryzujące się najlepszymi w regionie warunkami klimatyczno – glebowymi, ukształtowaniem terenu oraz tradycją w zakresie produkcji towarowej. Obszar uzupełniony o miejsca lokalizacji ośrodków naukowo - badawczych prowadzących badania podstawowe i stosowane.

OSI dla kierunku działania 1.4.2. *Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 1.4.3. *Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi* - w szczególności obszary miejskie i powiaty, na których znajdują się miejsca wyróżniające się produktami specyficznymi, których wytwarzanie powiązane jest z ich tradycją, kulturą jako alternatywa dla produkcji towarowej, np. produkcja i przetwórstwo wikliny, winorośli, produkty chronione w ramach systemów krajowych i unijnych.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 1.4. ROLNICTWO

L.p.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło wskaźnika
1.	Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1ha użytków rolnych	4,56 ha (2012 r.)	5 ha	ARIMR
2.	Produkcja rolnicza z 1 ha użytków rolnych	2 927 zł	4000 zł	GUS
3.	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych działających w sektorze rolno – spożywczym (sekcja C, działy 10-12)	868 (2010)	1000	GUS
4.	Liczba grup producenckich (grupy producentów rolnych oraz grupy producentów owoców i warzyw)	39	100	Departament Rolnictwa i Gospodarki Wodnej UMWP
5.	Ekologiczne gospodarstwa rolne - udział powierzchni użytków rolnych ekologicznych w użytkach rolnych ogółem	3,82%	5%	GUS

1.5. Instytucje otoczenia biznesu

CEL: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu

KIERUNKI DZIAŁANIA:

1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wzrost aktywności IOB,
- nawiązanie wymiernej współpracy pomiędzy IOB, rozwój sieci ich współpracy oraz koordynacja prowadzonych działań, w tym w relacjach międzynarodowych,
- polepszenie efektywności świadczonych usług,
- rozszerzenie oferty świadczonych usług w wyniku współdziałania IOB.

1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zwiększenie różnorodności oferty wsparcia finansowego firm z sektora MMŚP,
- rozwój oferty funduszy poręczeniowych i pożyczkowych oraz dostosowywanie instrumentów finansowych do potrzeb podmiotów gospodarczych.

1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- rozwój innowacyjnych przedsiębiorstw w sektorze MMŚP, promocja przedsiębiorczości,
- zwiększenie ilości przedsięwzięć innowacyjnych realizowanych przez podkarpackich przedsiębiorców we współpracy ze sferą nauki, poprawiających ich pozycję konkurencyjną,
- wzrost nakładów podmiotów gospodarczych z sektora MMŚP na działalność B+R,
- utworzenie platformy informacyjnej o dostępnym zapleczu, specjalistycznej aparaturze naukowo-badawczej dostępnej do prowadzenia określonych badań lub ofercie wykonywanych badań przez ośrodki naukowo-badawcze.

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 1.5.1. *Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 1.5.2. *Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 1.5.3. *Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych* - obszar całego województwa.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 1.5. INSTYTUCJE OTOCZENIA BIZNESU

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Wartość udzielonych poręczeń przez fundusze poręczeń kredytowych	49,9 mln PL (2011 r.)	wzrost o 15%	Krajowe Stowarzyszenie Poręczeń Kredytowych/ Źródła własne
2.	Liczba udzielonych poręczeń przez fundusze poręczeń kredytowych	232 szt. (2011 r.)	wzrost o 15%	Krajowe Stowarzyszenie Poręczeń Kredytowych/ Źródła własne
3.	Wartość udzielonych pożyczek przez fundusze pożyczkowe	9,99 mln PLN (2010 r.)	wzrost o 15%	Polski Związek Funduszy Pożyczkowych/ Źródła własne
4.	Liczba udzielonych pożyczek przez fundusze pożyczkowe	118 szt. (2010 r.)	wzrost o 15%	Polski Związek Funduszy Pożyczkowych/ Źródła własne
5.	Liczba wykonanych usług doradczych o charakterze ogólnym świadczona przez podmioty zaliczone do KSU	1830 szt. (2011 r.)	wzrost o 10%	PARP/ Źródła własne
6.	Liczba wykonanych usług szkoleniowych świadczona przez podmioty zaliczone do KSU	688 szt. (2011 r.)	wzrost o 10%	PARP/ Źródła własne
7.	Liczba wykonanych usług doradczych o charakterze proinnowacyjnym KSU świadczona przez podmioty Krajowej Sieci Innowacji KSU	126 szt. (2011 r.)	wzrost o 20%	PARP/ Źródła własne
8.	Liczba wykonanych usług doradczych w zakresie finansowania zwrotnego (pożyczki, poręczenia) świadczona przez podmioty Krajowej Sieci Innowacji KSU	0 (2011 r.)	100 szt.	PARP/ Źródła własne
9.	Liczba inwestorów w parkach przemysłowych i technologicznych ⁵	55 (31.12.2012 r.)	co najmniej podwojenie liczby inwestorów	Źródła własne

⁵ Wartości wskaźników 9 i 10, zostały podane na podstawie danych otrzymanych z Podkarpackiego Parku Naukowo - Technologicznego AEROPOLIS, Mieleckiego Parku Przemysłowego i Parku Przemysłowego Stare Miasto w Leżajsku.

10.	Wartość inwestycji w parkach przemysłowych i technologicznych	ok. 1 mld zł (31.12.2012 r.)	co najmniej podwojenie wartości nakładów	Źródła własne
11.	Liczba firm pozostających na rynku przez minimum 2 lata po opuszczeniu Inkubatora Przedsiębiorczości, Preinkubatora i Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości lub Inkubatora Technologicznego do liczby firm inkubowanych ogółem	0 (2012 r.)	osiągnięcie poziomu min. 90 %	Źródła własne

2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY

2.1. Edukacja

CEL: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

2.1.1 Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych

Zakładane efekty realizowanych działań:

- poprawa dostępności i jakości usług edukacyjnych na wszystkich poziomach nauczania, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji przedszkolnej (zwłaszcza na terenach wiejskich) i zawodowej oraz w formach pozaszkolnych,
- modernizacja i rozwój infrastruktury dydaktycznej i wyposażenia szkół i placówek oświatowych na wszystkich poziomach edukacyjnych,
- rozwijanie i odkrywanie talentów m.in. poprzez wczesną diagnozę predyspozycji oraz system stypendialny,
- poprawa jakości kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz tworzenie bodźców dla pozostawania w zawodzie najlepszych nauczycieli,
- rozszerzenie oferty edukacyjnej, również w formach pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży szkolnej, przy szczególnym uwzględnieniu kształcenia kompetencji kluczowych (w tym: językowych, informatycznych, matematycznych, naukowo-technicznych, przedsiębiorczości, umiejętności uczenia się, kompetencji kulturalnych i społecznych: kooperatywności, komunikatywności i kreatywności) oraz zwiększenie opieki nad uczniami o szczególnych potrzebach edukacyjnych,
- cyfryzacja szkół i zwiększenie wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w procesach edukacji,
- rozwój nowych form wsparcia szkół w zakresie organizacji doskonalenia nauczycieli oraz rozwój doradztwa metodycznego na każdym etapie nauczania i w zakresie wszystkich przedmiotów.

2.1.2 Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu

Zakładane efekty realizowanych działań:

- rozwój poradnictwa edukacyjnego i zawodowego, rozpoznawanie predyspozycji zawodowych dzieci i młodzieży oraz budowa ścieżek edukacyjnych (opartych na współpracy pomiędzy placówkami oświaty), służących wspieraniu rozwoju kariery młodych ludzi na wszystkich poziomach edukacji,
- rozwój oferty kształcenia zawodowego zgodnie z potrzebami rynku pracy, w tym uruchomienie proinnowacyjnych profili kształcenia oraz stworzenie sieci szkół ponadgimnazjalnych wyprofilowanych pod kątem zidentyfikowanych kluczowych branż regionu,
- dostosowanie bazy dydaktycznej do potrzeb praktycznej nauki zawodu,
- wsparcie nauczycieli praktycznej nauki zawodu, w szczególności w zakresie opracowywania planów i programów nauczania z udziałem pracodawców oraz organizowanie staży zawodowych dla nauczycieli przedmiotów teoretycznych i praktycznej nauki zawodu,
- opracowanie i realizacja atrakcyjnych programów praktyk i staży zawodowych, kształtujących postawy kreatywne i przedsiębiorcze wśród uczniów oraz praktyczne umiejętności zawodowe,
- systemowe wsparcie pracodawców w zakresie finansowania praktycznej nauki zawodu,
- zwiększenie dostępu do informacji w zakresie perspektyw na rynku pracy.

2.1.3 Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie

Zakładane efekty realizowanych działań:

- utworzenie centrów edukacji interaktywnej, rozwijających szczególnie wśród dzieci i młodzieży, zainteresowanie nauką oraz wspomagających samodzielne poznawanie świata i uczenie się,

- rozwój oferty edukacyjnej dającej możliwość podnoszenia oraz zmiany kwalifikacji zawodowych na wszystkich etapach życia, dostosowanych do potrzeb zmieniającego się regionalnego rynku pracy ,
- poprawa jakości oraz dostępności usług świadczonych przez ośrodki kształcenia praktycznego, ustawicznego i praktycznego doskonalenia zawodowego,
- wspieranie rozwiązań umożliwiających prowadzenie i korzystanie z kształcenia przez całe życie, w tym kształcenia na odległość.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 2.1.1. *Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.1.2. *Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu* – obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.1.3. *Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie* – obszar całego województwa

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 2.1. EDUKACJA

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	ogółem 61,7% miasto 84,3% wieś 47,1% (2011 r.)	Ogółem 78% Miasto 95% Wieś 60,1 %	GUS
2.	Średnie wyniki egzaminów gimnazjalnych i maturalnych w stosunku do średniej krajowej (Polska=100)	Egzaminy gimnazjalne w stosunku do średniej krajowej (Polska=100) (2011r.) - w części humanistycznej 1,07 - w części matematyczno-przyrodniczej 1,03 Egzamin maturalny w stosunku do średniej krajowej (Polska=100) (2011r.) 1,00	Utrzymanie obecnego poziomu powyżej średniej krajowej	CKE
3.	Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów	Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych (2011r.) ogółem 7,95 Gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych (2011 r.): ogółem 9,20	Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych ogółem 6 Gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych ogółem 8	GUS
4.	Udział absolwentów szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (zawodowych, techników i liceów ogólnokształcących) (4730 os.) Udział absolwentów techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (zawodowych, techników i liceów ogólnokształcących) (9442 os.) Udział absolwentów liceów ogólnokształcących w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (zawodowych, techników i liceów ogólnokształcących) (13869 os.)	Szkoły zawodowe dla młodzieży bez specjalnych (2010/2011) 17% Technika dla młodzieży bez specjalnych (2010/2011) 34 % Licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych (2010/2011) 49%	Szkoły zawodowe dla młodzieży bez specjalnych – 20% Technika dla młodzieży bez specjalnych – 40% Licea ogólnokształcące dla młodzieży bez specjalnych – 40%	Rocznik Statystyczny Województwa
5.	Odsetek osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w wieku 25-64 lat w ogólnej liczbie ludności w tym wieku	3,1% (2011r.)	9%	GUS

2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe

CEL: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

2.2.1 Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej

Zakładane efekty realizowanych działań:

- powstanie infrastruktury kulturalnej odpowiadającej oczekiwaniom współczesnego twórcy i odbiorcy kultury oraz wykorzystującej atuty regionu w zakresie dziedzictwa kulturowego ,
- tworzenie innowacyjnej infrastruktury kulturalnej np. eksploratorów, muzeów interaktywnych, sieci kin cyfrowych itp.
- zwiększenie dostępności zasobów kultury oraz wydarzeń kulturalnych poprzez digitalizację oraz budowę platform multimedialnych,
- restrukturyzacja instytucji kultury pod kątem optymalizacji działania (podział kompetencji i odpowiedzialności),
- optymalizacja finansowania kultury z uwzględnieniem kryteriów demograficznych i geograficznych oraz zdiagnozowanych potrzeb i warunków kulturowych,
- wzmocnienie współpracy instytucji kultury ze środowiskami twórczymi, artystycznymi i naukowymi w regionie,
- popularyzacja przedsięwzięć obejmujących swoim zasięgiem obszar całego województwa, typu wędrujący teatr, wędrująca wystawa czy koncerty filharmoników w terenie oraz organizowanie wydarzeń kulturalnych w przestrzeni publicznej.

2.2.2 Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wzrost kompetencji kulturowych i artystycznych poprzez edukację kulturalną zarówno na poziomie przygotowania kadr do realizacji zadań z dziedziny kultury, jak też świadomych odbiorców działalności kulturalnej,
- zwiększenie uczestnictwa podkarpackich instytucji kultury w programach kulturalnych o zasięgu międzynarodowym dających szansę na promocję regionu i prezentację jego atrybutów,
- wzrost liczby wydarzeń kulturalnych i projektów kulturalnych o zasięgu krajowym i międzynarodowym m.in. dzięki wsparciu merytorycznemu i finansowemu w zakresie wkładów własnych dla projektów oraz promocję dokonań młodych artystów,
- stworzenie wszechstronnych baz danych przejawów życia kulturalnego i ich upowszechnienie,
- wzmocnienie współpracy z instytucjami kultury położonymi w województwach ościennych oraz współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie realizacji zadań z dziedziny kultury,
- wyniesienie do rangi marki wydarzeń kulturalnych oraz instytucji kultury, w oparciu o prestiżowy repertuar, wysoki poziom i promocję.

2.2.3 Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- kształtowanie krajobrazu kulturowego rozumiane jako zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia; ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz układów ruralistycznych; zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu,
- poprawa stanu zachowania i ochrona obiektów oraz miejsc cennych kulturowo m.in. poprzez wykorzystanie narzędzi prawa miejscowego, a także przeciwdziałanie procesowi ich dewastacji i degradacji,

- utrzymanie wielokulturowego bogactwa, tożsamości lokalnej i regionalnej m.in. poprzez działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim, w tym wspieranie folkloru i sztuki ludowej oraz ochronę wartości niematerialnych,
- stworzenie systemu i procedur w celu funkcjonalnego zarządzania kulturą, dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, z uwzględnieniem rozwoju partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego, poprawy funkcjonowania instytucji kultury i ochrony zabytków,
- badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz jego upowszechnianie i promocja dla zastosowań użytecznych,
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- promocja najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem dostępnych w tym zakresie instrumentów typu kampanie informacyjne regionalne i ogólnopolskie, akcje promocyjne, konferencje, debaty, sympozja, eksperymenty, badania, publikacje.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 2.2.1. *Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 2.2.2. *Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 2.2.3. *Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu* - obszar całego województwa.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 2.2. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca (budżety gmin i miast na prawach powiatu, budżety powiatów, budżet województwa)	143,04 PLN (2011 r.)	Wzrost do poziomu średniej krajowej	GUS
2.	Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwie domowym na 1 os. na kulturę i rekreację	56,40 PLN (2011 r.)	Wzrost do poziomu średniej krajowej	GUS
3.	Czytelnicy na 1000 mieszkańców	164 (2011 r.)	Wzrost do poziomu średniej krajowej	GUS
4.	Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 mieszkańców	115 (2011r.)	Wzrost o 30%	GUS
5.	Zwiedzający muzea i oddziały muzealne (ogółem) na 1000 mieszkańców	474 (2012 r.)	Wzrost o 20%	Rocznik Statystyczny Województwa Podkarpackiego

2.3. Społeczeństwo obywatelskie

CEL: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zwiększenie uczestnictwa obywateli w życiu publicznym poprzez edukację obywatelską oraz kształcenie liderów i animatorów inicjatyw społecznych,
- wzrost zaangażowania w sprawy społeczne przejawiający się m.in. zwiększeniem liczby wolontariuszy oraz rozszerzeniem idei filantropii (indywidualnej i kooperacyjnej),
- zmniejszenie rozwarstwienia sektora organizacji pozarządowych przez pomoc szkoleniową, informacyjną, konsultacyjną i doradczą (na etapie powstawania i bieżącego działania organizacji pozarządowej) kierowaną do słabszych organizacji lokalnych,
- poprawa stabilności finansowej i organizacyjnej, wzmocnienie potencjału, kompetencji i profesjonalizacji działań podmiotów III sektora, m.in. poprzez zwiększenie roli organizacji pozarządowych jako pracodawców,
- zwiększenie wykorzystania zasobów lokalnych instytucji publicznych (osobowych i infrastrukturalnych) dla rozwijania aktywności obywatelskiej,
- rozwój funkcji rzecznictwa organizacji pozarządowych oraz szersza oferta bezpłatnego doradztwa dla najuboższych,
- wzmocnienie współpracy III sektora poprzez wpieranie działań służących sieciowaniu, koordynacji oraz monitorowaniu działalności, w tym utworzenie centrów wsparcia organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich.

2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wzrost zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w sprawy publiczne, w tym udział w debatach, konsultacjach społecznych, w tworzeniu regionalnych i lokalnych dokumentów strategicznych i programowych oraz w wyborach samorządowych i parlamentarnych,
- zwiększenie współpracy instytucji publicznych z obywatelami i organizacjami pozarządowymi (polegającej m.in. na przekazywaniu realizacji zadań publicznych obywatelom i podmiotom III sektora),
- poprawa komunikacji i wymiany informacji pomiędzy sektorem publicznym a obywatelami, ze szczególnym uwzględnieniem roli lokalnych mediów,
- ułatwienie dostępu do usług publicznych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 2.3.1. *Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.3.2. *Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym* - obszar całego województwa

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 2.3. SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Frekwencja w wyborach samorządowych (I tura)	50,75%, (2010 r.)	65%	PKW
2.	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	30,32 jednostek (2011r.)	42	Stowarzyszenie Klon/Jawor
3.	Udział podatników przekazujących 1 % podatku na rzecz OPP	46,0% (2012 r.)	60%	Obliczenia własne na podst. danych z Izby Skarbowej w Rzeszowie

2.4. Włączenie społeczne

CEL: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie

KIERUNKI DZIAŁAŃ :

2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie

Zakładane efekty realizowanych działań:

- rozwój nowych form wsparcia indywidualnego i środowiskowego umożliwiających integrację zawodową i społeczną grupom szczególnie narażonych na życie w ubóstwie oraz osobom ze specyficznymi trudnościami na rynku pracy,
- zwiększenie dostępu do instytucji opieki nad dziećmi i osobami zależnymi (żłobki, przedszkola, ośrodki pobytu dziennego dla osób starszych itp.),
- umożliwienie osobom o najniższych kwalifikacjach (a tym samym często dochodach) udziału w bezpłatnych szkoleniach i kursach podnoszących ich kwalifikacje i dających szansę na uzyskanie wyższych dochodów z pracy,
- reintegracja społeczna i zawodowa poprzez rozwój ekonomii społecznej, w tym m.in. w oparciu o spółdzielnie socjalne,
- zwiększenie aktywności zawodowej osób objętych pomocą społeczną (w szczególności osób w wieku 15-30 lat, powyżej 50 lat, osób niepełnosprawnych oraz podopiecznych opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze) np. poprzez kierowanie na płatne staże i praktyki, system podnoszenia kwalifikacji i zdobywanie nowego zawodu, zwiększanie wiedzy i świadomości z dziedziny przedsiębiorczości, wspieranie zatrudnienia rodziców rodzin wielodzietnych.

2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- stosowanie kompleksowych form aktywizacji osób bezrobotnych, w tym z zastosowaniem Indywidualnych Planów Działania oraz programów aktywizacji zawodowej obejmujących kilka form wsparcia (np. połączonych z możliwością zapewnienia opieki nad dziećmi lub osobami zależnymi),
- uzupełnienie lub zmiana kwalifikacji osób bezrobotnych, w tym szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez staże, praktyki zawodowe, szkolenia prowadzące do uzyskania zatrudnienia, kształcenie ustawiczne,
- rozwój przedsiębiorczości np. poprzez doradztwo oraz rozbudowę funduszy poręczeniowych i pożyczkowych,
- utworzenie nowych miejsc pracy dzięki wsparciu przedsiębiorców m.in. w formie refundacji części kosztów nowopowstałych stanowisk pracy,
- poprawa współpracy między publicznymi służbami zatrudnienia a innymi instytucjami działającymi na rynku pracy na rzecz bezrobotnych, w celu aktywizacji osób bezrobotnych,
- wsparcie dla pracodawców przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne realizowane w formie tworzenia i wdrażania programów zwolnień monitorowanych (outplacement).

2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zintegrowanie działań na rzecz wyrównywania szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w celu aktywizacji społecznej i zawodowej,
- realizacja kompleksowych programów wsparcia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym obejmujących: wyrównywanie szans edukacyjnych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, działania łączące reintegrację społeczną z uzyskaniem zatrudnienia oraz jego utrzymaniem,
- rozwój sprawnego systemu pomocy społecznej w regionie poprzez wzmocnienie kadr pomocy społecznej oraz budowę i modernizację infrastruktury,
- rozwój środowiskowych form wsparcia na rzecz dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych,

- rozwój systemu wsparcia poprzez działania z zakresu łagodzenia skutków niepełnosprawności, wzmocnienia systemu wczesnej interwencji rehabilitacyjnej, likwidacji barier architektonicznych oraz kształtowania pozytywnych postaw wobec osób starszych i niepełnosprawnych,
- rozwój mieszkalnictwa wielorodzinnego oraz dostosowanie budynków do wykorzystania na cele mieszkaniowe lub inne umożliwiające włączenie społeczne,
- zintegrowanie systemu informatycznego zapewniającego interoperacyjność informacyjną pomiędzy obszarami zabezpieczenia społecznego, rynkiem pracy, sprawozdawczością podatkową, statystyką publiczną oraz rynkiem pracy krajów członkowskich Unii Europejskiej.

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 2.4.1. *Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.4.2. *Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.4.3. *Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym* - obszar całego województwa

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 2.4. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (%)	21,1% (2011 r.)	17,7%	GUS
2.	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15 lat i więcej (%)	49,6% (2011 r.)	57%	GUS
3.	Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	637,2 (2011 r.)	600	GUS
4.	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę (Polska=100)	76,4% (2011 r.) (16 miejsce wśród województw)	Zmiana pozycji w rankingu województw o 1 miejsce w górę	GUS
5.	Stopa bezrobocia rejestrowanego	15,5% (2011 r.) (13 miejsce wśród województw)	Zmiana pozycji w rankingu województw o 2 miejsca w górę	GUS

2.5. Zdrowie publiczne

CEL: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia

KIERUNKI DZIAŁAŃ :

2.5.1 Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zmniejszenie wskaźników i dynamiki śmiertelności wskutek chorób nowotworowych, poprzez utworzenie Centrum Diagnostyczno – Leczniczego w zakresie onkologii,
- zmniejszenie umieralności noworodków, poprzez utworzenie Centrum Diagnostyczno – Leczniczego w zakresie perinatologii,
- likwidacja na terenie województwa tzw. „białych plam” pod kątem zabezpieczenia w brakujące oddziały, w tym szczególnie onkohematologii dziecięcej, alergologii, anestezyjologii, intensywnej terapii dziecięcej, onkologii przeszczepowej i rehabilitacji onkologicznej,

- poprawa bazy ochrony zdrowia i lecznictwa uzdrowiskowego poprzez budowę i modernizację istniejącej infrastruktury oraz poprawę wyposażenia w celu jej dostosowania do potrzeb i uwarunkowań demograficznych, epidemiologicznych i prawnych,
- zwiększenie współpracy i koordynacja działań na gruncie szeroko pojętej polityki zdrowotnej, poprzez utworzenie Regionalnego Centrum Koordynującego Politykę Zdrowotną,
- wzrost dostępności do kompleksowej opieki medycznej osób w wieku starszym poprzez utworzenie oddziałów geriatrycznych, poradni, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, domowej opieki długoterminowej i innych form opieki,
- powszechny dostęp do opieki psychiatrycznej oraz innych form opieki i pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- wykorzystanie potencjału podkarpackich uzdrowisk poprzez rozwój lecznictwa uzdrowiskowego,
- poprawa bezpieczeństwa ludności poprzez zwiększenie skuteczności działania ratowniczych służb medycznych.

2.5.2 Promocja zdrowia

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zwiększenie wykrywalności chorób we wczesnym stadium rozwoju poprzez profilaktykę chorób nowotworowych, chorób układu oddechowego, chorób i zaburzeń psychicznych,
- wzmocnienie współpracy jednostek ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych w zakresie promocji zdrowia,
- wzrost świadomości w zakresie zagrożeń związanych z uzależnieniami,
- zwiększenie wiedzy mieszkańców na temat zdrowego trybu życia poprzez edukację zdrowotną.

2.5.3 Profesjonalna kadra medyczna

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zwiększenie dostępu do wysoko wykwalifikowanej kadry medycznej i naukowej poprzez utworzenie kierunku lekarskiego na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz bazy dyscyplin klinicznych;
- zwiększenie współpracy Uniwersytetu Rzeszowskiego z placówkami opieki zdrowotnej w zakresie szkolenia przed i podyplomowego kadr medycznych.

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 2.5.1. *Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej* – obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.5.2. *Promocja zdrowia* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.5.3. *Profesjonalna kadra medyczna* – Rzeszów

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 2.5. ZDROWIE PUBLICZNE

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Zgony według przyczyn na 10 tys. mieszkańców wg przyczyny: - nowotwory złośliwe - choroby układu krążenia	- nowotwory złośliwe 23,1 (2011 r.), - choroby układu krążenia 50,3 (2011 r.),	- nowotwory złośliwe - 17 - choroby układu krążenia - 40	GUS
2.	Liczba zgonów niemowląt na 1 tys urodzeń żywych	5,3 (2011 r.)	3,0	GUS
3.	Przeciętne dalsze trwanie życia w momencie urodzenia	kobiety – 82,0 lata (2011 r.) mężczyźni - 74,1 lata (2011r.)	Wydlużenie przeciętne go dalsze trwanie życia kobiet – 84 mężczyzn 76 lat	GUS
4.	Lekarze na 10 tys. ludności (lekarze pracujący ogółem)	35,1 (2011 r.)	40	GUS

2.6. Sport powszechny

CEL: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa

KIERUNKI DZIAŁAŃ :

2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia

Zakładane efekty realizowanych działań:

- zwiększenie liczby zajęć sportowo-rekreacyjnych w szkołach i na uczelniach oraz cyklicznych, ogólnodostępnych imprez sportu powszechnego, w tym o profilu wielopokoleniowym i dla osób niepełnosprawnych,
- zwiększenie liczby osób uczestniczących w różnych formach aktywności ruchowej, w tym zwłaszcza seniorów w wieku 55 +

2.6.2. Rozwój sportu dzieci i młodzieży

Zakładane efekty realizowanych działań:

- podniesienie poziomu sportowego zawodników województwa podkarpackiego,
- rozwój kadry trenersko-instruktorskiej,
- rozwój sportu szkolnego i pozalekcyjnych form aktywności ruchowej, w tym działalności uczniowskich i środowiskowych klubów sportowych dzieci i młodzieży,
- rozwój wojewódzkiego systemu współzawodnictwa dzieci i młodzieży,
- uspołecznienie i wychowanie przez uczestnictwo w sporcie oraz utrwalenie nawyków aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży.

2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej

Zakładane efekty realizowanych działań:

- poprawa stanu i budowa ogólnodostępnej infrastruktury dla sportu powszechnego, w tym w szczególności placów i urządzeń do zabaw i gier ruchowych,
- poprawa stanu i budowa specjalistycznych obiektów sportowych dla sportu kwalifikowanego.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 2.6.1. *Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia* – obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.6.2. *Rozwój sportu kwalifikowanego* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 2.6.3. *Rozwój infrastruktury sportowej* – obszar całego województwa

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 2.6. SPORT POWSZECHNY

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Liczba punktów zdobytych przez reprezentantów woj. podkarpackiego w systemie współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży	4794,52 (2012 r.)	8000,00	Polska Federacja Sportu Młodzieżowego
2.	Odsetek populacji mieszkańców województwa do lat 19, uczestniczącej w imprezach sportu szkolnego	21,8 % (rok szkolny 2010/2011)	23,8%	Obliczenia własne na podstawie danych Zarządu wojewódzkiego Szkolnego

				Związku Sportowego
3.	Młodzież do lat 18 ćwicząca w klubach sportowych na 1000 osób w wieku do lat 18	111 osób (2010 r.)	200 osób	Obliczenia własne na podstawie GUS – Raport Kultura fizyczna w Polsce w latach 2008-2010
4.	Stopień wykorzystania boisk uniwersalnych - wielozadaniowych w celach rekreacyjno-sportowych w %	71% (2010 r.)	80%	GUS – Raport Kultura fizyczna w Polsce w latach 2008-2010

:

3. SIEĆ OSADNICZA

3.1. Dostępność komunikacyjna

CEL: *Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.*

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- ukończenie budowy autostrady A4, a także realizacja odcinków drogi ekspresowej S19 stanowiącej część szlaku transportowego „Via Carpatia” oraz S74;
- wzmocnienie systemu powiązań komunikacyjnych regionu ze stolicą oraz innymi krajowymi ośrodkami wzrostu;
- utworzenie funkcjonalnego systemu łączącego układ dróg wojewódzkich z głównymi ciągami komunikacyjnymi poprzez budowę dróg dojazdowych i łączników do węzłów autostrady A4 i dróg ekspresowych S19 i S74;
- poprawa dostępności zewnętrznej ośrodków subregionalnych dzięki budowie i rozbudowie dróg krajowych (w tym DK77, DK28, DK73, DK84, DK9);
- utworzenie spójnego systemu transportu pozwalającego łączyć możliwości przewozowe różnych rodzajów transportu poprzez budowę systemu połączeń multimodalnych i intermodalnych,
- rozbudowa oraz powstawanie nowych przejść granicznych jako ważny element rozwijania współpracy transgranicznej i międzynarodowej;
- rozbudowa istniejących oraz budowa nowych dróg poprawiających dostępność do przejść granicznych oraz centrów logistycznych;
- usprawnienie systemu drogowego województwa poprzez rozbudowę istniejących i budowę nowych odcinków dróg łączących ośrodki subregionalne oraz poprzez budowę ich obwodnic, jak również poprzez podniesienie klasy dróg i zmiany kategorii dróg, na których występuje szczególna koncentracja ruchu,
- utworzenie (budowa) systemu łączącego węzły autostrady A 4 z drogą krajową Nr 4 (E 40).

3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- modernizacja magistrali kolejowej E30 do granicy państwa,
- zwiększenie dostępności zewnętrznej województwa poprzez modernizację linii kolejowych prowadzących do węzłów zapewniających możliwość włączenia się do planowanych linii wysokich standardów, w tym szczególnie poprzez modernizację linii kolejowych L71 i L25 oraz uruchomienie bezpośredniego połączenia na trasie Rzeszów-Warszawa,
- wzrost zewnętrznej dostępności województwa poprzez modernizację linii kolejowej L 68,
- wzrost dostępności zewnętrznej regionu poprzez modernizację i rewitalizację linii kolejowych prowadzących do przejść granicznych: L108, L107, L101 oraz poprawa powiązań kolejowych wewnątrz województwa poprzez modernizację i rewitalizację linii kolejowych, m.in.: L25, w tym uzupełnienie układu kolejowego o łącznice kolejowe (w tym łącznica Turaszówka-Przybówka ew. Szebnie-Jedlicze),
- modernizację Linii Hutniczej Szerokotorowej, budowę platform intermodalnych i rozbudowę kolejowych przejść granicznych, a także budowę nowego przejścia granicznego w Malhovicach,
- zwiększenie wykorzystania kolei w transporcie publicznym poprzez modernizację i rewitalizację kolei wąskotorowych, modernizację obiektów dworcowych oraz inwestycje w tabor,
- wzrost dostępności regionu poprzez skomunikowanie linią kolejową lotniska w Jasionce ze stolicą województwa.

3.1.3 Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem

Zakładane efekty realizowanego działań:

- skrócenie czasu dojazdu do Rzeszowa z miast powiatowych dzięki inwestycjom w infrastrukturę drogową, szczególnie na obszarach o utrudnionej dostępności,
- usprawnienie połączeń pomiędzy regionalnymi biegunami wzrostu poprzez budowę i rozbudowę łączących je układów drogowych w celu wzmocnienia ich powiązań funkcjonalnych,
- poprawa dostępności drogowej do miejsc koncentracji działalności gospodarczej, w szczególności stref ekonomicznych,
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego w miastach dzięki budowie obwodnic, w ciągu dróg wojewódzkich,
- poprawa dostępności drogowej do miejsc o szczególnym znaczeniu turystycznym.

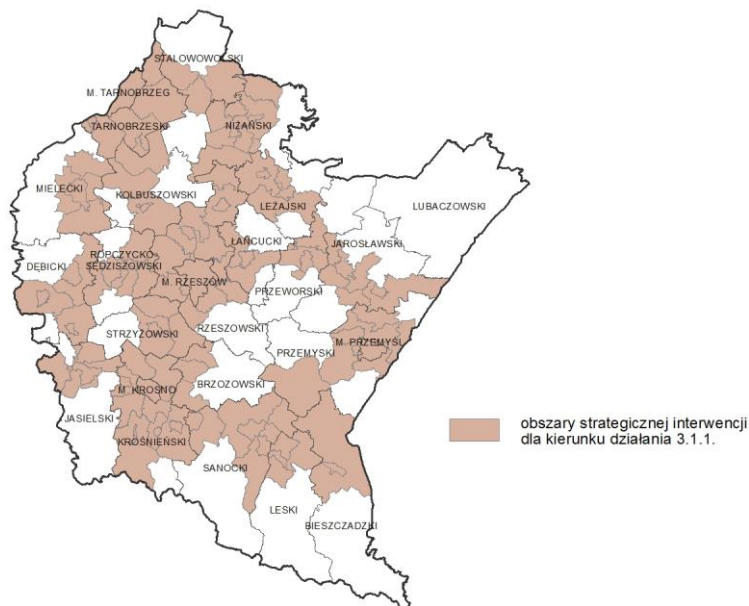
3.1.4 Rozwój Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- wzrost krajowej i międzynarodowej rangi Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka dzięki zwiększeniu udziału w obsłudze ruchu osobowego poprzez utrzymanie dotychczasowych oraz uruchomienie nowych połączeń,
- integracja Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka z systemem transportu kolejowego poprzez budowę odgałęzienia linii kolejowej L 71,
- zwiększenie możliwości przeladunku towarów na lotnisku i uruchomienie terminalu intermodalnego poprzez dokończenie inwestycji związanych z terminalem Cargo, terminalem paliwowym, budową bocznic kolejowych do stref ekonomicznych,
- poprawa systemu komunikacji publicznej łączącej port lotniczy z centrum Rzeszowa dzięki uruchomieniu nowych dogodnych dla pasażerów połączeń,
- poprawa dostępności drogowej Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka poprzez bezpośrednie połączenia z węzłami drogi ekspresowej S19 i autostrady A4,
- poprawę dostępności ośrodków subregionalnych oraz wzmocnienie szans rozwojowych dzięki modernizacji i rozbudowie lotnisk lokalnych o wyspecjalizowanych funkcjach.

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 3.1.1 *Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym* - gminy i Miejskie Obszary Funkcjonalne położone bezpośrednio w sąsiedztwie głównych drogowych szlaków komunikacyjnych (autostrada, drogi ekspresowe, drogi krajowe).

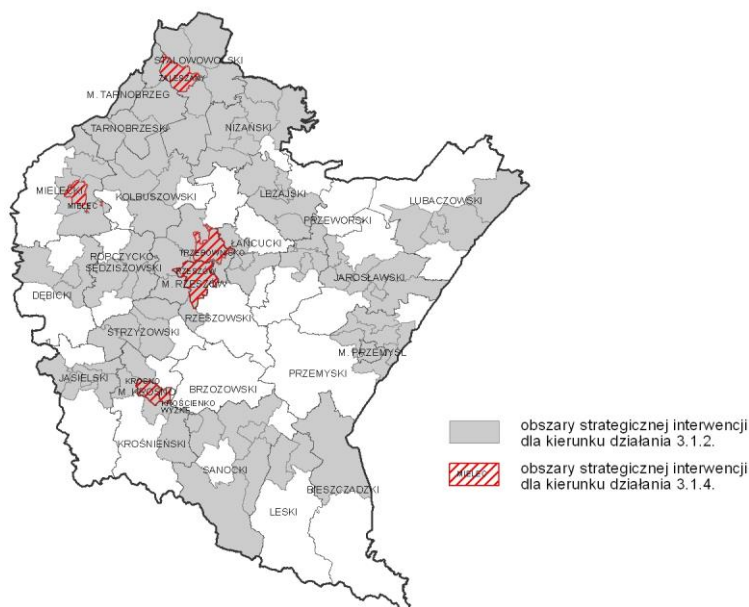


opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 3.1.2. *Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych* - gminy przez które przebiegają lub są planowane linie kolejowe

OSI dla kierunku działania 3.1.3. *Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem* – obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 3.1.4. *Rozwój Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych* – Rzeszów i gminy na terenie których zlokalizowane są lotniska.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 3.1. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1	Czas dojazdu koleją z Rzeszowa do: - Warszawy - Krakowa - Przemyśl (granica państwa)	- 375 min. - 230 min - 90 min (2011 r.)	- 200 min. - 80 min - 50 min	PKP
2.	Długość eksploatowanych linii kolejowych ogółem, w tym zelektryfikowanych	- ogółem 1024 km - zelektr. 355 km (2011 r.)	- ogółem 1029 km - zelektr. 436 km	Raport roczny GUS
3.	Ilość odprawionych pasażerów (wyjazdy) transportem kolejowym, w tym przewozy wewnątrz województwa	- ogółem 4,93 mln osób - przewozy wewn. - 3,25 mln osób (2010 r.)	- ogółem 5,2 mln osób - wewn. 3,7 mln osób	Raport roczny GUS
4.	Czas dojazdu koleją do Rzeszowa z: - Tarnobrzega - Jasła - Zagórza	-82 min -118 min -270 min (2011 r.)	-70 min -70 min -120 min	PKP
5.	Liczba pasażerów komunikacji miejskiej ogółem w województwie	54 mln pasażerów (2011 r.)	wzrost o 10-15%	Raport roczny GUS
6.	Ilość pasażerów obsługiwanych w roku w porcie Rzeszów – Jasionka	491,3 tys. osób (2011 r.)	900 tys. osób (wariant umiarkowany – Plany Portu Lotniczego)	Raport roczny GUS/Port Lotniczy
7.	Długość rozbudowanych dróg wojewódzkich (kat. 10t/oś)	85,9 km (2011 r.)	150 km	Dep. Inf. UMWP
8.	Liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. pojazdów (Polska = 100)	105 % średniej krajowej tj. 18,13 (2011 r.)	Zmniejszenie do poziomu średniej krajowej	GUS

3.2. Dostępność technologii informacyjnych

CEL: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

3.2.1 Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu

Zakładane efekty realizowanego działania:

- likwidacja tzw. *białych i szarych obszarów* dzięki budowie dostępowej i abonenckiej sieci światłowodowej,
- poprawa stanu nasycenia infrastrukturą techniczną terenu województwa prowadząca do zwiększenia dostępności nowoczesnych usług świadczonych za ich pośrednictwem,
- poprawa konkurencyjności pomiędzy świadczeniodawcami usług dostępowych.
- rozwój nowoczesnych systemów łączności podmiotów systemu bezpieczeństwa

3.2.2 Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line

Zakładane efekty realizowanego działania:

- poprawa jakości oraz zwiększenie zakresu zasobów wiedzy i kultury dostępnej dla mieszkańców w formie cyfrowej (digitalizacja zasobów),
- usprawnienie zarządzania przestrzenią, rozwoju usług przestrzennych oraz dostępu do danych przestrzennych dzięki rozwojowi Systemów Informacji Przestrzennej,
- ułatwienie dostępu do informacji publicznej oraz zwiększenie zakresu zasobów udostępnianych w technologii cyfrowej przez administrację publiczną,
- wdrażanie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją w administracji publicznej.

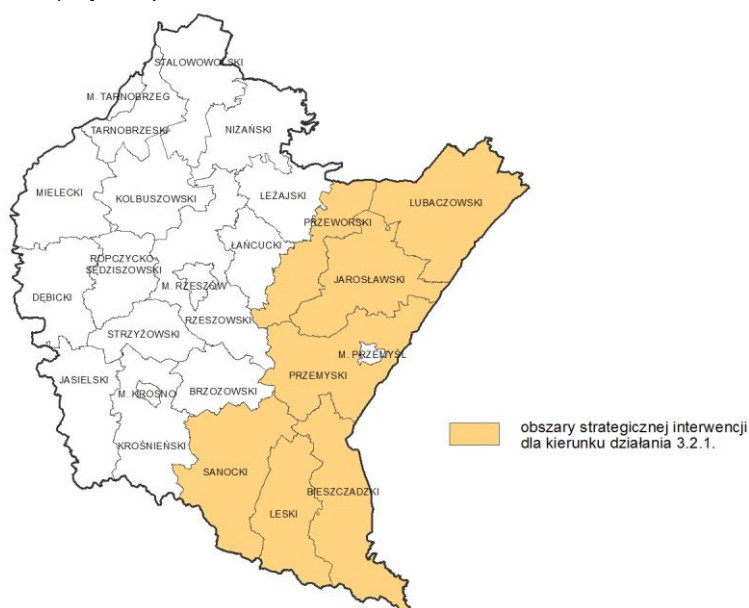
3.2.3 Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach

Zakładane efekty realizowanego działania:

- zmniejszenie barier w dostępie do administracji poprzez zwiększenie ilości spraw możliwych do załatwienia drogą elektroniczną
- poprawa stanu informatyzacji oraz poszerzenie zakresu usług, w tym edukacyjnych, ochrony zdrowia, sądownictwa, sfery bezpieczeństwa publicznego dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacyjnych,
- wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw, poprzez zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii informacyjnych w dostępie do rynków,
- podniesienie wiedzy i świadomości społeczeństwa w zakresie zastosowań technologii informatycznych, rozwój kompetencji cyfrowych.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 3.2.1. *Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu* - w szczególności powiaty w których udział miejscowości gdzie dopuszczalna jest interwencja publiczna (tzw. obszary „białe” i „szare”) wynosi ponad 20%.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 3.2.2. *Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 3.2.3. *Wspieranie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach* – obszar całego województwa

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 3.2. DOSTĘPNOŚĆ TECHNOLOGII INFORMACYJNYCH

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Udział % gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z szerokopasmowym dostępem do Internetu	59,8% (w 2011 r.)	80%	GUS
2.	Liczba gmin objętych systemem GIS	2% (2012 r.),	90%	PBPP

3.	Udział % przedsiębiorstw posiadających własną stronę internetową	59,4% (w 2011 r.),	80%	GUS
4.	Średnia liczba usług świadczonych on-line przez JST w ramach PSeAP ⁶ co najmniej na poziomie 3 ⁷ (tj. liczba usług/liczba JST)	0 szt. (2012 r.),	50 szt.	Departament SI UMWP

3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa

CEL: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.

KIERUNKI DZIAŁAŃ :

3.3.1 Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- większa atrakcyjność inwestycyjna poprzez udostępnienie dużych obszarowo terenów inwestycyjnych w obszarze funkcjonalnym Rzeszowa dzięki pracom scaleniowym, uzbrojeniu i poprawie ich dostępności komunikacyjnej,
- poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz zarządzania dzięki rozwojowi instytucji zapewniających kompleksową obsługę firm,
- większe umiędzynarodowienie nauki dzięki realizacji projektów badawczych wspólnie z ośrodkami naukowymi i badawczymi z innych krajów,
- wzrost współpracy nauki i biznesu poprzez tworzenie i wspieranie działalności centrów transferu technologii, wspieranie tworzenia placówek naukowych i technologicznych,
- poprawa warunków transferu technologii i wymiany handlowej dzięki rozbudowie infrastruktury targowo-wystawienniczej (budowa centrum kongresowo-wystawienniczego) oraz organizacji imprez targowych, forów i konferencji,
- zwiększenie rangi Rzeszowa poprzez wspieranie rozwoju oraz tworzenia siedzib instytucji finansowych i kapitałowych o znaczeniu międzynarodowym (banków, funduszy kapitałowych, giełdy towarowej),
- wzmocnienie krajowych i międzynarodowych możliwości przewozowych Rzeszowa w zakresie towarów i osób.

3.3.2 Wzmacnianie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- poszerzenie oferty kulturalnej stolicy regionu poprzez powołanie nowych instytucji kultury, np. teatru muzycznego, opery, parku kultury wysokiej oraz budowę muzeów o randze ogólnopolskiej (narodowej),
- rozwój ośrodka akademickiego poprzez poszerzenie oferty edukacyjnej dzięki nowym kierunkom medycznym i artystycznym,
- wzrost zainteresowania nauką i techniką poprzez utworzenie parku techniki – eksploratorium naukowego (na wzór Centrum Nauki Kopernik),
- poprawa dostępności usług medycznych poprzez utworzenie kliniki medycznej (szpitala klinicznego / polikliniki),

⁶ Podkarpacki System e-Administracji Publicznej.

⁷ Usługi na poziomie 3 oznaczają możliwość wypełnienia formularza i wysłania go do tego urzędu, z wykorzystaniem systemu identyfikacji osoby. Konieczna jest jednak wizyta w urzędzie celem zakończenia procesu związanego z daną usługą. Poziom 4 – umożliwia realizację całej usługi z wykorzystaniem w pełni elektronicznego transakcyjnego systemu, udostępniającego usługę w całości poprzez sieć internetową, w tym podejmowanie decyzji oraz jej dostarczanie, bez konieczności stosowania formy papierowej na żadnym etapie realizacji usługi.

- zwiększenie oferty edukacyjnej, wypoczynkowej i turystycznej (np. przez utworzenie ogrodu zoologicznego i botanicznego),
- poprawa warunków uprawiania sportu na poziomie wyczynowym i amatorskim oraz poszerzenie oferty miejsc służących rekreacji poprzez rozbudowę infrastruktury (np. basenu olimpijskiego z wieżą do skoków, utworzenie kompleksowego parku rekreacyjno-sportowego),
- poprawa atrakcyjności turystycznej poprzez tworzenie nowych obiektów oraz zagospodarowanie i promocję istniejących,
- zwiększenie tożsamości i zaangażowania społecznego dzięki wzmocnieniu roli mediów regionalnych (przede wszystkim regionalnego ośrodka telewizji oraz radia),
- wzrost powiązań międzynarodowych Rzeszowa poprzez przekształcenie funkcjonujących konsulatów honorowych na konsulaty („zwykłe”) oraz utworzenie konsulatów kolejnych państw np. Węgier, Rumunii, Mołdawii lub też państw położonych wzdłuż korytarza „Via Carpatia”.

3.3.3 Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- zwiększenie dostępności do efektywnego i ekonomicznego transportu zbiorowego dla mieszkańców Rzeszowa i jego obszaru funkcjonalnego,
- wprowadzenie zintegrowanego systemu transportu miejskiego uwzględniającego działania wielu przewoźników świadczących usługi transportowe dla mieszkańców Rzeszowa i obszaru funkcjonalnego,
- podwyższenie konkurencyjności publicznego transportu zbiorowego wobec indywidualnego transportu samochodowego,
- zmniejszenie zatłoczenia dróg miejskich i dróg wlotowych/wylotowych oraz zwiększenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego,
- usprawnienie systemów sterowania i zarządzania ruchem drogowym w mieście,
- poprawę jakości środowiska wskutek redukcji nadmiernej emisji spalin i hałasu przez środki transportu,
- uruchomienie kolei podmiejskiej/kolei aglomeracyjnej dzięki wykorzystaniu istniejącej infrastruktury kolejowej,
- poprawa łączności pomiędzy miastem a Portem Lotniczym Rzeszów - Jasionka poprzez budowę połączenia kolejowego,
- poprawa dostępności drogowej Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka poprzez bezpośrednie połączenia z węzłami drogi ekspresowej S19 i autostrady A4,
- budowa południowej obwodnicy Rzeszowa,
- wprowadzenie rozwiązań dotyczących multimodalnego transportu zbiorowego (m.in. parkingi w systemie „parkuj i jedź”, komunikacja rowerowa, piesza),
- stworzenie zintegrowanego węzła przesiadkowego komunikacji publicznej – dzięki realizacji koncepcji Rzeszowskiego Centrum Komunikacyjnego (RCK) zakładającej modernizację i rozbudowę zespołu stacyjno-dworcowego Rzeszów Główny,
- rozwój transportu publicznego na terenie Rzeszowa i jego obszaru funkcjonalnego

3.3.4 Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- uporządkowanie gospodarki przestrzennej miasta i jego obszaru funkcjonalnego, m. in. poprzez sporządzenie planu zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego oraz skoordynowanie strategii i planów zagospodarowania przestrzennego JST wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego Rzeszowa,
- optymalne wykorzystanie terenów wokół lotniska poprzez sporządzenie koncepcji rozwoju „obszaru funkcjonalnego Lotnisko Rzeszów-Jasionka”
- racjonalne gospodarowanie przestrzenią w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym dzięki większej koordynacji dokumentów planistycznych opracowywanych przez JST.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:
OSI dla kierunków działania od 3.3.1. do 3.3.4 - obszar funkcjonalny Rzeszowa



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 3.3. FUNKCJE METROPOLITALNE RZESZOWA

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Gęstość zaludnienia MOF Rzeszowa ⁸	335 osób/km ² (2011 r.)	wzrost o 5,0 %	Obliczenia własne na podstawie danych GUS
2.	Udział % podmiotów gosp. wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R), w ogólnej liczbie podmiotów (MOF Rzeszowa)	35,31% (2011 r.)	wzrost o 5,0 %	Obliczenia własne na podstawie danych GUS
3.	Podmioty gosp. wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności (MOF Rzeszowa)	958 jedn. gosp. (2011 r.)	wzrost o 10,0 %	Obliczenia własne na podstawie danych GUS
4.	Liczba: - wykonanych wozokilometrów - przewiezionych pasażerów komunikacji miejskiej MOF Rzeszowa w ciągu roku	(2011 r.) - 11,63 mln km - 32,16 mln pasażerów	wzrost o 20,0 %	MPK+MKS
5.	Powierzchnia % gmin MOF Rzeszowa objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego na podstawie ustawy z 2003 r.	2,8 % (2011 r.)	wzrost do poziomu 5,0%	Obliczenia własne na podstawie danych GUS
6.	Drogi publiczne o nawierzchni twardej ulepszonej (km) ⁹	1424,2 km (2012 r.)	1550 km.	Wyliczenia własne na podstawie danych uzyskanych z gmin, Zarządów Dróg Powiatowych, Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich, GDDKiA Oddział w Rzeszowie.

⁸ zgodnie z ekspertyzą: *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego*, PBPP w Rzeszowie, 2012 r. MOF Rzeszowa: Rzeszów i gminy: Łańcut - miasto; Boguchwała, Głogów Małopolski, Tyczyn, Chmielnik, Krasne, Lubenia, Świlcza, Trzebownisko, Czarna, Łańcut - gmina wiejska

⁹ Łącznie drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne w gminach zaliczonych do MOF.

3.4. Funkcje obszarów wiejskich

CEL: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

KIERUNKI DZIAŁAŃ

3.4.1 Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- budowa i modernizacja dróg lokalnych poprawiających dostępność komunikacyjną,
- rozwijanie infrastruktury telekomunikacyjnej poprawiającej dostępność cyfrową
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych przyczyniających się do tworzenia korzystnych warunków osiedlania się i rozwoju przedsiębiorczości
- poprawa dostępu do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz usprawnienie gospodarki odpadami poprawiającej jakość życia i warunki prowadzenia działalności gospodarczej

3.4.2 Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości, jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- podniesienie kompetencji i kwalifikacji mieszkańców poprzez m. in. kursy, szkolenia, doradztwo zawodowe w celu kreowania postaw pro przedsiębiorczych, wyłaniania lokalnych „liderów” - inicjatorów działalności gospodarczej,
- likwidacja barier w dostępie do placówek kształcenia w tym kształcenia ustawicznego, a tym samym podniesienie wykształcenia i kompetencji na rynku pracy,
- wzrost kompetencji cyfrowych mieszkańców obszarów wiejskich zapewniający udział w rozprzestrzenianiu się procesów rozwojowych i przeciwdziałający wykluczeniu cyfrowemu ,
- wspieranie inicjatyw służących rozwojowi oraz powstawaniu nowych MŚP na obszarach wiejskich,
- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów ,
- wspieranie, profilowanie działalności specjalizacji regionalno – lokalnej oraz centrów produkcyjno – usługowych, a także rozwój funkcji turystycznych kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje (np. wiklina, owoce, wino, walory krajobrazowe, sportowe itp.).

3.4.3 Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- podnoszenie świadomości społeczności lokalnej w zakresie zwiększenia aktywności na rzecz społeczności lokalnej, w tym poprzez wdrażanie programów odnowy wsi,
- budowanie podmiotowości mieszkańców poprzez wspieranie powstawania dokumentów strategicznych o znaczeniu lokalnym oraz umożliwienie mieszkańcom realizację projektów w ramach tej strategii,
- konsolidacja społeczności lokalnej we wspólnym działaniu na rzecz wspólnej przyszłości poprzez działania szkoleniowe i edukacyjne,
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartej na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie lub oznakowanie cennego lokalnego dziedzictwa krajobrazowego, przyrodniczego i historycznego,
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa przyczyniającej się wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby,

- wspieranie działalności niszowej w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.),
- rozwijanie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej społeczności lokalnych w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym upowszechnianie dobrych praktyk

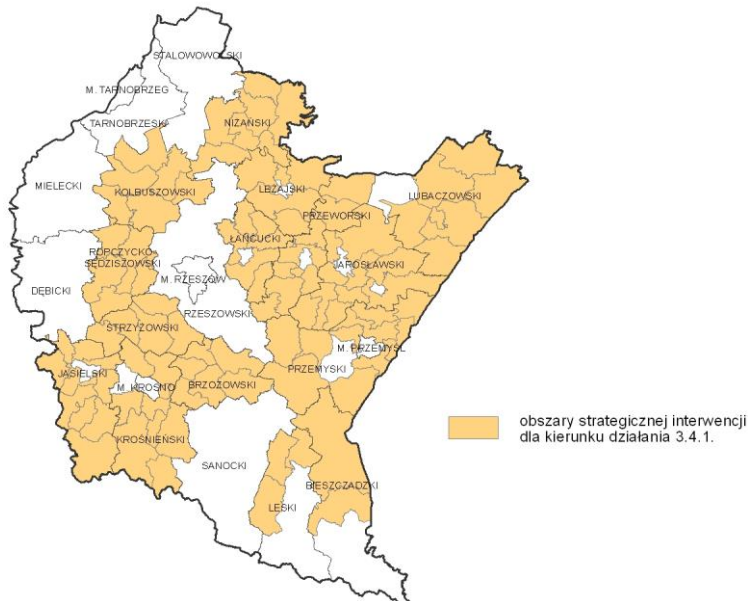
3.4.4 Modernizacja przestrzeni wiejskiej

Zakładane efekty realizowanego działania:

- lepsze wykorzystanie przestrzeni poprzez wspieranie działań ukierunkowanych na tworzenie dokumentów dotyczących zagospodarowania i kształtowania przestrzeni wiejskiej,
- wspieranie projektów związanych z kształtowaniem obszarów o szczególnym znaczeniu, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno – przestrzenne,
- uporządkowanie przestrzeni wiejskiej dla potrzeb rozwoju funkcji publicznych, gospodarczych i społecznych terenów wiejskich
- rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej, poprzez wspieranie projektów dotyczących budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów,
- wzmocnienie funkcji turystycznej i uzdrowiskowej poprzez wspieranie projektów dotyczących obiektów infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku,
- racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunków działania 3.4.1. *Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich* – w szczególności obszary charakteryzujące się bezrobociem wyższym od średniego w województwie oraz wskaźnikiem G (podstawowych dochodów gminy na 1 mieszkańca) na poziomie nie większym niż 75% średniej krajowej.¹⁰



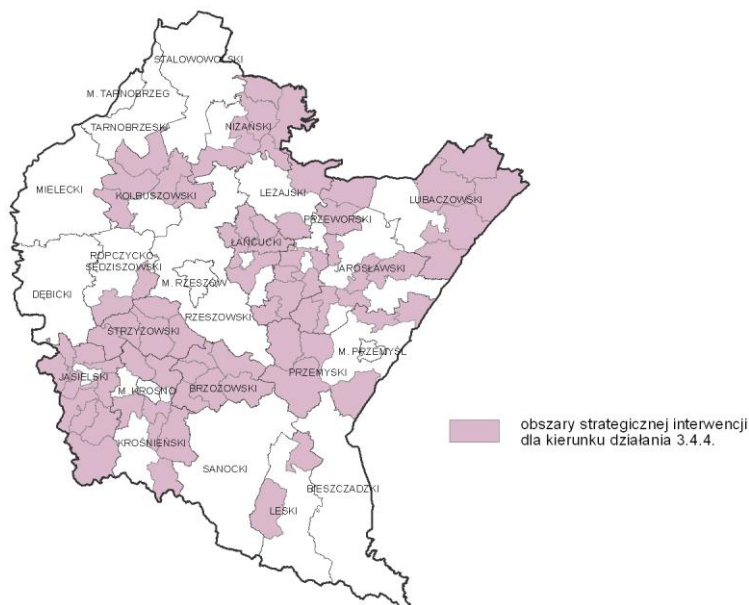
opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

¹⁰ Wymienione kryteria mają zasadniczy wpływ na przyznanie pomocy w ramach podstawowego instrumentu wsparcia obszarów wiejskich jakim jest PROW 2007-2013

OSI dla kierunku działania 3.4.2. *Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości, jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej* – obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 3.4.3. *Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 3.4.4. *Modernizacja przestrzeni wiejskiej* - w szczególności obszary charakteryzujące się bezrobociem wyższym od średniego w województwie oraz wskaźnikiem G (podstawowych dochodów gminy na 1 mieszkańca) na poziomie niższym od średniej wojewódzkiej.¹¹



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 3.4. FUNKCJE OBSZARÓW WIEJSKICH

Lp	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa (jednostka miary)	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Ludność gmin wiejskich i miejsko wiejskich korzystająca z sieci wodociągowej	64,8 % (2011 r.)	70%	GUS
2.	Ludność gmin wiejskich i miejsko wiejskich korzystająca z sieci kanalizacyjnej	43,1 % (2011 r.)	48%	GUS
3.	Liczba km dróg na 100 km ² na obszarach pozamiejskich	64,5 km (2010 r.)	65 km	GUS
4.	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności na wsi (Polska wieś = 100 %) Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi	76,8% (2011 r.) 7 os. (Polska - 9 os.)	80% 9 os.	GUS
5.	Stopa bezrobocia rejestrowanego na wsi	12,9% (2012 r.)	7%	GUS
6.	Liczba gospodarstw agroturystycznych/miejsc noclegowych	908 gospodarstw agroturystycznych /7866 miejsc noclegowych (VI 2012 r.)	1300 gosp. agr. 14 000 miejsc noclegowych	GUS
7.	Liczba gmin uczestniczących w Podkarpackim Programie Odnowy Wsi	32,0 % (2011 r.)	95%	Dep. PROW
8.	Liczba produktów tradycyjnych zarejestrowanych na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	111 szt. (2012 r.)	200 szt.	Rejestr Min. Rol.
9.	Liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych organizacji pozarządowych zarejestrowanych na wsi	3072 jedn. (2011 r.)	3 500 jedn.	GUS

¹¹ Wyżej wymienione kryteria mają zasadniczy wpływ na przyznanie pomocy w ramach podstawowego instrumentu wsparcia obszarów wiejskich jakim jest PROW 2007-2013 oraz inicjatywami samorządu województwa mającymi charakter uzupełniający dla niniejszego Programu.

3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu

CEL: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- zachowanie korzystnej policentrycznej struktury osadniczej województwa dzięki równomiernemu rozmieszczeniu głównych ośrodków wzrostu,
- poprawa jakości i dostępności do usług publicznych mieszkańców regionu w szczególności w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, wymiaru sprawiedliwości i nauki (poprzez kształtowanie postawy otwartej na wiedzę i innowacyjność, promocję i zainteresowanie nauką – np. utworzenie parków nauki/techniki na wzór Centrum Nauki Kopernik),
- zwiększenie poziomu uczestnictwa w życiu kulturalnym poprzez podniesienie jakości oraz poszerzenie oferty kulturalnej instytucji działających w ośrodkach subregionalnych,
- aktywizacja mieszkańców i poprawa jakości życia poprzez rozwój ofert usług czasu wolnego,
- podniesienie atrakcyjności turystycznej biegunów wzrostu poprzez rozwijanie istniejącego potencjału.

3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- poszerzenie oferty obszarów atrakcyjnych dla inwestorów dzięki powstawaniu i rozwojowi stref aktywności gospodarczej,
- podniesienie przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej mieszkańców, dzięki wspieraniu powstawania i rozwoju mikroprzedsiębiorstw,
- zwiększenie udziału sektora przedsiębiorstw i sektora usług w strukturze zatrudnienia i tworzenia PKB,
- rozwój wielofunkcyjnej struktury gospodarczej w celu osiągnięcia dywersyfikacji zabezpieczającej przed zagrożeniami makroekonomicznymi dzięki rozwojowi sektora usług,
- zmniejszenie poziomu bezrobocia dzięki zwiększeniu liczby atrakcyjnych miejsc pracy i polepszenia warunków życia dla mieszkańców sąsiadujących obszarów wiejskich,
- zniwelowanie istniejących barier i zacieśnienia współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Ukrainy i Słowacji.

3.5.3 Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- poprawa dostępności do głównych rynków pracy w regionie dzięki modernizacji i rozbudowie dróg wewnątrz obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych,
- usprawnienie ruchu kołowego i zmniejszenie wypadkowości poprzez wyprowadzenie dróg krajowych z centrów miast poprzez budowę obwodnic,
- poprawa dostępności czasowej do ośrodków miejskich realizujących podstawowe funkcje publiczne dzięki budowie i modernizacji dróg lokalnych,
- większa efektywność transportową poprzez rozwój transportu publicznego.

3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich w oparciu o endogeniczne czynniki oraz aktywność mieszkańców,

- przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich,
- zamianę dotychczasowych funkcji obszarów miejskich na nowe, prowadzące do ożywienia gospodarczego i społecznego, podniesienia jakości życia mieszkańców, poprawy stanu środowiska naturalnego i kulturowego jak również zwiększenia potencjału turystycznego i kulturalnego,
- poprawy ładu przestrzennego i lepszego wykorzystania przestrzeni dzięki opracowaniu kompleksowych, skoordynowanych, wieloletnich programów odnowy, rewitalizacji i zagospodarowania przestrzennego,

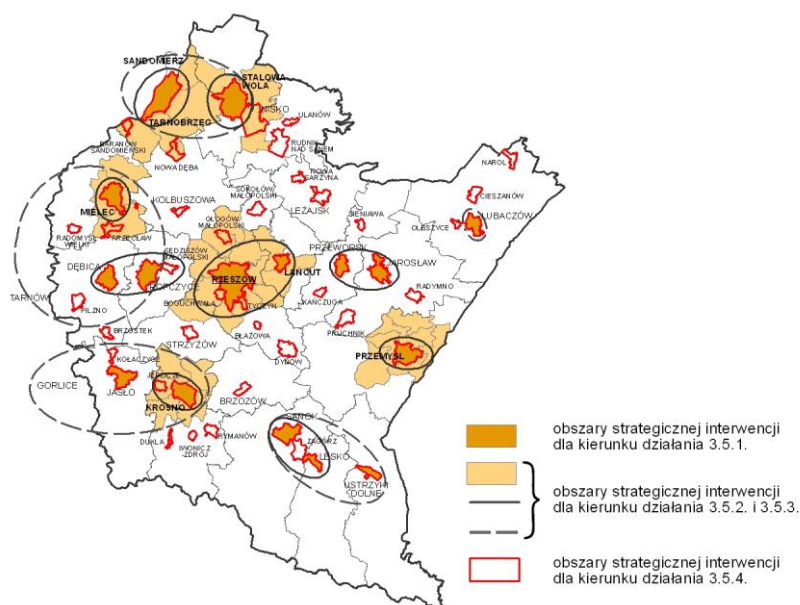
TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 3.5.1. *Wzmocnienie roli biegunów wzrostu¹² w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej - rdzenie biegunów wzrostu*

OSI dla kierunku działania 3.5.2. *Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne – rzeczywiste i potencjalne bieguny wzrostu i ich obszary funkcjonalne (MOF)*

OSI dla kierunku działania 3.5.3. *Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu – rzeczywiste i potencjalne bieguny wzrostu i ich obszary funkcjonalne (MOF)*

OSI dla kierunku działania 3.5.4. *Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich – ośrodki miejskie*



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

¹² Przy wyznaczaniu biegunów wzrostu w województwie podkarpackim oparto się na ekspertyzie pt. *Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym* – wykonanej przez zespół autorski IGIPZ PAN pod kierunkiem prof. Tomasza Komomickiego. Potencjał wzrostowy ośrodków miejskich w regionie analizowano w oparciu o 7 zmiennych: ludność w wieku produkcyjnym; napływ migracyjny; powierzchnia mieszkań oddanych do użytku; ludność z wyższym wykształceniem; liczba podmiotów gospodarczych; liczba podmiotów gospodarczych w sektorze usług wyższego rzędu; przychody największych spółek.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 3.5. SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA I WZMACNIANIE FUNKCJI BIEGUNÓW WZROSTU

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Gęstość zaludnienia w MOF ośrodków subregionalnych ¹³	(2011r.), os/km2 Krosno – 273 Mielec – 238 Przemysł – 213 Stalowa Wola 236 Tarnobrzeg 170	wzrost o 5%	GUS
2.	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w miastach subregionalnych ¹⁴ w stosunku do średniej w województwie	(2011 r.) Krosno - 1,60 Przemysł - 1,28 Mielec - 1,34 Stalowa Wola - 1,35 Tarnobrzeg - 1,43	utrzymanie obecnej wysokości wskaźnika	GUS
3.	Udział pracujących w: - przemyśle i budownictwie (sekcje B-F) - handlu, transporcie, gastronomii, informacji i komunikacji (sekcje G-J) ¹⁵ - w pozostałych usługach (sekcje M-U) ¹⁶ w ogólnej liczbie pracujących w miastach subregionalnych	(2011 r.) przemysł i budownictwo /handel inne / pozostałe usługi: Województwo: 39,6%/21,1%/35,6% Krosno: 40,0% / 27,3% / 30,3% Przemysł: 25,1% / 25,5% / 45,2% Mielec: 59,5% /16,3% / 22,0% Stalowa Wola: 53,9% / 17,9% / 24,9% Tarnobrzeg: 29,4% / 22,3% 44,1%	Krosno: bez zmian/spadek/wzrost Przemysł: wzrost/wzrost/spadek Mielec: utrzymanie/spadek/wzrost Stalowa Wola: utrzymanie/spadek/wzrost Tarnobrzeg: wzrost/wzrost/spadek	GUS
4.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w miastach subregionalnych	(2011 r.) Podkarpackie – 10,7% Krosno - 7,2% Przemysł - 12,9% Mielec - 9,9% Stalowa Wola - 8,7% Tarnobrzeg - 9,2%	Krosno – bez zmian Przemysł – spadek do 10% Mielec – bez zmian Stalowa Wola – bez zmian Tarnobrzeg – bez zmian	GUS
5.	Wydatki na 1 mieszkańca na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w miastach subregionalnych (Polska – gminy miejskie=100%)	(2011 r.) Krosno - 130,3 % Przemysł - 134,0% Mielec - 65,6 % Stalowa Wola - 77,3 % Tarnobrzeg - 106,6 %	Krosno – powyżej 100% Przemysł – powyżej 100% Mielec – wzrost powyżej 100% Stalowa Wola – wzrost powyżej 100% Tarnobrzeg – powyżej 100%	GUS
6.	Przeciętny przebieg 1 wozu w ciągu doby w miejskiej komunikacji autobusowej w województwie	(2011 r.) 143 km (Polska – 200km)	wzrost o 20 %	Raport roczny GUS
7.	Długość linii komunikacji miejskiej w województwie	3 221 km	wzrost o 5 %	Raport roczny GUS

¹³ zgodnie z ekspertyzą: *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego*, PBPP w Rzeszowie, 2012 r. **MOF Przemysł** obejmuje: miasto Przemysł, gminy: Krasiczyn, Medyka, Orły, Przemysł, Żurawica; **MOF Krosno**: miasto Krosno, gminy: Chorkówka, Jedlicze, Korczyn, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka; **MOF Tarnobrzeg**: miasto Tarnobrzeg, gminy: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba, Gorzyce, Grębów; **MOF Mielec**: miasto Mielec, gminy: Przecław, Tuszów Narodowy, Mielec – gmina wiejska; **MOF Stalowa – Wola**: miasto Stalowa Wola, gminy: Pysznica, Zaleszany, Nisko.

¹⁴ zgodnie z ekspertyzą: *Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego*, PBPP w Rzeszowie, 2012 r. Krosno, Przemysł, Mielec, Stalowa Wola, Tarnobrzeg.

¹⁵

Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J	Informacja i komunikacja

¹⁶

pozostałe usługi	Sekcje M N O P Q R S T U
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P	Edukacja
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S, T, U	- Pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, organizacje i zespoły eksterytorialne

4. ŚRODOWISKO I ENERGETYKA

4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków

CEL: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- budowa, rewitalizacja i modernizacja urządzeń hydrotechnicznych zapewniających ochronę bierną przed powodziami tj.: polderów, zbiorników retencyjnych oraz wałów przeciwpowodziowych na terenach zabudowanych, na których występuje zagrożenie powodzią,
- odtworzenie powierzchni naturalnych terenów zalewowych i podmokłych,
- nowoczesne oraz adekwatnie wyszkolone i wyposażone służby ratownicze i interwencyjne, których jednostki zlokalizowane są na obszarze województwa podkarpackiego (jednostki służb działających w systemie ratowniczym, interwencyjnym i odpowiedzialnym za reagowanie kryzysowe),
- wykluczenie lokalizacji zabudowy na obszarach zagrożonych powodzią,
- rozwój nowoczesnych systemów ostrzegania i reagowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia oraz likwidacji negatywnych skutków powodzi,
- tzw. „usługa ratownicza” świadczona w czasie przewidzianym standardami,
- społeczeństwo świadome zagrożeń i ich konsekwencji,
- poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności.

4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- wykluczenie lokalizacji zabudowy na obszarach zagrożonych osuwaniem się mas ziemi,
- wzmocniona przed zniszczeniami infrastruktura techniczna,
- mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi oraz system monitoringu powierzchniowego i wglębnego na wszystkich osuwiskach zlokalizowanych na terenie województwa,
- system ostrzegania i reagowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia,
- systemowe rozwiązania w zakresie sprawnej likwidacji negatywnych skutków osuwisk,
- sprawne i adekwatnie wyposażone jednostki systemu ratowniczego i interwencyjnego zlokalizowane są na obszarze województwa podkarpackiego (jednostki służb działających w systemie ratowniczym, interwencyjnym i odpowiedzialnym za reagowanie kryzysowe),
- poprawa bezpieczeństwa lokalnej społeczności.

4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne, chemiczne – ekologiczne oraz pożary.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- nowoczesny, dostosowany do występujących zagrożeń, system służb ratowniczych, interwencyjnych i zarządzania kryzysowego, których jednostki zlokalizowane są na obszarze województwa podkarpackiego,
- tworzenie infrastruktury technicznej (kolejowej i drogowej) do zabezpieczenia szlaków komunikacyjnych,
- nowoczesne systemy ostrzegania, reagowania i likwidacji skutków katastrof,
- poprawa bezpieczeństwa społeczeństwa.

4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- sprawny system zabezpieczeń, ostrzegania i ratownictwa oraz rozwiązania systemowe w zakresie likwidacji skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych i pożarów,
- sprawnie i adekwatnie wyposażone jednostki systemu ratowniczego i interwencyjnego zlokalizowane na terenie województwa oraz dostosowane zasoby sprzętu i materiałów do zabezpieczenia mienia i usuwania skutków gwałtownych zjawisk atmosferycznych przez samorządy lokalne,
- uaktywnienie lokalnych społeczności do działań na rzecz podnoszenia lokalnego bezpieczeństwa w ramach samopomocy obywatelskiej i poprawa bezpieczeństwa – rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.

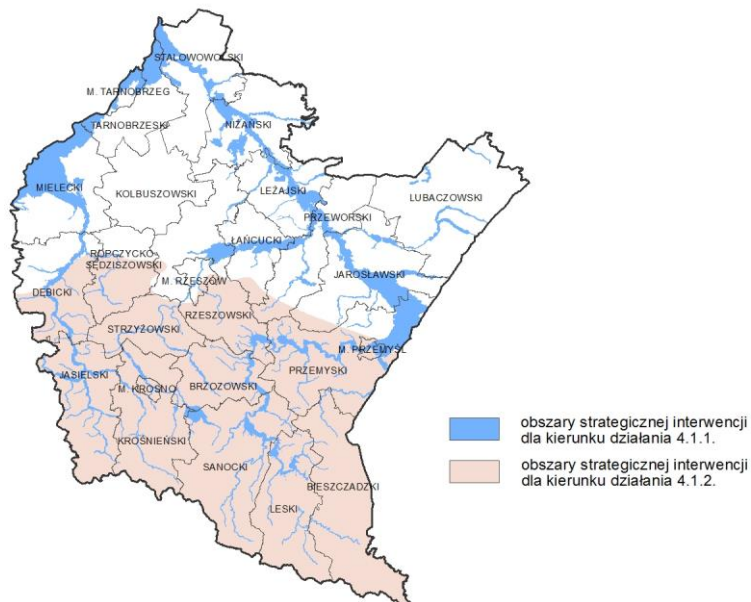
Zakładane efekty realizowanego działania:

- jednostki ratownicze i interwencyjne zlokalizowane na terenie województwa wyposażone w nowoczesny sprzęt specjalistyczny umożliwiający monitorowanie zagrożeń społecznych oraz podjęcie koniecznych działań w każdych warunkach, w rejonach o wzmożonym ruchu turystyczno – rekreacyjnym, akwenach wodnych, szlakach turystycznych, trasach narciarskich, w terenach trudno dostępnych,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 4.1.1. *Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi* – obszary województwa narażone na występowanie powodzi (na podstawie wstępnej oceny ryzyka powodziowego opracowanej w ramach projektu „Informatyczny system osłony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami” (ISOK) oraz studium ochrony przeciwpowodziowej).

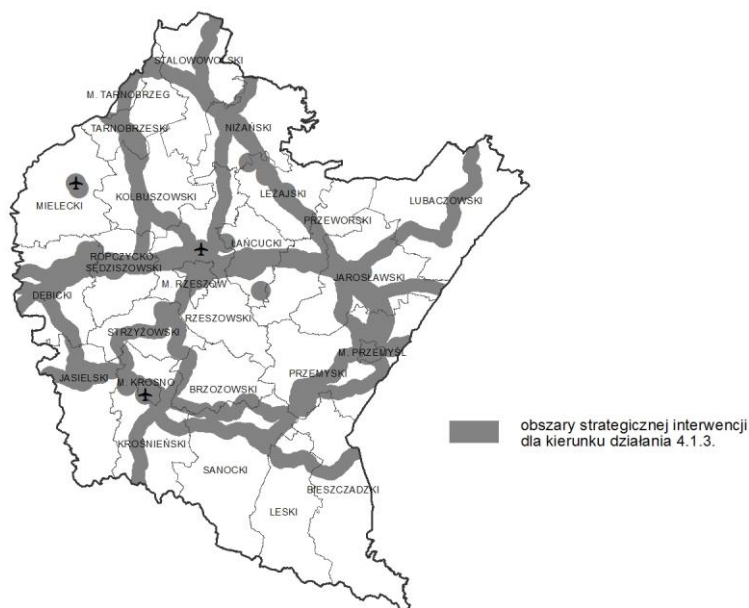
OSI dla kierunku działania 4.1.2. *Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk* – obszary województwa narażone na występowanie osuwisk.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 4.1.3. *Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne, chemiczno – ekologiczne oraz pożary* - obszary województwa, na których znajdują się: ciągi głównych szlaków komunikacji drogowej i kolejowej, najważniejsze lotniska wraz z sąsiadującymi terenami (Rzeszów – Jasionka, Krosno, Mielec), zakłady zaliczane

do dużego i zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, sieci przesyłowe paliw energetycznych.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 4.1.4. *Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, oraz pożary* - obszar całego województwa

OSI dla kierunku działania 4.1.5. *Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych* - obszar całego województwa.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 4.1. ZAPOBIEGANIE I PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM ORAZ USUWANIE ICH NEGATYWNYCH SKUTKÓW

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	% jednostek ratowniczych PSP spełniających minimalny standard wyposażenia ¹⁷	28% (2011 rok)	80%	Komenda Wojewódzka PSP w Rzeszowie
2.	% jednostek ratowniczych OSP włączonych do KSRG spełniających minimalny standard wyposażenia ¹⁸	19% (2011 rok)	60%	Komenda Wojewódzka PSP w Rzeszowie
3.	Liczba ludności zabezpieczonej / chronionej przed powodzią z terenów narażonych na występowanie tego zjawiska ¹⁹	170 000 osób (2011 rok)	250 000 osób	Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

¹⁷ Wartość wskaźnika wyliczana jest na podstawie ilości i czasookresu użytkowania określonego dla pojazdów i sprzętu ratowniczego wg wykazu określonego w Strategii Rozwoju PSP i KSRG woj. podkarpackiego na lata 2013-2020.

¹⁸ Wartość wskaźnika wyliczana jest na podstawie ilości i czasookresu użytkowania określonego dla pojazdów i sprzętu ratowniczego wg wykazu określonego w Strategii Rozwoju PSP i KSRG woj. podkarpackiego na lata 2013-2020.

¹⁹ Liczba ludności zamieszkującej miejscowości chronione przez istniejące obwałowania, zbiorniki retencyjne, poldery oraz inne urządzenia wodne na terenie województwa podkarpackiego.

4.2. Ochrona środowiska

CEL: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu

Zakładane efekty realizowanego działania:

- zrealizowanie programów ochrony powietrza w województwie podkarpackim, dla obszarów, na których stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych lub docelowych poziomów zanieczyszczeń,
- zrealizowanie programów naprawczych w zakresie ochrony przed hałasem,
- przejście znacznej części gospodarki na technologie niskoemisyjne oraz obniżające poziom hałasu poprzez wprowadzenie zaawansowanych technologicznie rozwiązań,
- wymiana dużej części transportu publicznego na pojazdy ekologiczne tj. niskoemisyjne i nie emitujące nadmiernego hałasu,
- dotrzymanie zobowiązań nałożonych przez ustawodawstwo europejskie i krajowe w zakresie czystości powietrza i ochrony przed hałasem,
- utrzymanie właściwego monitoringu czystości powietrza i poziomu hałasu w województwie,

4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami

Zakładane efekty realizowanego działania:

- ograniczenie wytwarzania wszystkich rodzajów odpadów,
- ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko procesów technologicznych wytwarzania produktów i ich użytkowania a także świadczenia usług,
- zapewnienie maksymalnego odzysku wytworzonych odpadów, zgodnie z zasadami ochrony środowiska,
- unieszkodliwianie odpadów, których nie udało się poddać odzyskowi, zgodnie z zasadami ochrony środowiska,
- wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, szczególnie w zakresie budowy i modernizacji regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych,
- uzyskanie poziomu zbierania i segregacji odpadów na poziomie określonym w dokumentach unijnych i krajowych,
- poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa.

4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno - ściekowej

Zakładane efekty realizowanego działania:

- kontynuowanie realizacji zadań zapisanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych,
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz sieci kanalizacji sanitarnej, a także wyrównywanie dysproporcji między siecią wodociągową a kanalizacyjną,
- realizacja programów budowy przydomowych oczyszczalni ścieków dla terenów, gdzie jest to uzasadnione,
- wyposażanie terenów „nieaglomeracyjnych” we właściwą infrastrukturę systemowo rozwiązującą problem zbierania i oczyszczania ścieków (w tym budowę przydomowych oczyszczalni ścieków dla jednego lub kilku gospodarstw, szczelnych – wybieralnych zbiorników, itp.),
- dokładna ewidencja wszystkich zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wraz z kontrolą wywozu nieczystości płynnych i osadów ściekowych z oczyszczalni;
- stały monitoring czystości wód w województwie,
- stosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie gospodarki wodno – ściekowej oraz zmniejszania wodochłonności gospodarki,

- dotrzymanie zobowiązań nałożonych przez ustawodawstwo europejskie i krajowe w zakresie gospodarki wodno – ściekowej,
- poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- efektywna współpraca transgraniczna w zakresie ochrony zasobów wodnych.

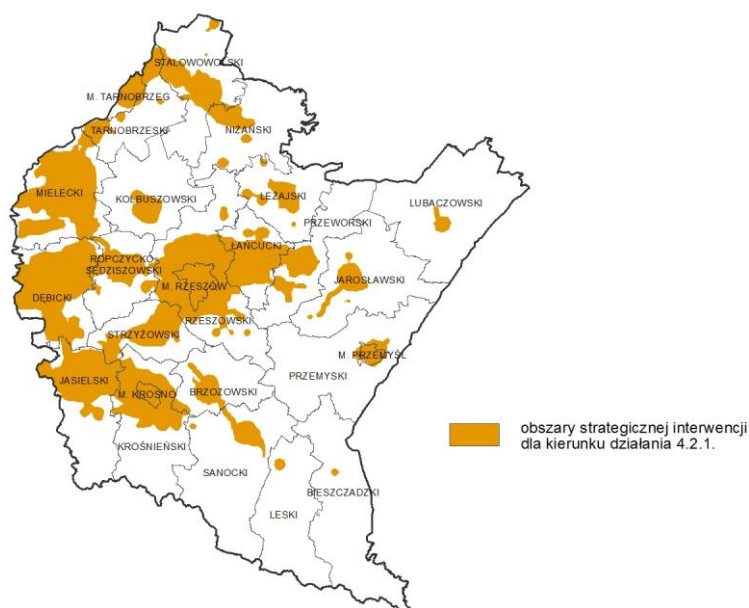
4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej

Zakładane efekty realizowanego działania:

- wsparcie procesów i działań zachowujących różnorodność biologiczną,
- właściwie chronione siedliska cennych przyrodniczo gatunków zwierząt, roślin, i grzybów, w szczególności gatunków wymagających ochrony na podstawie prawa wspólnotowego;
- właściwie chronione siedliska przyrodnicze określone w przepisach prawa,
- właściwie utrzymane i funkcjonujące różne formy ochrony przyrody,
- osiągnięcie stanów docelowych określonych w regulacjach prawnych oraz w europejskich i krajowych dokumentach dotyczących zachowania różnorodności biologicznej,
- zachowanie korytarzy ekologicznych,
- właściwy stan zagospodarowania lasów,
- racjonalna gospodarka cennych gospodarczo zasobów oraz właściwa rekultywacja terenów przyrodniczych zdewastowanych i zdegradowanych,
- utrzymanie i poprawa różnorodności biologicznej cennych przyrodniczo terenów łąkowo – pastwiskowych w ramach prowadzonej na nich ekstensywnej gospodarki pasterskiej,
- poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- nawiązanie współpracy z krajami sąsiednimi.

TERYTORIALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 4.2.1. *Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu* (zgodnego ze standardami jakości wyznaczonymi w dokumentach unijnych oraz krajowych) - w szczególności obszary, na których występują przekroczenia standardów czystości powietrza, a także przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu

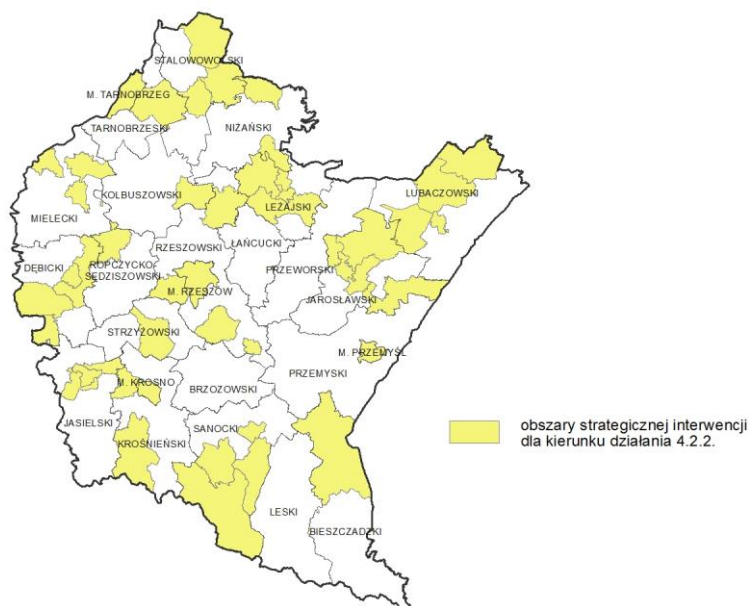


opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 4.2.2. *Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami* - gminy, gdzie są planowane do rozbudowy lub budowy instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych, zgodnie z Planem Gospodarki

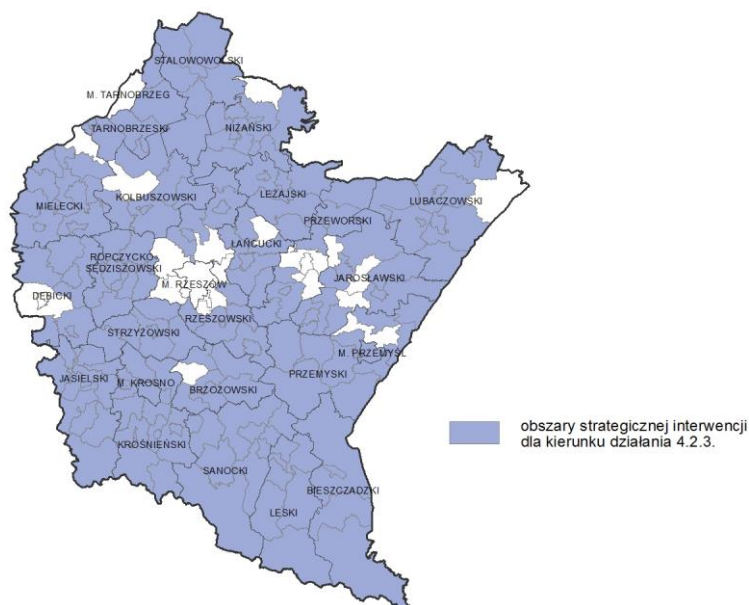
Odpadami dla Województwa Podkarpackiego, przyjętym uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego NR XXIV/409/12 z dnia 27 sierpnia 2012 r.

Dla działań związanych z ograniczeniem wytwarzania odpadów, selektywną zbiórką odpadów oraz poprawą świadomości ekologicznej ludności – obszar całego województwa.



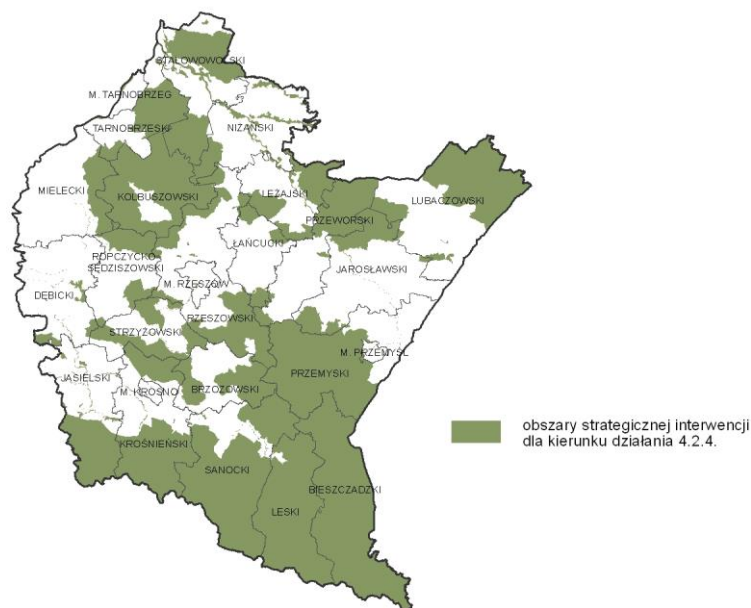
opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 4.2.3. *Zapewnienie właściwej gospodarki wodno - ściekowej* (zgodnie ze standardami wyznaczonymi w dokumentach unijnych oraz krajowych) - w szczególności w obszarach wyznaczonych aglomeracjami, gdzie występuje stopień skanalizowania poniżej 90 % oraz w terenach poza aglomeracyjnymi, dla których budowa sieci kanalizacyjnej jest znacznie utrudniona ze względu na rozproszoną zabudowę lub/i niekorzystne ukształtowanie terenu, jak również obszary jednolitych części wód powierzchniowych o słabym stanie oraz powiaty na których znajdują się obszary źródłkowe głównych rzek województwa.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunku działania 4.2.4 *Zachowanie i ochrona bioróżnorodności* - obszary objęte różnymi formami ochrony przyrody (obszary Natura 2000 – specjalny obszar ochrony siedlisk oraz obszar specjalnej ochrony ptaków, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu).



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 4.2. OCHRONA ŚRODOWISKA

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	% powierzchni obszarów gdzie występują przekroczenia standardów jakości powietrza	25,0 % (2011 rok)	utrzymanie wysokości wskaźnika na aktualnym poziomie /lub zmniejszenie.	Dz.U. WP
2.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	66,2% (2011 r.)	75,0%	GUS
3.	% wód powierzchniowych w dobrym stanie	14,8% (2011 rok)	wzrost wartości wskaźnika	WIOŚ w Rzeszowie
4.	% redukcji odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska w stosunku do wytworzonych w 1995 r.	69,0 % (2011 rok)	35,0 % ²⁰	Departament Ochrony Środowiska UMWP
5.	Obszary prawnie chronione	797,6 tys. ha (2011 r.)	utrzymanie wartości wskaźnika na aktualnym poziomie	GUS
6.	Liczba zatwierdzonych planów ochrony i planów zadań ochronnych dla form ochrony przyrody ²¹	0 szt. (2012 r.)	77 szt.	RDOŚ w Rzeszowie
7.	Powierzchnia form ochrony przyrody objęta planami ²²	0 km ² (2012 r.)	9 822,34 km ²	RDOŚ w Rzeszowie
8.	Powierzchnia obszarów form ochrony przyrody objęta ochroną czynną ²³	738,78 km ² (2012 r.)	1 503,5 km ²	RDOŚ w Rzeszowie

²⁰ Na podstawie zobowiązań nałożonych na Polskę przez UE

²¹ Ilość zatwierdzonych planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 oraz ilość planów ochrony dla rezerwatów przyrody

²² Powierzchnia obszarów chronionych objęta planami zadań ochronnych i planami ochrony dla obszarów Natura 2000 oraz powierzchnia rezerwatów przyrody objęta planami ochrony dla rezerwatów przyrody

²³ Suma powierzchni obszarów chronionych (Natura 2000 i rezerваты przyrody) objęta działaniami ochronnymi.

4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii

CEL: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.

Zakładane efekty realizowanego działania

- modernizacja istniejących elektrowni, systemów elektroenergetycznych a także układów rozdzielczych z wykorzystaniem najnowszych rozwiązań technologicznych pozwalających na maksymalne wykorzystanie energii i zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko,
- wydobycie gazu ziemnego na Podkarpaciu w ilości zapewniającej w możliwie największym zakresie zapotrzebowanie gospodarki i mieszkańców regionu w ten surowiec,
- usprawnienie i modernizacja systemów przesyłu i zabezpieczeń dwóch magistrali przesyłu gazu ziemnego wysokometanowego, biegnących przez terytorium województwa,
- realizacja planowanych inwestycji w zakresie przebudowy i modernizacji dwóch zbiorników gazu ziemnego (Brzeźnica i Husów),
- modernizacja przestarzałych technologicznie elektrociepłowni i przystosowanie ich do wytwarzania ciepła i energii elektrycznej w kogeneracji, zwłaszcza w oparciu o czyste paliwa i energie najlepiej pozyskiwane na terenie naszego województwa (źródła konwencjonalne i odnawialne),
- budowa źródeł energii przy przemyśle umożliwiających podłączenie okolicznych odbiorców do źródła energii.

4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- stworzenie inteligentnych sieci Smart Grid i nowoczesnych systemów elektroenergetycznych, układów rozdzielczych oraz wprowadzenie stosownego opomiarowania, a także wdrożenie oprogramowania inteligentnego sterowania siecią elektroenergetyczną,
- przystosowanie sieci do odbioru energii z OZE i ze źródeł wykorzystujących kogenerację lub trigenerację oraz zmniejszenie strat energii związanej z przesyłem,
- oszczędności finansowe wynikające z zastosowania nowoczesnych rozwiązań,
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery,
- ograniczenie zużycia paliw kopalnych i sukcesywne zastępowanie ich poprzez OZE,
- podwyższenie sprawności energetycznej istniejących elektrociepłowni,
- promocja oraz wsparcie budowy i wykorzystania wysokosprawnej kogeneracji,
- przyłączenia źródeł kogeneracyjnych do sieci elektroenergetycznej i ciepłowniczej,
- kompleksowa modernizacja budynków (zwłaszcza użyteczności publicznej oraz mieszkalnych) w kierunku budownictwa energooszczędnego;
- promocja oraz wsparcie budownictwa energooszczędnego i pasywnego
- modernizacja i rozwój sieci ciepłowniczych umożliwiający połączenie nowych odbiorców.

4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).

Zakładane efekty realizowanego działania:

- powstanie systemu finansowego i instytucjonalnego na rzecz badania i monitoringu lokalnych zasobów OZE,

- budowa nowych jednostek wytwórczych i modernizacja istniejących źródeł energii elektrycznej i ciepła z OZE,
- opracowanie planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe z uwzględnieniem OZE w każdej gminie województwa podkarpackiego (planów energetycznych),
- zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie OZE,
- wypracowanie systemu wsparcia dla mikro instalacji OZE dla osób fizycznych,
- określenie barier środowiskowych dla inwestycji dotyczących OZE,
- zwiększenie stopnia wykorzystywania odpadów komunalnych do celów energetycznych, zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego,
- budowa i modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej umożliwiającej wyprowadzenie mocy z przyłączanych jednostek wytwórczych z OZE.
- budowa nowych źródeł energii, głównie OZE, w lokalizacjach umożliwiających skupienie większej ilości odbiorców,
- stworzenie systemu dobrych praktyk – wzorcowych inwestycji/przykładów z zakresu OZE, efektywności energetycznej oraz systemu zarządzania energią, itp. na terenie Województwa Podkarpackiego.

4.3.4. Współpraca sektora B+R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.

Zakładane efekty realizowanego działania:

- wspieranie w województwie badań naukowych w zakresie racjonalnego i efektywnego wykorzystania wszystkich rodzajów energii w tym OZE,
- promowanie innowacyjności i wdrożeń w sektorze energetyki i ochrony środowiska,
- kształcenie specjalistów z dziedziny energetyki odnawialnej i ochrony środowiska oraz poprawy efektywności energetycznej oraz innych związanych z minimalizowaniem wpływu człowieka na środowisko,
- zdobywanie przez podkarpackie uczelnie grantów na badania oraz ich wdrażanie w zakresie innowacyjnych rozwiązań w energetyce w tym zwłaszcza w OZE,
- doposażenie w specjalistyczny sprzęt jednostki naukowo – badawcze i badawczo – rozwojowych niezbędny do prac nad OZE,
- pomoc przy wdrożeniu nowoczesnych technologii/rozwiązań,
- otwarcie nowych kierunków z zakresu OZE i efektywności energetycznej na uczelniach wyższych zwłaszcza w obszarze budownictwa niskoenergetycznego,
- wykonanie grupy odwiertów służących poszukiwaniom zasobnych i wydajnych energetycznie źródeł wód geotermalnych.

TERYTORYALIZACJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE PRIORYTETU TEMATYCZNEGO:

OSI dla kierunku działania 4.3.1. *Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego* - obszar całego województwa.

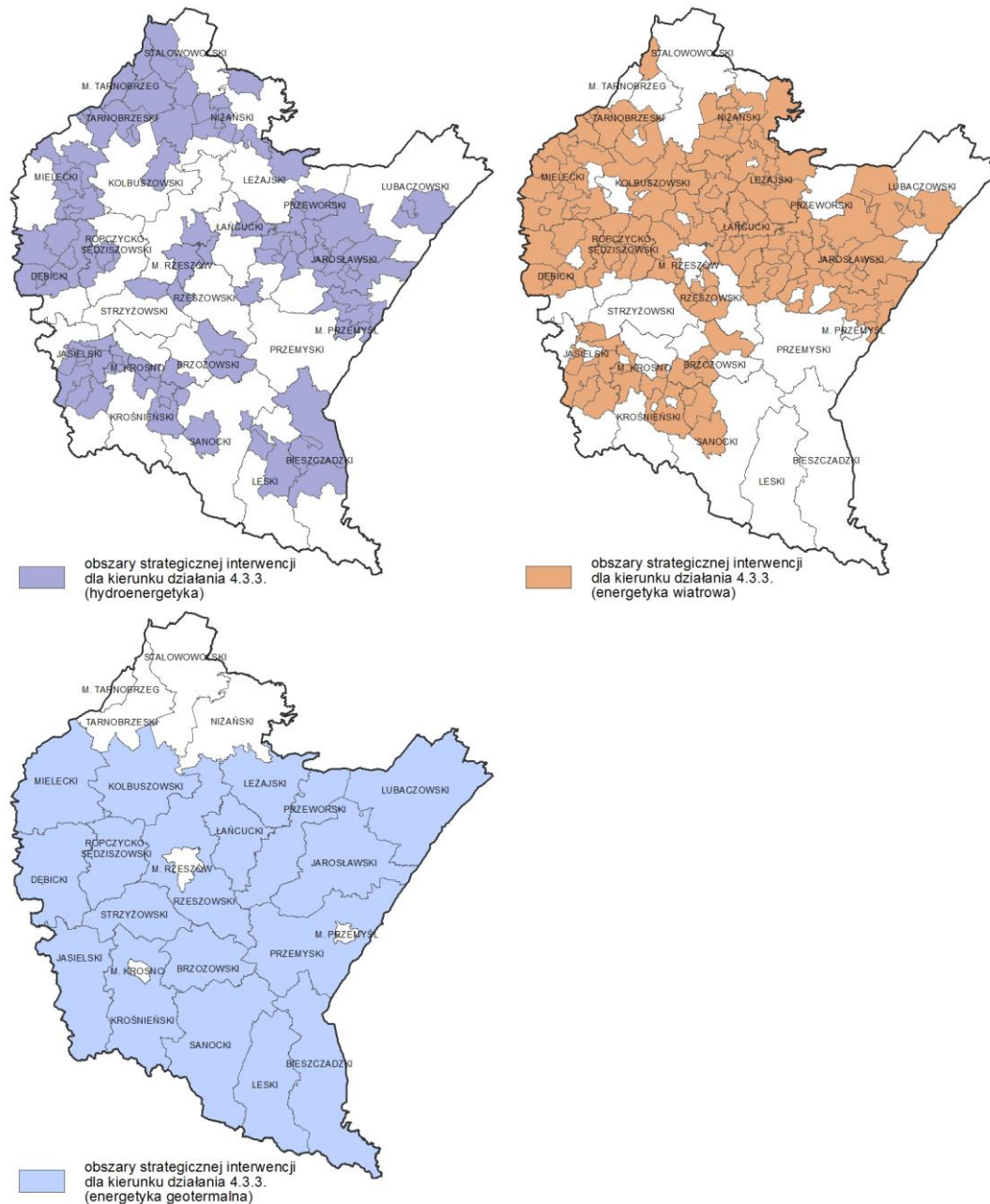
OSI dla kierunku działania 4.3.2. *Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej* - obszar całego województwa.

OSI dla kierunku działania 4.3.3. *Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE)* – w szczególności gminy, na terenie których występują najkorzystniejsze warunki (wietrzne, hydrologiczne i

geotermalne²⁴) do lokowania inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii z wyłączeniem terenów objętych różnymi formami ochrony przyrody, na których tego typu inwestycje nie mogą być realizowane.

OSI obejmują również gminy na terenie, których zlokalizowane są już hydroelektrownie.

Dla pozostałych alternatywnych źródeł energii (w tym solarnej) – obszar całego województwa.



opracowanie graficzne: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

OSI dla kierunek działania 4.3.4. *Współpraca sektora B+R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania* – obszar całego województwa.

²⁴ Opracowano na podstawie danych z wymienionych niżej projektów badawczych realizowanych w latach 2009 - 2013 przez Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo - Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie, pod kierunkiem Prof. dr hab. inż. Wojciecha Góreckiego, tj.: *Analiza możliwości zagospodarowania wód geotermalnych zapadliska przedkarpackiego do celów balneoterapeutycznych i rekreacyjnych oraz ciepłowniczych* oraz *Analiza i ocena zasobów wód i energii geotermalnej oraz stref perspektywicznych na obszarze transgranicznym Karpat Wschodnich oraz ich wykorzystanie w sektorze energetycznym dla celów technologicznych, rolnictwie, balneoterapii i rekreacji*.

WSKAŹNIKI DLA PRIORYTETU TEMATYCZNEGO 4.3. BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE I RACJONALNE WYKORZYSTANIE ENERGII

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika bazowa	Wartość wskaźnika szacunkowa 2020	Źródło danych
1.	Udział OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem	11,1% (2011 r.)	15,0 %	GUS
2.	Wskaźnik strat energii elektrycznej w % dostawców energii w województwie	1) 4,61 % (2012 r.) 2) 6,32 % (2012 r.) 3) 5,49 % (2012 r.)	1) 4,50 % 2) 7,5 % 3) 5,33 %	1) PGE Dystrybucja S.A. o. Rzeszów (75% pow. woj.), 2) PGE Dystrybucja S.A. o. Zamość (20 % pow. woj.), 3) TAURON Dystrybucja oddział Tamów
3.	% gmin posiadających plany zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe ²⁵	10,0 % (2011 rok)	50,0%	PAE

²⁵ Obowiązek wynika z Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne –art.: 17 – 20.

V. SYSTEM REALIZACJI I RAMY FINANSOWE

V.1. System realizacji

Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020 (SRW) będzie wdrażana w oparciu o zasady wielostronnej koordynacji oraz wielopodmiotowego i wielopoziomowego zarządzania. Obowiązujące prawo nakłada na samorząd województwa odpowiedzialność nie tylko za opracowanie dokumentu strategicznego, ale i jego realizację jako element polityki rozwoju regionalnego.

Na system realizacji SRW składają się:

1. Podmioty zaangażowane w działania objęte SRW,
2. Instrumenty wdrożeniowe,
3. Mechanizmy i podmioty koordynujące,
4. Monitoring i ewaluacja.

Podmioty zaangażowane w realizację Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020

Szczególną rolę w procesie realizacji SRW na lata 2007-2020 odgrywa samorząd województwa podkarpackiego (wraz z jednostkami organizacyjnymi oraz samorządowymi osobami prawnymi), jako podmiot odpowiedzialny za realizację zadań z zakresu rozwoju regionalnego. Rola samorządu województwa ma charakter nie tylko wykonawczy, ale przede wszystkim kreatywny, inspirujący, motywujący, a także koordynacyjny i kontrolny. Samorząd regionalny stanowi „zwornik” systemu rozwoju regionu oraz węzeł sieci tworzonej przez wszystkie zaangażowane w realizację SRW podmioty.

Pomimo szczególnej pozycji samorządu województwa w systemie realizacji zaktualizowanej SRW, należy mieć na uwadze fakt, że katalog instrumentów będących w jego dyspozycji jest mimo wszystko ograniczony, między innymi przez obowiązujące rozwiązania prawne. Istotną część możliwości oddziaływania ma charakter pośredni, a decyzje innych podmiotów o włączeniu się w działania zmierzające do osiągnięcia założonych celów mają charakter autonomiczny.

W realizację zaktualizowanej SRW zostaną włączone jednostki organizacyjne województwa podkarpackiego, odpowiednio do merytorycznych zakresów ich działalności. Wykorzystanie tych jednostek nie będzie następczo trudności ze względu na organizacyjną podległość i możliwość bezpośredniego zlecenia odpowiednich zadań przez Zarząd Województwa Podkarpackiego. Nie bez znaczenia będzie również możliwość bezpośredniego finansowego wspierania tych jednostek z budżetu województwa, z ukierunkowaniem na wydatki związane z realizacją celów określonych w SRW.

Tabela 3. Wpływ samorządu województwa na realizację zaktualizowanej Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020

Dziedzina	Priorytet	Rodzaj instrumentu	Oddziaływanie bezpośrednie	Oddziaływanie pośrednie	
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	Przemysł	programy operacyjne		++	
		prawno-administracyjne i planistyczne	+++	++	
		finansowe		+	
		informacyjno-promocyjne		++	
	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	programy operacyjne			++
		prawno-administracyjne i planistyczne	+		++
		finansowe	+++		
		informacyjno-promocyjne	+		++
	Turystyka	programy operacyjne		++	++
		prawno-administracyjne	+++		++

		i planistyczne			
		finansowe	++	+	
		informacyjno-promocyjne	+	++	
	Rolnictwo	programy operacyjne		+	
		prawno-administracyjne i planistyczne		+	
		finansowe	+	+	
	Instytucje otoczenia biznesu	informacyjno-promocyjne	+	+	
		programy operacyjne	+	++	
		prawno-administracyjne i planistyczne		+	
	finansowe	++	+		
	informacyjno-promocyjne	+	++		
	programy operacyjne		++		
Kapitał ludzki i społeczny	Edukacja	prawno-administracyjne i planistyczne	+	+	
		finansowe	+		
		informacyjno-promocyjne	+	+	
		programy operacyjne		++	
	Kultura i dziedzictwo kulturowe	prawno-administracyjne i planistyczne	++		
		finansowe	++	+	
		informacyjno-promocyjne	+	+	
	Społeczeństwo obywatelskie	programy operacyjne		++	
		prawno-administracyjne i planistyczne	+++	++	
		finansowe	++	++	
	Włączenie społeczne	informacyjno-promocyjne	+	++	
		programy operacyjne	++	++	
		prawno-administracyjne i planistyczne	++	++	
	Zdrowie publiczne	finansowe	+	+	
		informacyjno-promocyjne	++		
		programy operacyjne	+	++	
	Sport powszechny	prawno-administracyjne i planistyczne	+	+	
		finansowe	+	++	
		informacyjno-promocyjne	++	++	
		programy operacyjne	++	++	
	Sieć osadnicza	Dostępność komunikacyjna	prawno-administracyjne i planistyczne	++	
			finansowe	++	
			informacyjno-promocyjne		
			programy operacyjne	++	++
Dostępność technologii informacyjnych		prawno-administracyjne i planistyczne	+	+	
		finansowe	++	+	
		informacyjno-promocyjne	+	+	
		programy operacyjne	++	++	
Funkcje metropolitalne Rzeszowa		prawno-administracyjne i planistyczne	+	+	
		finansowe	++	+	
		informacyjno-promocyjne	+	+	
		programy operacyjne	++	++	

	Funkcje obszarów wiejskich	programy operacyjne		++
		prawno-administracyjne i planistyczne	+	+
		finansowe	+	+
		informacyjno-promocyjne	++	++
	Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu	programy operacyjne	++	
		prawno-administracyjne i planistyczne	+	+
		finansowe		+
		informacyjno-promocyjne		+
Środowisko i energetyka	Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	programy operacyjne		+
		prawno-administracyjne i planistyczne	+	
		finansowe	++	+
		informacyjno-promocyjne		
	Ochrona środowiska	programy operacyjne	++	++
		prawno-administracyjne i planistyczne	+	++
		finansowe	+	+
		informacyjno-promocyjne	+	+
	Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	programy operacyjne	+	++
		prawno-administracyjne i planistyczne	+	+
		finansowe		
		informacyjno-promocyjne	++	++

+++ oddziaływanie silne ++ oddziaływanie średnie + oddziaływanie słabe

Źródło: A. Pawłowska (red.): System realizacji zaktualizowanej Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013.

SRW na lata 2007–2020 jest dokumentem programowym odnoszącym się do zrównoważonego rozwoju województwa ujętego w sposób możliwie całościowy. W związku z tym, w jej realizację zaangażowany będzie – zgodnie z koncepcją zarządzania wielopodmiotowego – szeroki wachlarz aktorów regionalnych. Z uwagi na liczebność oraz różnorodność tych podmiotów należy ich możliwości oraz potencjał rozpatrywać w ujęciu sektorowym, dokonując rozgraniczenia na:

1. Sektor publiczny (administracja rządowa i samorządowa)

SRW stanowi część krajowej polityki rozwoju, co oznacza iż w jej wdrażaniu szczególnie udział będą miały: minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, pozostałe ministerstwa oraz wojewoda. Niezależnie od tych podmiotów na realizację SRW będą wpływać również inne organy i instytucje wchodzące w skład administracji rządowej (zespolonej i niezespolej) usytuowane na obszarze województwa, m.in. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Konserwator Zabytków, czy też państwowe inspekcje i straże. Sugerowane w Strategii przedsięwzięcia inwestycyjne, których realizacja leży w kompetencji administracji centralnej, będą zależne od odpowiedniej polityki Rządu, a także związanych z nią możliwości budżetu państwa.

Istotną rolę w tej grupie podmiotów odgrywają samorządy lokalne oraz ich porozumienia i związki, bowiem procesy rozwoju regionalnego są silnie uwarunkowane rozwojem jednostek lokalnych. Sprzężenie tych procesów jest niezbędne do wdrażania zmian na poziomie regionu. Ponadto, efektywna współpraca samorządów powoduje z jednej strony obniżenie kosztów ponoszonych nakładów, zaś z drugiej efekt synergii i osiągnięcie zwiększonych efektów końcowych.

2. Sektor prywatny (przedsiębiorstwa, klastry, grupy producentów, instytucje otoczenia biznesu)

Współcześnie, coraz bardziej istotną rolę w procesach rozwoju terytorialnego odgrywa sektor prywatny. Podmioty gospodarcze, choć przede wszystkim nastawione na pomnażanie zysku, zaczynają dostrzegać bezpośrednie związki rozwoju regionu i jego konkurencyjności z warunkami prowadzonej działalności gospodarczej oraz własnymi korzyściami. O sukcesie gospodarczym nie decydują wyłącznie dostępne zasoby i technologia. To także infrastruktura komunikacyjna i społeczna, a przede wszystkim jakość kapitału ludzkiego i społecznego. Rozwój przedsiębiorczości w dużej mierze uzależniony jest od umiejętności współpracy. Sektor prywatny może

stanowić istotną siłę napędową nie tylko przy wdrażaniu priorytetów Dziedziny I – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, ale również powinien być włączany w realizację zadań z zakresu kształcenia, edukacji i prowadzenia badań naukowych oraz wzmocnienia kapitału ludzkiego (Dziedzina II) oraz rozwoju energetyki i zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego regionu, zwłaszcza w zakresie nowatorskich rozwiązań wymagających dostępu do innowacyjnych metod i technologii (Dziedzina IV).

3. Sektor społeczny (organizacje społeczne, podmioty i instytucje związane z sektorem pozarządowym, podmioty ekonomii społecznej, podmioty aktywizacji społecznej, rady społeczne, partnerstwa sektorowe)

W tej kategorii umieszczone są organizacje pozarządowe (społeczne), będące ważnym elementem budowy i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz kapitału społecznego całego regionu, które dynamizują procesy rozwoju społeczno-gospodarczego. W kontekście przyszłości województwa podkarpackiego niezbędne jest zaangażowanie się władz zarówno regionalnych, jak i lokalnych oraz podmiotów gospodarczych, instytucji otoczenia biznesu, ośrodków naukowych i badawczych we współpracę z podmiotami pozarządowymi. Współpraca jest bowiem kluczowym czynnikiem rozwoju kapitału społecznego. Sieci i partnerstwa stanowią podstawę koncepcji *new public governance*, obejmującej zarządzanie wielopoziomowe i wielopodmiotowe. Podmioty sektora społecznego mogą okazać się szczególnie ważne w przypadku Dziedziny II – Kapitał ludzki i społeczny.

4. Sektor nauki, szkolnictwa wyższego, B+R (prywatne i publiczne uczelnie wyższe, ośrodki doskonalenia kadr, instytuty i ośrodki badawcze, centra transferu technologii, wyspecjalizowane laboratoria, inkubatory technologiczne, stowarzyszenia oraz firmy badawcze i badawczo-rozwojowe)

Podmioty tej sfery odgrywają coraz większą rolę w rozwoju regionalnym, którego dynamika jest silnie zależna od zasobów wiedzy, innowacyjności i kreatywności przejawiających się zarówno w sferze gospodarki, jak i administracji, kultury i szerszych stosunków społecznych. System realizacji SRW musi uwzględniać kluczowe wymogi współczesnych procesów cywilizacyjnych, opisywane hasłami takimi jak: „gospodarka wiedzy”, „społeczeństwo informacji”, „rozwój inteligentny” czy „region uczący się”. Z tego punktu widzenia podmioty – publiczne, prywatne, społeczne i międzysektorowe – angażujące się w zaawansowaną działalność szkoleniowo-edukacyjną, naukową i badawczo-rozwojową stanowią kluczowy zasób i atut polityki rozwoju we wszystkich obszarach strategicznej interwencji, a zwłaszcza Dziedziny I – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, ale również założeń przyjętych w priorytetach Dziedziny II – Kapitał ludzki i społeczny, Dziedziny III – Sieć osadnicza oraz Dziedziny IV – Środowisko i energetyka.

Instrumenty wdrożeniowe

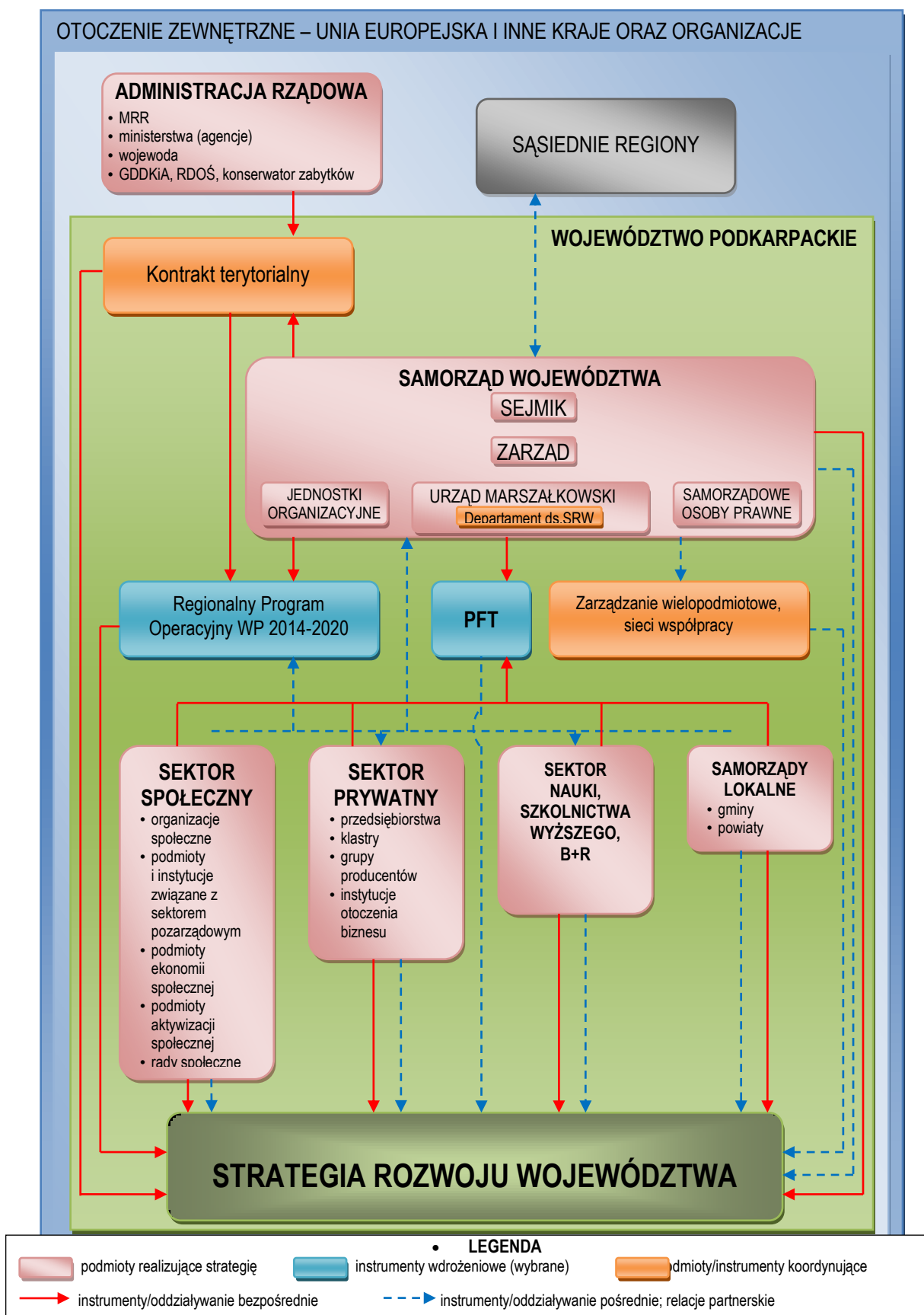
Nowe podejście do realizacji polityki rozwoju regionalnego, związane z zaangażowaniem większej liczby partnerów, daje większe możliwości w zakresie wykorzystania instrumentów. W katalogu instrumentów realizacji Strategii znajdują się:

- 1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014 – 2020 (RPO WP 2014-2020)** – określający sposób koordynowania i integrowania działań realizowanych na rzecz regionu przez różne podmioty publiczne. Dotyczy działań finansowanych ze środków unijnych i krajowych. Odzwierciedla powiązanie dziedzin, priorytetów i działań strategicznych, uwzględnia wszystkich uczestników procesu realizacji programu oraz obejmuje wszystkie aspekty jego realizacji,
- 2. Podkarpackie Forum Terytorialne (PFT)** – pełniące funkcje koordynacyjne i monitorująco-ewaluacyjne – płaszczyzna dyskusji o kierunkach rozwoju regionu, wymiany informacji i doświadczeń między interesariuszami polityki regionalnej z terenu województwa. Szczególnym zadaniem PFT jest kształtowanie koncepcji rozwoju regionu, analiza przebiegu i rezultatów wdrażania strategii tego rozwoju, ich ocena, a także wnioskowanie do organów samorządu województwa w kwestii zmian w zakresie priorytetów i procedur realizacji strategii.
- 3. Krajowe programy operacyjne** – stanowią podstawowe narzędzie wdrażania interwencji z dofinansowaniem funduszy unijnych. Dla zaktualizowanej SRW istotne znaczenie będą odgrywać programy związane z nową perspektywą finansową UE (2014–2020), w której wsparcie udzielane będzie w ramach funduszy Wspólnych Ram Strategicznych (WRS), tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) Europejskiego

Funduszu Społecznego (EFS), Europejskiego Funduszu na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR).

4. **Instrumenty prawno-administracyjne i planistyczne:** m.in. plan zagospodarowania przestrzennego województwa, studia uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia, plany gospodarki odpadami, programy wojewódzkie, regionalne strategie rozwoju lokalnego, plany rewitalizacji itp.
5. **Zintegrowane programy strategiczne:** komplementarne w stosunku do SRW programy rozwoju społeczno-gospodarczego odnoszące się do konkretnego terytorium wyodrębnionego ze względu na jego specyfikę (np. Bieszczady, Błękitny San), stanowiące rozwinięcie i uszczegółowienie jej zapisów.
6. **Instrumenty finansowe:** m.in. wieloletnie prognozy finansowe, pomoc finansowa udzielana jednostkom samorządu terytorialnego, partnerstwo prywatno-publiczne, preferencje podatkowe, inżynieria finansowa.
7. **Instrumenty informacyjno-promocyjne:** m.in. promocja zaktualizowanej SRW we wszystkich środowiskach; wspieranie organizacyjne i finansowe szkoleń, kursów, kształcenia ustawicznego; organizowanie konferencji (również naukowych), spotkań; animowanie wydarzeń stanowiących platformę wymiany doświadczeń; zbliżania interesariuszy i tworzenie powiązań między nimi; wspieranie powstawania klastrów; organizowanie cyklicznych regionalnych forów gospodarczych; promocja walorów miejsc, ich szczególnych cech i potencjałów w kontekście rozszerzania funkcji obszarów wiejskich oraz rozwoju turystyki itp.

Rysunek 1. System realizacji *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020. Aktualizacja na lata 2013-2020*



Mechanizmy i podmioty koordynujące

Zaangażowanie w realizację SRW wielu podmiotów ze wszystkich sektorów, oraz szeroki zakres działań, których podjęcie jest niezbędne dla osiągnięcia założonych celów powoduje, że dużym wyzwaniem staje się koordynacja. Główny ciężar spoczywa na samorządzie województwa, jako podmiocie odpowiedzialnym za politykę rozwoju regionalnego, jednak niezbędne jest zaangażowanie innych podmiotów oraz wykorzystanie instrumentów ułatwiających osiągnięcie pożądaných efektów:

- 1. Samorząd województwa** – kluczowym podmiotem koordynującym wdrażanie strategii rozwoju województwa podkarpackiego jest odpowiednia komórka organizacyjna Urzędu Marszałkowskiego – Departament odpowiedzialny za programowanie strategiczne (Departament ds. SRW). Do zadań tego departamentu należy koordynacja działań zmierzających do realizacji strategii na poziomie urzędu marszałkowskiego, monitorowanie postępów we wdrażaniu strategii oraz udział w przygotowaniu mandatu negocjacyjnego województwa w zakresie kontraktu terytorialnego. W ramach Departamentu mieści się Regionalne Obserwatorium Terytorialne (ROT) oraz oddział zajmujący się obsługą Podkarpackiego Forum Terytorialnego. Ponadto Departament ds. SRW – poprzez działania ROT – stanowi zaplecze informacyjne dla podmiotów uczestniczących w realizacji SRW, jak też sam uczestniczy w tym procesie jako komórka wspomagająca relacje innych departamentów z podmiotami zewnętrznymi. Jest więc komórką organizacyjną urzędu, pełniącą funkcję węzła w sieci partnerów działających na rzecz wdrożenia strategii rozwoju województwa. W strukturze Urzędu Marszałkowskiego, istotną rolę odgrywa ponadto Departament odpowiedzialny za opracowanie i koordynację realizacji regionalnego programu operacyjnego oraz kontraktu regionalnego (Departament ds. RPO).
- 2. Kontrakt terytorialny** – nowy instrument wdrażania i koordynacji polityki regionalnej, zapewniający dostosowanie interwencji sektorowych do potrzeb regionalnych poprzez zestawienie priorytetów krajowych z oczekiwaniami i uwarunkowaniami regionalnymi. Służyć ma temu uzgadnianie interwencji ukierunkowanych terytorialnie, realizowanych przez poszczególne resorty, na poziomie kraju, jak i poprzez proces negocjacji kontraktu na poziomie regionu. Kontrakt pozwoli na zapewnienie komplementarności interwencji przez realizację przedsięwzięć wspólnych dla rządu i samorządu, jak i przez integrację projektów o różnym charakterze (miękkich/twardych) w ramach jednego przedsięwzięcia²⁶. Kontrakt terytorialny jest instrumentem koordynacji prowadzonych na terenie województwa działań rządu i samorządu w zakresie polityki rozwoju regionalnego.
- 3. Wielopodmiotowe i wielopoziomowe zarządzanie** – poważnym wyzwaniem jest koordynacja procesów rozwojowych w sytuacji rozproszonych zasobów, z którą obecnie samorząd ma do czynienia. Zasoby o których mowa mają zarówno charakter materialny (zasoby finansowe, materiałowe, ludzkie), jak i niematerialny (informacja, autorytet, kapitał społeczny). Realizacja SRW wymaga integracji tych rozproszonych zasobów. Służyć temu ma zarządzanie wielopodmiotowe – proces łączenia dążeń różnych interesariuszy, w celu osiągnięcia ich synergii i wartości dodanej w postaci korzyści o charakterze publicznym. Zarządzanie wielopodmiotowe jest procesem negocjacji i zawierania kompromisów pomiędzy aktorami reprezentującymi różnorodne interesy i będących w posiadaniu rozmaitych zasobów, mieszczącym w sobie zarówno struktury formalne, jak i nieformalny wpływ²⁷.

Monitoring i ewaluacja

Głównym celem systemu monitorowania i ewaluacji realizacji zaktualizowanej SRW jest ocena stopnia, w jakim osiągane są jej cele strategiczne i operacyjne w przełożeniu na wskaźniki obrazujące uzyskane dzięki nim rezultaty mierzone zmianami zachodzącymi w jakości życia mieszkańców regionu. System ten ma realizować również inne ważne cele względem samorządu województwa i społeczności regionalnej, przede wszystkim: diagnostyczne, korekcyjne, prognostyczne, promocyjne i mobilizacyjne. Ma również przyczynić się do zaszczepienia kultury uczenia się w regionie, między innymi przez ułatwianie zrozumienia procesów

²⁶ A. Reguński, J. Zawistowski, A. Żurawski, *Kontrakty terytorialne jako...*, s. 181.

²⁷ L.E. Lynn, C.J. Heinrich, C.J. Hill, *Improving Governance...*, s. 10.

rozwojowych, wzmaganie poczucia identyfikacji z SRW i jej celami oraz wspomaganie efektu demonstracji przez wskazywanie i upublicznianie dobrych praktyk i sukcesów rozwojowych.

Zakłada się monitorowanie i ewaluację wskaźników produktu i wskaźników rezultatu przyjętych dla poszczególnych priorytetów tematycznych SRW; za które odpowiada ROT we współpracy z Urzędem Statystycznym przy udziale reprezentantów regionalnego sektora nauki, badań i rozwoju (N+B+R) oraz ekspertów zewnętrznych.

W procesie monitoringu i ewaluacji wdrażania SRW będą wykorzystywane standardowe narzędzia (analiza dokumentów, analizy ilościowe i jakościowe, benchmarking, panele ekspertów i interesariuszy, analizy sieciowe, sondaże, studia przypadków), jak i formy ewaluacji partycypacyjnej; samo-ewaluacji; aktywności obywatelskiej ukierunkowanej na nieprawidłowości i nadużycia.

Efekty prowadzonego monitoringu i ewaluacji będą prezentowane w raportach, obejmujących m.in. sprawozdanie z działań strategicznych, analizy i interpretacje wyników trendów rozwojowych społeczno-gospodarczych, rekomendacje dotyczące zmian merytorycznych i metodologicznych dotyczących realizacji SRW i systemu monitoringu; prezentację „dobrych praktyk” oraz wykaz wskaźników, źródeł pozyskiwania danych.

Głównym elementem strukturalnym systemu monitorowania i ewaluacji jest Regionalne Obserwatorium Terytorialne województwa podkarpackiego, które ma za zadanie monitorowanie i ocenę całości interwencji publicznej mającej wpływ terytorialny w oparciu o utworzony system współpracy i wymiany informacji pomiędzy głównymi podmiotami publicznymi zaangażowanymi w realizację polityki rozwoju.

Cały system musi opierać się na sieci podmiotów współpracujących. Wśród tych podmiotów, obok instytucji zaangażowanych w system statystyki publicznej (Urząd Statystyczny) znajdują się podmioty publiczne uczestniczące w realizacji SRW, a ponadto instytuty i centra badawcze, uniwersytety i inne szkoły wyższe oraz stowarzyszenia i organizacje pozarządowe ukierunkowane na działalność badawczą. Kryterium decydującym o włączeniu tego rodzaju podmiotów w strukturę systemu monitorowania i ewaluacji w województwie podkarpackim, koordynowanego przez ROT, jest dysponowanie przez nie wiedzą, doświadczeniem, informacjami i wynikami badań mogącymi wspomagać ocenę rezultatów działań prorozwojowych. Wkład tych podmiotów powinien jednocześnie być czynnikiem pobudzającym debatę dotyczącą kształtowania kierunków rozwoju regionalnego w przyszłości, co potwierdza konieczność ścisłego powiązania systemu monitorowania i ewaluacji realizacji zaktualizowanej SRW na lata 2007-2020 z systemem komunikacji społecznej.

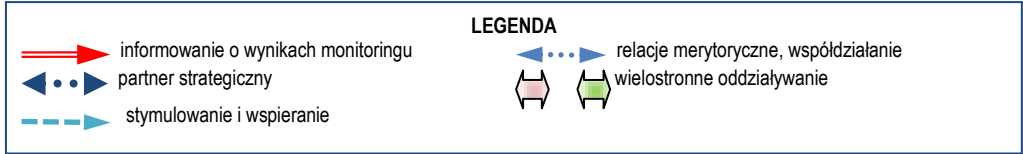
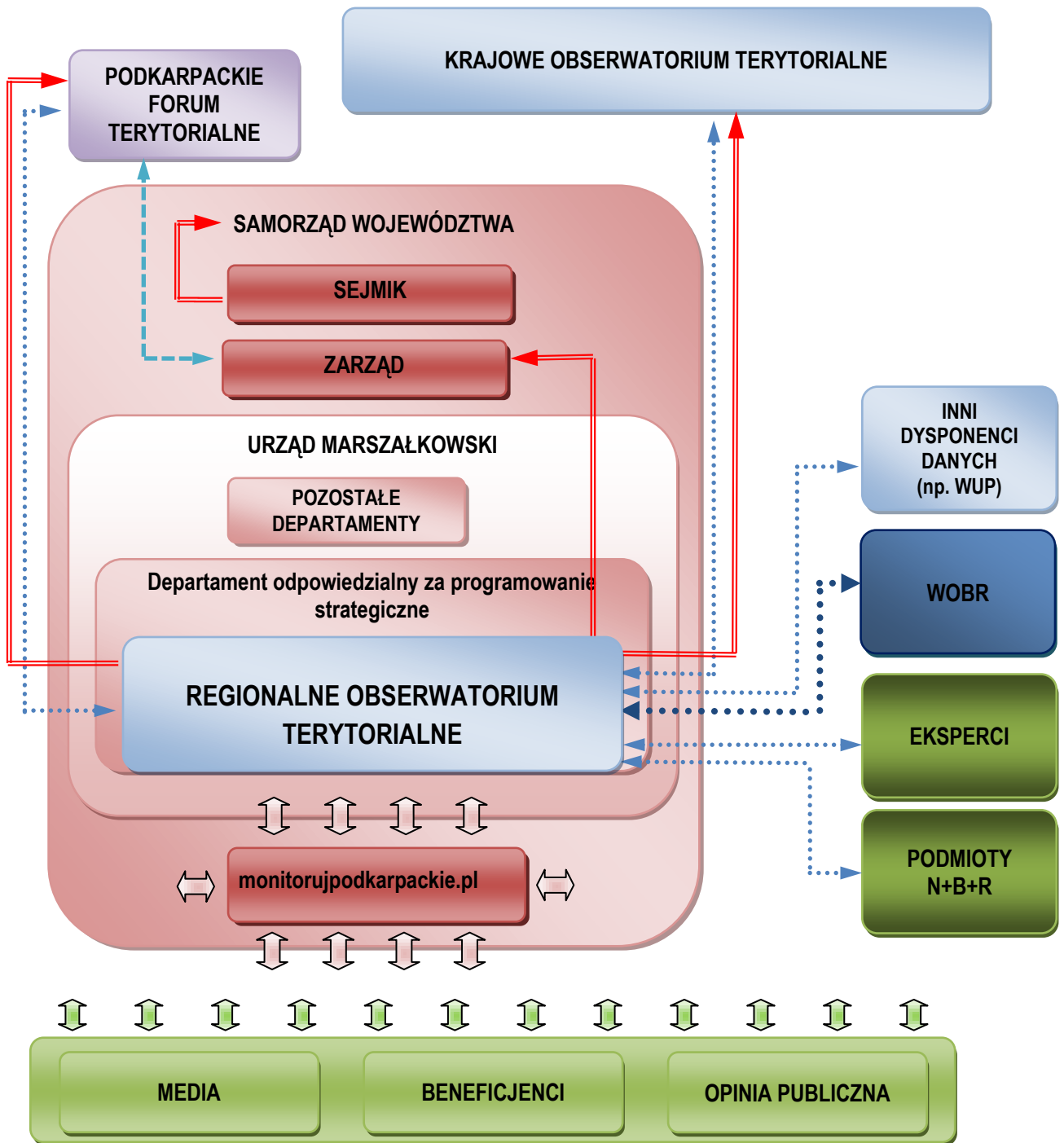
System monitorowania i ewaluacji zakłada iż ROT jest powiązany z Departamentem ds. SRW, w którego strukturze się znajduje. ROT współpracuje ponadto z pozostałymi departamentami Urzędu Marszałkowskiego. W ramach tych powiązań zachodzą dwukierunkowe interakcje, obejmujące współpracę merytoryczną, raportowanie i sprawozdawczość, wymianę danych i informacji, konsultacje, analizy, zalecenia i rekomendacje.

Do zadań ROT należy regularne przedstawianie informacji o przebiegu i wynikach monitoringu i ewaluacji postępów w realizacji celów zaktualizowanej SRW. Ponadto ROT realizuje zadania z zakresu bieżących analiz i badań zgodnie z potrzebami samorządu województwa, a ponadto rozwija komunikację społeczną dotyczącą postępów i efektów realizacji SRW przy użyciu narzędzia informatycznego: www.monitorujpodkarpackie.pl, które wykorzystuje także do komunikowania się z partnerami, interesariuszami, beneficjentami i opinią publiczną.

Zakłada się, iż ROT będzie powiązany z Podkarpackim Forum Terytorialnym (PFT), a powiązania te obejmują wymianę informacji i współpracę merytoryczną (w szczególności na bazie raportów o rozwoju województwa przygotowywanych przez ROT w cyklu rocznym i trzyletnim). Ponadto za pośrednictwem Zarządu Województwa i Departamentem ds. SRW, PFT będzie mógł zwrotnie formułować zalecenia i rekomendacje pod adresem ROT, który będzie je realizował w miarę swoich możliwości organizacyjnych i finansowych.

System monitoringu i ewaluacji przedstawiony na wykresie poniżej, ma umożliwić obserwację i analizę najważniejszych z punktu widzenia samorządu województwa procesów społeczno – gospodarczych zachodzących w regionie.

Rysunek 2. Podmioty zaangażowane w system monitoringu i ewaluacji *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020*.



V.2. Ramy finansowe

SRW obejmuje długoterminowe cele, których osiągnięcie przewiduje się do 2020 r. Ich skuteczną realizacją wiąże się nieodzownie z możliwościami finansowymi samorządu województwa oraz poszczególnych samorządów regionalnych. Utrudnieniem w konstruowaniu prognoz ram finansowych SRW jest wciąż brak wiążących informacji dotyczących możliwości finansowych po 2013 roku, ponieważ większość, normujących tę kwestię dokumentów legislacyjnych nie została jeszcze skonstruowana. Z tych względów ramy finansowe aktualizowanej SRW oparte zostały na orientacyjnych szacunkach.

Planuje się, iż nakłady finansowe przeznaczone na SRW pochodzą będą z:

1. europejskich funduszy strukturalnych przeznaczonych na realizację polityki spójności,
2. publicznych i prywatnych środków krajowych współfinansujących projekty realizowane ze środków unijnych,
3. środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i publicznych środków krajowych współfinansujących EFRROW,
4. środków pochodzących z tzw. „mechanizmów norweskich”,
5. środków jednostek samorządu terytorialnego województwa, składających się na ich potencjał inwestycyjny,
6. niewykorzystanych środków na realizację polityki spójności na lata 2007-2013.

Ad. 1 W przypadającej na okres realizacji SRW kolejnej perspektywie programowania finansowego Unii Europejskiej obejmującej lata 2014 - 2020, ulegną zmianie zasady dot. finansowania polityki spójności oraz wykorzystywania środków finansowych pochodzących z europejskich funduszy strukturalnych. Jednak nadal zakłada się, iż w nowej perspektywie polityka spójności pozostanie jedną z najważniejszych polityk Unii Europejskiej.

Obecnie nie jest jeszcze ostatecznie zakończony proces decyzyjny w zakresie ustalenia ram finansowych budżetu UE na perspektywę lat 2014 – 2020, jednak w lutym 2013 r. Rada Europejska przyjęła wstępne ustalenia iż Polska w okresie 2014 – 2020 otrzyma łącznie 72,9 mld euro na realizację politykę spójności. Wstępny, szacunkowy podział tej alokacji środków zakłada, że na realizację celu 1 polityki spójności, w ramach funduszy strukturalnych dostępne będzie 47,304 mld euro, a dodatkowo, w ramach Funduszu Spójności przewidziano kwotę 20,28 mld euro. Na realizację celu 2 - Współpraca Terytorialna, przewiduje się środki w wysokości 0,485 mld euro. Wskazana wyżej kwota funduszy strukturalnych zostanie rozdysponowana pomiędzy programy krajowe i regionalne.

Województwo podkarpackie zaliczane zostało do grupy regionów Unii Europejskiej słabiej rozwiniętych (tzn. takich, w których wskaźnik PKB na 1 mieszkańca jest niższy niż 75 % średniej dla UE-27). Wstępnie zaproponowany podział środków przeznaczonych na poszczególne programy operacyjne zakłada iż, województwo podkarpackie otrzymałoby na realizację programu regionalnego kwotę 1 895,4 mln euro, czyli więcej, jak w okresie 2007-2013, kiedy to w ramach realizacji RPO WP 2007-2013 przyznano mu 1 136,31 mln euro dofinansowania ze środków EFRR oraz 367,5 mln euro ze środków EFS w ramach komponentu regionalnego PO KL. Komisja Europejska w projektach rozporządzeń przyjęła założenie, że w przypadku kategorii regionów mniej rozwiniętych, udział EFS w finansowaniu projektów musi być zaplanowany na poziomie co najmniej 25%, a zatem udział EFRR pozostaje na poziomie co najwyżej 75% środków. W przypadku województwa podkarpackiego wstępny podział alokacji funduszy strukturalnych w ramach RPO WP 2014-2020 zakłada iż kwota środków z EFRR wyniesie 1 421,55 mln euro, a z EFS 473,85 mln euro.

Ponadto, województwo podkarpackie jako jedno z pięciu województw w kraju będzie objęte *Programem Operacyjnym dla Polski Wschodniej 2014-2020 (PO PW 2014-2020)*. W ramach tego programu, przewidywane jest dofinansowanie ze środków pochodzących z EFRR, które według wstępnych założeń wyniesie 1 713,1 mln euro. Jest to kwota mniejsza od alokowanej dla *Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 (PO RPW 2007-2013)*, która wynosiła 2 387,7 mln euro. Przyjmując założenie, że udział województwa podkarpackiego w alokacji przewidzianej na *PO PW 2014-2020* będzie podobnej wielkości, jak dla *PO RPW 2007-2013*, tj. ok. 23% kwoty ogólnej alokacji, należy uznać, że będzie to kwota ok. 394 mln euro pochodzących z EFRR.

Zatem zgodnie z przyjętymi powyżej założeniami, łączna kwota środków przewidywanych dla województwa podkarpackiego w ramach RPO WP 2014-2020 oraz PO PW 2014-2020 wyniesie 1 815,55 mln euro z EFRR i 473,85 mln euro z EFS.

Ad. 2. Zakładając, że minimalne wymagane dofinansowanie projektów z krajowych środków publicznych wynosi 15%, kwota dofinansowania z krajowych środków publicznych do inwestycji realizowanych w województwie podkarpackim w ramach wyżej podanych funduszy europejskich tj. EFRR i EFS wynosiłaby odpowiednio 320,39 mln euro i 83,62 mln euro. Łącznie kwota dofinansowania z krajowych środków publicznych wynosiłaby 404,01 mln euro (środki krajowe będą pochodzić z budżetu państwa oraz z budżetu samorządu województwa).

Na temat obowiązku dofinansowania projektów ze środków prywatnych nie ma żadnych wskazań, zatem wobec braku innych wskazówek, biorąc pod uwagę że w ogólnych założeniach dotyczących polityki spójności realizowanej w Polsce w latach 2007-2013 planowany udział prywatnych środków wynosił 5 % łącznej sumy finansowania wkładu unijnego i krajowego²⁸, można przyjąć ostrożną prognozę dofinansowania funduszy województwa podkarpackiego ze środków prywatnych na takim samym poziomie, tj. w wysokości 134,67 mln euro.

Łącznie środki na realizację polityki spójności w województwie podkarpackim w latach 2014-2020, pochodzące z funduszy strukturalnych UE i współfinansowania ze środków publicznych i prywatnych wyniosłyby 2 828,08 mln euro.

Tabela 4. Szacunkowe środki przyznane dla województwa podkarpackiego na realizację polityki spójności w latach 2014-2020, na podstawie propozycji Rady Europejskiej (w mln euro)

Fundusze UE		Publiczne środki krajowe współfinansujące fundusze UE		Środki prywatne współfinansujące fundusze UE	Razem
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Europejski Fundusz Społeczny	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Europejski Fundusz Społeczny		
1 815,55	473,85	320,39	83,62	134,67	2 828,08

Źródło: obliczenia własne.

Ad. 3. Oprócz dofinansowania ze środków Unii Europejskiej przyznanych w ramach realizacji polityki spójności, województwo podkarpackie może także liczyć na wsparcie z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), w ramach realizacji wspólnej polityki rolnej. Założenia co do przyszłej unijnej wspólnej polityki rolnej, podobnie jak w przypadku polityki spójności, nie są jeszcze ostatecznie znane. Także w tej kwestii szacunki dotyczące dostępnych źródeł finansowania z konieczności muszą być oparte jedynie na propozycjach unijnych, udostępnianych w formie wstępnych założeń i nie określających szczegółowych pułapów środków dla poszczególnych krajów i regionów.

Wspólna Polityka Rolna ma zostać oparta na II filarach. Filar I ma obejmować płatności bezpośrednie dla rolników, a także pomoc w przypadku szczególnych zakłóceń na rynku. Filar II dotyczy rozwoju obszarów wiejskich²⁹. Na lata 2014-2020 wstępnie proponuje się przyznanie na działania realizowane w I filarze 317,2 mld euro, a w II filarze 101,2 mld euro. Uzupełnieniem do tych dwóch filarów ma być dodatkowa kwota w wysokości 17,1 mld euro.

²⁸ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Narodowa Strategia Spójności, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, maj 2007.

²⁹ informacje na podstawie Wniosku Komisji Europejskiej ws. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), KOM(2011) 627, 2011/0282 (COD), 12.10.2011, Bruksela.

Wobec braku informacji na temat przewidywanego podziału środków na poszczególne kraje i regiony, szacunki dla województwa podkarpackiego przeprowadzono, przy założeniu, że jego udział w EFRROW będzie kształtował się na relatywnie podobnym poziomie jak w okresie 2007-2013.

Na lata 2014-2020 zakłada się wsparcie z EFRROW na rzecz rozwoju obszarów wiejskich dla całej Unii Europejskiej na poziomie 96 mld euro. Szacunkowa pula środków przypadająca dla województwa podkarpackiego z EFRROW w latach 2014-2020 wynosi zatem 721,07 mln euro, przy założeniu podobnego algorytmu podziału środków, jak w poprzednim okresie programowania. W ramach wspierania rozwoju obszarów wiejskich regiony słabiej rozwinięte korzystać będą z wyższych stawek dofinansowania, które może sięgać 85 %. Szacunkowa kwota dofinansowania ze środków publicznych współfinansujących projekty realizowane w ramach EFRROW wyniesie zatem 127,24 mln euro. Łączna kwota środków na wsparcie obszarów wiejskich oszacowana została na kwotę 848,32 mln euro.

Ad. 4. Odrębnym, potencjalnym źródłem finansowania strategii rozwoju województwa są środki dostępne w ramach tzw. mechanizmów norweskich, czyli Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W latach 2009-2014 w ramach pierwszej edycji tych mechanizmów finansowych Polska otrzymała 533,51 mln euro, co pozwoliło na zrealizowanie ponad 1400 projektów³⁰. Na projekty realizowane w województwie podkarpackim przypadała kwota 4,09 mln euro. W drugiej edycji przewidzianej na lata 2009-2014 przyznano Polsce środki na nieco wyższym poziomie, tj. w wysokości 578,1 mln euro. Można założyć, że województwo podkarpackie będzie beneficjentem mechanizmów norweskich także w ich drugiej edycji. Przy założeniu, że kwoty dofinansowania z tych mechanizmów będą nieco wyższe niż w pierwszej edycji można szacować, że województwo podkarpackie będzie mogło liczyć na ok. 5,3 mln euro z przeznaczeniem głównie na rozwój kultury i kapitału ludzkiego.

Ad. 5. Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego wskazuje ile środków finansowych będą one mogły przeznaczyć z dochodów własnych oraz zobowiązań na działania związane z rozwojem regionalnym i lokalnym, czyli na realizację SRW. Wyliczenia potencjału własnego oraz inwestycyjnego dokonano na bazie prognoz poszczególnych składników dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego. Do analiz przyjęto, iż potencjał własny stanowi suma dochodów i wolnych środków finansowych pomniejszona o wydatki zmniejszające potencjał własny. Dochody to suma dochodów własnych, majątkowych, dotacji celowych z budżetu państwa oraz subwencji. Składniki dochodów własnych są zróżnicowane w zależności od szczebla samorządu terytorialnego. Najszersze są w przypadku gmin i stanowią je: udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych, udziały w podatku dochodowym od osób prawnych, podatek rolny, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, dochody z majątku oraz pozostałe dochody własne. Wydatki zmniejszające potencjał własny to natomiast wydatki bieżące (wynagrodzenia wraz z pochodnymi oraz pozostałe wydatki), koszt obsługi i spłat zadłużenia, dotacje, świadczenia na rzecz osób fizycznych oraz inwestycje kontynuowane i odtworzeniowe.

Tak wyliczony potencjał własny jednostek samorządu terytorialnego, po powiększeniu o wartość nowego zadłużenia i pomniejszeniu o spłaty zadłużenia stanowi potencjał inwestycyjny jaki może być przeznaczony przez JST na realizację SRW. Dochody JST nie uwzględniają środków z budżetu UE.

Od 2014 r. wejdzie w życie nowe ograniczenie poziomu zadłużenia JST (tzw. indywidualny wskaźnik zadłużenia JST oparty na nadwyżce operacyjnej), które zastąpi obecnie obowiązujący limit poziomu długu i wypłat na obsługę długu. Według prognozy długookresowej w całym analizowanym okresie 2012-2020 potencjał własny wszystkich jednostek samorządu terytorialnego województwa podkarpackiego (województwo, powiaty, gminy) wzrośnie. Nie będzie to jednak wzrost duży. Średnio wyniesie on 2,0% rocznie. Również potencjał inwestycyjny wszystkich jednostek wzrośnie. Szacuje się, że średnioroczny wzrost potencjału inwestycyjnego wszystkich JST województwa podkarpackiego wyniesie 4,1%, co na koniec analizowanego okresu da łączną kwotę 10.729 mln zł tj. 2 599,4 mln euro.

³⁰ informacje Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, www.mrr.gov.pl

Tabela 5. Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego województwa podkarpackiego w latach 2012-2020³¹ w złotych.

lata	Województwo		Powiaty		Gminy		Miasta na prawach powiatu		Suma	
	Potencjał własny ³²	Potencjał inwestycyjny ³³	Potencjał własny	Potencjał inwestycyjny	Potencjał własny	Potencjał inwestycyjny	Potencjał własny	Potencjał inwestycyjny	Potencjał własny	Potencjał inwestycyjny
2012	186019364,03	245051116,80	98380409,00	169508744,00	363940473,00	343897314,00	209553160,00	246569689,00	857893406,03	1005026863,80
2013	200982047,17	264060942,41	91871715,00	167678529,00	366980351,00	358401446,00	220351752,00	261739394,00	880185865,17	1051880311,41
2014	216495365,84	283810303,27	82570989,00	163172493,00	367050990,00	370501537,00	231493844,00	277499245,00	897611188,84	1094983578,27
2015	233268112,00	305090776,58	72081120,00	157725199,00	366486363,00	382681843,00	243493998,00	294406554,00	915329593,00	1139904372,58
2016	251757623,19	328346502,28	61327347,62	152311564,89	365645028,59	395253389,59	256312737,91	312394307,66	935042737,31	1188305764,42
2017	271369221,88	352988168,88	48179695,71	144707567,59	362680760,15	406431346,33	269873729,47	331432109,30	952103407,21	1235559192,10
2018	292779686,92	379734176,53	34094962,10	136473380,67	359081423,62	417765280,55	284431968,94	351784844,25	970388041,58	1285757682,00
2019	315933522,01	408524219,41	18426568,91	126939354,79	354025025,97	428439464,95	299924523,99	373398983,53	988309640,88	1337302022,68
2020	340870240,20	439424277,74	726048,11	115659610,89	347302006,84	438314657,92	316470470,63	396426312,35	1005368765,78	1389824858,90
2012-2020	2309475183,24	3007030483,90	507658855,45	1334176443,83	3253192422,17	3541686279,34	2331906184,94	2845651439,09	8402232645,80	10728544646,16
2012-2020 mln zł	2309	3007	5077	1334	3253	3541	2332	2846	8402	10729

³¹ Źródło: Ramy finansowe zaktualizowanej Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020, Rzeszów 2012

³² Potencjał własny stanowi suma dochodów (dochodów własnych, majątkowych, dotacji celowych z budżetu państwa oraz subwencji) oraz wolnych środków finansowych pomniejszona o wydatki zmniejszające potencjał własny (wydatki bieżące, koszt obsługi i spłat zadłużenia, dotacje, świadczenia na rzecz osób fizycznych oraz inwestycje kontynuowane i odtworzeniowe).

³³ Potencjał inwestycyjny stanowi suma potencjału własnego jednostek samorządu terytorialnego oraz wartości nowego zadłużenia pomniejszona o spłaty zadłużenia.

Ad. 6. Do wielkości środków pochodzących z funduszy europejskich należy doliczyć ponadto kwoty niewykorzystane jeszcze w ramach wsparcia przyznanego dla regionu podkarpackiego na realizację polityki spójności w latach 2007-2013. Na ten okres przewidziano dla regionu 1 198,8 mln euro z funduszy europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2007-2013. Z informacji Ministerstwa Rozwoju Regionalnego³⁴ wiadomo, że poziom wykorzystania alokacji dostępnej w ramach RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, biorąc pod uwagę wartość projektów, na które podpisano umowy o dofinansowanie, wyniósł 88,1 % (stanu na koniec listopada 2012 r.). Z powyższego wynika, że do wykorzystania pozostało 142,42 mln euro z funduszy europejskich.

Wartość szacowanych dostępnych środków na realizację SRW w latach 2012 – 2020 łącznie wyniesie 6 423,48 mln euro.

Na kwotę 6 423,48 mln euro szacowanych dostępnych środków składają się wyżej wskazane: udziały pochodzące z europejskich funduszy strukturalnych przeznaczone na realizację polityki spójności (2 289,4 mln euro tj. 1 815,55 mln euro z EFRR oraz 473,85 mln euro z EFS), publiczne i prywatne środki krajowe współfinansujące projekty realizowane ze środków unijnych (538,68 mln euro w tym 404,01 mln euro - publiczne środki krajowe oraz 134,67 mln euro - prywatne środki krajowe), środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i publiczne środki krajowe współfinansujące EFRROW (848,3 mln euro w tym 721,1 mln euro pochodzące z EFRROW oraz 127,2 mln euro – publiczne środki krajowe), środki z tzw. „mechanizmów norweskich” (5,3 mln euro), środki jednostek samorządu terytorialnego województwa podkarpackiego składające się na ich potencjał inwestycyjny (2 599,4 mln euro) oraz niewykorzystane środki z funduszy europejskich na realizację polityki spójności na lata 2007-2013 (142,42 mln euro).

Podział środków na poszczególne dziedziny działań strategicznych województwa podkarpackiego.

Propozycja podziału środków finansowych, dostępnych dla województwa podkarpackiego w latach 2012 - 2020 na poszczególne dziedziny strategiczne opracowana została przy uwzględnieniu potrzeb regionu, możliwości wykorzystania jego potencjału, dotychczasowych doświadczeń, założeń odnośnie przyszłej polityki regionalnej a także wytycznych, co do preferowanych zasad podziału dostępnych środków finansowych, sformułowanych na szczeblu unijnym i krajowym.

Ostatecznie podział środków na poszczególne dziedziny działań strategicznych przedstawia się następująco:

- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka – 23 %
- Kapitał ludzki i społeczny – 21 %
- Sieć osadnicza – 37 %
- Środowisko i energetyka – 19 %.

Dokonując podziału środków na poszczególne dziedziny strategiczne województwa podkarpackiego uwzględniono m.in. propozycje Komisji Europejskiej dotyczące przyszłej perspektywy finansowej oraz propozycje wytycznych wskazujących na jakie cele mogą być przeznaczane środki z funduszy strukturalnych.

Wykorzystanie środków EFRR obwarowano pewnymi warunkami, co do podziału środków tego funduszu pomiędzy poszczególne projekty. Regiony słabiej rozwinięte będą zobligowane do przeznaczenia co najmniej 50 % alokacji na projekty związane ze:

- zwiększaniem efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii (co najmniej 6%),
- wspieraniem konkurencyjności MŚP,
- rozwojem innowacji.

Przyszła polityka spójności kładzie ponadto duży nacisk na zrównoważony rozwój obszarów miejskich i w związku z tym obliuguje wszystkie regiony do wykorzystania co najmniej 5 % środków EFRR w tym obszarze. Pozostałe 45 % pozostaje do dowolnego rozdysponowania.

³⁴ Wykorzystanie środków UE w ramach Strategii wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006 oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013, grudzień 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

Za pomocą środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Społecznego przewiduje się osiągnięcie celu jakim jest zmniejszenie liczby bezrobotnych, zwłaszcza wśród osób młodych oraz zmniejszenie rozmiarów wykluczenia społecznego. Realizacja projektów finansowanych przez EFS koncentrować będzie się na czterech zasadniczych aspektach: promowaniu zatrudnienia i mobilności zawodowej, inwestowaniu w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie, promowaniu włączenia społecznego i na walce z ubóstwem, wzmocnieniu potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej. Dla zwiększenia skoncentrowania tematycznego zaleca się, aby co najmniej 20 % środków EFS było przeznaczonych na działania z zakresu włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa, skierowane do grup znajdujących się w najtrudniejszym położeniu, żyjących na marginesie społeczeństwa.

Również Ministerstwo Rozwoju Regionalnego uwzględniając zmiany w zakresie priorytetów przyszłej polityki spójności oraz zasad dotyczących podziału dostępnych środków finansowych opracowało propozycje podziału dostępnych środków w układzie tematycznym³⁵, które mają charakter wstępnej propozycji struktury udziału poszczególnych celów w całości alokacji na lata 2014-2020. Główny akcent położono na rozwój innowacyjności, edukacji i technologii cyfrowych. W związku z tym w stosunku do obecnej alokacji środków europejskich (w latach 2007-2013), zaproponowano na kolejny okres programowania (2014-2020) przeznaczenie znacznie większej części środków na działania związane ze wspieraniem badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, tj. od 15,4 % do 19,0 % dostępnej alokacji. Proponuje się także przeznaczenie stosunkowo większego niż dotychczas wsparcia w obszarze wspierania przejścia na gospodarkę niskoemisyjną (4,8 % - 9,3 % dostępnej alokacji) a także w dziedzinie wspierania zatrudnienia i mobilności pracowników (4,4 % - 5,6 %) oraz wspierania włączenia społecznego i walki z ubóstwem (1,3 % - 1,5%).

W odniesieniu do dziedzin działań strategicznych i priorytetów tematycznych województwa podkarpackiego można przyjąć, że w pierwszej dziedzinie – Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka zawierają się cele tematyczne związane z wspieraniem badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji oraz podnoszeniem konkurencyjności MŚP, na które łącznie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego proponuje przyznanie między 17,9 % a 23,0 % środków dostępnych w ramach dofinansowania unijnego. Druga dziedzina działań strategicznych województwa podkarpackiego – Kapitał ludzki i społeczny, obejmuje cele tematyczne odnoszące się do wspierania zatrudnienia i mobilności pracowników, włączenia społecznego, walki z ubóstwem i inwestowania w szeroko pojętą edukację ochronę zdrowia oraz sport. Sugestia Ministerstwa Rozwoju Regionalnego wskazuje na przyznanie na te cele od 19,2 % do 23,3 % środków. Trzecia dziedzina działań strategicznych – Sieć osadnicza, obejmuje zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych, rozwój infrastruktury transportowej, promowanie zrównoważonego transportu oraz politykę rozwoju miast i obszarów wiejskich. Na cele te założono od 33,3 % do 38,5 % alokacji. Ostatniej dziedzinie działań strategicznych – Środowisko i energetyka, odpowiadają cele tematyczne związane ze wspieraniem przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, dostosowaniem do zmian klimatycznych, ochroną środowiska naturalnego i wspieraniem efektywności wykorzystania zasobów, na co przewiduje się od 16,9 % do 23,7 % dostępnych środków.

Przy dokonaniu podziału środków na realizację SRW zwrócono także uwagę na inne zalecenia Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, nawiązujące do celów zawartych w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*. Głoszą one, aby przy konstruowaniu zasad finansowania polityki regionalnej w strategii rozwoju, dokonać takich szacunków podziału dostępnych środków, aby 63 % było przeznaczonych na realizację celu 1 określonego w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego* (KSRR), 30 % odpowiadało priorytetom celu 2 KSRR, a 7 % wpisywało się w działania celu 3 KSRR³⁶.

Analiza KSRR oraz SRW prowadzi do wniosku, iż cel 1 KSRR – (Konkurencyjność) - realizowany jest we wszystkich dziedzinach działań strategicznych strategii województwa podkarpackiego. Z kolei cel 2 KSRR (Spójność) wpisuje się w dziedziny: – Kapitał ludzki i społeczny oraz - Sieć osadnicza. Zadania realizowane w ramach pierwszej z wymienionych dziedzin dotyczyć będą w szczególności rozwoju usług edukacyjnych i

³⁵ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – uwarunkowania strategiczne, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, www.mrr.gov.pl.

³⁶ Aktualizacja strategii rozwoju województw z uwzględnieniem uwarunkowań krajowych i unijnych. Przewodnik. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, maj 2011, Warszawa.

szkoleniowych, medycznych, komunikacyjnych, komunalnych i kulturalnych. Działania przypisane do dziedziny Sieć osadnicza odnosić się będą do restrukturyzacji i rewitalizacji miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, przewyższania niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych oraz zwiększania dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności. Nadto cel 3 KSRR (Sprawność) wpisuje się w całości w ww. dziedzinę działań strategicznych województwa podkarpackiego tj. w Kapitał ludzki i społeczny.

Dokonując propozycji podziału środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz środków współfinansujących działania finansowane w ramach tego funduszu, wykorzystano wnioski wynikające z analizy sposobu finansowania działań rozwojowych realizowanych w ramach obowiązującego w latach 2007-2013 *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich* (PROW). Środki objęte tym programem są wydatkowane na działania realizowane w ramach czterech osi. Na oś 1 – Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego przeznaczono 42,7 % dostępnych środków. Udział osi 2 – Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich wynosi 30,9 %. Na oś 3 – Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej przyznano 10,3 % środków, a na oś 4 – Leader, przekazano 4,6 %. Dodatkowo 1,5 % środków przeznaczono na Pomoc techniczną. Można przyjąć, że oś 1 PROW odpowiada pierwszej dziedzinie działań strategicznych wyznaczonych w SRW, oś 2 wpisuje się w działania czwartej dziedziny działań strategicznych, oś 3 odpowiada zadaniom z zakresu trzeciej dziedziny działań strategicznych, natomiast oś 4 wpisuje się w zadania z zakresu drugiej dziedziny działań strategicznych.

Pomocne, w podjęciu decyzji o podziale dostępnych środków finansowych były również wnioski wynikające z analizy sposobu finansowania działań rozwojowych realizowanych w ramach obowiązującego w latach 2007-2013 *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego*, ponieważ dostarczyły one informacji na temat uznanych obecnie za ważne aspektów rozwoju.

Z szacunkowej łącznej wartości nakładów finansowych przeznaczonych na realizację SRW w latach 2012 – 2020 wynoszącej 6 423,48 mln euro – kwota 2 376,69 mln euro (tj. 37% łącznej wartości nakładów) zostanie przeznaczona na dziedzinę pt. Sieć osadnicza. Kolejną pod względem przewidzianej wartości nakładów dziedziną jest Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, na którą przewidziano nakłady w wysokości 1 477,4 mln euro (23%). Niewiele mniej środków zaplanowanych zostało na dziedzinę Kapitał ludzki i społeczny – 1 348,93 mln euro (21%). Wartość 1 220,46 mln euro (19%) została przypisana dziedzinie Środowisko i energetyka.

Tabela 6. Podział środków na finansowanie poszczególnych dziedzin działań strategicznych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego (w mln euro)

Dziedziny działań strategicznych	Łączna kwota środków	Udział poszczególnych dziedzin w całości finansowania (w%)	W tym										
			Fundusze UE i środki współfinansujące projekty z funduszy UE przeznaczonych na realizację polityki spójności						Udział poszczególnych dziedzin w całości finansowania ze środków funduszy unijnych i współfinansujących środki unijne w ramach realizacji polityki spójności (w%)	Środki na wsparcie rozwoju obszarów wiejskich		Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego województwa podkarpackiego	„mechanizmy norweskie”
			Fundusze UE		Publiczne środki krajowe współfinansujące fundusze UE		Środki prywatne współfinansujące fundusze UE	Niewykorzystane środki na realizację polityki spójności na lata 2007-2013		Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	Publiczne środki krajowe współfinansujące Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich		
			Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Europejski Fundusz Społeczny	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	Europejski Fundusz Społeczny							
Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	1477,4	23,0	516,07	0,0	91,07	0,0	31,96	25,8	22	310,6	54,8	447,1	0,0
Kapitał ludzki i społeczny	1348,93	21,0	86,17	473,85	15,21	83,62	34,68	3,4	24	35,9	6,3	605,1	4,7
Sieć osadnicza	2376,69	37,0	776,94	0,0	137,11	0,0	43,64	86,5	35	149,1	26,3	1156,5	0,6
Środowisko i energetyka	1220,46	19,0	436,37	0,0	77,00	0,0	24,39	26,7	19	225,5	39,8	390,7	0,0
Razem	6423,48	100,0	1815,55	473,85	320,39	83,62	134,67	142,4	100	721,1	127,2	2599,4	5,3

VI. WNIOSKI Z OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu *SRW* została opracowana zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.). Zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie został uzgodniony z Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym oraz Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Celem opracowania prognozy oddziaływania na środowisko projektu *SRW* jest: m.in. identyfikacja możliwych do określenia skutków środowiskowych realizacji kierunków działań określonych w ramach zidentyfikowanych priorytetów, ustalenie czy realizacja celów, kierunków działań sprzyja ochronie środowiska przyrodniczego i zrównoważonemu rozwojowi województwa podkarpackiego.

Z analiz zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko projektu *SRW* wynikają następujące wnioski:

- Szczegółowe skutki oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć realizowanych w ramach kierunków działań zdefiniowanych w projekcie *SRW*, są przedmiotem osobnej procedury oddziaływania prowadzonej na etapie projektowania inwestycji.
- Prognoza jest dokumentem wspierającym proces decyzyjny i procedurę konsultacji projektu *SRW*. Wskazuje na możliwe negatywne skutki realizacji projektu *SRW* oraz przedstawia zalecenia dotyczące przeciwdziałania ewentualnym niekorzystnym oddziaływaniom na środowisko, a także przedstawia sposoby ich minimalizacji.
- Projekt *SRW* jest zgodny ze *Strategią Rozwoju Kraju* i odpowiada aktualnie obowiązującym wymaganiom stawianym tego typu dokumentom.
- Projekt *SRW* jest dokumentem ogólnym, w którym zawarte są zamierzenia określone i pogrupowane w następujących dziedzinach działań strategicznych: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, Kapitał ludzki i społeczny, Sieć osadnicza oraz Środowisko i energetyka.
- Pomimo oddziaływania *SRW* w sensie transgranicznym, na obecnym etapie nie przewiduje się możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Nie przewiduje się by oddziaływania, np. poszczególnych odcinków tras komunikacyjnych powodowały znaczące oddziaływania na środowisko o zasięgu wykraczającym poza granice województwa.
- Realizując zapisy projektu *SRW* należy przede wszystkim:
 - zachować spójność i integralność obszarów Natura 2000 (wyznaczonych oraz ważnych dla Wspólnoty),
 - unikać tworzenia barier dla przemieszczających się zwierząt oraz prawidłowego funkcjonowania układów przyrodniczych,
 - ograniczać presję inwestycyjną na tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym,
 - wykluczać, lub w uzasadnionych przypadkach ograniczać, fragmentację środowiska do niezbędnego minimum,
 - zapewnić drożność korytarzy ekologicznych oraz szlaków migracyjnych zwierząt.
- Prawdopodobne jest, iż realizacja części działań, w szczególności przewidzianych w ramach dziedziny działań strategicznych: Środowisko i energetyka, spowoduje trwałe zmiany i przekształcenia środowiska w wymiarze lokalnym, ale efekt ekologiczny ich realizacji będzie pozytywny w dłuższym horyzoncie czasowym i w wymiarze ponadlokalnym (np. działania w ramach priorytetu 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków).
- Z przeprowadzonej analizy wynika, że najbardziej korzystna dla środowiska i zdrowia ludzi będzie realizacja następujących kierunków działań: 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.5.1., 1.5.2., 1.5.3., 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.2.1., 2.2.3., 2.4.1., 2.4.3., 3.3.4., 3.5.4., 4.2.1., 4.2.4., 4.3.2., 4.3.4.
- Najwięcej potencjalnie negatywnych oddziaływań na środowisko będzie wiązać się z realizacją kierunków działań: 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.5.3. Oddziaływanie negatywne na środowisko będzie związane z realizacją zamierzonych przedsięwzięć, które będą związane robotami budowlanymi w terenach, które nie są jeszcze zainwestowane.

- Skala przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w ramach projektu *SRW* ma przede wszystkim charakter regionalny, a ewentualne, prognozowane oddziaływanie powodowane ich realizacją, będzie miało przeważnie zasięg lokalny.
- Nie stwierdzono, aby w projekcie *SRW* była przewidywana realizacja takich przedsięwzięć, których budowa i funkcjonowanie może powodować oddziaływania transgraniczne.
- Funkcjonowanie zrealizowanych już działań będzie korzystnie wpływać na stan środowiska i zdrowie ludzi, zwłaszcza, gdy stosowane będą najnowsze technologie oraz „dobre praktyki”, niemniej jednak pozytywnych zmian należy spodziewać się w dłuższej perspektywie czasowej.
- Planowane zamierzenia, realizowane w ramach kierunku 3.1.1., powinny być wykonywane z zapewnieniem minimalizacji ingerencji w tereny o dużym potencjale przyrodniczym i krajobrazowym oraz turystycznym.
- Mając powyższe na uwadze proponuje się aby oprócz zasady zrównoważonego rozwoju stosować inne zasady, na których będzie opierać się realizowanie zamierzeń określonych w projekcie Strategii np.: zasadę zapobiegania, zasadę stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT), zasadę „zanieczyszczający płaci”.
- Nie można w sposób jednoznaczny wykluczyć negatywnego wpływu realizacji niektórych zadań realizowanych w ramach priorytetów rozwojowych na obszary Natura 2000, ale wpływ negatywny nie oznacza wpływu znaczącego. *SRW* nie jest dokumentem decyzyjnym, na tym etapie nie jest znana dokładna lokalizacja poszczególnych przedsięwzięć, co więcej dla przedsięwzięć ustawodawca przewidział odpowiednie procedury ocen, które przeprowadza się na etapie realizacji. Należy zaznaczyć, że obowiązujące prawo wyklucza realizację przedsięwzięć mogących w sposób znaczący oddziaływać na obszary Natura 2000, ale dopuszcza odstępstwa od tej reguły (art. 34. Ustawy o ochronie przyrody).
- Należy się spodziewać, że realizacja przedsięwzięć związanych z turystyką (np. działania 1.3.1., 1.3.2.), rozwojem infrastruktury sportowej (działanie 2.6.3), budową dróg (np. działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.5.3.), rozwojem obszarów wiejskich (np. działania 3.4.1., 3.4.2., 3.4.4.) może powodować presję inwestycyjną na tereny objęte ochroną prawną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, obszary leśne dlatego wydaje się uzasadnionym monitorowanie ubytku powierzchni leśnej i gruntów rolnych wysokich klas bonitacyjnych na rzecz przedsięwzięć dotyczących budowy nowych dróg, innych inwestycji liniowych oraz obiektów turystycznych wraz z usługami okołoturystycznymi.
- Rozwiązania w zakresie zapobiegania, ograniczania i kompensacji przyrodniczej przewidywanych negatywnych oddziaływań, zwłaszcza w obszarach konfliktowych, nie są możliwe do określenia ponieważ: dokument ma charakter zamierzeniowy, nie ma dokładnych wskazań lokalizacyjnych przedsięwzięć, każde z realizowanych w przyszłości przedsięwzięć będzie poddane procedurze oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko na etapie wydawania dokumentów decyzyjnych. Na tym etapie można jedynie wskazać potrzebę stosowania rozwiązań alternatywnych i wybierania do realizacji takiego wariantu, które w sposób maksymalny chroni zasoby przyrodnicze.
- Rozwiązania alternatywne mogą stanowić: wariantowe przebiegi tras komunikacyjnych, wariantowe przebiegi liniowych inwestycji infrastrukturalnych (innych niż trasy komunikacyjne), różne rozwiązania konstrukcyjne dla przedsięwzięć modernizowanych, stosowanie różnych sposobów realizacji przedsięwzięć (np. metody budowy przedsięwzięć, metody transportu ludzi i towarów – komunikacja drogowa czy kolejowa), wariantowe lokalizacje przedsięwzięć (zespoły obiektów).

Spis tabel i rysunków

Spis tabel:

Tabela 1. Powiązania pomiędzy poszczególnymi scenariuszami rozwojowymi, a warunkującymi je czynnikami (uwarunkowaniami)

Tabela 2. Układ celów, Dziedzin działań strategicznych oraz Priorytetów tematycznych

Tabela 3. Wpływ samorządu województwa na realizację zaktualizowanej Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020

Tabela 4. Szacunkowe środki przyznane dla województwa podkarpackiego na realizację polityki spójności w latach 2014-2020, na podstawie propozycji Komisji Europejskiej ws. podziału środków funduszy strukturalnych pomiędzy regiony słabo rozwinięte (w mln euro)

Tabela 5. Potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego województwa podkarpackiego w latach 2012-2020

Tabela 6. Podział środków na finansowanie poszczególnych dziedzin działań strategicznych Strategii rozwoju województwa podkarpackiego (w mln euro)

Spis rysunków:

Rysunek 1. System realizacji Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020. Aktualizacja na lata 2013-2020

Rysunek 2. Podmioty zaangażowane w system monitoringu i ewaluacji Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020

Prace nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020 – aktualizacja na lata 2013 – 2020 prowadzone były pod kierunkiem:

Zarządu Województwa Podkarpackiego IV kadencji w składzie:

Mirosław Karapyta – Marszałek Województwa, Anna Kowalska – Wicemarszałek Województwa, Zygmunt Cholewiński – Wicemarszałek Województwa, Lucjan Kuźniar – Członek Zarządu Województwa, Sławomir Mikicz – Członek Zarządu Województwa;

oraz

Władysław Ortyl – Marszałek Województwa, Lucjan Kuźniar – Wicemarszałek Województwa, Jan Burek – Wicemarszałek Województwa, Bogdan Romaniuk – Członek Zarządu Województwa, Tadeusz Pióro - Członek Zarządu Województwa.

Dokument powstał przy aktywnym udziale Radnych Województwa IV kadencji:

Teresy Kubas – Hul - Przewodniczącej Sejmiku Województwa oraz radnych: Stanisław Bajda, Stanisław Bartman, Stanisław Bartnik, Lidia Błądek, Jerzy Borcz, Jarosław Brenkacz, Edward Brzostowski, Wojciech Buczak, Andrzej Buczek, Janusz Ciólkowski, Ewa Draus, Fryderyk Kapinos, Mariusz Kawa, Janusz Konieczny, Maciej Lewicki, Czesław Łączak, Janusz Magoń, Tadeusz Majchrowicz, Mieczysław Miazga, Zdzisław Nowakowski, Dariusz Sobieraj, Władysław Stępień, Jan Tarapata, Bronisław Tofil, Władysław Turek.

Założenia i wytyczne do treści dokumentu sformułowane zostały przy udziale Zespołu Roboczego ds. aktualizacji Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007 – 2020, w składzie:

Mirosław Karapyta – Marszałek Województwa, Anna Kowalska – Wicemarszałek Województwa, Jerzy Rodzeń – Dyrektor Departamentu Strategii i Planowania Przestrzennego, Wiesław Baranowski – Dyrektor Departamentu Programowania Rozwoju Obszarów Wiejskich, Marta Cisek – Babiarcz – Dyrektor Departamentu Wspierania Przedsiębiorczości, Marcin Ciżła - Dyrektor Departamentu Rolnictwa i Gospodarki Wodnej, Sławomir Cynkar - Dyrektor Departamentu Społeczeństwa Informacyjnego, Jarosław Reczek - Dyrektor Departamentu Promocji i Turystyki, Teresa Gwizdak - Dyrektor Departamentu Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej, Ryszard Jur - Dyrektor Departamentu Wdrażania Projektów Infrastrukturalnych, Zofia Kochan – Dyrektor Departamentu Geodezji i Gospodarki Mieniem, Andrzej Kulig - Dyrektor Departamentu Ochrony Środowiska, Krystyna Lech - Dyrektor Departamentu Edukacji, Nauki i Sportu, Marta Matczyńska - Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego, Maria Ragan - Dyrektor Departamentu Infrastruktury i Transportu, Grażyna Szeliga - Dyrektor Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Konrad Fijołek – p.o. Dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Mariola Zajdel – Ostrowska - Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, Renata Drażek – Dyrektor Podkarpackiego Biura Planowania Przestrzennego, Jan Tarapata – Radny Województwa Podkarpackiego.

Prace nad aktualizacją Strategii toczyły się z udziałem eksperta zewnętrznego: prof. UW dr hab. Andrzeja Miszczuka - EUROREG Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego – sprawującego merytoryczny nadzór w pracach nad aktualizacją Strategii

Projekt dokumentu został opracowany w Departamencie Strategii i Planowania Przestrzennego UMWP przez zespół redakcyjny pod kierunkiem Jerzego Rodzenia – Dyrektora Departamentu, w składzie:

Rafał Baranowski, Joanna Barańska, Jerzy Drupka, Piotr Golema, Anna Kielbasa, Agnieszka Nowak, Roman Ostafijczuk, Piotr Pernak, Aleksandra Stec, Paweł Wais, Lidia Żarowska.

W pracach nad aktualizacją Strategii czynnie uczestniczyli członkowie Zespołów Zadaniowych oraz Podzespołów Tematycznych, które powołano w celu wypracowania zapisów części kierunkowej dokumentu.

Załącznik nr 2 do Uchwały Nr
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
w Rzeszowie z dnia 2013 r.



Samorząd Województwa Podkarpackiego

Prognoza oddziaływania na środowisko
Projektu
STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
na lata 2007 – 2020
Aktualizacja 2013 – 2020

Rzeszów 2013



PODKARPACKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

35-064 RZESZÓW ul. Targowa 1
www.pbpp.pl

tel./faks: (017)852-86-51, E-mail:sekretariat@pbpp.pl

ODDZIAŁY ZAMIEJSCOWE:

38-400 **KROSNO** ul. Lewakowskiego 7 tel./faks (013) 432-42-53; 39-400 **TARNOBRZEG** ul. 1 Maja 4 tel/faks (015) 822-16-90

DYREKTOR PBPP W RZESZOWIE – Renata Drążek

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Lucyna Zymyn – Kierownik Zespołu

Agata Bukała

Anna Hawaj

Anna Matyka

Marcelina Szuber

Marek Woźniak

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Paweł Przybyła

Zawartość opracowania:

Streszczenie w języku niespecjalistycznym	5
1. Informacje wstępne.....	9
1.1. Podstawa prawna opracowania Prognozy.....	9
1.2. Cel i zakres Prognozy	10
1.3. Metodyka opracowania Prognozy.....	12
2. Informacja o zawartości, głównych celach projektu Strategii oraz o powiązaniach z innymi dokumentami.....	13
2.1. Główne cele projektu Strategii oraz kierunki działań	13
2.2. Powiązania projektu Strategii z dokumentami ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym	29
2.3. Informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem Strategii	36
3. Analiza i ocena istniejącego stanu środowiska na terenach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektu Strategii	48
3.1. Istniejący stan środowiska	48
3.1.1. Położenie, rzeźba terenu, klimat	48
3.1.2. Wody powierzchniowe i podziemne.....	48
3.1.3. Gleby	50
3.1.4. Surowce mineralne	50
3.1.5. Powietrze	51
3.1.6. Klimat akustyczny	52
3.1.7. Promieniowanie elektromagnetyczne	52
3.1.8. Zasoby przyrodnicze.....	52
3.1.9. Krajobraz, zabytki i dobra kultury współczesnej.....	53
3.1.10. Tereny zdewastowane.....	54
3.2. Ocena stanu środowiska	55
3.2.1. Stan czystości jednolitych części wód powierzchniowych.....	55
3.2.2. Stan czystości jednolitych części wód podziemnych.....	56
3.2.3. Stan gleb	57
3.2.4. Stan czystości powietrza.....	58
3.2.5. Klimat akustyczny	59
3.2.6. Promieniowanie elektromagnetyczne	60
3.3. Analizy specyficzne.....	61
3.3.1. Ludzie (warunki życia, zachowania społeczne).....	61
3.3.2. Edukacja	61
3.3.3. Ochrona zdrowia.....	62
3.3.4. Gospodarka.....	63
3.3.5. Transport.....	63

3.3.6. Energetyka.....	64
3.4. Potencjalne zmiany istniejącego stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektu Strategii.....	65
4. Analiza i ocena istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Strategii, w szczególności dotyczących obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody.....	68
4.1. Obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody.....	68
4.2. Problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektu Strategii.....	70
5. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektu Strategii oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentów.....	71
6. Określenie, analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko, w tym oddziaływań bezpośrednich, pośrednich, wtórnych, skumulowanych, krótkoterminowych, średnioterminowych i długoterminowych, stałych i chwilowych oraz pozytywnych i negatywnych.....	82
6.1. Analiza i ocena przewidywanego znaczącego oddziaływania na środowisko.....	82
6.2. Analiza i ocena przewidywanego znaczącego oddziaływania na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz na integralność tych obszarów.....	117
7. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektu Strategii, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów.....	136
8. Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii.....	141
9. Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektu Strategii oraz częstotliwości jej przeprowadzania.....	143
9.1. Instrumenty realizacji projektu Strategii.....	143
9.2. Monitoring i ocena realizacji projektu Strategii.....	144
10. Informacja o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko.....	145
11. Wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy.....	146
12. Wnioski.....	147
Wykaz rysunków.....	153
Wykaz tabel.....	156

Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii została opracowana zgodnie z art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.). Zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie został uzgodniony z Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym oraz Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Celem opracowania prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategii jest: m.in. identyfikacja możliwych do określenia skutków środowiskowych realizacji kierunków działań określonych w ramach zidentyfikowanych priorytetów, ustalenie czy realizacja celów, kierunków działań sprzyja ochronie środowiska przyrodniczego i zrównoważonemu rozwojowi województwa podkarpackiego

Projekt Strategii ma charakter deklaracyjny i nie określa konkretnych miejsc realizacji poszczególnych zadań prowadzących do osiągnięcia założonych efektów. Zadania określone w tym projekcie mogą być realizowane na części i/lub na terenie całego województwa i może się tak zdarzyć, że na jednym obszarze może być realizowanych kilka zadań, które mogą wiązać się ze znaczącym negatywnym oddziaływaniem na środowisko (bezpośrednim i pośrednim). W takich przypadkach oddziaływania będą się nakładać i kumulować.

Podczas prac nad prognozą przyjęto, że wszystkie realizowane w ramach kierunków działań przedsięwzięcia inwestycyjne będą spełniały wszelkie określone obowiązującym prawem wymagania i będą zastosowane najnowsze technologie i techniki. Posłużono się metodą ekspercką oraz metodą analogii, czyli podobieństwa zjawisk.

Prace nad Prognozą zostały podzielone na następujące etapy:

Etap I – przeanalizowano zapisy podstawowych dokumentów powiązanych z projektem Strategii oraz oceny stanu środowiska.

Etap II – przeprowadzono analizy i oceny realizacji kierunków działań określonych w projekcie Strategii oraz realizacji przedsięwzięć koniecznych do osiągnięcia celów wymienionych w analizowanym projekcie.

Etap III – przygotowano pełny tekst dokumentu Prognozy.

Projekt Strategii jest elementem krajowego systemu programowania strategicznego, uwzględnia zasady oraz kierunki nowej polityki regionalnej określone w krajowych dokumentach strategicznych nowej generacji, jak również w dokumentach unijnych, przygotowywanych dla nowej perspektywy finansowej. Określa opis aspiracji rozwoju regionu do 2020 roku, formułuje cele, określa kierunki działań w poszczególnych priorytetach, wskazuje narzędzia służące realizacji celów (np. zasady finansowania i metody oceny tempa i kierunków rozwoju regionu), a także wyznacza kluczowe obszary strategicznej interwencji.

W projekcie Strategii przedstawiono trzy alternatywne scenariusze rozwoju regionu: I. – Scenariusz szans, II – Scenariusz pośredni, III – Scenariusz zagrożeń. Przyjęto, iż realny i możliwy jest rozwój regionu w oparciu o Scenariusz szans. W oparciu o ten scenariusz wyznaczone zostały cele rozwoju województwa. Analizując scenariusze pod kątem skutków środowiskowych,

ocenia się, iż najbardziej optymalny dla zachowania i ochrony walorów i zasobów środowiskowych, rozwiązywania problemów środowiskowych oraz eliminacji i minimalizacji zagrożeń jest wybrany Scenariusz szans. Zakłada on intensywny, zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy regionu oparty na konkurencyjności i innowacyjności we wszystkich dziedzinach gospodarki oraz na efektywnym wykorzystaniu zasobów wewnętrznych i zewnętrznych, skutkujący zmniejszeniem dystansu rozwojowego wobec bardziej rozwiniętych regionów kraju, powstaniem miejsc pracy i zmniejszeniem bezrobocia oraz spójność społeczno-gospodarczą całego regionu, przy równoczesnej dbałości o stan środowiska naturalnego. Pozostałe scenariusze zakładają rozwój umiarkowany lub stagnację, i choć są mniej inwazyjne w stosunku do środowiska, nie pozwalają na rozwiązanie problemów społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Silny, rozwijający się region ma większe szanse na pozyskanie środków niezbędnych dla eliminacji zagrożeń i realizacji celów, które pozwolą chronić środowisko przyrodnicze.

Celem głównym projektu Strategii jest: Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno – gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców. W projekcie Strategii przyjęto założenie, iż cel główny będzie osiągnięty poprzez cele strategiczne określone dla czterech dziedzin działań strategicznych:

- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka,
- Kapitał ludzki i społeczny,
- Sieć osadnicza,
- Środowisko i energetyka.

Realizacja przyjętych w projekcie Strategii kierunków działań zapewnia unowocześnianie i wdrażanie innowacyjności w gospodarce, w tym wdrażanie innowacyjnych technologii w przemyśle. Nowoczesność i innowacyjność sektora przemysłu jest tożsama ze stosowaniem rozwiązań pro – środowiskowych. Wspieranie rozwoju edukacji z dostosowaniem do wyzwań przyszłości pozwoli na wykształcenie lokalnych kadr stanowiących bazę (kapitał ludzki) dla rozwoju sektora badań na rzecz innowacyjności w gospodarce.

Podczas analiz i ocen przyjęto, że wszystkie działania realizowane w ramach projektu Strategii będą spełniane wymagania określone w obowiązujących przepisach prawnych, oraz będą stosowane najlepsze i najnowocześniejsze techniki i technologie sprzyjające ochronie środowiska.

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że najwięcej potencjalnie negatywnych oddziaływań na środowisko może wystąpić w wyniku realizacji przedsięwzięć związanych z komunikacją drogową. Przedsięwzięcia te mogą być realizowane w ramach kierunków działań:

- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.
- 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.
- 3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.
- 3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.
- 3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.

Prognozowany negatywny wpływ na środowisko nie oznacza wpływu znaczącego.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że najbardziej korzystna dla środowiska i zdrowia ludzi będzie realizacja następujących kierunków działań:

- 1.2.1. Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmocnienia przewag konkurencyjnych województwa.
- 1.2.2. Wzmocnienie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.
- 1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym, wzmocniającego specjalizacje regionalne.
- 1.5.1. Wzmocnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.
- 1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości
- 1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.
- 2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.
- 2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.
- 2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.
- 2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.
- 2.2.2. Wzmocnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.
- 2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.
- 2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.
- 3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.
- 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.
- 4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.
- 4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.
- 4.3.4. . Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.

Stwierdzone na podstawie przeprowadzonych analiz prawdopodobne zagrożenie negatywnym oddziaływaniem, nie oznacza jednoznacznie stwierdzonych znaczących oddziaływań na obszar Natura 2000. Niemniej jednak w obrębie obszarów Natura 2000 może dochodzić do:

- fragmentacji siedlisk przyrodniczych,
- zmniejszenia powierzchni siedlisk przyrodniczych,
- jakościowych zmian siedlisk,
- powstawania nowych barier dla funkcjonowania układów przyrodniczych,
- emisji hałasu,
- emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych,
- zakłócenia funkcjonowania korytarzy ekologicznych na odcinkach przejść przez doliny cieków,
- wyłączenia z systemu przyrodniczego terenów rolnych, w niektórych przypadkach może zdarzyć się, że nastąpi wyłączenie terenów leśnych czy dolin rzecznych.

Według obowiązującego prawa, każde realizowane przedsięwzięcie będzie musiało być poddane procedurze oceny oddziaływania na środowisko, w której zostanie dokładnie przeanalizowany wpływ na środowisko. Nie jest wykluczone, że dla niektórych przedsięwzięć będą opracowywane raporty o oddziaływaniu na środowisko.

W takich przypadkach na etapie rozwiązań planistycznych należy przedstawić alternatywne rozwiązania dotyczące przebiegu tras komunikacyjnych i do realizacji wybrać te, które są najbardziej korzystne dla środowiska. Należy zwracać uwagę na rozmieszczenie siedlisk naturalnych i tak prowadzić trasy przebiegu szlaków komunikacyjnych, aby nie dochodziło do ich fragmentacji, zniszczenia oraz zmian jakościowych siedlisk. Jeżeli okaże się niemożliwym omińnięcie obszarów Natura 2000, należy przewidzieć działania ograniczające wpływ na obszar Natura 2000 np. zaprojektować bezkolizyjne przejścia dla zwierząt. W przypadku OZE należy przeprowadzać monitoringi przyrodnicze (energetyka wiatrowa), a w przypadku zbiorników należy rozpatrywać także rozwiązania alternatywne (np. poldery). Przedsięwzięcia będą mogły być zrealizowane tylko w przypadku, gdy na etapie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszary Natura 2000 zostanie wykazany brak znaczących oddziaływań.

Prognozuje się, że oddziaływania na obszary Natura 2000 będą nasilone na etapie budowy konkretnych przedsięwzięć, ich działanie będzie bezpośrednie w przypadku, gdy przedsięwzięcie będzie realizowane na terenie obszaru Natura 2000. Na tym etapie nie można określić, jakie będą to oddziaływania, ponieważ nie są znane dokładne lokalizacje poszczególnych przedsięwzięć.

W dokumencie o charakterze fakultatywnym, perspektywicznym, w którym określone są kierunki działań nie są wyznaczone ramy dla realizacji przedsięwzięć.

Podkreślenia wymaga fakt, że działania przewidziane w projekcie Strategii będą miały pozytywny wpływ na środowisko w dłuższej perspektywie czasowej.

Ze względu na specyfikę dokumentu, jakim jest projekt Strategii, określenie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań w niej zawartych jest w znacznym stopniu utrudnione. Projekt Strategii jest dokumentem o dużym stopniu ogólności i ma charakter deklaracyjny, pokazujący ogólną polityczną wolę oraz intencję Zarządu Województwa Podkarpackiego w kwestii dążenia do określonego wizerunku województwa, w stosunkowo odległym horyzoncie czasowym. Wskazuje kluczowe dziedziny działań strategicznych, cele i kierunki działań jakie mają być podjęte i wspierane w dążeniu do osiągnięcia docelowej wizji województwa. Nie wyznacza ram dla realizacji konkretnych przedsięwzięć ani ich jednoznacznej lokalizacji, wskazuje kierunki i obszary działań strategicznych.

Przeprowadzone analizy wykazały, że w transgranicznym oddziaływaniu na środowisko istotne miejsce mogą zajmować:

- działania w zakresie rozbudowy transeuropejskich szlaków transportowych (Via Carpatia),
- działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- wspólne przedsięwzięcia służące powstawaniu nowych, wykraczających poza region produktów turystycznych (tworzenie transgranicznej infrastruktury turystycznej, wymiana doświadczeń),
- działania na rzecz zachowania obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo oraz ochrony środowiska przyrodniczego (opracowywanie ujednoczonych planów zarządzania i udostępniania obszarów o wartościach przyrodniczo-krajobrazowych, doskonalenie funkcjonowania systemów obszarów prawnie chronionych, badania monitoringowe środowiska,

i inne wspierane w ramach Programów Operacyjnych Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz współpracy transgranicznej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa),

- działania związane z zapobieganiem i przeciwdziałaniem zagrożeniom oraz usuwaniem ich negatywnych skutków szczególnie w powiatach nadgranicznych (np. współpraca odpowiednich służb dotycząca ostrzegania, monitorowania czy wspólnych działań ratowniczych).

Jednakże na obecnym etapie nie przewiduje się możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Planowane przedsięwzięcia komunikacyjne (np. S19, która stanowi część szlaku transportowego Via Carpatia) nie kończą się na granicy Państwa/województwa, ale będą kontynuowane poza jego granicami w ramach rozbudowy sieci europejskiej. Zakładając, że wszystkie przedsięwzięcia będą realizowane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, nie przewiduje się by oddziaływania poszczególnych odcinków tras drogowych powodowały znaczące oddziaływania na środowisko o zasięgu wykraczającym poza granice kraju.

Odstąpienie od realizacji Strategii skutkowałoby m.in. zaniechaniem wdrażania nowoczesności i innowacyjnych technologii w gospodarce, czego wynikiem byłoby utrzymywanie się funkcjonowania technologii przestarzałych, często wywierających dużą presję na środowisko. W efekcie nie następowałaby poprawa zagrożonych komponentów środowiska, a pośrednio poprawa warunków życia mieszkańców.

Odstąpienie od realizacji celów określonych dla priorytetów oraz przypisanych im kierunków działań oznaczałoby zaniechanie obowiązku realizacji globalnej, wspólnotowej i krajowej polityki ekologicznej oraz prowadziłoby do braku poprawy stanu obecnego i powstania tendencji zmian negatywnych w odniesieniu do całokształtu środowiska obszaru województwa oraz zdrowia jego mieszkańców, zwłaszcza w zakresie:

- zagrożenia powodziami i powierzchniowymi ruchami masowymi;
- zagrożenia katastrofami wynikającymi z działalności człowieka;
- osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wód;
- poprawy jakości powietrza i zagrożeń związanych z emisją ponadnormatywnego hałasu na terenach zurbanizowanych;
- zanieczyszczenia gleb i powierzchni ziemi;
- ochrony lasów, ochrony bioróżnorodności i krajobrazu oraz obszarów przyrodniczo cennych.

Szczególnie niekorzystne zmiany w aspekcie skutków środowiskowych przewiduje się w przypadku odstąpienia od realizacji celu sformułowanego dla dziedziny strategicznej (4.) Środowisko i energetyka – Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

1. Informacje wstępne

1.1. Podstawa prawna opracowania Prognozy

Obowiązek sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020, Aktualizacja 2013–2020, zwanej dalej Prognozą, wynika z art. 51 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku

i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.),

W ustawie tej wdrożone zostały przepisy Wspólnoty Europejskiej dotyczące postępowania w sprawie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27.06.2001r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. U. WE L 197 z 21.07.2001r.)) oraz udziale społeczeństwa w sporządzaniu niektórych planów i programów w zakresie środowiska (Dyrektywa 2003/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003r. przewidującej udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniającej w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE (Dz. Urz. UE L 156 z 25.06.2003r.)).

Zgodnie z art. 46 ust. 2 ww. ustawy projekt strategii wymaga przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w ramach której sporządza się prognozę oddziaływania na środowisko.

1.2. Cel i zakres Prognozy

Celem opracowania prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020, Aktualizacja 2013–2020 zwanej dalej projektem Strategii, jest:

- identyfikacja możliwych do określenia skutków środowiskowych (głównie pozytywnych oraz negatywnych) realizacji kierunków działań określonych w ramach zidentyfikowanych priorytetów,
- identyfikacja i eliminacja tych kierunków działań, których negatywne skutki środowiskowe pozostają w sprzeczności z wymogami prawa,
- ustalenie czy realizacja celów, kierunków działań sprzyja ochronie środowiska przyrodniczego i zrównoważonemu rozwojowi województwa podkarpackiego oraz, czy w wystarczający sposób zapobiega powstawaniu konfliktów i zagrożeń,
- wskazanie, jeżeli jest to zasadne, rozwiązań alternatywnych przyczyniających się do zmniejszenia obciążeń środowiska.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii uwzględnia zagadnienia określone w art. 51. ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, czyli zawiera:

- podstawę prawną opracowania prognozy, cel i zakres prognozy, metodykę jej opracowania,
- informację o zawartości, głównych celach projektu Strategii oraz jej powiązaniach z innymi dokumentami,
- informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem Strategii,
- analizę i ocenę istniejącego stanu środowiska
- potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektu Strategii,
- analizę i ocenę stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem,

- analizę i ocenę istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Strategii, w szczególności dotyczących obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody,
- cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektu Strategii oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu,
- analizę i ocenę przewidywanego znaczącego oddziaływania na środowisko realizacji kierunków działań określonych w ramach priorytetów zidentyfikowanych w projekcie Strategii,
- analizę i ocenę przewidywanego znaczącego oddziaływania na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność ich obszarów,
- rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektu Strategii,
- rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii, w tym wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy,
- propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektu Strategii oraz częstotliwości jej przeprowadzania,
- informację o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko,
- wnioski z przeprowadzonych analiz,
- streszczenie w języku niespecjalistycznym.

Zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko został uzgodniony z Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym (pismo z dnia 09 lipca 2012 roku znak: SZN.9020.3.51.2012.AL) oraz Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska (pismo z dnia 16 lipca 2012 roku znak: WOŚ.411.2.3.2012. AP-2).

Zgodnie z art. 54 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko organ opracowujący projekt dokumentu (w tym przypadku projekt Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020, Aktualizacja 2013 – 2020) poddaje go wraz z prognozą oddziaływania na środowisko opiniowaniu przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz przez Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, a także zapewnia możliwość udziału społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

Ze względu na to, że projekt aktualizacji Strategii ma charakter zamierzeniowy i odznacza się dużym stopniem ogólności, ustalono, że szczegółowość Prognozy będzie adekwatna do stopnia szczegółowości analizowanego dokumentu.

Prognoza oddziaływania na środowisko odnosi się więc do zbioru różnych kierunków działań, jakie mogą być realizowane w ramach zidentyfikowanych priorytetów.

Projekt Strategii nie określa konkretnych miejsc realizacji poszczególnych zadań prowadzących do osiągnięcia założonych efektów. Zadania określone w tym projekcie mogą być realizowane na części i/lub na terenie całego województwa i może się tak zdarzyć, że na jednym obszarze może być realizowanych kilka zadań, które mogą wiązać się ze znaczącym negatywnym oddziaływaniem na środowisko (bezpośrednim i pośrednim). W takich przypadkach oddziaływania będą się nakładać i kumulować.

W prognozie oddziaływania na środowisko starano się zwracać uwagę przede wszystkim na potencjalne, możliwe do zidentyfikowania, zagrożenia dla wszystkich elementów środowiska, w tym na zdrowie ludzi, zabytki i dobra materialne. Skoncentrowano się głównie na potencjalnych zagrożeniach, jakie mogą powstać w wyniku realizacji kierunków działań w ramach zidentyfikowanych priorytetów.

1.3. Metodyka opracowania Prognozy

Prognoza oddziaływania na środowisko powstała w wyniku analizy treści projektu Strategii i oceny jaki będzie wpływ na środowisko realizacji określonych w niej kierunków działań. W prognozie uwzględniono m.in. wpływ na różnorodność biologiczną, zwierzęta, siedliska przyrodnicze, obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody, w tym na obszary Natura 2000, zdrowie ludzi, krajobraz, zabytki etc.

Prognozę oddziaływania na środowisko opracowano zgodnie z zapisami w art. 51 ust.2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko i zgodnie z zakresem uzgodnionym z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i wojewódzkim inspektorem sanitarnym.

Podczas prac nad prognozą przyjęto, że wszystkie realizowane w ramach kierunków działań przedsięwzięcia inwestycyjne będą spełniały wszelkie określone obowiązującym prawem wymagania i będą zastosowane najnowsze technologie i techniki. Posłużono się metodą ekspercką oraz metodą analogii, czyli podobieństwa zjawisk.

Prace nad Prognozą zostały podzielone na następujące etapy:

Etap I – przeanalizowano zapisy podstawowych dokumentów powiązanych z projektem Strategii oraz informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzonych dla przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem Strategii. Dokonano charakterystyki analizowanego dokumentu oraz oceny stanu środowiska.

Etap II – przeprowadzono analizy i oceny realizacji kierunków działań określonych w projekcie Strategii oraz realizacji przedsięwzięć koniecznych do osiągnięcia celów wymienionych w analizowanym projekcie. Starano się określić, jaki wpływ będzie miała realizacja i funkcjonowanie przedsięwzięć, które mogą być realizowane w ramach poszczególnych kierunków działań. Oceniono wpływ realizacji każdego kierunku działań na jakość powietrza, wody powierzchniowe i podziemne (jednolite części wód), jakość klimatu akustycznego, zasoby surowców mineralnych, powierzchnię ziemi łącznie z glebą, różnorodność biologiczną, obszary prawnie chronione, w tym na obszary Natura 2000, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zabytki oraz zdrowie ludzi. Jako kryterium oceny przyjęto oddziaływanie zdefiniowane jako: pozytywne, negatywne, bezpośrednie, pośrednie, długookresowe, lokalne, regionalne, ponadregionalne. Wyniki zostały przedstawione w tabelach 6 – 16. Przeprowadzono także analizę i ocenę przewidywanego znaczącego oddziaływania na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz na integralność tych obszarów. Wyznaczono obszary konfliktowe. W tym celu Obszary Strategicznej Interwencji dla każdego Kierunku działań zostały przedstawione na rysunkach, na których zaznaczono wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody, w tym obszary Natura 2000. Przyjęto, że obszary konfliktowe to wspólna część OSI i obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Wyniki analiz przedstawiono na rysunkach 14 – 30.

Etap III – przygotowano pełny tekst dokumentu Prognozy. Podstawową trudność podczas sporządzania Prognozy stanowił ogólny, deklaracyjny charakter projektu Strategii, co sprawiło,

że sformułowania zawarte w tabelach często mają charakter warunkowy i mogą być zmienne w zależności od warunków lokalizacyjnych i sposobu realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

2. Informacja o zawartości, głównych celach projektu Strategii oraz o powiązaniach z innymi dokumentami

Projekt Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego jest elementem krajowego systemu programowania strategicznego, uwzględnia zasady oraz kierunki nowej polityki regionalnej określone w krajowych dokumentach strategicznych nowej generacji, jak również dokumentach unijnych przygotowywanych dla nowej perspektywy finansowej oraz wnioski i rekomendacje z ekspertyz zrealizowanych, na zlecenie Województwa Podkarpackiego, przez zewnętrzne podmioty.

Polityka rozwoju województwa powinna być rozpatrywana w relacji z polityką ochrony środowiska, zwłaszcza w kontekście realizacji podstawowego celu Wspólnoty, jakim jest zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju.

2.1. Główne cele projektu Strategii oraz kierunki działań

Projekt Strategii określa opis aspiracji rozwoju regionu do 2020 roku, formułuje cele, określa kierunki działań w poszczególnych priorytetach (tabela 1), wskazuje narzędzia służące realizacji celów (np. zasady finansowania i metody oceny tempa i kierunków rozwoju regionu), a także wyznacza kluczowe obszary strategicznej interwencji (rys. 1 – rys. 11).

Cel główny projektu Strategii został sformułowany następująco: „**Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno – gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców**”.

Tabela 1. Główne cele, priorytety i kierunki działań określone w projekcie Strategii

Dziedzina Działań Strategicznych	Cel	Priorytet	Cel	Kierunki działań
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka	Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej	1.1. Przemysł (OSI ¹ – rys. 1)	Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.
				1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.
				1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.
		1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe (OSI – rys. 1)	Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu	1.2.1. Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.
				1.2.2. Wzmocnienie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.
				1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym, wzmacniającego specjalizacje regionalne.

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		1.3. Turystyka (OSI – rys. 1)	Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej. 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa. 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.		
		1.4. Rolnictwo (OSI – rys. 2)	Poprawa konkurencyjności sektora rolno - spożywczego	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych. 1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych. 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi.		
		1.5. Instytucje otoczenia biznesu (OSI – rys. 1)	Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu (IOB)	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy. 1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości. 1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.		
		2. Kapitał ludzki i społeczny	Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców	2.1. Edukacja (OSI – rys. 3)	Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.
						2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.
						2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.
				2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe (OSI – rys. 3)	Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.
						2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.
						2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.
				2.3. Społeczeństwo obywatelskie (OSI – rys. 3)	Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

			instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne	2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.
		2.4. Włączenie społeczne (OSI – rys. 3)	Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie. 2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy. 2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.
		2.5. Zdrowie publiczne (OSI – rys. 3)	Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej; 2.5.2. Promocja zdrowia. 2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.
		2.6. Sport powszechny (OSI – rys. 3)	Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia. 2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży. 2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.
3. Sieć osadnicza	Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcjonalno-przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu	3.1. Dostępność komunikacyjna (OSI – rys. 4)	Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym. 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych. 3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem. 3.1.4. Rozwój Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.
		3.2. Dostępność technologii innowacyjnych (OSI – rys. 5)	Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu. 3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.

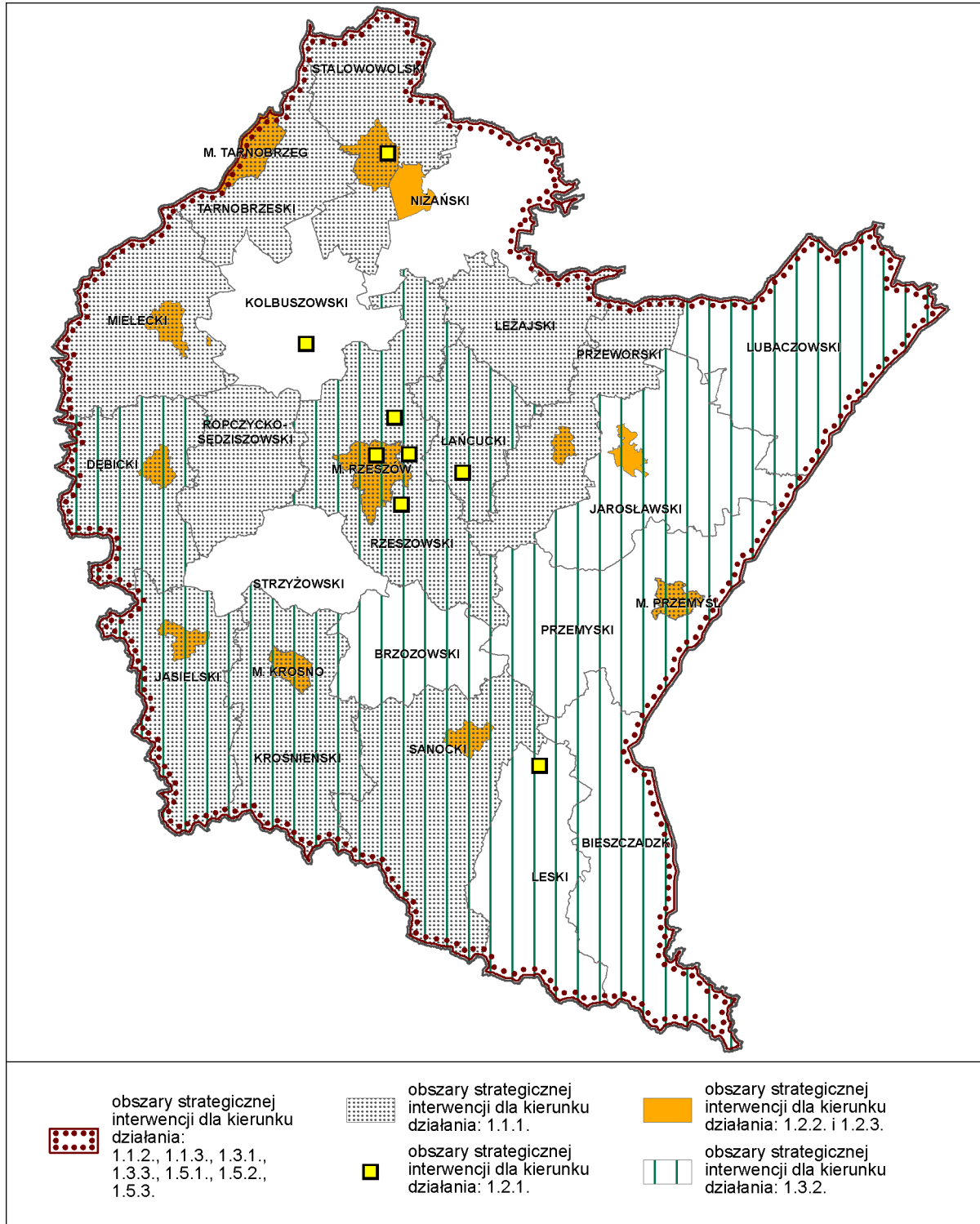
Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

				3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.
		3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa (OSI – rys. 6)	Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym. 3.3.2. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu. 3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym. 3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.
		3.4. Funkcje obszarów wiejskich (OSI – rys. 7)	Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich. 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości, jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej. 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi. 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.
		3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu (OSI – rys. 8)	Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym	3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej. 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne. 3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu. 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.
4. Środowisko i energetyka	Racjonalne i efektywne wykorzystanie	4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz	Zabezpieczenie mieszkańców województwa	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.

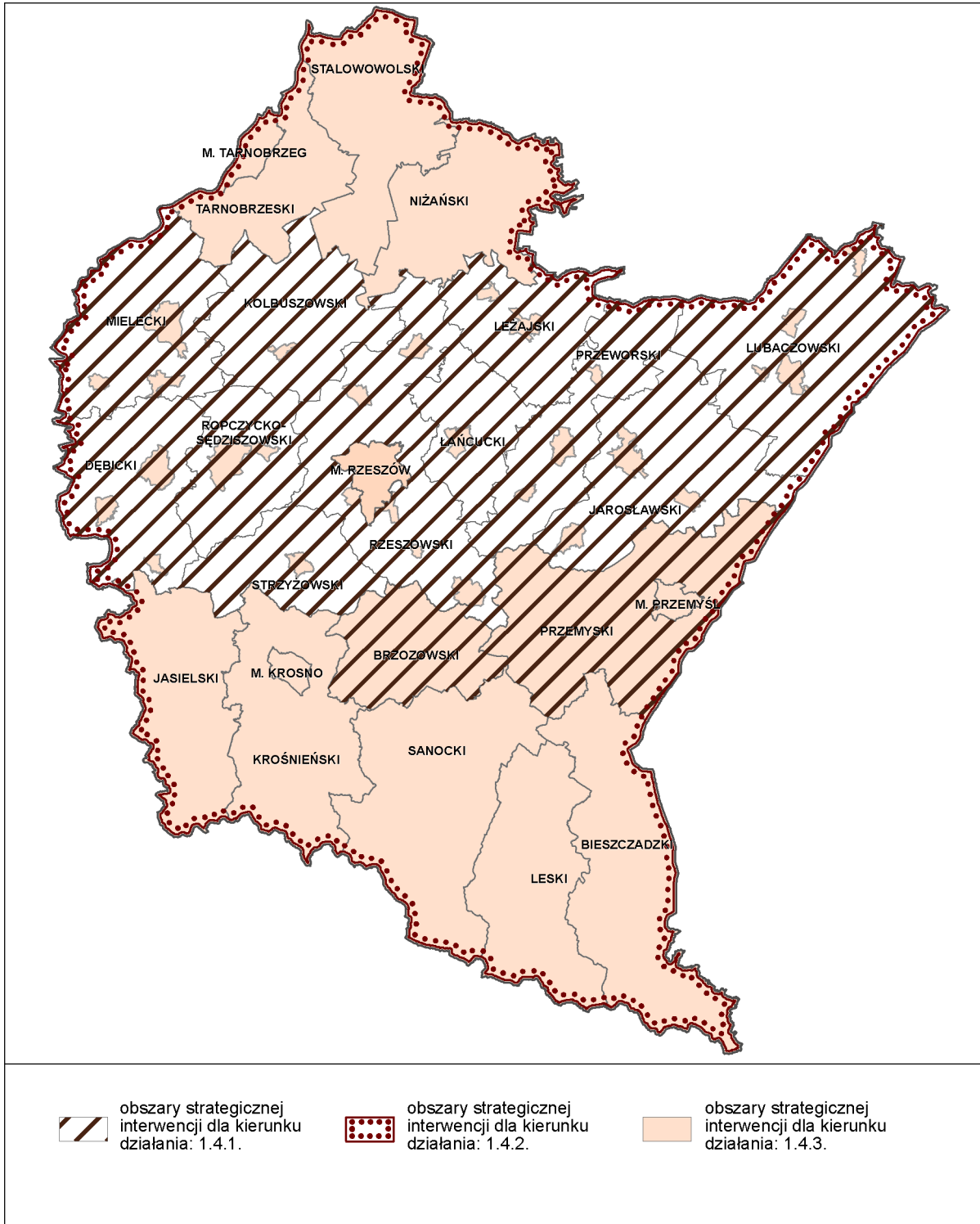
Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa	usuwanie ich negatywnych skutków (OSI – rys. 9)	podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka	4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	
			4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	
			4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	
			4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	
			4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	
	4.2. Ochrona środowiska (OSI – rys. 10)	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa	4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.
				4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno - ściekowej.
				4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.
				4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.
	4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii (OSI – rys. 11)	Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii	Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii	4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.
				4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).
				4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.

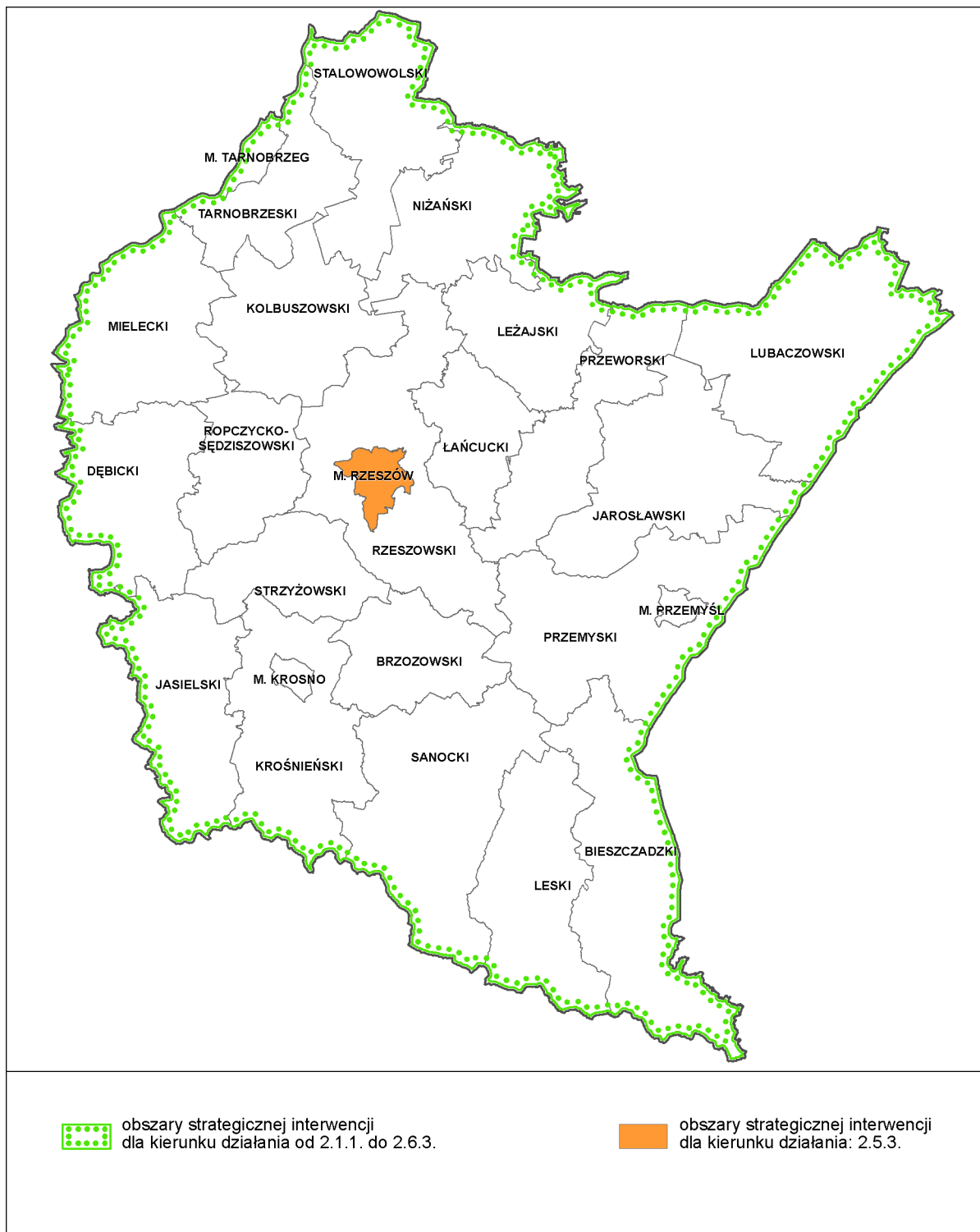
OSI¹ - Obszary Strategicznej Interwencji



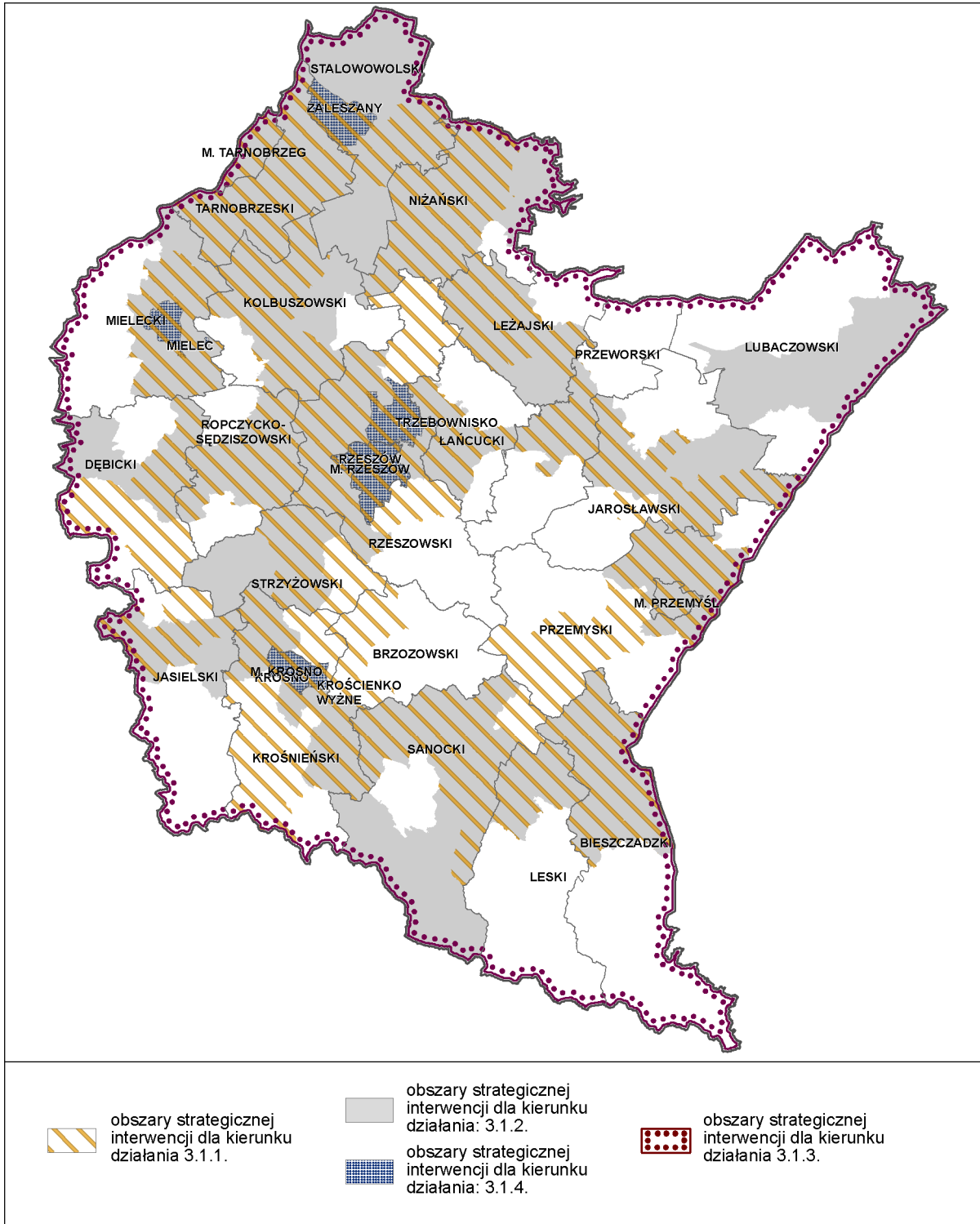
Rysunek 1. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetów: Przemysł (1.1.1. – 1.1.3.), Nauka, badania i wykształcenie wyższe (1.2.1., 1.2.3.), Turystyka (1.3.1. – 1.3.3.), Instytucje otoczenia biznesu (1.5.1. – 1.5.3.)



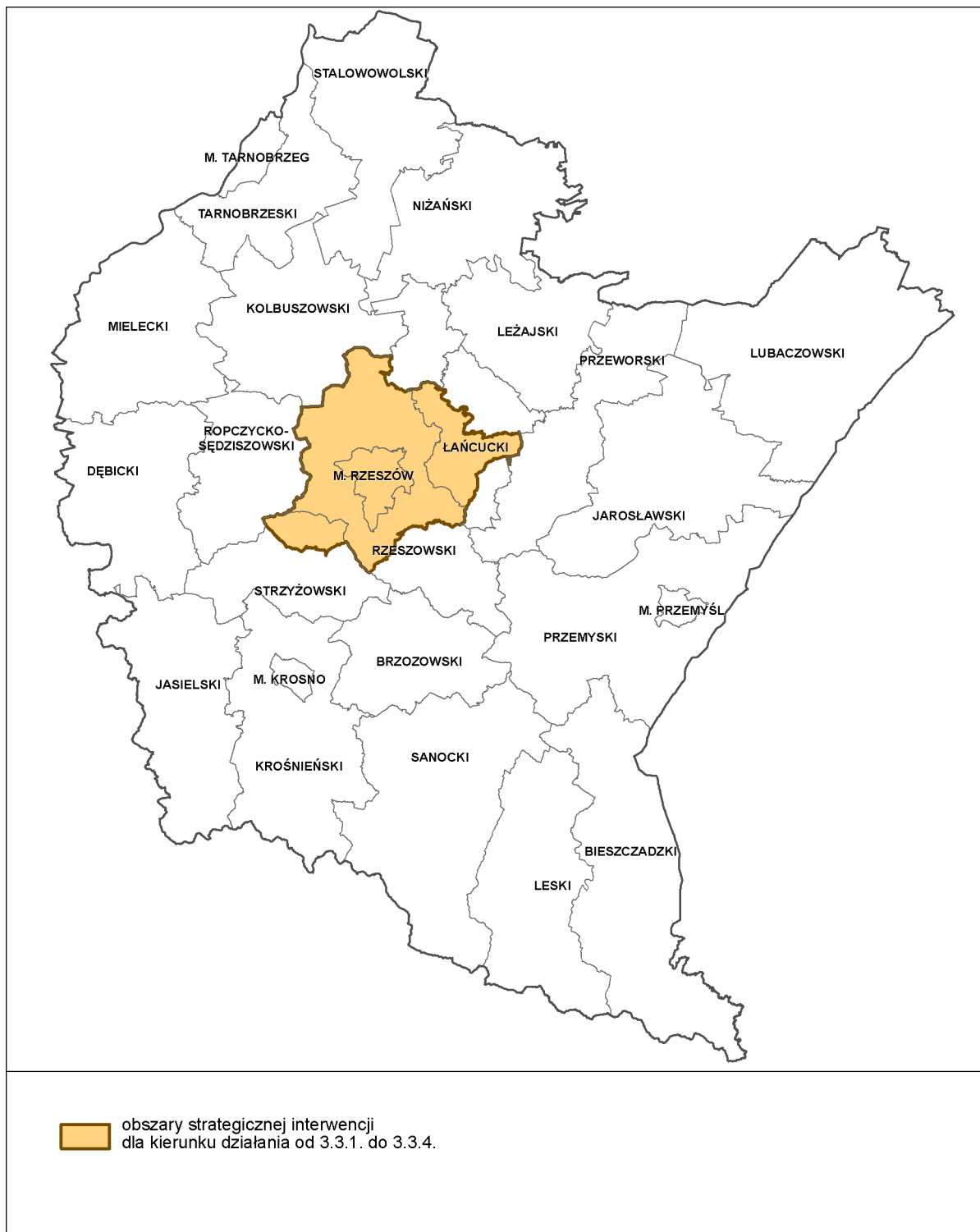
Rysunek 2. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu Rolnictwo (1.4.1 – 1.4.3)



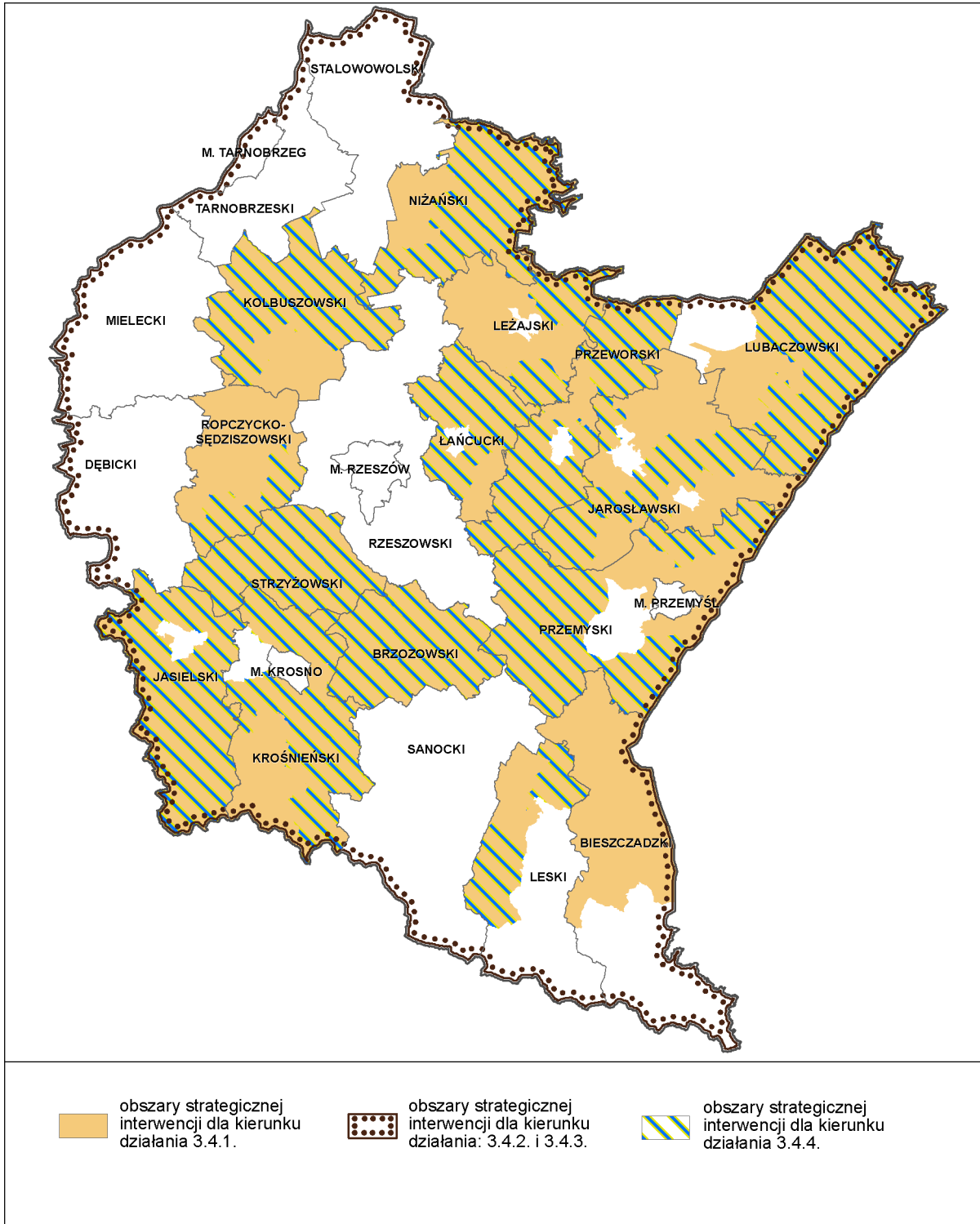
Rysunek 3. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetów: Edukacja (2.2.1. – 2.2.3.), Kultura i dziedzictwo kulturowe (2.2.1. – 2.2.3.), Społeczeństwo obywatelskie (2.3.1. – 2.3.2.), Włączenie społeczne (2.4.1. – 2.4.3.), Zdrowie publiczne (2.5.1. – 2.5.3.), Sport powszechny (2.6.1. – 2.6.3.)



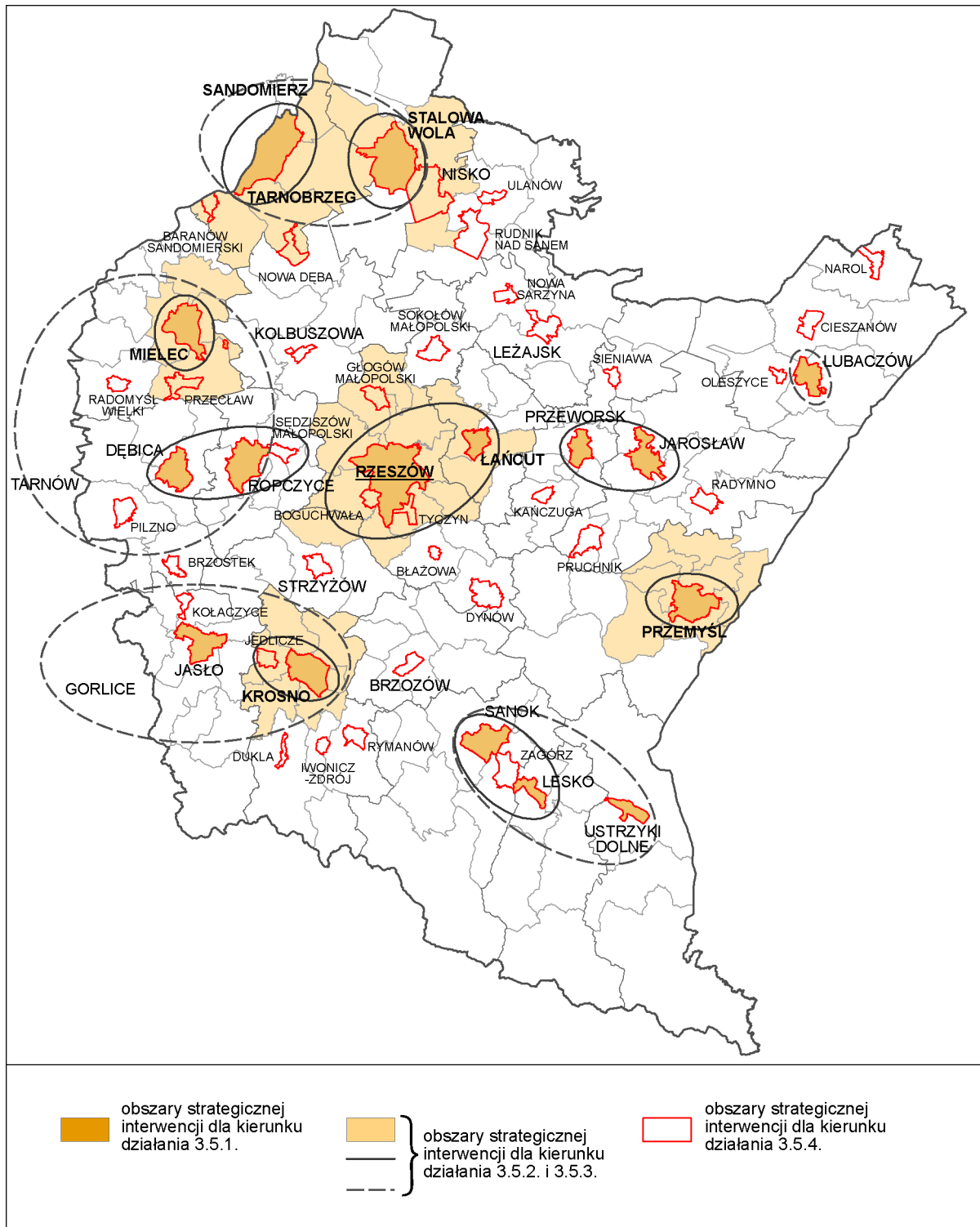
Rysunek 4. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Dostępność komunikacyjna (3.1.1. – 3.1.4.)



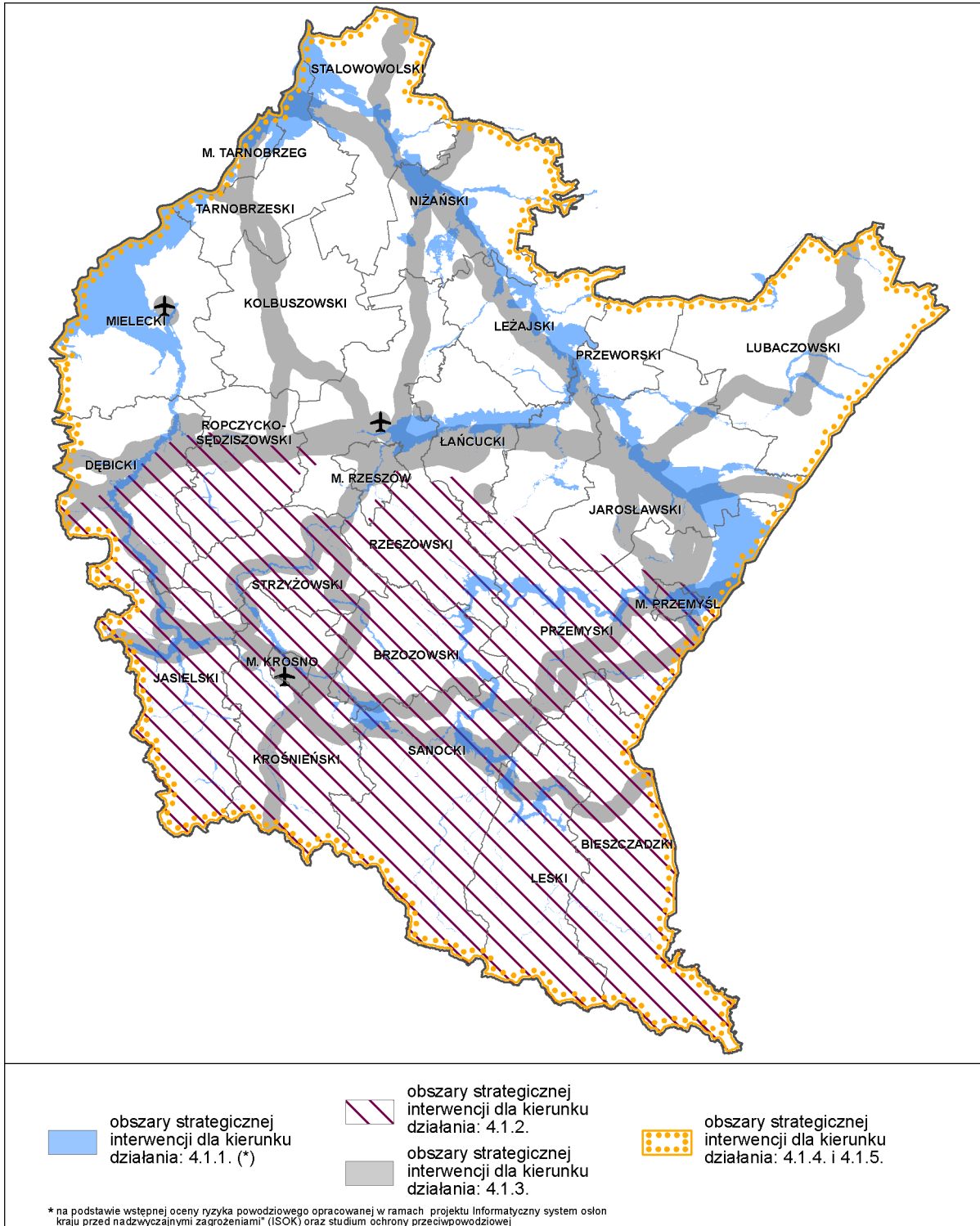
Rysunek 6. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Funkcje metropolitalne Rzeszowa (3.3.1. – 3.3.4)



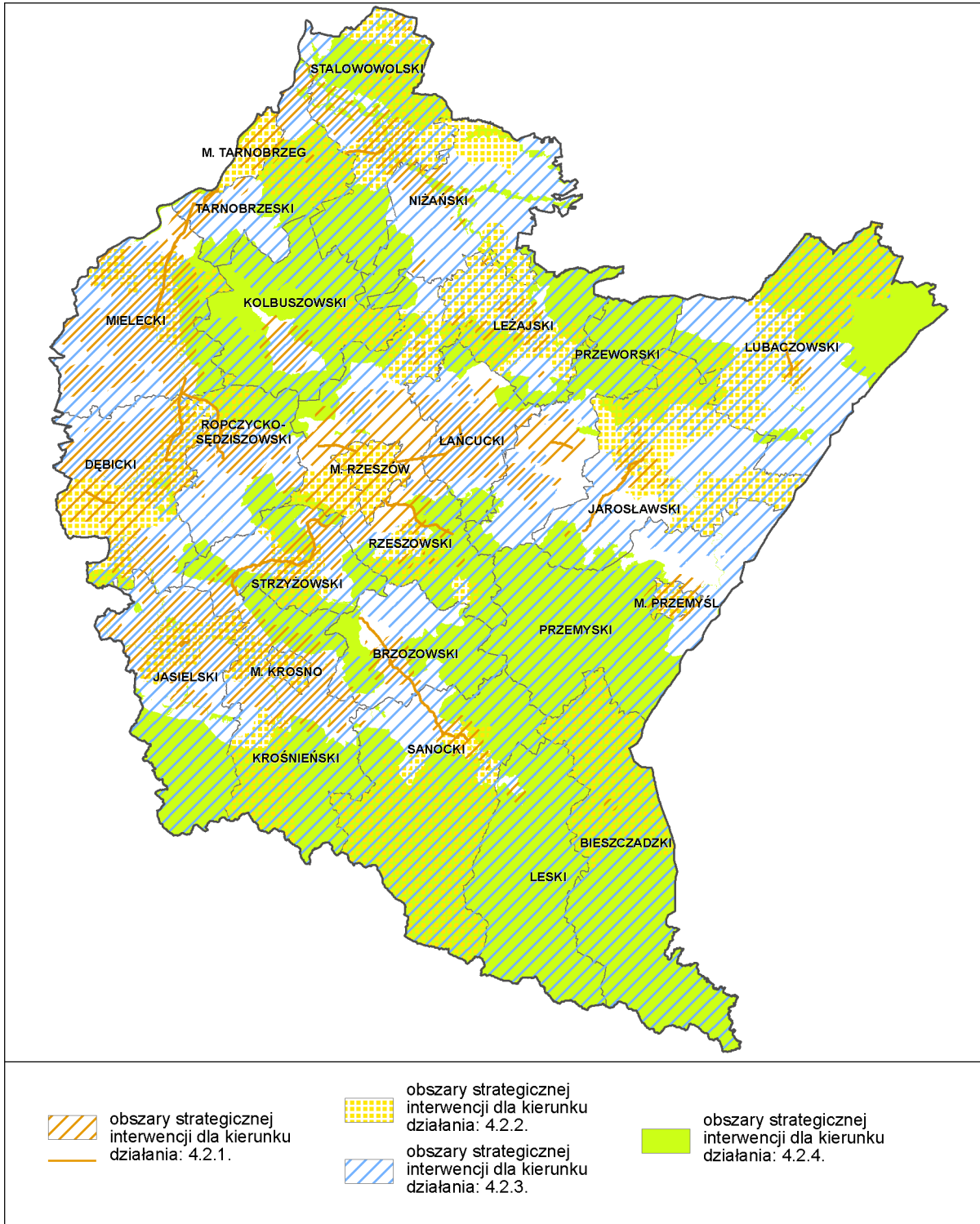
Rysunek 7. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Funkcje obszarów wiejskich (3.4.1. – 3.4.4.)



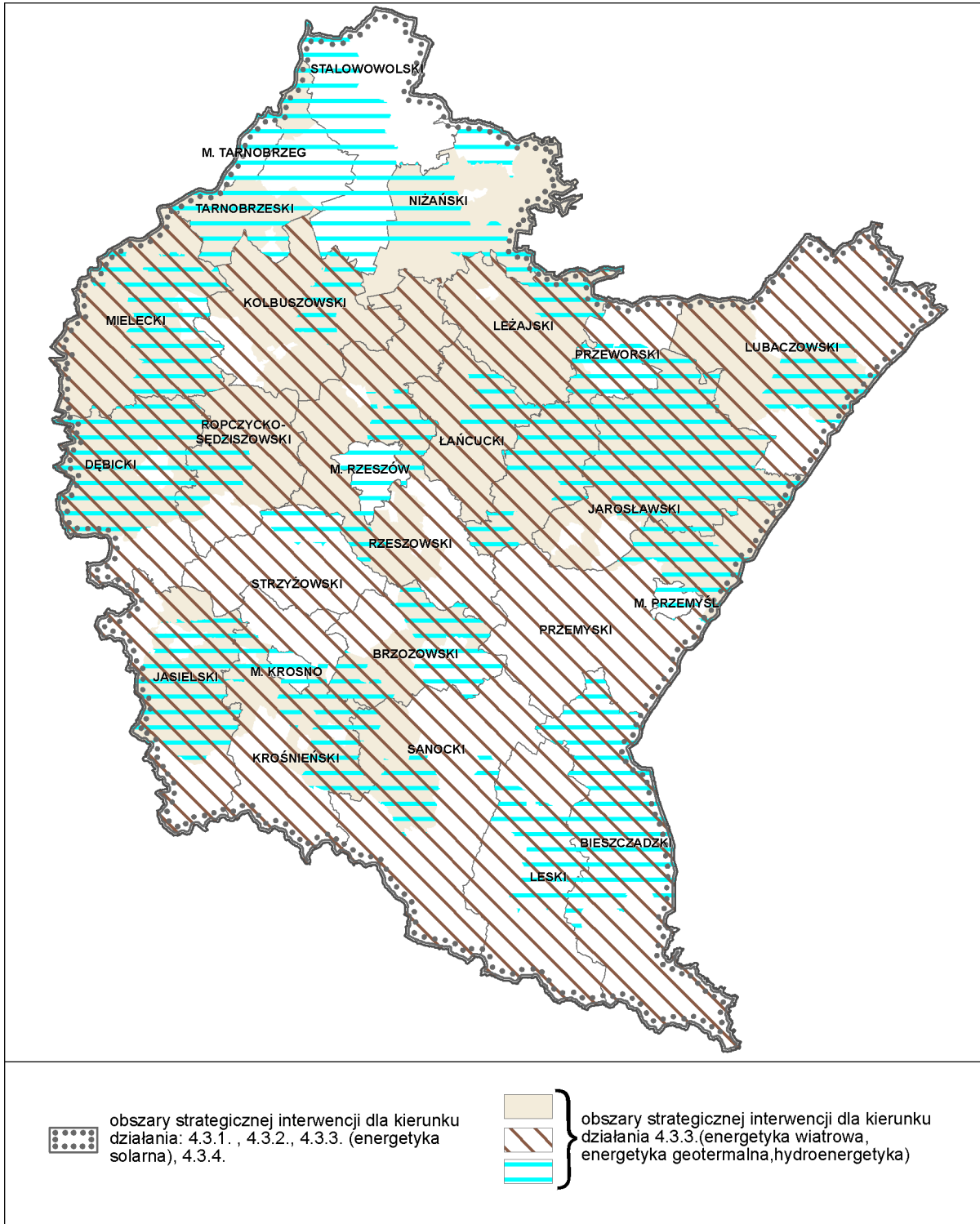
Rysunek 8. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu (3.5.1. – 3.5.4.)



Rysunek 9. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków (4.1.1. – 4.1.5.)



Rysunek 10. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Ochrona środowiska (4.2.1. – 4.2.4.)



Rysunek 11. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii (4.3.1. – 4.3.4.)

2.2. Powiązania projektu Strategii z dokumentami ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym

Projekt Strategii jest opracowywany na szczeblu regionalnym i jest jednym z elementów systemu programowania. Powinien być spójny z dokumentami opracowanymi na szczeblu wspólnotowym i krajowym. Projekt Strategii powiązany jest z takimi dokumentami jak:

- **Traktat Lizboński** – zmienia Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, ale ich nie zastępuje. Traktat stara się uporządkować kwestie podziału kompetencji między Unię, a państwa członkowskie, zgodnie z zasadą pomocniczości, aby w przyszłości nie pojawiały się wątpliwości, co do zakresu uprawnień i obowiązków tych podmiotów. Ponadto, Unia ma być bardziej demokratyczna i bliższa jej obywatelom, gdyż po raz pierwszy w jej historii obywatele mają możliwości inicjatywy legislacyjnej. Traktat z Lizbony daje Unii Europejskiej narzędzia do dynamicznego rozwoju i jest ważnym etapem na drodze integracji krajów europejskich. Usprawnia jej działanie, zwiększa rolę Parlamentu Europejskiego i upraszcza skomplikowaną strukturę prawną organizacji. Dokument wyraża między innymi ogólnie sformułowaną, wspólną solidarność energetyczną Unii oraz konieczność zwalczania zmian klimatycznych.
- **Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020** – podkreśla potrzebę wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Duży nacisk kładzie na reformy społeczne, innowacyjną gospodarkę, wzrost zatrudnienia i trwałość systemów społecznych. Istotną część strategii musi być realizowana przez władze krajowe, regionalne i lokalne krajów UE poprzez zaangażowanie parlamentów krajowych, partnerów społecznych i społeczeństwa obywatelskiego.
- **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030** – określa cele, główne trendy scenariusze i możliwości rozwoju społeczno – gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Stanowi najszerszy i najbardziej ogólny element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju. Celem głównym dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Dokument stwarza możliwości oraz daje narzędzia niezbędne dla osiągnięcia wyznaczonych celów: (1) Wzrost konkurencyjności, (2) Sytuacja demograficzna; (3) Wysoka aktywność pracy oraz adaptacyjność zasobów pracy; (4) Odpowiedni potencjał infrastruktury; (5) Bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne; (6) Gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego; (7) Solidarność i spójność regionalna; (8) Poprawa spójności społecznej; (9) Sprawne państwo; (10) Wzrost kapitału społecznego Polski. Dokument wymienia pięć kluczowych czynników, które pomogą sprostać tym wyzwaniom tj.: stworzenie warunków dla szybkiego wzrostu inwestycji, wzrost aktywności zawodowej i mobilności Polaków, rozwój produktywności i innowacyjności, efektywna dyfuzja w wymiarze regionalnym i społecznym oraz wzmocnienie kapitału społecznego i sprawności państwa.
- **Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015** – wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze, w których koncentrowane będą działania państwa. Uwzględnia aktualne trendy rozwoju światowej gospodarki oraz łączy wszelkie działania rozwojowe podejmowane na rzecz poprawy warunków społeczno-gospodarczych. Jej zadaniem jest zaprogramowanie rozwoju i modernizacji kraju, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania obecności

Polski w UE, a także wszystkich zasobów i atutów, które nasz kraj posiada, na rzecz poprawy poziomu i jakości życia oraz rozwoju społeczno-gospodarczego. Priorytetami strategicznymi są: (1) Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki; (2) Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej; (3) Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości; (4) Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa; (5) Rozwój obszarów wiejskich; (6) Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej. Polityka regionalna państwa wobec województw zmierzać będzie do lepszego identyfikowania regionalnych szans i barier rozwojowych oraz inicjowania większej specjalizacji regionalnej. Specjalizacja regionów, ma prowadzić do ukształtowania w poszczególnych obszarach różnych profili społecznych i gospodarczych, cechujących się wysokim poziomem konkurencyjności. Województwo podkarpackie ma być wspierane w działaniach zmierzających do przebudowy jego struktury agrarnej i tworzenia nowych miejsc pracy, osiągnięciu korzyści ze współpracy transgranicznej, również w drodze wspomagania procesów restrukturyzacji w granicznych regionach Ukrainy, intensyfikacji wysiłków na rzecz modernizacji infrastruktury transportowej oraz rozwoju funkcji metropolitalnych Rzeszowa.

- **Strategia Rozwoju Kraju 2020** – najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 roku. Wytacza obszary strategiczne, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej, w celu przyspieszenia procesów rozwojowych. Dokonuje wyboru, koncentrując się na czynnikach umożliwiających realizację celów strategicznych. Pokazuje następstwo procesów rozwojowych w różnych obszarach i ich wzajemne zależności. Wykorzystanie tych zależności ma wzmacniać efekty podejmowanych działań w horyzoncie wieloletnim. Strategia zwraca uwagę na wymiar terytorialny podejmowanych działań, wzmocnienie i lepsze wykorzystanie potencjałów regionalnych. Widzi potrzebę włączenia samorządu terytorialnego i innych podmiotów w dynamizację rozwoju regionów i kraju. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (ŚSRK) stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych, które powinny przyczyniać się do realizacji założonych w ŚSRK celów, a zaprojektowane w nich działania rozwijać i uszczegóławiać reformy wskazane w ŚSRK. Zadaniem zintegrowanych strategii jest sprecyzowanie kierunków działań i przedstawienie instrumentów realizujących wskazane zadania państwa.
- **Strategia Sprawne Państwo 2011–2020** – zawiera: ogólną diagnozę obszaru sprawności państwa, wizję państwa, cel główny, cele operacyjne i kierunki interwencji określające zakres podejmowanych działań, wskaźniki monitorowania, jak również system realizacji oraz ramy finansowania. Odwołuje się do potrzeby wzmocnienia zaufania do instytucji publicznych, którego podstawą ma stać się sprawna, efektywna, ale i życzliwa administracja publiczna. Środki prowadzące do tego celu obejmują zwiększenie przejrzystości i upraszczanie procedur administracyjnych. Strategia ma aktywizować obywateli w procesie podejmowania decyzji. Podstawą komunikacji instytucji ze społeczeństwem ma być dialog równorzędnych partnerów. Szczególną wagę przywiązuje do aktywizacji konsumentów, których należy wyposażyć w kapitał społeczny, pozwalający na bezpieczne poruszanie się w rzeczywistości rynkowej.
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie** – określa cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Ustala trzy cele szczegółowe do 2020 roku: (1) wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów, (2) budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych, (3) tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. Strategia ta zajmuje się kwestią

pogodzenia różnych interesów rozwojowych kraju – związanych z konkurencyjnością regionów, jej wzmocnieniem w skali kraju i na arenie międzynarodowej oraz z niedopuszczaniem do nadmiernych oraz społecznie i politycznie nie akceptowalnych różnicowań między- i wewnątrz regionalnych. W dokumencie zauważono, iż istotne jest również zapewnienie, aby zmiany w sposobie wykorzystania przestrzeni oraz intensyfikacja procesów społeczno-gospodarczych, poprawa warunków życia i wzrost poziomu konsumpcji przebiegały zgodnie z wymogiem trwałego i zrównoważonego rozwoju. Poszczególne przedsięwzięcia mają uwzględniać potrzebę zachowania trwałości funkcjonowania ekosystemów, optymalizacji wykorzystania przestrzeni oraz utrzymania wysokiego poziomu różnorodności biologicznej.

- **Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”** – jej realizacja ma zapewnić wzrost standardu życia społeczeństwa oraz konkurencyjności przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej do 2020 roku. Kierunki interwencji Strategii podporządkowane są realizacji kilku celów operacyjnych, takich jak: dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki; stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy, wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców, wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki. Dokument zauważa, iż wobec stopniowego wyczerpywania się w Polsce dotychczasowych „płytkich” rezerw wzrostu gospodarczego, w średnim i długim okresie to innowacyjność stanie się kluczem do zwiększenia produktywności i konkurencyjności Polskiej gospodarki.
- **Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego** – formułuje cele i priorytety oraz wskazuje najważniejsze obszary koncentracji w dziedzinie rozwoju kapitału ludzkiego. Wyznacza też kierunki zmian, które powinny wspierać i promować z jednej strony – włączenie jak największej liczby obywateli w wysiłek rozwojowy, a z drugiej strony – objęcie jak największej liczby obywateli korzyściami płynącymi z tego rozwoju. W Strategii zaproponowane zostały rozwiązania w zakresie podnoszenia jakości kapitału ludzkiego, uwzględniające cykl życia człowieka: (1) Wczesne dzieciństwo; (2) Edukacja szkolna; (3) Edukacja na poziomie wyższym; (4) Aktywność zawodowa, uczenie się dorosłych i rodzicielstwo; (5) Starość. Programowanie działań w zgodzie z poszczególnymi fazami życia człowieka ma sprzyjać optymalizacji efektów, a więc podniesieniu poziomu aktywności zawodowej i społecznej, co ma przełożyć się na większą spójność społeczną i poprawę zdrowia, a jednocześnie ma być skuteczną odpowiedzią na wyzwania demograficzne.
- **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego** – zakłada wzmocnienie umiejętności społecznych poprzez zmianę nawyków i postaw w procesie kreowania pozytywnych doświadczeń społecznych w różnych dziedzinach życia społecznego oraz na różnych jego poziomach. Uznaje kapitał społeczny za istotny czynnik rozwojowy, co oznacza konieczność zmian w sferze społecznej, poprzez poszukiwanie dróg wzmocnienia i upodmiotowienia różnego rodzaju społeczności tak, aby stały się one zdolne do samoorganizacji, rozwoju i tworzenia dóbr wspólnych. Uznano, iż rozwojowi gospodarczemu regionów sprzyja otwartość biznesowa i zawodowa, skłonność do kooperacji oraz wchodzenia we wspólne przedsięwzięcia inwestycyjne. Strategia angażuje wiele podmiotów i scala ich obszary działania do czterech kluczowych obszarów tematycznych: (1) Postaw i kompetencji społecznych; (2) Współdziałania i partycypacji społecznych; (3) Komunikacji społecznych; (4) Kultury i kreatywności. Dla każdego z czterech obszarów została przeprowadzona szczegółowa diagnoza obecnej sytuacji, wraz ze wskazaniem istoty zachodzących procesów i zjawisk, a także ich uwarunkowań.

- **Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)** – jej misją jest tworzenie w Polsce, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, optymalnych warunków dla przewozu osób i rzeczy, sprzyjających podniesieniu konkurencyjności gospodarczej kraju i poprawie jakości życia obywateli. W dokumencie zauważono, że będzie to możliwe dzięki tworzeniu warunków do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i tworzeniu sieci, integracji podsystemów, rozwiązaniom inteligentnym i innowacyjnym, rozwiązaniom proekologicznym, bezpieczeństwu i niezawodności, zarządzaniu zintegrowanym systemem transportowym, racjonalnemu modelowi finansowania. Wskazuje, iż dojrzałość przyszłego układu krajowej infrastruktury transportowej będzie wyrażała się w istnieniu równoległych, wysokiej jakości połączeń drogowych i kolejowych, a także ilości regularnych połączeń lotniczych o dużej częstotliwości.
- **Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko** - obejmuje dwa niezwykle istotne z punktu widzenia funkcjonowania państwa obszary: energetykę i środowisko, wskazując m.in. kluczowe reformy i niezbędne działania, które powinny zostać podjęte w perspektywie do 2020 roku. Celem strategii jest ułatwianie sprzyjającego środowiska, wzrostu gospodarczego w Polsce, poprzez zapewnienie dostępu do energii (bezpieczeństwa energetycznego) i dostępu do nowoczesnych, w tym innowacyjnych technologii, a także wyeliminowanie barier administracyjnych utrudniających „zielony” wzrost. Podstawowym warunkiem zrównoważonego rozwoju jest zagwarantowanie wysokiej jakości życia obecnym i przyszłym pokoleniom na poziomie, na jaki pozwala rozwój cywilizacyjny, a jednocześnie efektywne i racjonalne korzystanie z dostępnych zasobów. Ponadto, w związku z obecnością Polski w Unii Europejskiej, Strategia BEiŚ koresponduje z celami rozwojowymi określonymi na poziomie wspólnotowym, ujętymi przede wszystkim w dokumencie Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu oraz celami pakietu klimatyczno – energetycznego.
- **Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2011–2022** – określa warunki funkcjonowania oraz sposoby rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego. Szczególną rolę w tym systemie mają odgrywać podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo zewnętrzne (służba dyplomatyczna, służby specjalne i Siły Zbrojne RP), w powiązaniu z podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Kierunki działań SRSBN są zorientowane na wzmocnienie efektywności i spójności systemu bezpieczeństwa narodowego. Wśród głównych celów określonych w SRSBN znajdują się: kształtowanie stabilnego, międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym, umocnienie zdolności państwa do obrony, rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa, tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego.
- **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa** – określa kluczowe kierunki rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w perspektywie do 2020r., co pozwoli właściwie zaadresować politykę oraz środki finansowe krajowe i wspólnotowe. Jako cel główny, uznaje poprawę jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju. Zawiera 5 celów szczegółowych, do których należą: (1) Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich; (2) Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej; (3) Bezpieczeństwo żywnościowe; (4) Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego; (5) Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich. Dzięki spełnieniu tych celów obszary wiejskie w 2020r. mają stać się atrakcyjnym miejscem pracy, zamieszkania,

wypoczynku i prowadzenia działalności: rolniczej lub pozarolniczej, które w sposób komplementarny przyczyniają się do wzrostu gospodarczego. Obszary te mają dostarczać dobra publiczne i rynkowe z zachowaniem unikalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych dla przyszłych pokoleń. Mieszkańcy obszarów wiejskich mają posiadać szeroki dostęp do wysokiej jakości edukacji, zatrudnienia, służby zdrowia, dóbr kultury i nauki, narzędzi społeczeństwa informacyjnego i niezbędnej infrastruktury technicznej. Obszary wiejskie mają zachować swój unikalny charakter dzięki zrównoważonemu rozwojowi konkurencyjnego rolnictwa i rybactwa.

- **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030** – przedstawia wizję oraz określa cele i kierunki zagospodarowania przestrzennego kraju do roku 2030. Zawiera także podstawowe elementy zagospodarowania przestrzennego kraju oraz określa zasady i cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wskazuje obszary funkcjonalne, w tym metropolitalne oraz formułuje zalecenia do uwzględnienia w wojewódzkich planach zagospodarowania przestrzennego. Proponuje także wiele propozycji zmian prawnych i instytucjonalnych dotyczących systemu planowania przestrzennego oraz jego powiązań z systemem planowania społeczno – gospodarczego, mających na celu zwiększenie efektywności polityk publicznych ukierunkowanych przestrzennie oraz zapewnienie ładu przestrzennego. Dostrzega potrzebę zerwania z dotychczasową dwudzielnością planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego na poziomie krajowym, wojewódzkim i lokalnym, wprowadza współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, wiąże planowanie strategiczne z programowaniem działań w ramach programów rozwoju i programów operacyjnych współfinansowanych ze środków UE, określa działania państwa w sferze legislacyjnej i instytucjonalnej dla wzmocnienia efektywności systemu planowania przestrzennego i działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.
- **Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016** – do najważniejszych zadań polityki ekologicznej państwa dokument ten zalicza poprawę jakości środowiska, realizację zasady zrównoważonego rozwoju, powstrzymanie niekorzystnych zmian klimatu oraz ochronę zasobów naturalnych, w tym różnorodności biologicznej. Uwypuklono konieczność promocji najnowszych technologii służących ochronie środowiska, w tym promocji rozwoju odnawialnych źródeł energii, a także szybkiej modernizacji przemysłu energetycznego. Wskazano, iż zgodnie z polityką ekologiczną, zasady ochrony środowiska i przyrody powinny być uwzględniane w planach zagospodarowania przestrzennego. Wdrożenie przepisów umożliwiających przeprowadzanie ocen oddziaływania na środowisko powinno następować już na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Z kolei działalność organów – Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i regionalnych dyrektorów ochrony środowiska, ma uprościć i przyspieszyć procedury środowiskowe, wymagane w fazie przygotowania inwestycji. W dokumencie duży nacisk położono na ochronę zasobów naturalnych. Ważnym zadaniem będzie kontynuacja zalesień i zadrzewianie korytarzy ekologicznych, które mają ogromne znaczenie dla zachowania i rozwoju różnorodności biologicznej fauny oraz flory. Założono również bardziej racjonalne korzystanie z zasobów geologicznych oraz poprawę gospodarki odpadami, zwłaszcza komunalnymi. Priorytetem będzie również efektywne wykorzystywanie pieniędzy z Unii Europejskiej na wyposażenie kolejnych aglomeracji w oczyszczalnie ścieków i systemy wodno-kanalizacyjne, a także w nowoczesną gospodarkę odpadami. Podkreślono także znaczenie edukacji, a zwłaszcza podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”. Inne działania wymienione w dokumencie, to m.in.: bezpieczeństwo

ekologiczne, w tym opracowanie oceny ryzyka powodziowego, ochrona gleb, rekultywacja terenów zdegradowanych, ochrona przed hałasem.

- **Polityka energetyczna Polski do 2030 roku** – nakreśla przyszłe kierunki polskiej polityki energetycznej i jest zgodna z trzema celami polityki Międzynarodowej Agencji Energetycznej, nakierowanymi na osiągnięcie bezpieczeństwa energetycznego, ochronę środowiska naturalnego i rozwój gospodarczy. Ten kompleksowy dokument określa strategiczne kierunki polityki i konkretne cele oraz proponuje działania w odniesieniu do każdego z tych celów. Ma to zapewnić dobre podstawy do stworzenia czystej, mądrej i konkurencyjnej przyszłości energetycznej w Polsce. Zauważa, że istnieje możliwość udoskonalenia polityki energetycznej Polski poprzez potrzebę bardziej zintegrowanej polityki energetycznej i klimatycznej, aby wprowadzić kraj na ścieżkę niskoemisyjną, przy jednoczesnym zwiększaniu bezpieczeństwa energetycznego. Polityka energetyczna kładzie większy nacisk na promowanie konkurencji dla uczynienia rynków energii bardziej efektywnymi. W dokumencie zauważono, iż dekarbonizacja sektora elektroenergetycznego Polski będzie szczególnie znaczącym wyzwaniem, wymagającym ogromnych inwestycji oraz odpowiednich ram politycznych i regulacyjnych. PEP postrzega zasoby krajowe jako główny filar polityki bezpieczeństwa energetycznego. Ważne jest dążenie do zróżnicowania bilansu energetycznego poprzez wprowadzenie energii jądrowej i zwiększanie udziału energii odnawialnych. Taka dywersyfikacja wraz z poprawą efektywności energetycznej ma pomóc Polsce odpowiedzieć na wyzwania, zarówno w zakresie bezpieczeństwa energetycznego jak i zmian klimatu.
- **Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020** – odnosi się do 5 województw Polski Wschodniej, w tym województwo podkarpackie, charakteryzujących się najniższym poziomem rozwoju gospodarczego w Polsce. Określa działania, które powinny umożliwić nadrobienie zapóźnień oraz zdynamizowanie rozwoju tego obszaru, a w konsekwencji zwiększyć spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną całego kraju. Działania realizowane będą w trzech zasadniczych obszarach strategicznych: (1) Innowacyjność, (2) Kapitał Ludzki, (3) Infrastruktura Transportowa. Podniesienie poziomu innowacyjności gospodarek województw Polski Wschodniej wymagać będzie szeregu działań nakierowanych na wzmocnienie kluczowych elementów systemu innowacji. Konieczne będzie skoncentrowanie wsparcia dla budowy trwałych przewag konkurencyjnych w oparciu o zakorzenione makroregionalne specjalizacje oraz wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań Polski Wschodniej, przy jednoczesnym wzmocnianiu powiązań i intensyfikacji współpracy między kluczowymi uczestnikami systemu innowacji. W obszarze Kapitał Ludzki celem będzie doprowadzenie do aktywizacji niewykorzystanych zasobów pracy oraz podniesienie jakości kapitału ludzkiego, na potrzeby gospodarki opartej na wiedzy. Najważniejszymi działaniami powinny być: przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy oraz wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy. Celem działań podjętych w obszarze infrastruktury transportowej będzie zwiększenie spójności wewnętrznej i wzmocnienie powiązań zewnątrzregionalnych makroregionu, w tym województwa podkarpackiego, co jest warunkiem koniecznym dla budowania powiązań funkcjonalnych i zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej makroregionu oraz podnoszenia jakości życia poprzez lepszy dostęp do usług publicznych i rynków pracy.
- **Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020 – Aktualizacja 2010** – wyznacza cele i działania, służące przełamywaniu strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych oraz podnoszeniu konkurencyjności regionu. Celem strategicznym jest podniesienie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która przyczyni się do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów

i poziomu życia ludności. Województwo Podkarpackie jest jednym z najsłabiej rozwiniętych regionów Unii Europejskiej. Zauważono również zły stan infrastruktury technicznej, zwłaszcza na obszarach wiejskich, a także niski poziom rozwoju infrastruktury teleinformatycznej. Wyrażono troskę o niedostateczną współpracę nauki z gospodarką w regionie. Dokument zauważa, iż do najważniejszych uwarunkowań rozwoju województwa podkarpackiego zaliczyć należy: wysoką jakość środowiska naturalnego regionu, stwarzającą możliwości rozwoju turystyki i rekreacji; potencjał demograficzny charakteryzujący się wysokim przyrostem naturalnym; korzystne położenie geograficzne i polityczno-gospodarcze; znaczny potencjał i kultura techniczna w sektorze lotniczym i maszynowym. Wskazano, iż rozwój województwa powinien opierać się na kilku celach strategicznych takich jak: tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości, zwiększanie jej innowacyjności oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu; poprawa dostępności komunikacyjnej i infrastruktury technicznej województwa; wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich; poprawa jakości środowiska oraz zachowanie i ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych; wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu; wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo – krajobrazowych; bezpieczeństwo zdrowotne ludności; integracja działań w zakresie pomocy społecznej. W efekcie województwo podkarpackie w roku 2020 powinno stać się obszarem zrównoważonego rozwoju, integrującym cele społeczne, ekologiczne i gospodarcze oraz zapewniającym możliwości realizacji potrzeb społeczeństwa i osiąganie wysokiego standardu życia.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego** – określa zasady organizacji struktury przestrzennej województwa, w tym podstawowe elementy sieci osadniczej, rozmieszczenie infrastruktury społecznej, technicznej i innej, obszary strategiczne dla zagospodarowania przestrzennego, w tym pasma koncentracji rozwoju oraz obszary realizacji dla programów rządowych i wojewódzkich. wymagania w zakresie ochrony środowiska i ochrony dóbr kultury, ochrony przeciwpowodziowej. Celem polityki przestrzennej województwa jest sterowanie rozwojem przestrzennym, podejmowanie działań oraz określenie i sposób realizacji zadań publicznych, które w efekcie przyniosą między innymi: korzystniejsze warunki dla zrównoważonego rozwoju województwa oraz podnoszenia poziomu i jakości życia; przełożenie priorytetów określonych w strategii rozwoju województwa do układów przestrzennych; włączenie regionu do programu integracji europejskiej, programów finansowania rozwoju oraz dostosowanie możliwości potencjału wytwórczego województwa do wymogów unijnych; lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów endogenicznych oraz wzmocnienie nowych szans i mocnych stron województwa, przy jednoczesnym osłabieniu zagrożeń i słabych stron; większą konkurencyjność województwa zachęcającą do inwestowania kapitału krajowego i zagranicznego; efektywniejsze wykorzystanie istniejącego stanu zainwestowania terenu. W dokumencie zawarto podstawowe zasady przekształcenia struktury gospodarowania przestrzenią województwa, do których należą: (1) porządkowanie wielofunkcyjnych i problemowych stref restrukturyzacji rolnictwa, działalności pozarolniczej, koncentracji funkcji turystycznych i wypoczynkowych, stref ekologicznych z priorytetem wartości przyrodniczych i kulturowych, (2) wzmocnienie dotychczasowych, oraz kształtowanie nowych korytarzy osadnictwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa i aglomeracji rzeszowskiej; (3) usprawnienie i rozbudowa infrastruktury technicznej, w tym telekomunikacji, komunikacji i transportu ze szczególnym uwzględnieniem autostrady A-4, dróg ekspresowych, ochrony przeciwpowodziowej, (4) przekształcenia i rozwój infrastruktury społecznej

i gospodarczej. Należy zauważyć, że PZPWP został zatwierdzony w 2002r., nie uwzględnia najnowszych dokumentów strategicznych kraju oraz kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego w Polsce.

- **Program Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego (na lata 2008–2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012–2015)** – nadrzędnym celem przedstawionym w dokumencie jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego i tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Dokument wskazuje powolną, ale sukcesywną poprawę jakości takich elementów środowiska jak: woda, powietrze, gleby. Stwierdza, że nadal rozwiązania wymagają takie problemy województwa podkarpackiego jak: niezadawalająca jakość wód przeznaczonych do spożycia, zwłaszcza na obszarach wiejskich; niedostateczny stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego i obszary osuwiskowe; zagrożenia związane z transportem i składowaniem substancji chemicznych; rekultywacja terenów poeksploatacyjnych przemysłu wydobywczego; zachowanie istniejących walorów i ich racjonalnego wykorzystania; niski, w stosunku do potencjalnych możliwości udział produkcji energii pochodzących ze źródeł odnawialnych; konflikty na styku ochrona przyrody i rozwój inwestycyjny. Dokument wskazuje kierunki działań o charakterze systemowym, które przyczynia się do poprawy środowiska naturalnego w województwie podkarpackim, takie jak: sprawne funkcjonowanie administracji do spraw ochrony środowiska; zwiększenie roli wiedzy i ekoinnowacyjności w procesie rozwoju gospodarczego i społecznego województwa; stałe podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa oraz poprawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie; zachowanie równowagi ekologicznej w procesie rozwoju gospodarczego województwa; skuteczne wdrażanie mechanizmów prawnych, finansowych i ekonomicznych zapewniających efektywną i terminową realizację założonych celów ekologicznych; rozwój współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony środowiska.
- **Plan Gospodarki Odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2019** – obejmuje wszystkie rodzaje odpadów powstających na terenie województwa, jak również przywożonych na jego obszar, a w szczególności odpadów niebezpiecznych, komunalnych i innych. Celem dokumentu jest zintegrowanie gospodarki odpadami w regionie, w sposób zapewniający szeroko pojmowaną ochronę środowiska oraz uwzględniający obecne i przyszłe uwarunkowania ekonomiczne. Określono w nim aktualny stan gospodarki odpadami, bieżące problemy, prognozę zmian ilości wytwarzanych odpadów oraz cele i kierunki działań. Zaproponowano system gospodarowania odpadami, który powinien opierać się na 7 Zakładach Zagospodarowania Odpadów. Dokument przedstawia szacunkowe koszty realizacji zadań oraz sposób monitoringu oceny wdrażania planu.

2.3. Informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem Strategii

Sporządzając prognozę oddziaływania na środowisko skoncentrowano się głównie na przedstawieniu informacji zawartych w prognozach oddziaływania na środowisko przyjętych dokumentów krajowych i regionalnych powiązanych z analizowanym projektem Strategii:

Prognozy oddziaływania na środowisko zostały sporządzone dla następujących dokumentów powiązanych z projektem Strategii:

- Strategii Rozwoju Kraju 2007–2015,
- Strategii Rozwoju Kraju 2020,

- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku),
- Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa,
- Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Polityki energetycznej Polski do 2030 roku,
- Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej,
- Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020 (aktualizacja 2009/2010)
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego (na lata 2008–2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012–2015),
- Planu Gospodarki Odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2019,
- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013,
- Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2015 wraz z Planem gospodarki odpadami na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2019.

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015

Prognoza wykazała, że dokument ten jest zasadniczo spójny z najważniejszymi krajowymi i wspólnotowymi opracowaniami strategicznymi. We wnioskach do prognozy znalazły się następujące sformułowania:

- w dokumencie zaprezentowano wizję rozwoju, która nie jest w pełni zgodna z zasadą zrównoważonego rozwoju, gdyż środowisko przyrodnicze widziane jest w niej jako bariera rozwoju, a nie integralny jego składnik (dzieje się tak pomimo deklaratywnej chęci zachowania zasobów przyrodniczych i wdrażania zrównoważonego rozwoju),
- proponowany w ramach priorytetu rozwój przedsiębiorczości oraz infrastruktury, związany z podnoszeniem konkurencyjności i wyrównywaniem szans rozwojowych poszczególnych regionów, może, w przypadku utrzymania się obecnej tendencji do chaosu przestrzennego, spowodować niekontrolowane i niekorzystne z punktu widzenia środowiska (w tym krajobrazu) rozmieszczenie inwestycji w przestrzeni,
- zdecydowanie negatywnych oddziaływań na środowisko przyrodnicze należy się spodziewać w związku z rozwojem infrastruktury drogowej, przewidywanym w obrębie „Kierunków polityki regionalnej państwa wobec województw”. Inwestycje te będą prowadzić do fragmentacji obszarów przyrodniczych, trwałego niszczenia siedlisk oraz będą generować presje na kolejne obszary dotychczas inaczej użytkowane,
- przedsięwzięcia proponowane w ramach działania „Podniesienie konkurencyjności gospodarczej polskich regionów” będą miały różne, potencjalne oddziaływanie na środowisko (np. rozbudowa infrastruktury transportowej to działanie o oddziaływaniach w przeważającej mierze negatywnych, lecz zwiększenie dostępności do systemu transportu zbiorowego będzie miało skutki przede wszystkim pozytywne; pozytywne oddziaływania charakteryzują także działalność szkoleniową, badawczo-rozwojową oraz dostęp do usług elektronicznych),
- z realizacją projektów w ramach kierunku działania „Wyrównywanie szans rozwojowych tych obszarów” (chodzi o obszary, które bez pomocy państwa skazane są na marginalizację lub długotrwałe problemy rozwojowe), będzie związane przede wszystkim występowanie efektów

- pozytywnych – zarówno społecznych, jak i gospodarczych i (choć w mniejszej skali) środowiskowych. Ich lokalne oddziaływanie może jednak być odmienne (np. na skutek wrażliwości środowiska, etc.).
- w przypadku niektórych planowanych działań powstawać będą istotne negatywne oddziaływania na obszary włączone do europejskiej sieci Natura 2000, zdrowie ludzi, dobra kultury i stan środowiska na terenie innych państw (oddziaływania transgraniczne)”.

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Kraju 2020

Założenia Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (ŚSRK) będą miały w przeważającej mierze pozytywne oddziaływanie. Z prognozy wynika, że nie zidentyfikowano ani jednego celu ŚSRK, który oddziaływałby tylko negatywnie na wszystkie komponenty środowiska.

Najwięcej negatywnych oddziaływań zidentyfikowano dla celów II obszaru strategicznego, jakim jest konkurencyjna gospodarka. Cele te ustalają w pewnej mierze ramy dla przyszłych zamierzeń i przedsięwzięć inwestycyjnych, dlatego też niosą ze sobą najwięcej negatywnych skutków dla środowiska. Jednakże dla tych celów zidentyfikowano więcej pozytywnych niż negatywnych oddziaływań. Jedynie w przypadku tych dwóch celów (efektywność energetyczna i poprawa stanu środowiska, zwiększenie efektywności transportu,) stwierdzono możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych. Związane jest to z szerokim zasięgiem oddziaływań i skalą inwestycji w sektorze energetyki i transportu.

Potencjalne zarówno pozytywne, jak i negatywne oddziaływanie, będące zagrożeniem dla ludzi zidentyfikowano także dla celów zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych. Z kolei założenia celu III, proponującego rozwój miast i wsi będą niosły pozytywne, ale także i negatywne skutki dla krajobrazu naturalnego i kulturowego.

Pozostałe cele w ogólnym ujęciu implikują same pozytywne skutki dla człowieka i komponentów środowiska. Zwrócono jednak tu uwagę na brak bezpośredniego odniesienia do kwestii środowiska i zrównoważonego rozwoju. Poprzez określenie tych braków, oddziaływaniami hamującymi, starano się zasygnalizować możliwość wystąpienia negatywnych oddziaływań w wyniku tych uchybień. Oddziaływania hamujące zidentyfikowano w zapisach celów całego I obszaru strategicznego i w celach I.1, I.2, I.3., II.2, II.4 oraz III.2 i III.3. Dotyczyły one głównie zagadnień gospodarczych, sektorowych, ale także człowieka, powierzchni ziemi, krajobrazu i klimatu.

Założenia ŚSRK nie będą powodować znaczących negatywnych skutków środowiskowych. Dodatkowo uwzględnienie wszystkich zaproponowanych rekomendacji dotyczących negatywnych i hamujących oddziaływań ustaleń Strategii pozwoli na podjęcie działań prewencyjnych, ich minimalizację lub wzmocnienie tych oddziaływań, które niosą ze sobą pozytywne skutki realizacji Strategii.

Prognoza oddziaływania na środowisko Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Prognoza stwierdza, iż najistotniejsze znaczenie w zakresie oddziaływań środowiskowych, zwłaszcza w horyzoncie długookresowym, będą miały stymulowane zmiany populacyjne. Dotyczy to zwłaszcza skutków rozwoju funkcji metropolitalnych i dużych ośrodków miejskich, a co za tym idzie koncentracji w ich obrębie szeregu oddziaływań obciążających środowisko.

Wzrost wskaźnika zagęszczenia populacji w ośrodkach rozwoju pociągał będzie za sobą konsekwencje w postaci lokalnego wzrostu presji skierowanych w głównej mierze na środowisko przyrodnicze, związanych ze wzrostem strumienia odpadów wymagających unieszkodliwienia,

wzrostem ładunku zanieczyszczeń w ściekach oraz ilości ścieków kierowanych do oczyszczenia, wzrostem zapotrzebowania na wodę pitną i towarzyszącym temu rosnącym deficytem zasobów wody zdanej do użytku oraz samą koncentracją źródeł emisji zwiększających poziom lokalnej, indywidualnej i zbiorowej presji.

Z drugiej strony zmiany demograficzne polegać będą na odpływie ludności z terenów peryferyjnych, co również skutkować może szeregiem istotnych dla środowiska przemian, takich jak intensyfikacja produkcji rolnej, zmniejszenie ilości odpadów komunalnych, zmiany struktury ścieków, zalesienia, itp.

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)

W prognozie stwierdzono, iż nie ma praktycznej możliwości uniknięcia działań, które mogą potencjalnie negatywnie wpłynąć na środowisko przyrodnicze lub pogorszyć warunki równoważenia rozwoju.

Do głównych problemów ochrony środowiska zakwalifikowano:

- problemy z dotrzymaniem standardów emisyjnych i rosnących wymagań w zakresie redukcji emisji jednostkowych oraz w zakresie ograniczania udziału w strukturze głównych źródeł emisji sektora transportu, stanowiącego jedno z głównych źródeł emisji zanieczyszczeń gazowych (tlenków azotu, dwutlenku węgla) oraz pyłów (pylenie wtórne, emisje z silników) do powietrza w Polsce;
- brak planów zadań ochronnych obszarów sieci Natura 2000 i związane z tym utrudnienia w zakresie możliwości, efektywności i sposobu prowadzenia procesów inwestycyjnych (w tym także inwestycji z zakresu infrastruktury transportowej) na terenach chronionych w ramach sieci Natura 2000;
- wieloletnie zaniedbania w planowaniu przestrzennym i związane z tym brak uporządkowania sytuacji planistycznej, w tym zwłaszcza chaotyczny rozwój procesów suburbanizacyjnych, pociągający za sobą nieuporządkowaną i nie do końca kontrolowaną rozbudowę zwłaszcza lokalnej sieci infrastruktury drogowej, stanowiącą istotne potencjalne zagrożenie dla porządku przestrzennego również w układach ponadlokalnych.

Ograniczenie i/lub złagodzenie konfliktów pomiędzy wymogami ochrony środowiska, a oddziaływaniem sektora transportu będzie można osiągnąć poprzez wprowadzanie odpowiednich rozwiązań planistycznych, technologicznych i architektonicznych-krajobrazowych, jako elementów zrównoważonej gospodarki przestrzennej. Niezwykle istotne jest stosowanie we wszystkich podsystemach transportowych nowoczesnych i efektywnych rozwiązań technicznych i systemowych ochrony środowiska, adekwatnych do prognozowanego rodzaju, przedmiotu, charakteru i intensywności związanych z tym oddziaływań.

Na etapach prac nad przygotowaniem inwestycji infrastrukturalnych wskazane byłoby wzięcie pod uwagę zagadnień związanych z ochroną środowiska, w tym w szczególności:

- świadomy wybór w ramach analizy wielowariantowej rozwiązania najmniej kolizyjnego dla środowiska (pamiętając o ograniczonych możliwościach zmiany przebiegu tras większości planowanych inwestycji, w sytuacjach kolizji z dużą liczbą obszarów przyrodniczo cennych, należy dążyć do sytuacji, aby planowane inwestycje drogowe w jak najmniejszym stopniu ingerowały i fragmentowały obszary przyrodniczo cenne);

- w sytuacji braku opcji wariantowych (gdy np. inwestycje realizowane są na obiektach istniejących) dołożenie wszelkich starań, aby ograniczyć do minimum spodziewane negatywne oddziaływania na środowisko;
- uwzględnienie w szczegółowym harmonogramie prac, terminów koniecznych inwentaryzacji przyrodniczych (wraz z sezonowością tych prac) oraz uwzględnienie tych prac w kosztach;
- uwzględnienie, zarówno w harmonogramie jak i w kosztach prac, konieczności wykonania ewentualnych kompensacji przyrodniczych, polegających na stworzeniu „nowego” ekosystemu, który spełniał będzie w sieci Natura 2000 funkcje obszaru objętego istotnym szkodliwym oddziaływaniem (funkcjonowanie „nowego” - „zastępczego” - ekosystemu musi być wykazane zanim istniejący obszar zostanie poddany szkodliwym oddziaływaniom).
- uwzględnienie w kosztach i harmonogramie prac, zgodnie z zasadą przezorności, koniecznych nakładów na urządzenia łagodzące efekt bariery, czy fragmentacji oraz czasu niezbędnego na ich wykonanie i właściwe zagospodarowanie.

W prognozie większość kierunków działań uznana została za sprzyjającą łagodzeniu presji transportowych, zatem nie determinującą konieczności rozważenia rozwiązań alternatywnych. Pozostała część uznana została za zgodną z przyjętymi dokumentami strategicznymi, w przypadku, których alternatywne rozwiązania zostały już rozważone i wybrane, bądź możliwe będą do ustalenia na etapie oceny oddziaływania na środowisko konkretnych przedsięwzięć lub prognoz dla lokalnych lub subregionalnych programów rozwoju sieci transportowych.

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko

W Prognozie oddziaływania na środowisko Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko zaleca się między innymi:

- uwzględnienie priorytetowych problemów ochrony środowiska i energetyki m.in. kwestie: środowiska miejskiego i zarządzania zrównoważonym rozwojem miast; zagrożeń dla zasobów glebowych; hałasu, promieniowania jonizującego i pól elektromagnetycznych; substancji chemicznych w środowisku, ochrony różnorodności krajobrazowej;
- zapewnienie zgodności Strategii z:
 - ✓ zasadą zrównoważonego rozwoju i koniecznością jej wdrażania,
 - ✓ zasadą kompleksowości w ochronie środowiska,
 - ✓ zasadą przezorności;
- opracowanie zasad kryteriów i zasad racjonalnego gospodarowania surowcami i ochrona złóż niezagospodarowanych;
- sprawdzenie zaawansowania prac nad sporządzaniem map zagrożenia i ryzyka powodziowego we wszystkich dorzeczach;
- wprowadzanie działań związanych z ochroną krajobrazu do procesu planowania przestrzennego;
- redukcję strat przy produkcji energii oraz jej przesyłu;
- opracowanie regionalizacji Polski na strefy optymalne do pozyskiwania energii z poszczególnych rodzajów odnawialnych źródeł energii (OZE);
- wspieranie rozwoju lokalnych instalacji energetycznych opartych na biomasie;
- prowadzenie spójnej polityki integracji programów energetycznych oraz środowiskowych z polityką rozwoju badań naukowych.

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa

Realizacja Strategii będzie pozytywnie oddziaływała na zależności między wszystkimi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy. Negatywne oddziaływania mogą wystąpić przy realizacji następujących priorytetów i kierunków interwencji:

- przestrzeganie/stosowanie zasad uczciwej konkurencji na wspólnotowym i globalnym rynku rolno-spożywczym (priorytet 3.3),
- utrzymanie użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (kierunek 3.1.1),
- utrzymanie żywotnych ekonomicznie gospodarstw rolnych (kierunek 3.1.2),
- skuteczna kontrola bezpieczeństwa i jakości produktów rolno-spożywczych w całym łańcuchu produkcyjnym (kierunek 3.2.3),
- wsparcie przekształceń strukturalnych w rolnictwie (kierunek 4.3.1),
- wzmocnianie publicznych funkcji lasu na OW (kierunek 5.4.4),
- racjonalne wykorzystanie rolniczej i rybackiej przestrzeni produkcyjnej do produkcji energii ze źródeł odnawialnych (kierunek 5.5.1)

Strategia będzie oddziaływać na Natura 2000 podobnie jak na bioróżnorodność oraz zwierzęta i rośliny. Szczegółowe określenie skutków będzie możliwe po zlokalizowaniu inwestycji wynikających ze Strategii. Negatywne bezpośrednie i długoterminowe skutki mogą przynieść głównie następujące priorytety i kierunki inwestycji:

Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy wykorzystujących potencjał endogenicznych obszarów wiejskich, w tym:

- tworzenie pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich.
- rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
- tworzenie i rozwój działalności gospodarczej towarzyszącej prowadzeniu produkcji rolnej, leśnej i rybackiej.

Prognoza oddziaływania na środowisko Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

W Prognozie zostały zawarte m.in.. następujące zapisy:

- zwrócono uwagę na rozwiązania wariantowe, przede wszystkim potrzebę i możliwość rozwoju w Polsce energetyki rozproszonej oraz możliwość takiego prowadzenia rozwoju społeczno-gospodarczego, który nie będzie prowadził do nadmiernych potrzeb transportowych;
- negatywnie oceniono całkowite pominięcie resortu środowiska wśród pomiotów, które powinny mieć istotny wpływ na zagospodarowanie przestrzenne Polski;
- dla lepszego zobrazowania całościowego oddziaływania polityki przestrzennej na środowisko, zaproponowano wprowadzenie, zarówno na poziomie krajowym, jak i wojewódzkim, wskaźnika syntetycznego w postaci tzw. „ślądu ekologicznego”.

Ponadto pozytywnie oceniono przedstawienie w projekcie KPZK definicji szeregu pojęć stosowanych w tym dokumencie.

Prognoza oddziaływania na środowisko Polityki energetycznej Polski do 2030 roku

W Prognozie zawarto następujące wnioski:

- działania w zakresie efektywności energetycznej powinny być z jednakową intensywnością prowadzone w dwóch komplementarnych obszarach – możliwie szybkiej poprawy efektywności wykorzystania energii pierwotnej oraz redukcji zapotrzebowania na energię finalną, zwłaszcza w sektorze usług i gospodarstwach domowych oraz w transporcie;
- kwestii poprawy efektywności energetycznej należy podporządkować, przyjmowane na potrzeby realizacji polityki instrumentarium, w tym standardy środowiskowe i energetyczne oraz elastyczne mechanizmy bilansowania najważniejszych emisji (CO₂, SO₂, NO_x) – stworzyć to preferencje dla instalacji o najwyższej sprawności energetycznej;
- rozwój energetyki jądrowej w skali porównywalnej ze średnią unijną wydaje się być sposobem na zapewnienie równowagi bilansowej, zmniejszenie emisji CO₂ i istotną redukcję ilościowego zapotrzebowania na nieodnawialne nośniki energii;
- koncepcja rozwoju sektora OZE została w projekcie Polityki uwypuklona, jednak przyjęty cel kierunkowy - 15% udziału OZE w bilansie energii w 2020 roku i 20% w 2030, należy uznać za ekstensywny, ale biorąc pod uwagę rzeczywiste tempo rozwoju sektora, różnorodne bariery ekonomiczne, prawne i przyrodnicze oraz obecny stan wyjściowy, jest to cel sformułowany realistycznie.

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej

W prognozie stwierdzono, iż niektóre priorytety wymienione w Strategii ze względu na swój charakter będą w niewielki sposób wpływać na środowisko lub nie będą miały istotnego wpływu na nie. Dotyczy to głównie priorytetu odnoszącego się do oddziaływania na poprawę jakości kapitału ludzkiego, budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy. Pozostałe kierunki rozwoju będą miały ogromny wpływ na środowisko tj.: zwiększenie dostępności komunikacyjnej Polski Wschodniej poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej; wykorzystanie położenia przy zewnętrznej granicy UE, rozwój współpracy transgranicznej; ochrona środowiska przyrodniczego.

Realizacja Strategii potencjalnie może negatywnie wpływać na osiągnięcie niektórych celów długofalowej strategii ochrony środowiska. Jednakże w zamierzeniach Strategii nie istnieją niemożliwe do pokonania bariery i nie przyczyni się ona do powstania kryzysu w procesie spełniania międzynarodowych zobowiązań oraz dalszej poprawy stanu środowiska.

W prognozie zaproponowano następujące rekomendacje:

- rozdział diagnostyczny powinien zawierać odwołania do zasad zrównoważonego rozwoju, a w szczególności opisywać stan poszczególnych komponentów środowiska, sposobów jego ochrony, uzupełnienie diagnozy o głębszą analizę zasobów przyrodniczych terenu opracowania, zwłaszcza w zakresie obowiązku – wynikającego zarówno z krajowych, jak i wspólnotowych regulacji – zapewnienia wysokich standardów ochrony obszarów włączonych do Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych NATURA 2000, a także innych obszarów chronionych na tym terenie, w szczególności obszarów wodno – błotnych zgodnych z zapisami konwencji z Ramsar,
- analiza SWOT powinna uwzględniać najistotniejsze mocne i słabe strony obszaru Polski Wschodniej wynikające ze stanu środowiska i jego ochrony, a szanse i zagrożenia powinny odnosić się do zjawisk i procesów zewnętrznych, które mogą zaistnieć lub mogą się nasilić, słuszne też byłoby zamieszczenie omówienia wyników przeprowadzonej analizy SWOT,

- jako że priorytety oraz cele szczegółowe, jak i działania zaproponowane w Strategii, odnoszące się do ochrony środowiska przyrodniczego nie są spójne z założeniami Krajowego Planu Gospodarki Odpadami oraz z Polityką ekologiczną Państwa. W celu zapewnienia spójności Strategii z dokumentami strategicznymi proponuje się wprowadzenie nowych priorytetów: (1) Wzmocnienie systemu gospodarki odpadami oraz realizacja zadań mających na celu minimalizację wpływu odpadów na zasoby środowiska naturalnego na terenie Polski Wschodniej, (2) Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii, (3) Stworzenie systemu bezpieczeństwa ekologicznego, (4) Rozwój edukacji ekologicznej,
- spójność z dokumentami strategicznymi w zakresie działań, mających na celu ochronę zasobów przyrodniczych zdaniem autorów Prognozy powinna być uwzględniona już na etapie projektowania Strategii,

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020 (aktualizacja 2009/2010)

Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020 wykazała, iż w wyniku realizacji części kierunkowych działań inwestycyjnych prawdopodobne są znaczące oddziaływania na środowisko. Przewiduje się, że znaczące oddziaływania na środowisko mogą wystąpić w efekcie realizacji priorytetów i kierunków działań zidentyfikowanych w ramach następujących obszarów strategicznych:

- **Gospodarka regionu**, w szczególności związane z: rozwojem przedsiębiorczości, działaniami na rzecz podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej oraz potraktowaniem turystyki jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez podniesienie konkurencyjności produktu turystycznego.
- **Infrastruktura techniczna**, w szczególności działania związane z: rozwojem inwestycji komunikacyjnych – drogowych, kolejowych i lotniczych, rozwojem inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, zapewnieniem bezpieczeństwa energetycznego poprzez rozbudowę elektroenergetycznego systemu zasilania wysokiego napięcia i rozbudowę infrastruktury związanej z energią odnawialną.
- **Obszary wiejskie i rolnictwo**, w szczególności związane z rozwojem pozarolniczych form działalności gospodarczej.
- **Ochrona środowiska**, przede wszystkim związane z rozwojem gospodarki wodno-ściekowej, ochroną przed powodzią oraz budową i rozbudową instalacji do zagospodarowania i unieszkodliwiania odpadów.

Przeprowadzone w prognozie analizy wskazały, że podczas realizacji zadań określonych w Strategii należy przede wszystkim:

- zachować spójność i integralność obszarów Natura 2000 (istniejących oraz projektowanych),
- unikać tworzenia barier dla rozprzestrzeniania się zwierząt oraz prawidłowego funkcjonowania układów przyrodniczych,
- ograniczać presję inwestycyjną na tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym,
- ograniczać fragmentację środowiska do niezbędnego minimum,
- zapewnić drożność korytarzy ekologicznych oraz szlaków migracyjnych zwierząt.

W transgranicznym oddziaływaniu na środowisko istotne miejsce mogą zajmować:

- działania w zakresie rozbudowy transeuropejskich korytarzy komunikacyjnych i transportowych,

- działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- wspólne przedsięwzięcia służące powstawaniu nowych, wykraczających poza region produktów turystycznych (np. tworzenie transgranicznej infrastruktury turystycznej),
- działania na rzecz zachowania obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo oraz ochrony środowiska przyrodniczego (opracowywanie ujednoczonych planów zarządzania i udostępniania obszarów o dużych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych, doskonalenie funkcjonowania systemów obszarów prawnie chronionych, badania monitoringowe środowiska, i inne wspierane w ramach Programów Operacyjnych Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz współpracy transgranicznej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa).

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Planu Gospodarki Odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2019

We wnioskach z przeprowadzonych analiz stwierdzono m.in. że:

- realizacja kierunków działań przyjętych w WPGO będzie miała generalnie korzystny wpływ na środowisko (wdrożenie systemów gospodarki odpadami, selektywna zbiórka odpadów, likwidacja składowisk niespełniających wymogów prawnych),
- niekorzystne oddziaływania na środowisko wystąpią głównie na etapie realizacji poszczególnych instalacji, ale też mogą wystąpić na etapie ich funkcjonowania,
- zasięg oddziaływań będzie miał charakter lokalny i ograniczy się do terenów bezpośrednio sąsiadujących z poszczególnymi instalacjami. Szczegółowe skutki oddziaływania poszczególnych inwestycji realizowanych w ramach planowanej gospodarki odpadami są przedmiotem osobnej procedury oddziaływania prowadzonej na etapie projektowania instalacji,
- brak realizacji projektu WPGO może spowodować znaczne pogorszenie stanu środowiska regionu jak i warunków życia jego mieszkańców, zwłaszcza w zakresie jakości wód, gleb i powietrza. Może także powodować zagrożenia dla powierzchni ziemi oraz walorów krajobrazowych,
- przedsięwzięcia przewidziane w projekcie WPGO realizowane będą głównie poza obszarami Natura 2000, parkami narodowymi, rezerwatami przyrody, parkami krajobrazowymi i dotyczyć będą niewielkich powierzchni,
- ocena potencjalnych oddziaływań ma charakter hipotetyczny ze względu na charakter opracowania dokumentu, jakim jest prognoza,
- generalnie realizacja zadań, celów przewidzianych w WPGO pozytywnie wpłynie przede wszystkim na: zmniejszenie ilości składowanych odpadów, ograniczenie degradacji gleb, ograniczenie zanieczyszczenia wód, poprawę walorów krajobrazowych.

Prognoza oddziaływania na środowisko Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego jest przestrzennym zapisem Strategii rozwoju województwa. Obecnie jest on aktualizowany. Za aktualne należy uznać następujące wnioski z prognozy:

- warunkiem ograniczenia znaczącego i niekorzystnego oddziaływania na środowisko przyjętych w Planie kierunków rozwoju i projektowanych przedsięwzięć (zadań i inwestycji ponadlokalnych) jest konsekwentna realizacja ustaleń z zakresu rozwoju infrastruktury

- technicznej, a zwłaszcza ustaleń dotyczących realizacji przedsięwzięć służących ochronie środowiska oraz ustaleń z zakresu ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów środowiska,
- mając na uwadze zdecydowany postęp technologiczny w zakresie proekologicznych technik inwestycyjnych można stwierdzić, iż określone w Planie kierunki rozwoju i zadania ponadlokalne na obszarach aktywizacji gospodarczej rolniczej, pozarolniczej i obszarach chronionych stwarzają szanse minimalizowania niekorzystnego oddziaływania planowanych, czy już istniejących przedsięwzięć na środowisko,
 - ustalenia Planu dotyczące funkcjonowania obszarów chronionych (istniejących i projektowanych) w znacznym stopniu ograniczają negatywny wpływ realizacji zadań, inwestycji ponadlokalnych na tych obszarach i są zasadne. Są jednak przedsięwzięcia, których skutki realizacji są trudne do zminimalizowania w Planie. Do takich przedsięwzięć należą m.in.: autostrady, drogi szybkiego ruchu.

W prognozie w celu ograniczenia, zminimalizowania negatywnego wpływu przedsięwzięć na środowisko zaproponowano wprowadzenie do ustaleń Planu zapisów dotyczących:

- konieczności wytyczania tras dróg, po dokładnym zbadaniu ich przebiegu w skali planu miejscowego oraz wykorzystaniu materiałów zawartych w studiach architektoniczno – krajobrazowym; dokładne zbadanie przebiegu tras komunikacyjnych może wykazać, że istnieje potrzeba przeprowadzenia uzupełniających badań powierzchniowych, czy sondażowych,
- przeprowadzenia szczegółowych analiz mających na celu określenie celowości prowadzenia dróg w miejscach przewidzianych w Planie, a zwłaszcza przecinających tereny Jaślickiego Parku Krajobrazowego,
- prowadzenia linii elektroenergetycznych przez tereny parków krajobrazowych, a zwłaszcza przeprowadzenia szczegółowych analiz dotyczących możliwości skablowania linii napowietrznych,
- stosowania, w nowopowstających elektrociepłowniach, ciepłowniach, kotłowniach komunalnych, przemysłowych, osiedlowych, lokalnych do celów grzewczych paliw o dobrej jakości – wysoka wartość opała, mała zawartość siarki i popiołu (najkorzystniejszym rozwiązaniem dla funkcjonowania obszarów chronionych byłoby powszechne stosowanie do celów grzewczych takich paliw jak np. gaz, energia elektryczna – wadą tych mediów grzewczych jest wysoka cena), co pozwoliłoby na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska),
- potrzeby opracowania programów, studiów, strategii rozwoju turystyki na terenach stref predysponowanych do rozwoju takich funkcji (wyszczególnionych w Planie),
- konieczności wyznaczania przez gminę obszarów przewidzianych pod lokalizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- konieczności opracowanie katalogów zawierających propozycje obiektów architektonicznych dopuszczalnych do realizacji na terenach poszczególnych parków krajobrazowych; realizacja obiektów zawartych w katalogach będzie miała na celu zachowanie tożsamości poszczególnych parków poprzez niedopuszczenie do realizacji obiektów obcych kulturowo czy agresywnych krajobrazowo.

W prognozie zaproponowano też m.in.:

- opracowanie programów dotyczących zabezpieczenia rozwoju rolnictwa przy jednoczesnym, maksymalnym zabezpieczeniu wartości środowiska, zwłaszcza w części środkowej województwa – intensyfikacja rolnictwa koliduje z istniejącymi i mającymi powstać obszarami chronionymi,

- opracowywanie planów i programów zalesień dla całych gmin, przy czym opracowania takie powinny zawierać szczegółowe zapisy dotyczące składu gatunkowego nowych nasadzeń. W programach tych należy wykluczyć tereny nie podlegające zalesieniu (zalesieniu nie powinny podlegać tereny żerowania ptactwa oraz innych zwierząt),
- opracowanie studium określającego granice obszarów bezpośredniego i pośredniego zagrożenia powodzią, zgodnie z przepisami szczególnymi,
- wszystkie parki krajobrazowe powinny mieć opracowane plany ochrony, w których szczególnie miejsce powinno być poświęcone zasadom turystycznego udostępniania terenów parków.

Prognoza oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013 (RPOWP) jest dokumentem nawiązującym bezpośrednio do celów strategicznych, priorytetów i kierunków działań zidentyfikowanych w Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007–2020 i koncentruje się na wybranej grupie działań uzgodnionych z podmiotami i środowiskami zaangażowanymi w rozwój regionu oraz jest spójny z priorytetami i działaniami określonymi w Narodowej Strategii Spójności 2007–2013, Strategii Rozwoju Kraju oraz Strategicznymi Wytocznymi Wspólnoty. Jako cel główny przyjęto wzrost krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki oraz poprawę dostępności przestrzennej województwa podkarpackiego.

W wyniku przeprowadzonych w prognozie analiz i ocen stwierdzono, że istotne niekorzystne oddziaływania na środowisko, zabytki, zdrowie ludzi będą związane głównie z realizacją działań w ramach priorytetów:

- Infrastruktura techniczna (priorytet 2),
- Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom (priorytet 3),
- Infrastruktura społeczna (priorytet 4),
- Spójność wewnątrzregionalna (priorytet 5).

W prognozie stwierdzono, że realizacja niektórych działań w obrębie obszarów szczególnie chronionych (głównie w ramach priorytetów 2, 3, 4, 5) zawartych w RPOWP będzie niekorzystnie oddziaływać na środowisko, ale brak realizacji tych działań może także powodować negatywne oddziaływanie na środowisko. Ponadto zaniechanie realizacji może mieć negatywne konsekwencje gospodarcze (stagnacja, brak perspektyw rozwoju, a nawet zastój gospodarczy) oraz społeczne (utrata miejsc pracy, a co za tym idzie źródeł dochodu, co może doprowadzić do wzrostu zachowań patologicznych, a także powodować migrację ludzi młodych i wykształconych w poszukiwaniu lepszych warunków życia). Może wystąpić także taka sytuacja, że realizacja działań mogących powodować znaczące niekorzystne oddziaływanie na środowisko w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody będzie uzyskiwała społeczną aprobatę, zwłaszcza, gdy będzie to związane z tworzeniem nowych miejsc pracy (nawet tylko na czas realizacji przedsięwzięcia np. gdy będą realizowane nowe odcinki dróg, elektrownie wiatrowe, zbiorniki retencyjne).

Pozytywne oddziaływanie na zdrowie ludzi będzie miała przede wszystkim realizacja działań w ramach priorytetu 6 tj. Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, a także realizacja działań z zakresu infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, infrastruktury przeciwpowodziowej.

W transgranicznym oddziaływaniu na środowisko bardzo istotne miejsce będą zajmować:

- działania w zakresie rozbudowy transeuropejskich korytarzy komunikacyjnych i transportowych;
- działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- wspólne przedsięwzięcia służące powstawaniu nowych, wykraczających poza region produktów turystycznych (tworzenie transgranicznej infrastruktury turystycznej, wymiana doświadczeń),
- wspólne działania związane z zapobieganiem zagrożeniom środowiska i ochronie walorów przyrodniczo-krajobrazowych obszarów przygranicznych.

Prognoza oddziaływania na środowisko Programu ochrony środowiska dla województwa podkarpackiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2015 wraz z Planem gospodarki odpadami na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2019

Z przeprowadzonych w prognozie analiz wynika, że najbardziej korzystne dla środowiska będą działania realizowane w ramach priorytetów:

- Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz zrównoważony rozwój lasów,
- Ochrona powietrza atmosferycznego, klimatu i warstwy ozonowej,
- Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb.

Najwięcej potencjalnie niekorzystnych oddziaływań na środowisko będzie wiązać się z realizacją działań w ramach priorytetów:

- Ochrona i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych,
- Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska,
- Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych.

W wyniku przeprowadzonych w prognozie analiz nie stwierdzono przedsięwzięć, których realizacja mogłaby powodować oddziaływania transgraniczne. Wszystkie, zarówno istniejące, jak i projektowane instalacje są położone w znacznej odległości od granicy z Ukrainą i Słowacją i nie będą miały negatywnego wpływu na środowisko w strefach przygranicznych.

W zapobieganiu ewentualnym transgranicznym oddziaływaniom na środowisko istotne miejsce będą zajmować wspólne działania państw na rzecz zachowania obszarów cennych krajobrazowo oraz ochrony środowiska przyrodniczego m.in. poprzez:

- opracowywanie ujednoczonych planów zarządzania i udostępniania obszarów o wartościach przyrodniczo-krajobrazowych,
- doskonalenie funkcjonowania systemów obszarów prawnie chronionych,
- badania monitoringowe środowiska oparte na wieloletnich, obustronnych obserwacjach itp.

Szczególnie ważne będą działania związane z monitorowaniem zmian środowiska, uwzględniające informowanie, ostrzeganie i reagowanie pod kątem potencjalnych zagrożeń. Ważną i niezbędną będzie współpraca transgraniczna odpowiednich służb ochrony środowiska i jednostek ratowniczych.

3. Analiza i ocena istniejącego stanu środowiska na terenach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektu Strategii

3.1. Istniejący stan środowiska

3.1.1. Położenie, rzeźba terenu, klimat

Województwo podkarpackie położone jest w południowo-wschodniej części Polski, zajmuje powierzchnię 17846km², co stanowi 5,7% powierzchni kraju.

Południowa i wschodnia granica województwa podkarpackiego pokrywa się z granicą państwową. Od zachodu sąsiaduje z województwem małopolskim, od północnego-zachodu z świętokrzyskim, a od północy z lubelskim. Według J.Kondrackiego położone jest w obrębie następujących makroregionów: Roztocze, Wyżyna Lubelska, Kotlina Sandomierska, Pogórze Środkowobeskidzkie, Beskidy Środkowe, Płaskowyż Sańsko-Dniestrzański, Beskidy Lesiste.

Rzeźba terenu jest znacznie urozmaicona, zwłaszcza w południowej części województwa oraz w obrębie Pogórzy. Regiony fizjograficzne układają się w dość wyraźne pasma, o ogólnym przebiegu z północnego-zachodu na południowy-wschód z wyróżniającymi się granicami.

Warunki klimatyczne województwa są dość silnie zróżnicowane. Wynika to z położenia geograficznego oraz rzeźby terenu.

W obrębie województwa podkarpackiego wyróżnione zostały trzy zasadnicze rejony klimatyczne:

- nizinny (północna część województwa – Kotlina Sandomierska) – charakteryzuje się długim upalnym latem, ciepłą zimą i stosunkowo niedużą roczną sumą opadów – od 565 mm w okolicach Tarnobrzega do 700 mm na Płaskowyżu Kolbuszowskim,
- podgórski (środkowa część województwa – Pogórze Karpackie) – ma charakter przejściowy między nizinny, a górskim (podgórski). Średnia opadów wynosi w części zachodniej 700–750 mm, w części wschodniej 750–800 mm,
- górski (południowa część województwa – Beskid Niski oraz Bieszczady) – cechuje duża ilość opadów wynosząca 800–1000 mm w ciągu roku, w niektórych partiach Bieszczadów suma ta wzrasta nawet do 1150–1200 mm.

Na obszarze województwa występują głównie wiatry południowe, nawiązujące do układu dolin głównych rzek województwa.

3.1.2. Wody powierzchniowe i podziemne

Województwo podkarpackie zaliczane jest do regionów posiadających stosunkowo duże zasoby wód powierzchniowych. Rzeki wypływające z obszaru województwa (bez Wisły) prowadzą 8% zasobów krajowych (według szacunków w roku średnim).

Rzeki województwa podkarpackiego należą głównie do zlewni rzek będących dopływami Wisły: Sanu z Wisłokiem, Wisłoki, Bugu. Zlewnia Wisły obejmuje łącznie ponad 90% powierzchni województwa. Niewielki obszar znajdujący się we wschodniej części województwa należy do zlewni Dniestru i jest odwadniany m.in. przez Strwiąż, Mszankę, Lechnawę.

Zasoby wód powierzchniowych województwa są nierównomiernie rozmieszczone, a ich wielkość jest zmienna. Wielkość zasobów waha się od 3,9 mld m³ w latach suchych do 5,0 mld m³ w latach mokrych. W północno-zachodniej części województwa zasoby wód są większe niż w części

południowej. Wynika to m.in. ze zróżnicowania warunków hydrologicznych w poszczególnych latach oraz górskiego charakteru większości rzek województwa podkarpackiego.

Znaczna część zasobów wodnych jest niewykorzystana ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej.

Na terenie województwa znajdują się 3 duże zbiorniki wodne:

- zbiornik zaporowy Solina na Sanie,
- zbiornik zaporowy Myczkowce na Sanie,
- zbiornik zaporowy Besko na Wisłoku.

Według Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. Nr 126, poz. 878) na terenie województwa podkarpackiego występuje w całości lub w części 10 zbiorników wód podziemnych (tabela 2).

Tabela 2. Podstawowe dane Głównych Zbiorników Wód Podziemnych województwa podkarpackiego (wg Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych)

Numer zbiornika	Nazwa zbiornika	Powierzchnia [km ²]	Szacunkowe zasoby dysp. [tys. m ³ /d]
425	Zbiornik Dębica-Stalowa Wola-Rzeszów	2194,0	576.00
426	Dolina kopalna Kolbuszowa	60,0	16.80
429	Dolina Przemyśl	137,0	38.60
430	Dolina rzeki San	83,2	5.50
431	Zbiornik warstw Krosno (Bieszczady)	1220,0	25.00
432	Dolina rzeki Wisłok	172,0	22.00
433	Dolina rzeki Wisłoka	200,0	26.00
406	Zbiornik Niecka lubelska (Lublin)	7492,5	1330
407	Niecka lubelska (Chełm-Zamość)	9015.00	1127.50
428	Dolina kopalna Biłgoraj-Lubaczów	290.00	76.20

W obrębie województwa podkarpackiego znajduje się tylko część powierzchni zbiorników nr 406, 407 i 428.

W ww. rozporządzeniu nie został ujęty **GZWP Nr 424 „Dolina Borowej”**. Jest on uwzględniany na mapach Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie.

Zasoby wód podziemnych rozmieszczone są na terenie województwa podkarpackiego nierównomiernie. W porównaniu z zasobami innych regionów kraju są niewielkie. Występowanie wód podziemnych oraz ich zasoby są ściśle związane z budową geologiczną.

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych możliwe do wykorzystania dla celów gospodarczych szacowane są na 503,9 hm³, co stanowi 3% zasobów krajowych (wg rocznika „Ochrona środowiska” GUS, 2011r.), z czego:

- w utworach czwartorzędowych 451,6 hm³,
- w utworach trzeciorzędowych 39 hm³,
- w utworach kredowych 13 hm³,
- w utworach starszych 0,3 hm³.

3.1.3. Gleby

W województwie podkarpackim występują gleby obszarów równinnych i górskich. W rejonie Kotliny Sandomierskiej dominują gleby rdzawe bielcowane. W tym rejonie wykształciły się także gleby płowe bielcowe i płowe odgórnie oglejone. W dolinach rzek i potoków występują urodzajne mady.

Na południu województwa dominują gleby brunatne kwaśne, a na jego południowych i południowo – wschodnich krańcach występują gleby słabo wykształcone kwarcowo – krzemianowe skaliste.

W części centralnej Podkarpacia dominującymi glebami są wietrzliny skał osadowych fliszu karpackiego. Na Pogórzach dominują gleby płowe odgórnie oglejone. Gleby brunatne kwaśne występują w pasie Rzeszów – Łańcut – Przeworsk, a w okolicy Przemyśla, Przeworska i Jarosławia wykształciły się czarnoziemy leśno – łąkowe i gleby brunatne właściwe wylugowane. Powyższe gleby są najlepszymi w całym województwie.

Na północnych, nizinnych terenach województwa występują głównie gleby rdzawe bielcowane. Oprócz nich, w okolicach Mielca, Kolbuszowej i Sokołowa Małopolskiego, wykształciły się również gleby płowe bielcowe. Przy granicy w województwie lubelskim występują bielice i gleby bielcowe.

W województwie podkarpackim 43% wszystkich gleb stanowią gleby klasy IV, a 30% to gleby klas I – III, czyli dobre i bardzo dobre.

Większość gleb w województwie zaliczana jest do kompleksów żytnych z dużym udziałem kompleksu żytniego bardzo dobrego. W południowej części przeważają gleby kompleksu zbożowego górskiego, gleby kompleksu owsiano – ziemniaczanego i owsiano – pastewnego górskiego. Północną część województwa i pasma Pogórzy zajmują gleby zaliczane do kompleksu pszennego bardzo dobrego i dobrego.

3.1.4. Surowce mineralne

Województwo podkarpackie zalicza się do średnio zasobnych w kopaliny. Ich występowanie wiąże się bezpośrednio z budową geologiczną danego rejonu. Na terenie województwa (stan na koniec 2010 roku) znajduje się 986 udokumentowanych złóż różnych kopaliny, o zróżnicowanej wielkości zasobów i zasięgu przestrzennym. Złóża kopaliny występujących na terenie województwa obejmują cztery zasadnicze grupy surowców, wydzielane w zależności od głównego przeznaczenia i możliwości zastosowania, tj.:

- **surowce energetyczne** – gaz ziemny występuje głównie na terenie powiatów: rzeszowskiego, leżajskiego, przemyskiego, przeworskiego, łańcuckiego, jarosławskiego, lubaczowskiego i dębickiego. Złóża ropy naftowej koncentrują się w rejonie Jasła, Krosna, Sanoka oraz Dębicy i Rzeszowa,
- **surowce chemiczne** – rozpoznane są złoża siarka rodzimej – zlokalizowane są w rejonie Tarnobrzega i Lubaczowa oraz diatomity (skała diatomitowa) na terenie gminy Bircza,
- **surowce skalne:**
 - ✓ **kamienie łamane i bloczne** – reprezentowane przez piaskowce, wapienie i łupki menilitowe występują na terenie powiatów: bieszczadzkiego, krośnieńskiego, sanockiego i przemyskiego,
 - ✓ **wapienie i margle dla przemysłu wapiennego i cementowego** – występują w powiatach: lubaczowskim i stalowowolskim,

- ✓ **piaski i żwiry** – największe zasoby niezagospodarowane oraz podlegające eksploatacji znajdują się głównie w powiatach: dębickim, mieleckim, przemyskim, przeworskim i stalowowolskim,
 - ✓ **piaski szklarskie** – występują w rejonie Lubaczowa,
 - ✓ **surowce ilaste ceramiki budowlanej** – największe zasoby występują w powiatach: kolbuszowskim, mieleckim, przeworskim, rzeszowskim, stalowowolskim i jasielskim,
 - ✓ **gipsy** – udokumentowane złoża znajdują się na terenie gminy Kańczuga i gminy Lubenia. Złoża gipsów rozpoznano również na terenie gminy Wielopole Skrzyńskie w rejonie Broniszowa,
 - ✓ **torfy** – występują praktycznie na terenie całego województwa. Torfy lecznicze (borowiny) udokumentowano w powiecie lubaczowskim,
- **wody lecznicze** – rozpoznano, a częściowo udokumentowano zasoby wód mineralnych, wód zmineralizowanych oraz solanek w następujących powiatach: leskim, brzozowskim, dębickim, krośnieńskim, lubaczowskim, sanockim, stalowowolskim, rzeszowskim, jasielskim. Tylko część tych zasobów została dobrze rozpoznana i udokumentowana. Wody mineralne lecznicze udokumentowane zostały w rejonie Iwonicza-Zdroju, Lubatówki (gm. Iwonicz-Zdrój), Rymanowa Zdroju (gm. Rymanów), Polańczyka (gm. Solina), Horyńca-Zdroju (gm. Horyniec-Zdrój) oraz w Latoszynie (gm. Dębica).

3.1.5. Powietrze

Zanieczyszczenie powietrza w województwie podkarpackim powodowane jest głównie przez emisję antropogeniczną. Najpowszechniej występujące w powietrzu atmosferycznym zanieczyszczenia to gazy i pyły pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw.

Podstawowymi źródłami emisji są: przemysł i energetyka, transport na drogach krajowych i wojewódzkich oraz sektor komunalno - bytowy. Emisja ze źródeł punktowych (przemysłowych) systematycznie ulega zmniejszaniu, co jest efektem wprowadzania nowoczesnych technologii w procesach produkcji i w procesach energetycznego spalania paliw oraz stosowania skutecznych urządzeń redukcyjnych. Wg danych GUS województwo podkarpackie pod względem emisji zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych zajmuje stale jedno z ostatnich miejsc w kraju (w roku 2011 zajmowało 13 miejsce w emisji pyłów i 14 miejsce w emisji gazów).

Najwięcej zanieczyszczeń gazowych w 2010r. wprowadzonych zostało do powietrza na terenie powiatu stalowowolskiego, mieleckiego, jasielskiego oraz w obrębie Rzeszowa. Najwięcej zanieczyszczeń pyłowych wyemitowano w powiecie mieleckim, powiecie stalowowolskim, sanockim, ropczycko-śędziszowskim i jasielskim oraz w Rzeszowie.

Natomiast w roku 2011 najwięcej zanieczyszczeń gazowych wprowadzonych zostało do powietrza na terenie powiatu stalowowolskiego, mieleckiego oraz miasta Rzeszów, zaś zanieczyszczeń pyłowych w powiecie mieleckim, mieście Rzeszowie oraz powiecie stalowowolskim.

Zjawiskiem niekorzystnym jest wzrastająca ilość zanieczyszczeń z emisji niskiej. Pyły i gazy są emitowane przede wszystkim w sezonie zimowym i pochodzą głównie z indywidualnych systemów grzewczych, w których stosowane są najczęściej paliwa stałe.

W zakresie jakości powietrza problem stanowi ponadnormatywne zanieczyszczenie pyłami: PM10 i PM2,5 oraz bardzo wysoki stopień zanieczyszczenia benzo(a)pirenem. Przekroczenia wartości kryterialnych, określonych dla pyłów i benzo(a)pirenu zdiagnozowano na obszarach intensywnej urbanizacji, gdzie występuje kumulacja źródeł zanieczyszczeń.

3.1.6. Klimat akustyczny

Klimat akustyczny województwa podkarpackiego kształtowany jest głównie przez hałas komunikacyjny (lotniczy, drogowy czy kolejowy) oraz hałas przemysłowy. Wzrastająca z roku na rok liczba samochodów, zwłaszcza ciężarowych, poruszających się po drogach województwa dodatkowo potęguje negatywne zjawisko związane z emisją nadmiernego hałasu. Największe zagrożenie hałasem komunikacyjnym występuje wzdłuż dróg o największym natężeniu ruchu (drogi krajowe, wojewódzkie).

Wykonane w 2010r. przez WIOŚ w Rzeszowie, w ramach Państwowego monitoringu środowiska, pomiary poziomu hałasu drogowego w miastach: Przemyśl, Krosno oraz Strzyżów dowiodły, że w każdym z wytypowanych w tych miastach punktach pomiarowo – kontrolnych, przekroczone zostały dopuszczalne standardy akustyczne, w stosunku do funkcji spełnianych przez dany teren.

W 2011 roku badania hałasu komunikacyjnego prowadzone były w Nisku, Łańcucie, Ustrzykach Dolnych. Badanie te wykazały, że we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych wystąpiły przekroczenia dopuszczalnych standardów akustycznych, w stosunku do funkcji spełnianej przez teren.

Województwo podkarpackie na tle kraju należy do województw średnio zagrożonych hałasem.

3.1.7. Promieniowanie elektromagnetyczne

W latach 2005–2007 monitoring poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, ukierunkowany był na badanie potencjalnych oddziaływań źródeł promieniowania na środowisko i miał na celu potwierdzenie, lub wykluczenie zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań, nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych na badanych obszarach. Najwyższe wartości zostały zanotowane w Przemyślu.

Z przeprowadzonych w 2011 roku badań poziomu pól elektromagnetycznych wynika, że poziomy promieniowania elektromagnetycznego w środowisku na obszarze województwa są bardzo niskie, a średni poziom promieniowania elektromagnetycznego nie przekracza 3% wartości dopuszczalnej. Największy średnie poziomy pól elektromagnetycznych odnotowane zostały w dużych miastach, gdzie występuje wiele źródeł promieniowania.

Z przeprowadzonych badań wynika, że poziom pól elektromagnetycznych w województwie jest bardzo niski i nie zagraża zdrowiu mieszkańców.

3.1.8. Zasoby przyrodnicze

Województwo podkarpackie charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem siedlisk przyrodniczych. Występują tu gatunki roślin rzadkich i chronionych. Stwierdzono występowanie co najmniej 60 gatunków roślin ujętych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin, z czego 12 gatunków mających naturalne stanowiska. Należą do nich m.in.: szachownica kostkowata, chaber Kotschyego, ostrożeń siedmiogrodzki, różanecznik żółty, turzyca dacka, turzyca skalna, tojad wiechowaty.

Bogactwo przyrodnicze województwa to także bardzo zróżnicowana gatunkowo fauna. Największą różnorodnością gatunków charakteryzują się Bieszczady, Beskid Niski oraz rejony pogórzy. Stwierdzono występowanie gatunków puszczańskich i drapieżników. Do najbardziej cennych należą: żbik, żubr, niedźwiedź, ryś, wilk. Stwierdzono, że w obrębie województwa rozmnaża

się co najmniej 57 gatunków kręgowców ujętych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Najliczniej występującymi populacjami bezkręgowców są m.in.: niepylak mnemoszyna, nadobnica alpejska, modliszka zwyczajna. Wśród bezkręgowców co najmniej 80 to endemity wschodniokarpackie.

Z gatunków chronionych występują tu rzadkie gatunki nietoperzy. Należą do nich m.in.: nocek duży, podkowiec mały, nocek orzęsiony, mopek, mroczek pozłocisty.

Na terenie województwa występują populacje chronionych gatunków ptaków takich jak: orzeł przedni, bocian czarny, orlik krzykliwy, derkacz, dzięcioł białoszyi, pliszka górską, muchołówka białoszyja, dzięcioł trójpalczasty, puszczyk uralski, puchacz, sóweczka, włośchatka.

Bardzo cennymi, chronionymi gatunkami gadów i płazów są m.in.: wąż eskulapa, gniewosz plamisty, salamandra plamista, żaba dalmatyńska, traszka karpacka.

Najbardziej cenne pod względem przyrodniczym tereny zostały objęte różnymi formami ochrony przyrody. Większość najcenniejszych i najlepiej zachowanych zbiorowisk roślinnych i stanowisk roślin chronionych znalazła się w obrębie parków narodowych oraz rezerwatów przyrody.

W ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w obrębie województwa wyznaczono 8 Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków i projektuje się wyznaczenie 55 Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk.

3.1.9. Krajobraz, zabytki i dobra kultury współczesnej

Położenie województwa podkarpackiego przy granicy z Ukrainą i Słowacją, walory środowiska przyrodniczego i kulturowego, czynią go jednym z najpopularniejszych regionów turystycznych w Polsce. Szczególny urok mają Bieszczady, które nazywane są europejską oazą dzikiej przyrody. Obszary prawnie chronione zajmują prawie 45% powierzchni województwa. Dzięki dużej różnorodności wód mineralnych, województwo może pochwalić się bogactwem licznych uzdrowisk, takich jak Iwonicz-Zdrój, Rymanów Zdrój, Polańczyk czy Horyniec-Zdrój. Jezioro Solińskie jest największym sztucznym zbiornikiem w Polsce i jednocześnie miejscem do uprawiania sportów wodnych.

Województwo podkarpackie jest również regionem pogranicza etnicznego, religijnego, jak również politycznego. Jest bardzo zróżnicowane pod względem kulturowym i historycznym. Odzwierciedla się to w mnogości zabytków, szczególnie budowli sakralnych reprezentujących wszystkie historyczne epoki naszego państwa. Jest to znak wielokulturowości i wielowyznaniowych tradycji mieszkańców tego regionu.

Fenomenem na skalę kraju jest liczba zabytkowych kościołów drewnianych i cerkwi. Dwa obiekty (kościół w Bliznem i Haczowie) zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, a dla czterech cerkwi znajdujących się w Chotyńcu, Radrużu, Smolniku i Turzańsku, trwa procedura wpisu. Charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego województwa są licznie występujące drewniane i murowane cerkwie. Najstarsze zachowane cerkwie drewniane, pochodzące z końca XVI i początku XVII w., znajdują się w Radrużu, Gorajcu, Chotyńcu i Uluczu.

Na terenie województwa znajdują się także dwa zespoły zabytków uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii (zespół klasztoru OO. Bernardynów w Leżajsku i zespół zamkowo-parkowy w Łańcucie). W roku 2009r. jako pierwszy w regionie został utworzony Park Kulturowy Zespołu Staromiejskiego i Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów w Jarosławiu. W rejestrze zabytków województwa podkarpackiego prowadzonym przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 3 849 zabytków nieruchomych (stan na dzień 31.12.2011r.) oraz 48 539 zabytków ruchomych (stan na 31.12.2011r.).

W zasobie obiektów zabytkowych województwa główne miejsce zajmują budowle sakralne. Ważną grupę obiektów w krajobrazie kulturowym stanowią zespoły i założenia rezydencjonalne (zamkowe, pałacowe) i dworskie, znajdujące się m.in. w Baranowie Sandomierskim, Krasiczynie, Łańcucie, Narolu czy Dzikowie.

Wśród założeń architektury obronnej wymienić należy unikalny kompleks Twierdzy Przemyśl, jak również kompleks schronów kolejowych niemieckiego stanowiska dowodzenia z II Wojny Światowej w Stępinie – Cieszynie i Strzyżowie, zespół obiektów Przemyskiego Rejonu Umocnionego, tzw. „Linii Mołotowa”, oraz sąsiadujących z nimi niemieckich umocnień granicznych, tzw. Pozycji Granicznej „Galicja”.

Istotnym elementem dziedzictwa kulturowego jest tradycyjne wiejskie budownictwo drewniane. Jego wartościowe przykłady zgromadzono w Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku oraz Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, a także w mniejszych ośrodkach takich jak m.in. Zagroda Gancarska w Medyni Głogowskiej, Skansen – muzeum wsi Markowa czy Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej.

Wśród zabytków przemysłu i techniki wymienić należy pierwszą na świecie kopalnię ropy naftowej w Bóbrce w którym funkcjonuje Muzeum Przemysłu Naftowego im. I. Łukasiewicza w Bóbrce, a także kolejki wąskotorowe: tzw. „Bieszczadzką Kolejkę Leśną” z Wetliny do Komańczy, kolejkę Przeworsk – Dynów, jak również obiekty infrastruktury kolejowej oraz budownictwa przemysłowego.

Do zasobów kulturowych regionu zaliczyć należy również tzw. dobra kultury współczesnej, a więc niebędące zabytkami obiekty, ich detale, zespoły bądź założenia przestrzenne charakteryzujące się wysoką wartością artystyczną lub historyczną. Jako przykłady należy wskazać m. in. obiekty architektury sakralnej (kościół pw. Matki Bożej Saletyńskiej w Rzeszowie, kościół pw. św. Józefa Robotnika w Ustrzykach Dolnych), obiekty użyteczności publicznej (gmach Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej, Hala Widowiskowo – Sportowa im. Jana Strzelczyka w Rzeszowie), pomniki i obiekty małej architektury (fontanna z postacią niedźwiedzicy w Przemyśle, rzeźba Józefa Szajny „Przejsie 2001” w Rzeszowie), obiekty techniki (elektrownia z zaporą wodną w Solinie), cmentarze (żołnierzy Wehrmachtu w Przemyśle, żołnierzy poległych podczas II Wojny Światowej w Dukli) czy osiedla mieszkaniowe („Przywiśle” w Tarnobrzegu, dawne osiedle WSK w Mielcu).

3.1.10. Tereny zdewastowane

Problem obecności terenów zdewastowanych i zdegradowanych na skutek działalności przemysłu w województwie podkarpackim, odnosić należy do kilku, relatywnie niewielkich obszarów. Według danych GUS, w 2010 roku w województwie znajdowało się 1809 ha gruntów wymagających rekultywacji. Największe powierzchnie gruntów zdewastowanych i zdegradowanych powstały w wyniku intensywnej działalności eksploatacyjnej surowców mineralnych, zwłaszcza kruszyw i siarki (90%). Głównie są to tereny poeksploatacyjne górnictwa siarkowego w rejonie tarnobrzeskim. Na terenie powiatu tarnobrzeskiego grodzkiego i ziemskiego znajduje się ponad 50% wszystkich gruntów zdewastowanych w województwie. W województwie zrekultywowano i zagospodarowano w 2010 roku 100 ha gruntu.

W układzie przestrzennym problematyka rekultywacji gruntów zdegradowanych obejmuje głównie tereny powiatów: tarnobrzeskiego, stalowowolskiego oraz w niewielkim stopniu pow. lubaczowskiego (zamknięta kopalnia siarki „Basznia”). Jednak w przypadku kopalni „Basznia”, zarysowała się perspektywa powrotu do wydobycia siarki.

Powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych sukcesywnie ulega zmniejszeniu. W wyniku prowadzonej rekultywacji tereny przekazywane są ponownie na cele rolnicze i leśne oraz usługowe, w tym głównie rekreacyjne.

3.2. Ocena stanu środowiska

3.2.1. Stan czystości jednolitych części wód powierzchniowych

Ocena jakości jednolitych części wód powierzchniowych (JCW) została przeprowadzona na podstawie badań przeprowadzonych w 2011 roku. W odniesieniu do obszarów chronionych **stan ekologiczny rzek** został określony w 16 naturalnych JCW, a **potencjał ekologiczny** w 15 silnie zmienionych JCW. W żadnej z JCW nie odnotowano złego stanu lub potencjału odpowiadającego najniższej, V klasie jakości wód. W 4 JCW stwierdzono bardzo dobry stan ekologiczny (I klasa), w 8 JCW – dobry stan (II klasa), a w 4 odnoszących się do JCW silnie zmienionych – dobry i powyżej dobrego potencjał ekologiczny (I i II klasa). W 13 JCW odnotowano umiarkowany stan lub potencjał ekologiczny (III klasa), natomiast w pozostałych 6 – słaby stan lub potencjał ekologiczny – IV klasa (tabela 3.). W 2011 roku 45,7% JCW charakteryzował się stanem lub potencjałem ekologicznym na poziomie dobrym i wyższym niż dobry, pozostałe 54,3% stanem lub potencjałem ekologicznym poniżej dobrego.

Tabela 3. Stan lub potencjał ekologiczny rzek w jednolitych częściach wód powierzchniowych monitoringu obszarów chronionych województwa podkarpackiego w 2011 r.

Lp.	Ocena	Nazwa jednolitej części wód powierzchniowych (JCW)
1.	Bardzo dobry stan ekologiczny	Kłopotnica, Solinka od Wietliny do ujścia, Hoczewka, Sanoczek,
2.	Dobry stan ekologiczny	Wisłoka do Rzeszówki, Wisłoka od Ryja do Dębownicy, Wisłoka od Rzeszówki do Ropy, Ostra, Wiar od Sopotnika do granicy państwa, Wyrwa, Łukawica, Jodłówka
3.	Dobry i powyżej dobrego potencjał ekologiczny	Wisłoka od Rzeki do Pot. Kielkowskiego, Tyrawka, Wisłok do zbiornika Besko, Wisłok od zbiornika Besko do Czarnego Potoku
4.	Umiarkowany stan ekologiczny	Szkoło od granicy państwa do ujścia, Lubaczówka od Łukawca do ujścia, Strwiąż do granicy państwa
5.	Umiarkowany potencjał ekologiczny	Zgórska Rzeka, Wisłoka od Ropy do Pot. Chotowskiego, Brzeźnica od dopł. z Łączek Kucharskich do ujścia, Wisłoka od potoku Kielkowskiego do ujścia, Babulówka, Wiar od granicy państwa do Ujścia, Lubaczówka od granicy państwa z Sołotwą od Glinianki do Łukawca, Morwawa, Wisłok od zbiornika Rzeszów do Starego Wisłoka, Wisłok od Starego Wisłoka do ujścia
6.	Słaby stan ekologiczny	Dopływ z Wiktora,
7.	Słaby potencjał ekologiczny	Ropa od Sitmiczanki do ujścia Przyrwa do Dąbrówki, Wisłok od Czarnego Potoku do Stobnicy, Stobnica od Łądzierza do ujścia, Wisłok od Stobnicy do zbiornika Rzeszów

Źródło: na podstawie danych WIOŚ: www.wios.rzeszow.pl/pl/14,54,84,472/2/w_2011_roku.html

Badania jakości jednolitych części wód przeznaczonych do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia wykazały, że w 76,8% klasyfikowanych JCW spełnione są wymagania. Nie zostały spełnione wymagania w następujących JCW: Wisłoka od Potoku Chotowskiego do Rzeki, gdzie w punkcie pomiarowo-kontrolnym Wisłoka – Podgrodzie oznaczono kategorię A3 ze względu na wskaźnik „indeks fenolowy” oraz w Wisłoce od potoku Kielkowskiego do ujścia (ppk. Wisłoka – Wojsław), na Sanie od Olszanki do Wiaru (ppk. San – Ostrów) i na Sanie od Huczek do Wisłoka bez Wisłoka (ppk. San – Radymno) ze względu na przekroczenie kategorii A3.

Przeprowadzona w 2011r. ocena stanu wód w zbiornikach zaporowych (mających status silnie zmienionych części wód) obejmowała dwa zbiorniki: Solina i Besko. Wg programu monitoringowego są to obszary chronione ze względu na jednolite części wód przeznaczone do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. W obydwu zbiornikach zostały spełnione wymagania dla obszarów chronionych. Badania wykazały w nich kategorię A2 (wody wymagające typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania wstępnego, koagulacji, flokulacji dekantacji, filtracji oraz dezynfekcji).

W 2011r. przeprowadzono ocenę dotyczącą spełniania wymagań dla obszarów przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków oraz gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie. Analiza wyników wykazała, że spełnione są wymagania w 69,8% ocenianych JCW. Nie zostały spełnione warunki w następujących JCW: Ropa od Sitniczanki do ujścia, Wisłok od Czarnego Potoku do Stobnicy, Stobnica od Łądzierza do ujścia, Wisłok od Stobnicy do zbiornika Rzeszów oraz Strwiąż do granicy państwa.

Badania dotyczące oceny jakości wód obszarów chronionych będących jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych, były przeprowadzone tylko dla jednej JCW tj. dla Wisłoki od Rzeki do Potoku Kielkowskiego w ppk. Wisłoka – Przeclaw. Wody te spełniają warunki określone dla wód przeznaczonych do celów rekreacyjnych.

W przeprowadzonej ocenie stwierdzono, że na terenie województwa nie występuje niebezpieczeństwo zagrożenia eutrofizacją, związaną z zanieczyszczeniami związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych, w związku z tym, nie ma potrzeby wyznaczania obszarów zagrożenia.

W 2011 r. odnotowano w 84,2 % JCW dobry stan chemiczny rzek, w pozostałych 15,8 % stan chemiczny został oceniony poniżej dobrego (Jasiołka od Panny do Chlebianki, Wisłok od Stobnicy do zbiornika Rzeszów oraz Strwiąż do granicy państwa). Zadecydowały o tym przede wszystkim stężenia wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych: benzo(g,h,i)-peryleny i indeno(1,2,3-cd)pirenu.

Ogólna ocena stanu wód przeprowadzona dla 32 JCW w 2011r. wykazała w 7 z nich (21,9 %) stan dobry, w pozostałych 25 (78,1 %) – stan zły. W 12 JCW ocena była sporządzona na podstawie jednego warunku.

3.2.2. Stan czystości jednolitych części wód podziemnych

Monitoring jakości wód podziemnych w województwie podkarpackim obejmuje 7 obszarów jednolitych części wód podziemnych (JCWPd)¹.

W 2010r. monitoring jakości wód obejmował 25 punktów pomiarowych (studnie wiercone, piezometry), w większości badaniami objęte były wody czwartorzędowe i trzeciorzędowe. Na podstawie wyników badań stwierdzono w 64% punktach dobry stan chemiczny wód podziemnych. Uzyskano w nich II i III klasę jakości wód (odpowiednio 36% i 28%), w żadnym z punktów nie stwierdzono I klasy. W pozostałych punktach odnotowano słaby stan chemiczny wód podziemnych, charakterystyczny dla IV i V klasy czystości (łącznie 36% badanych punktów).

Do wskaźników, które najczęściej obniżały jakość wód podziemnych zaliczono: żelazo, ogólny węgiel organiczny, wodorowęglany, azotany, chlorki, bor, arsen, wapń, odczyn pH.

Wody charakteryzujące się lepszą jakością występują na obszarach o mniejszym stopniu urbanizacji i większym zalesieniu. Natomiast wody gorszej jakości, stwierdzono głównie na terenach zabudowanych i w punktach pomiarowych ujmujących wody gruntowe.

¹ Jednolite części wód podziemnych – określona objętość wód podziemnych występująca w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych (na podstawie ustawy z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tj. Dz. U.2005.239.2019 z późn. zm.)

Oprócz klasyfikacji wód podziemnych w 2010 roku przeprowadzono również ocenę jakości wód podziemnych pod kątem zanieczyszczeń związkami azotu. W jednym punkcie pomiarowym zlokalizowanym na terenie miasta Krosno, odnotowywano wysokie stężenie azotanów, przekraczające wartość graniczną (50 mg NO₃/l). Wysokie stężenia azotanów, ale mieszczące się w granicach stężenia dopuszczalnego, stwierdzono w punkcie obserwacyjnym w Leżajsku (40,9 mg NO₃/l). Wody te zostały zaliczone do zagrożonych zanieczyszczeniem. Otwory pomiarowe Krosno i Leżajsk zlokalizowane są w obrębie terenów zabudowanych, ujmują wody gruntowe pozbawione odpowiedniej izolacji.

Przeprowadzone przez RZGW w Krakowie w 2004r. i w 2008r. na terenie województwa badania wód podziemnych nie wykazały konieczności wyznaczania stref wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.

Przeprowadzony został także test, dotyczący ochrony ekosystemów lądowych zależnych od wód podziemnych. Badania wykazały słaby stan jednolitej części wód podziemnych o numerze 126. Dla tego obszaru w 2011r. zostały przeprowadzone badania jakości wód w ramach monitoringu operacyjnego. Na obszarze JCWPd 126 odnotowano zagrożenie występowania ekosystemów lądowych spowodowane lejami depresyjnymi i obniżeniami zwierciadła wód podziemnych w wyniku działalności eksploatacyjnej i odwodnień kopalń. Badania były prowadzone w 6 punktach pomiarowych (Mielec, Nowa Dęba, Kolbuszowa, Cmolas, Turza, Przyszów) pod kątem wskaźników fizykochemicznych, a w trzech punktach (Nowa Dęba, Cmolas, Przyszów) również w zakresie wskaźników organicznych. Stwierdzono III i IV klasę jakości, a wskaźnikami decydującymi były: żelazo, tlen rozpuszczony, pH, potas, mangan, arsen, azotany, azotyny, wodorowęglany, wapń, molibden. III klasa jakości wód została stwierdzona w punktach pomiarowych Nowa Dęba i Turza, a w pozostałych punktach klasa IV.

3.2.3. Stan gleb

Przeprowadzona w 2011r. w województwie podkarpackim analiza odczynu i zasobności gleby wykazała, że przeważają gleby o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym (64 %). W 2011r. bardzo duże potrzeby wapnowania stwierdzono w powiatach bieszczadzkim, brzozowskim, jasielskim, leskim, kolbuszowskim, krośnieńskim, mieleckim i strzyżowskim.

Największy niedobór przyswajalnego fosforu dotyczy gleb południowej części województwa, a przyswajalnego potasu powiatów: bieszczadzkiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, niżańskiego. Odnotowuje się coraz niższe stężenia tych pierwiastków w glebach województwa. Badania dotyczące obecności azotu mineralnego w glebach nie wykazały przekroczenia dopuszczalnych norm tego pierwiastka na terenie województwa. Również obecność metali ciężkich w glebach oscyluje w granicach wartości naturalnych. W 2011r. stwierdzono tylko jeden przypadek przekroczenia wartości dopuszczalnej rtęci (teren gminy Świlcza).

Można stwierdzić, iż tereny rolne i leśne województwa nie wykazują skażenia ekologicznego, co stwarza korzystne warunki do produkcji żywności ekologicznej.

W województwie podkarpackim, podobnie jak na terenie kraju, występują dwa rodzaje erozji: wodna (deszczowa i rzeczna) oraz eoliczna (wietrzna). Na terenie województwa erozją wodną powierzchniową zagrożonych jest 36,3% gruntów rolnych i leśnych.

Pilnej ochrony przed erozją wymagają tereny w powiatach: bieszczadzkim, brzozowskim, dębickim, jasielskim, krośnieńskim, przemyskim, ropczycko - sędziszowskim, rzeszowskim, sanockim i strzyżowskim. Na terenie województwa występuje także wysokie zagrożenie erozją wąwozową,

która ma miejsce przy silnych opadach atmosferycznych głównie w południowej części regionu na obszarach pogórzy i gór. Tym rodzajem erozji zagrożonych jest 24,6% powierzchni województwa.

Erozja rzeczna, związana z działalnością wód płynących, występuje na całej długości rzek. Ma ona jednak zazwyczaj charakter lokalny i w skali regionu nie stanowi istotnego problemu.

Erozja wietrzna ma miejsce w obrębie odsłoniętych stoków i wierzchołkach eksponowanych na działanie wiatru, a także na rozległych terenach płaskich. Erozją wietrzną zagrożonych jest 12,5% gleb województwa użytkowanych rolniczo.

3.2.4. Stan czystości powietrza

Ocena stanu powietrza została przedstawiona w oparciu o dane opracowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Począwszy od roku 2010 oceny dokonuje się w układzie dwóch oddzielnych stref (rys. 12) tj. miasto Rzeszów oraz strefa podkarpacka, która obejmuje cały obszar województwa poza miastem Rzeszów.

W roku 2011 w województwie podkarpackim badania zostały przeprowadzone w 11 stacjach pomiarowych monitoringu jakości powietrza nadzorowanych przez WIOŚ w Rzeszowie. Jakość powietrza badana była w zakresie: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenków azotu, tlenku węgla, ozonu, benzenu, pyłu zawieszonego PM10 i PM2.5, arsenu, kadmu, niklu, ołowiu i benzo(a)pirenu.

Wyniki badań przeprowadzonych w roku 2010 i 2011 wykazują brak przekroczeń wartości kryterialnych badanych zanieczyszczeń (w tym poziomu docelowego dla ozonu) w kryterium ochrony roślin. Strefy zostały zakwalifikowane do klasy A, co oznacza, iż obszar województwa w tym zakresie nie wymaga podejmowania działań naprawczych. Nietrzymany został natomiast poziom celu długoterminowego dla ozonu.



Rysunek 12. Podział województwa podkarpackiego na strefy monitoringu jakości powietrza (wg WIOŚ)

Zanieczyszczenie powietrza w województwie podkarpackim powodowane jest głównie przez emisję antropogeniczną. Znaczącym źródłem tzw. niskiej emisji jest ogrzewanie obiektów (indywidualne i komunalne), a najpowszechniej występującymi w powietrzu zanieczyszczeniami są gazy i pyły pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw.

Z analizy wyników pomiarów **zanieczyszczeń gazowych** tj. dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, benzenu i ozonu (w kryterium ochrony zdrowia) oraz dwutlenku siarki, tlenków azotu i ozonu (w kryterium ochrony roślin) przeprowadzonych w 2011r. w wojewódzkiej sieci monitoringu jakości powietrza wynika, że stężenia tych zanieczyszczeń na obszarze województwa podkarpackiego utrzymywały się na niskim poziomie. Strefa Rzeszów (obejmująca miasto Rzeszów) i strefa podkarpacka (obejmująca teren województwa podkarpackiego z wyłączeniem miasta Rzeszów) zakwalifikowane zostały do klasy A.

Zanieczyszczenie powietrza **pyłem PM10** stwarza w województwie podkarpackim duże problemy. Od kilku lat notowane są przekroczenia standardów imisyjnych. Źródłem zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym, oprócz energetyki, są procesy produkcyjne, ruch samochodowy, rozładunek materiałów sypkich oraz pylenie wtórne z podłoża.

W 2011r. na wszystkich stanowiskach pomiarowych notowane były przekroczenia dopuszczalnego stężenia średniodobowego pyłu PM10.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10 w strefie podkarpackiej i strefie miasto Rzeszów wzrastał w miesiącach zimowych, a w miesiącach letnich był znacząco niższy, niemniej jednak w zakresie zanieczyszczenia pyłem PM10 obydwie strefy zakwalifikowane zostały do klasy C.

Poziom zanieczyszczenia metalami zawartymi w pyłe PM10 (**arsen, kadm, ołów oraz nikiel**) w 2011 roku utrzymywał się na niskim poziomie i nie przekroczył dopuszczalnych norm. Cały teren województwa podkarpackiego w zakresie zawartości metali w pyłe zawieszonym został zakwalifikowany do klasy A.

Badania jakości powietrza w zakresie **benzo(a)pirenu** w pyłe zawieszonym PM10 wykazały, że stężenia przekroczyły wartość docelową we wszystkich punktach pomiarowych. Na wszystkich stanowiskach pomiarowych stężenia benzo(a)pirenu osiągały bardzo wysokie wartości, szczególnie w sezonie grzewczym. Strefy Rzeszów i podkarpacka zakwalifikowane zostały do klasy C.

Poziom zanieczyszczenia **pyłem zawieszonym PM2,5**. We wszystkich punktach pomiarowych stężenie średnioroczne pyłu PM2.5 przekroczyło poziom stężenia dopuszczalnego, powiększonego o margines tolerancji. W zakresie zanieczyszczenia pyłem PM2,5 obydwie strefy zakwalifikowano do klasy C. Zgodnie z dyrektywą Unii Europejskiej Nr 2008/50/UE, poziom pyłu PM 2,5 powinien zostać obniżony do roku 2015.

Reasumując, należy stwierdzić, iż województwo charakteryzuje się występowaniem znacznych obszarów o dobrej jakości powietrza. Lokalne problemy stwarza ponadnormatywne zanieczyszczenie pyłem zawieszonym oraz benzo(a)pirenem, które dotyczyły obszarów zurbanizowanych, w tym kilku największych miast województwa, gdzie na oddziaływanie zanieczyszczeń narażona jest duża liczba mieszkańców.

3.2.5. Klimat akustyczny

Klimat akustyczny województwa podkarpackiego kształtowany jest głównie przez hałas komunikacyjny (drogowy, kolejowy, lotniczy) oraz hałas przemysłowy. Najwyższe poziomy hałasu komunikacyjnego notowane są w sąsiedztwie dróg o znaczeniu transeuropejskim i krajowym: trasa E–40 (Europa Zachodnia – Ukraina), trasa E–371 (prowadząca na Słowację), droga krajowa Nr 19 i Nr

28, drogi o znaczeniu regionalnym oraz lokalnym, magistrała kolejowa Nr E30/C-E30, a także lotnisko Rzeszów-Jasionka.

W 2010r. zostały przeprowadzone przez WIOŚ w Rzeszowie badania w ramach państwowego monitoringu środowiska na terenie miast: Przemyśl, Krosno i Strzyżów. Uzyskane wyniki potwierdzają znaczne przekroczenia dopuszczalnych standardów akustycznych w stosunku do funkcji spełnianej przez dany teren. Natomiast w 2011r. badania hałasu komunikacyjnego prowadzono w: Nisku, Łąncucie i Ustrzykach Dolnych. Z analizy przeprowadzonych pomiarów hałasu wynika, że prawie we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych standardów akustycznych w stosunku do funkcji spełnianej przez teren.

Badania emisji hałasu przemysłowego wykazały, że wartości ponadnormatywne notowane były w sąsiedztwie niewielkich zakładów produkcyjnych, usługowych, w tym prowadzących działalność rozrywkową. Najczęściej hałas emitują źródła punktowe (np. maszyny, urządzenia chłodnicze, wentylacyjne i klimatyzacyjne) oraz liniowe (np. taśmociągi, hale produkcyjne). Należy podkreślić, że znacznie mniej uciążliwy dla środowiska jest hałas przemysłowy, niż hałas komunikacyjny.

3.2.6. Promieniowanie elektromagnetyczne

W 2010 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie przeprowadził badania poziomu pól elektromagnetycznych. Badania te przeprowadzono w 45 punktach pomiarowych. Zostały one usytuowane w centralnych dzielnicach miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców, w mniejszych miastach oraz na obszarach wiejskich.

Pomimo wielu źródeł promieniowania elektromagnetycznego, w tym rozrastającej się sieci stacji bazowych telefonii komórkowej oraz wzrastającej liczby abonentów sieci, przeprowadzone badania wykazały bardzo niskie wartości promieniowania elektromagnetycznego.

W 2011r. najwyższe poziomy pól elektromagnetycznych zarejestrowano w:

- Rzeszowie, osiedle Śródmieście, rejon ul. Przesmyk (0,65 V/m +/- 0,13 V/m),
- Rzeszowie, osiedle Gen. Andersa, rejon ul. Rudnickiego (0,41 V/m +/- 0,08 V/m),
- Krośnie, osiedle Śródmieście, rejon ul. Rynek (0,65 V/m +/- 0,13 V/m),
- Tarnobrzegu, osiedle Serbinów, rejon ul. M. Dąbrowskiej (0,56 V/m +/- 0,11 V/m),
- Tarnobrzegu, osiedle Piastów, rejon ul. Dąbrówki (0,42 V/m +/- 0,08 V/m),
- Lubaczowie, osiedle Jagiellonów, rejon ul. Jagiellonów (0,51 V/m +/- 0,1 V/m),
- Mielcu, osiedle Niepodległości, rejon ul. Solskiego (0,5 V/m +/- 0,1 V/m),
- Przemyślu, osiedle Bakończyce, rejon ul. Bakończyckiej (0,49 V/m +/- 0,1 V/m).

W latach 2010–2011 najwyższe poziomy pól elektromagnetycznych zanotowano w dużych aglomeracjach. Na pozostałych obszarach województwa poziomy pól elektromagnetycznych nie przekraczały wartości 0,4 V/m.

Badania poziomu pól elektromagnetycznych wykazały, że poziomy promieniowania elektromagnetycznego w środowisku na obszarze województwa są bardzo niskie, a średni poziom promieniowania elektromagnetycznego nie przekracza 3% wartości dopuszczalnej.

3.3. Analizy specyficzne

3.3.1. Ludzie (warunki życia, zachowania społeczne)

Województwo podkarpackie należy do województw o najwyższym stopniu zagrożenia ubóstwem. Odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa wynosi ok. 22 – 23%. W ujęciu ogólnym, w 2011r. mieszkańcy województwa podkarpackiego byli najbardziej wykluczeni (2 pozycja w kraju), lub zagrożeni wykluczeniem strukturalnym (4 pozycja). Ponadto wysoki był również udział osób wykluczonych materialnie (6 miejsce w skali kraju). Na podstawie dostępnych danych urzędowych można stwierdzić, że w przypadku województwa podkarpackiego głównymi przyczynami wykluczenia społecznego są: ubóstwo, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa (w tym głównie wielodzietność) oraz niepełnosprawność. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej jest jednym z najwyższych w kraju. Województwo znajduje się jednocześnie na 7 pozycji w kraju pod względem życia poniżej minimum egzystencji, co warunkuje duże zapotrzebowanie na wsparcie tej grupy. Przeprowadzone w 2003r. badanie socjologów Instytutu Socjologii Uniwersytetu Rzeszowskiego dało powód do sformułowania tezy o fenomenie tzw. podkarpackiej „biedy zaradnej” charakteryzującej się szeroką gamą działań zmierzających do poprawy (często skutecznej) indywidualnej, jak i rodzinnej sytuacji osób dotkniętych deprivacją materialną.

Frekwencja wyborcza w latach 2005–2010 była w województwie podkarpackim wyższa niż ogółem w Polsce, zarówno w wyborach samorządowych, prezydenckich jak i parlamentarnych (z wyjątkiem wyborów parlamentarnych w 2007r.). Świadczy to o zaangażowaniu mieszkańców województwa w sprawy społeczne, odpowiedzialności za sprawy publiczne oraz chęci wpływania na procesy zachodzące w regionie.

Aktywność społeczną mieszkańców województwa w aspekcie działalności w organizacjach pozarządowych można ocenić wysoko, gdyż liczba tych organizacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców od 2006r. przewyższa poziom ogólnopolski. O zaangażowaniu mieszkańców województwa w sprawy społeczne, świadczy również wzrastająca liczba osób przekazujących 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego.

3.3.2. Edukacja

Analizując wskaźniki dotyczące edukacji należy stwierdzić, że w województwie podkarpackim, oprócz wysokiego udziału uczniów i studentów w liczbie ludności (23,2%, przy najwyższym w skali UE udziale wynoszącym 33,3%), pozostałe wskaźniki są bardzo niskie. Odnosi się to zwłaszcza do udziału dzieci w edukacji przedszkolnej (37,3%). Na Podkarpaciu występują znaczące dysproporcje w dostępie do edukacji przedszkolnej. Widoczne są one w podziale na miasto (odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola sięga 86%) i wieś (ok. 30%). Różnice widoczne są również w podziale na wschód (gdzie mniej niż jedna trzecia dzieci uczęszcza do przedszkola) i zachód województwa (o zauważalnie wyższym wskaźniku).

Dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym nie jest problemem. Współczynnik skolaryzacji, z wyłączeniem edukacji wyższej, w województwie podkarpackim jest porównywalny do średniego poziomu w Polsce.

Na poziomie nauczania ponadgimnazjalnego najczęściej wybieranymi przez młodzież szkołami są szkoły ogólnokształcące oraz zawodowe. W województwie znajduje się 18 samodzielnych uczelni

wyższych, spośród których 11, to uczelnie niepaństwowe. Ponadto istnieje możliwość studiowania w 12 ośrodkach lub wydziałach zamiejscowych uczelni wyższych, które mają siedziby poza województwem. W układzie przestrzennym najczęściej samodzielnych uczelni ma siedzibę w Rzeszowie – 6, Przemyślu – 5 oraz po 1 w Stalowej Woli, Jasle, Krośnie, Tarnobrzegu, Jarosławiu, Przeworsku i Sanoku. Do cech wyróżniających uczelnie regionu na tle kraju, należy wysoki odsetek studentów zagranicznych, wśród których najliczniej reprezentowani są Ukraińcy. Do najpopularniejszych kierunków należą: ekonomiczno-administracyjne (około 23% ogółu studentów), społeczne (13%), pedagogiczne (12%) oraz humanistyczne (8%). Bezpośrednio za nimi znajdują się kierunki inżyniersko-techniczne (7%) oraz medyczne (7%) i informatyczne (5%).

Interesującym zjawiskiem jest działalność „uniwersytetów trzeciego wieku” prowadzona przy 5 uczelniach województwa, co dowodzi aktywności intelektualnej osób starszych.

3.3.3. Ochrona zdrowia

Stan zdrowia mieszkańców województwa podkarpackiego jest na poziomie przeciętnym, choć znacząco lepszy od stanu zdrowia ogółu Polaków. Wskazuje na to współczynnik umieralności ogółem, utrzymujący się od lat znacznie poniżej średniej dla Polski (UE27 i UE15). Fakt ten jest pozytywnym aspektem społecznym, mimo, że opieka zdrowotna w regionie pozostaje na poziomie wysoce niezadowolającym. Jednym z jej przejawów jest niewielka liczba personelu medycznego przypadającego na 100 tys. mieszkańców. W województwie podkarpackim brakuje sprzętu potrzebnego do leczenia i monitorowania pacjentów na oddziałach intensywnej opieki neonatologicznej.

Najczęstszymi przyczynami zgonów w województwie podkarpackim, podobnie jak w całym kraju, pozostają choroby układu krążenia i nowotwory. Za korzystny należy uznać fakt, że w województwie śmiertelność z powodu chorób układu krążenia pozostaje poniżej poziomu ogólnopolskiego i obniża się, pomimo wzrostu w kraju. Stopniowo wzrasta natomiast wskaźnik śmiertelności z powodu chorób nowotworowych. Pod tym względem sytuacja w województwie pozostaje lepsza od przeciętnej w Polsce, ale jak w całym kraju – pogarsza się.

Na tle innych województw z regionu wschodniego, woj. podkarpackie plasuje się na drugim miejscu, pod względem ilości szpitali, zarówno publicznych jak i niepublicznych.

Niewątpliwym i cennym potencjałem województwa podkarpackiego są liczne zasoby wód mineralnych, których obecność stwierdzono w 150 miejscowościach, ale tylko w czterech z nich: Horyńcu – Zdroju, Iwoniczu – Zdroju, Polańczyku i Rymanowie Zdroju, są one wykorzystywane do celów leczniczych.

Analiza ostatnich kilku lat pokazuje niekorzystne tendencje, jeśli chodzi o aktywność fizyczną mieszkańców województwa. Mimo stale rosnącej liczby klubów sportowych, liczba ćwiczących w nich osób zmniejsza się, co wynika prawdopodobnie z braku świadomości dobra kultury fizycznej, a także z długoletnich zaniedbań na poziomie szkolnego wychowania fizycznego.

3.3.4. Gospodarka

Województwo podkarpackie charakteryzuje się dynamicznym, ale relatywnie niskim poziomem rozwoju społeczno–gospodarczego. Wartość regionalnego PKB oraz wysokość dochodu przypadająca na jednego mieszkańca sytuują województwo na jednym z ostatnich miejsc w UE. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w województwie podkarpackim wyniósł w 2009r. jedynie 68,5% średniej krajowej. Struktura branżowa podmiotów gospodarczych ulega stopniowym przeobrażeniom. Rola rolnictwa, choć nadal istotna ze względu na duże obszary użytków rolnych, powoli zmniejsza się na rzecz innych dziedzin gospodarki, takich jak handel, usługi czy przemysł. W strukturze gałęziowej przemysłu dominują przemysł lotniczy, elektromaszynowy, chemiczny i spożywczy, które wytwarzają łącznie prawie 70% produkcji sprzedanej przemysłu.

Duże znaczenie dla regionu ma obecność kooperujących firm przemysłu lotniczego w ramach Doliny Lotniczej. Wśród atutów województwa podkarpackiego wymienia się także działalność parków przemysłowo–technologicznych i Specjalnych Stref Ekonomicznych. Podkarpacki Park Naukowo–Technologiczny Aeropolis (PPNT) jest pierwszym w Polsce branżowym parkiem. Szczególne znaczenie w przyciąganiu kapitału zagranicznego mają dwie specjalne strefy ekonomiczne: SSE Euro–Park Mielec i Tarnobrzaska SSE Euro–Park Wisłosan, których tereny zlokalizowane są w różnych miejscach województwa.

Powierzchnia użytków rolnych stanowi 54% ogólnej powierzchni województwa. Rolnictwo posiada własną specyfikę, wyróżniającą się przede wszystkim nadmiarem zasobów siły roboczej, dużym rozdrobnieniem agrarnym oraz niską towarowością produkcji rolnej. Ponad jedna trzecia osób pracujących zatrudniona jest w sektorze rolniczym. Jest to jeden z najwyższych udziałów na tle kraju. Jednocześnie wskaźnik zatrudnienia na terenach wiejskich wskazuje, że jedynie połowa osób w wieku produkcyjnych pracuje zawodowo (52%). W świetle bardzo niskiej produktywności rolnictwa na jednego mieszkańca można przypuszczać, że w województwie podkarpackim, w rolnictwie występuje tzw. bezrobocie ukryte.

3.3.5. Transport

Na poziomie analiz europejskich województwo podkarpackie położone jest peryferyjnie, a jego dostępność komunikacyjna jest niska. Obszar lepszej dostępności obejmuje północno-zachodnią oraz centralną część regionu. W Bieszczadach notowane są najniższe poziomy wskaźnika dostępności potencjałowej w skali kraju. Polska Południowo–Wschodnia należy do regionów o złej dostępności do Warszawy.

Na obszarze województwa przecinają się korytarze transportowe o zasięgu transeuropejskim. Największe znaczenie dla transportu międzynarodowego i krajowego ma budowana autostrada A4, planowana droga ekspresowa S19 oraz sieć dróg krajowych, a także międzynarodowa linia kolejowa E30.

Województwo podkarpackie posiada powiązania komunikacyjne z Ukrainą poprzez przejścia drogowe (Korczowa – Krakowiec, Medyka – Szeginie, Krościenko – Stasiana) oraz kolejowe (Przemyśl – Mościska, Werchrata – Rawa Ruska i Krościenko – Chyrów). Leży również na trasie międzynarodowego szlaku drogowego „Via Carpatia” wiodącego od Morza Bałtyckiego do Morza Egejskiego oraz Morza Czarnego, łączącego 7 krajów UE od Litwy po Grecję.

W województwie funkcjonują dwa centra logistyczne realizujące przewozy intermodalne, tj. PKP CARGO Centrum Logistyczne Medyka – Żurawica oraz Stacja Kolejowa LHS w Woli Baranowskiej. Przez teren naszego województwa przebiega ważna z punktu widzenia strategicznego linia szerokotorowa – LHS, która jest najdalej wysuniętą na zachód linią szerokotorową w Europie. Generalnie można stwierdzić, że sieć linii kolejowych w województwie, oprócz jego południowo – wschodnich części tj. Beskidu Niskiego i Bieszczad, jest wystarczająca dla obsługi jego obszaru.

Na terenie województwa znajduje się sześć lotnisk wpisanych do rejestru lotnisk cywilnych prowadzonego przez Urząd Lotnisk Cywilnych. Największe z nich Rzeszów – Jasionka znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy regionu i pełni bardzo istotną rolę komunikacyjną dla mieszkańców Polski południowo – wschodniej oraz jest wpisane do europejskiej sieci transportowej TEN-T. W województwie funkcjonują także lądowiska wielofunkcyjne ujęte w ewidencji lotnisk Urzędu Lotnictwa Cywilnego oraz lądowiska sanitarne z możliwością lądowania śmigłowców ratowniczych.

3.3.6. Energetyka

Teren województwa podkarpackiego zasilany jest energią elektryczną z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego liniami o napięciu 400 kV i 220 kV zarządzanymi przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A. Wykorzystywana w województwie konwencjonalna energia elektryczna jest wytwarzana w elektrociepłowniach Rzeszów i Stalowa Wola oraz pochodzi z poza województwa, przesyłana poprzez zespół stacji redukcyjnych w Tarnowie. W skład systemu elektroenergetycznego województwa podkarpackiego wchodzi również jedyna w Polsce linia o napięciu 750 kV o długości 114 km, relacji Rzeszów – Ukraina, Elektrownia Jądrowa „Chmielnicka”. Jest to linia, która umożliwiałaby przesył energii elektrycznej z Ukrainy.

Teren województwa podkarpackiego obejmuje blisko 40% ogólnokrajowych złóż gazu ziemnego. W regionie Karpat oraz Przedgórze znajduje się największe polskie złożo gazu ziemnego „Przemysł”. Złoża gazu ziemnego na terenie województwa są intensywnie eksploatowane. Aktualnie, PGNiG Oddział w Sanoku, wydobywa gaz z około 700 odwiertów. Województwo podkarpackie jest również obszarem, przez który przesyłany jest do pozostałych regionów Polski gaz ziemny importowany z Federacji Rosyjskiej oraz Ukrainy. Gęstość sieci gazowej województwa jest jedną z najwyższych w Polsce. Większą gęstością sieci gazowej charakteryzują się jedynie województwa małopolskie i śląskie.

Województwo podkarpackie posiada dobre warunki naturalne do rozwoju infrastruktury odnawialnych źródeł energii. Potencjał ten jest w największym stopniu wykorzystywany przez elektrownię szczytowo – pompową w Solinie.

Na terenie województwa ze wszystkich źródeł biomasy w największym stopniu wykorzystywane jest drewno oraz rzepak. Województwo posiada znaczne zasoby biomasy stałej, lecz nie są one wykorzystywane w pełni. Najistotniejszym ograniczeniem rozwoju biogazowni rolniczych w województwie, są niewystarczające możliwości przyłączenia źródeł wytwórczych energii do sieci elektroenergetycznej i ciepłowniczej.

Na koniec 2011r. w województwie istniało 18 elektrowni wiatrowych oraz 18 funkcjonujących elektrowni wodnych, z których największa to Zespół Elektrowni Wodnych Solina – Myczkowce na rzece San.

Obecnie brak jest instalacji, które wykorzystują potencjał wód geotermalnych. Istnieją jednak odwierty wykonane w celu poszukiwania ropy naftowej i gazu ziemnego, które mogą być zaadaptowane do celów geotermalnych.

3.4. Potencjalne zmiany istniejącego stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektu Strategii

Obligatoryjnym elementem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest analiza i ocena zmian stanu środowiska w przypadku braku realizacji założeń projektu dokumentu, jakim jest Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020, Aktualizacja 2013–2020. Sprowadza się to do rozważenia skutków środowiskowych sytuacji braku sporządzenia i realizacji projektu Strategii.

Oceny potencjalnych zmian w środowisku w przypadku braku realizacji projektu Strategii, dokonano analizując podstawowe cele strategiczne dokumentu, przy uwzględnieniu aktualnego stanu środowiska na terenie województwa, tendencji jego zmian oraz występujących problemów środowiskowych. W toku analiz skupiono się przede wszystkim na tych celach i kierunkach działań, których realizacja może w sposób bezpośredni lub pośredni oddziaływać na środowisko.

Celem głównym projektu Strategii jest: Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno – gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców. W projekcie Strategii przyjęto założenie, iż cel główny będzie osiągnięty poprzez cele strategiczne określone dla czterech dziedzin działań strategicznych:

- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka,
- Kapitał ludzki i społeczny,
- Sieć osadnicza,
- Środowisko i energetyka.

W poszczególnych dziedzinach strategicznych określono priorytety i przypisano im cele oraz kierunki działań.

Sprecyzowanie ogólnej wizji rozwoju województwa w określonym horyzoncie czasowym, poprzedziła wieloaspektowa diagnoza stanu obecnego, w tym uwzględniająca wymagające rozwiązania problemy środowiskowe oraz wymogi obowiązującego prawa z zakresu ochrony środowiska.

Z powyższego wynika, iż przy rezygnacji z realizacji zamierzeń określonych w projekcie Strategii należy liczyć się z brakiem koordynacji i stymulacji działań w zakresie zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego województwa, w tym w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami przyrodniczymi i przestrzenią, budowania potencjału rozwojowego regionu oraz konkurencyjności krajowej i międzynarodowej, a także wspierania innowacyjności. Mogłoby to spowodować negatywne skutki zarówno dla rozwoju społeczno – gospodarczego, jak i dla środowiska, w efekcie skutkowałoby brakiem poprawy jakości życia mieszkańców.

W głównym celu projektu Strategii przyjęto, iż planowany rozwój społeczno – gospodarczy będzie rozwojem zrównoważonym, realizowanym z poszanowaniem zasad ochrony środowiska. Zatem można przyjąć, iż przy braku realizacji projektu Strategii mogą wystąpić przede wszystkim

zmiany negatywne, nie należy liczyć się z prawdopodobieństwem wystąpienia pozytywnych zmian w odniesieniu do środowiska i do kwestii poprawy warunków życia mieszkańców.

Szczególnie niekorzystne zmiany w aspekcie skutków środowiskowych przewiduje się w przypadku odstąpienia od realizacji celu sformułowanego dla dziedziny strategicznej (4.) Środowisko i energetyka – Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

Odstąpienie od realizacji celów określonych dla wyodrębnionych tu priorytetów oraz przypisanych im kierunków działań oznaczałoby zaniechanie obowiązku realizacji globalnej, wspólnotowej i krajowej polityki ekologicznej oraz prowadziłoby do braku poprawy stanu obecnego i powstania tendencji zmian negatywnych w odniesieniu do całokształtu środowiska obszaru województwa oraz zdrowia jego mieszkańców, zwłaszcza w zakresie:

- zagrożenia powodziami i powierzchniowymi ruchami masowymi;
- zagrożenia katastrofami wynikającymi z działalności człowieka;
- osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wód;
- poprawy jakości powietrza i zagrożeń związanych z emisją ponadnormatywnego hałasu na terenach zurbanizowanych;
- zanieczyszczenia gleb i powierzchni ziemi;
- ochrony lasów, ochrony bioróżnorodności i krajobrazu oraz obszarów przyrodniczo cennych.

Wymienione, negatywne skutki środowiskowe mogą wystąpić przy braku realizacji celów, określonych w ramach dziedziny strategicznej Środowisko i energetyka, w szczególności dotyczących:

- zapewnienia i przeciwdziałania zagrożeniom wywołanym czynnikami naturalnymi (powodzie, osuwiska) oraz wynikającymi z działalności człowieka;
- zapewnienia dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i ochrony przed hałasem;
- zapewnienia właściwej gospodarki wodno – ściekowej;
- zapewnienia właściwej gospodarki odpadami;
- zachowania i ochrony różnorodności biologicznej;
- wsparcia rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE);
- współpracy sektora B+R z przedsiębiorcami i jednostkami samorządów terytorialnych na rzecz innowacyjności w zakresie OZE;
- działań edukacyjnych na rzecz poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców.

Negatywnych skutków środowiskowych można spodziewać się przy braku realizacji celu strategicznego określonego w ramach dziedziny działań strategicznych (1.) Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka – Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej oraz celu dziedziny działań strategicznych (2.) Kapitał ludzki i społeczny – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.

Kierunki działań określone dla tych dziedzin strategicznych dotyczą w szczególności ukierunkowania na:

- nowoczesność i innowacyjność w gospodarce i w przemyśle,
- rozwój sfery badawczo – rozwojowej,
- dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.

Realizacja przyjętych kierunków działań zapewnia unowocześnianie i wdrażanie innowacyjności w gospodarce, w tym wdrażanie innowacyjnych technologii w przemyśle. Nowoczesność i innowacyjność sektora przemysłu jest tożsama ze stosowaniem rozwiązań pro – środowiskowych. Również wspieranie rozwoju edukacji z dostosowaniem do wyzwań przyszłości, pozwoli na wykształcenie lokalnych kadr stanowiących bazę (kapitał ludzki) dla rozwoju sektora badań na rzecz innowacyjności w gospodarce.

Odstąpienie od realizacji projektu Strategii w tym zakresie skutkowałoby zaniechaniem wdrażania nowoczesności i innowacyjnych technologii w gospodarce, czego wynikiem byłoby utrzymywanie się funkcjonowania technologii przestarzałych, często wywierających dużą presję na środowisko. W efekcie nie następowałaby poprawa zagrożonych komponentów środowiska, a pośrednio poprawa warunków życia mieszkańców.

Negatywne skutki środowiskowe (choć budzi to pewne kontrowersje) mogą również wystąpić w efekcie zaniechania celu strategicznego określonego dla dziedziny działań strategicznych (3.) Sieć osadnicza – Podniesienie dostępności oraz spójności funkcjonalno – przestrzennej jako elementu budowania potencjału rozwojowego regionu. W projekcie Strategii przewidziano rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną oraz usprawnienie systemu drogowego województwa poprzez rozbudowę i modernizację istniejących dróg, w tym podniesienie klasy dróg i zmiany kategorii dróg oraz budowę nowych odcinków, w tym budowę obwodnic ośrodków miejskich. Infrastruktura drogowa jest jednym z najsłabszych elementów gospodarki województwa i kraju, stąd wynika aktualna intensyfikacja jej rozwoju mająca na celu osiągnięcie standardów europejskich. Rezygnacja z realizacji tych zamierzeń z jednej strony pozwoliłaby na uniknięcie konfliktów przestrzennych z obszarami cennymi przyrodniczo, w przypadku nowych inwestycji liniowych, a z drugiej strony nie nastąpiłaby poprawa płynności ruchu, natomiast postępowałaby dalsza dekapitalizacja istniejącej infrastruktury drogowej, co wynika z intensywnego rozwoju motoryzacji. Poprawa płynności ruchu, dobry stan techniczny dróg, budowa obwodnic wyprowadzających ruch tranzytowy poza tereny zurbanizowane, skutkuje zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń motoryzacyjnych i emisji hałasu komunikacyjnego oraz poprawą bezpieczeństwa ruchu. Niezrealizowanie projektu Strategii w zakresie inwestycji komunikacyjnych nie spowoduje poprawy klimatu akustycznego i poprawy jakości powietrza w terenach zurbanizowanych obszaru województwa. Tym samym nie uniknie się negatywnego wpływu na zdrowie i życie mieszkańców. Prawdopodobne natomiast będzie potęgowanie obciążeń środowiska w obszarach zagrożonych poprzez stale rosnący ruch komunikacyjny.

W aktualizowanej Strategii w odróżnieniu od Strategii obowiązującej, zgodnie z nowym modelem zarządzania rozwojem kraju wprowadzono terytorialne ukierunkowanie interwencji. Terytorialny wymiar celów strategicznych i kierunków działań dotyczy zarówno efektywnego wykorzystania potencjałów rozwojowych, jak i rozwiązywania problemów, w tym problemów środowiskowych. Zapewnia racjonalne gospodarowanie przestrzenią, uwzględniające uwarunkowania społeczno – gospodarcze i środowiskowe. Brak realizacji projektu Strategii wprowadzającej obszary strategicznej interwencji (OSI), spowoduje brak wsparcia dla konkretnych kierunków działań, odnoszących się do wyodrębnionych obszarów. Może skutkować brakiem rozwiązania faktycznych problemów środowiskowych występujących w określonej przestrzeni, powstawaniem kolizji na styku rozwój gospodarczy a ochrona przyrody, może pogłębiać i stwarzać nowe zagrożenia środowiskowe.

Przewiduje się, iż brak realizacji projektu Strategii przyniesie przede wszystkim negatywne zmiany w odniesieniu do aktualnego stanu środowiska. Natomiast potencjalne negatywne oddziaływania, jakie mogą wynikać z realizacji zamierzeń inwestycyjnych zidentyfikowanych w ramach kierunków działań, określonych w projekcie Strategii, mogą zostać wyeliminowane na etapie ich realizacji, poprzez zastosowanie rozwiązań minimalizujących i ograniczających negatywny wpływ na środowisko.

4. Analiza i ocena istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia projektu Strategii, w szczególności dotyczących obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody

4.1. Obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody

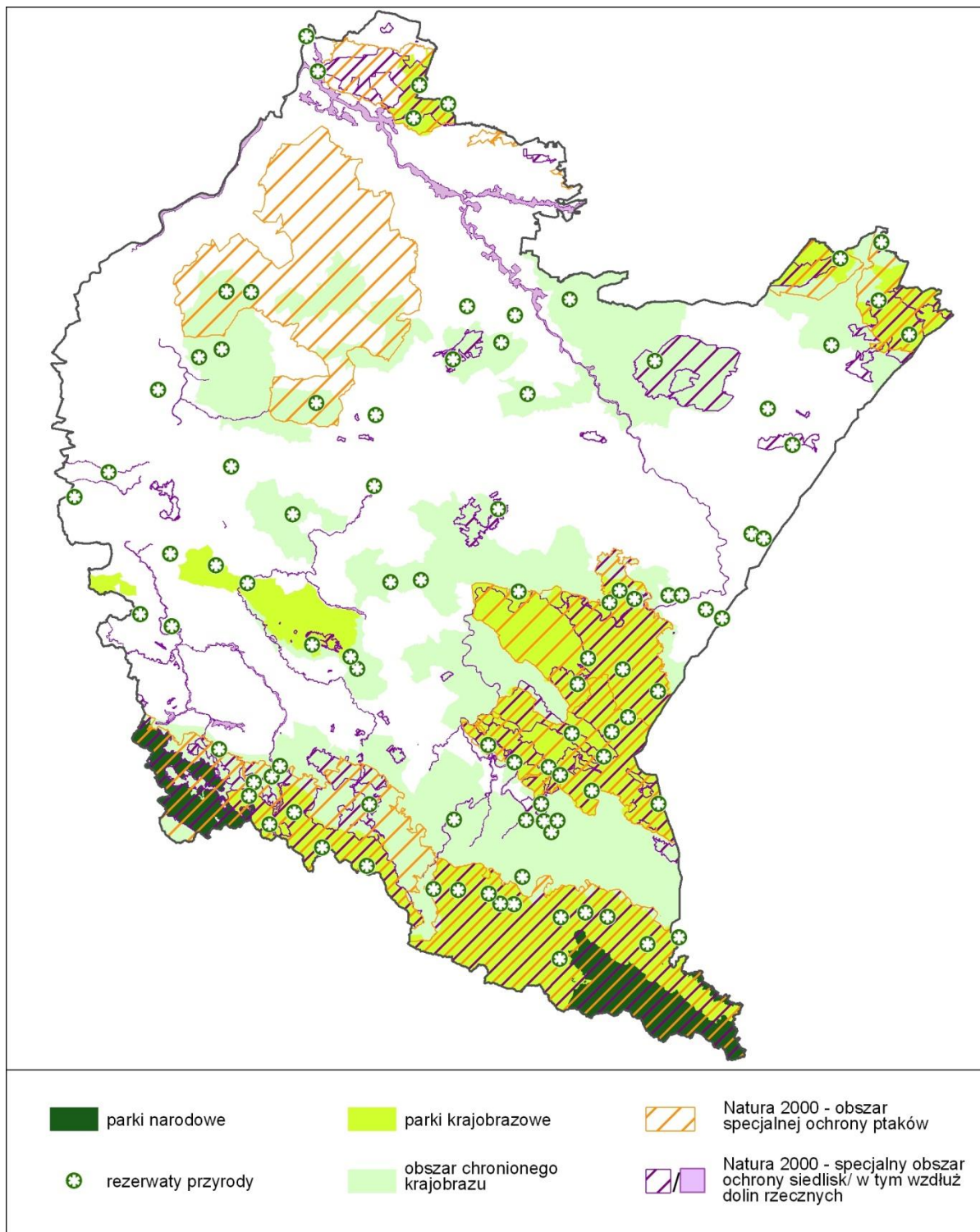
Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień.

Województwo podkarpackie jest jednym z najcenniejszych przyrodniczo terenów Polski oraz Europy. Urokliwe krajobrazy i niezwykle bogactwo świata roślin, zwierząt oraz przyrody nieożywionej sprawiły, że na terenie województwa krajowymi formami ochrony przyrody objęto obszar o powierzchni około 797 648,3 ha, co stanowi 44,7 % powierzchni województwa (w kraju wskaźnik ten wynosi 32,5 %). Plasuje to województwo na 4 miejscu w kraju pod względem powierzchni objętej ochroną przyrody, jak również odsetka powierzchni województwa objętej taką ochroną. Występujące formy ochrony przyrody to: parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary Natura 2000 (rysunek 13).

Poniżej wymieniono funkcjonujące i przewidziane do zachowania formy ochrony przyrody:

- 2 parki narodowe: Bieszczadzki, Magurski,
- 94 rezerwaty przyrody, można wśród nich wskazać: 4 rezerwaty faunistyczne, 40 leśnych, 26 florystycznych, 6 geologicznych, 12 krajobrazowych i 6 torfowiskowych,
- 10 parków krajobrazowych (z czego 6 położonych jest w całości na terenie województwa podkarpackiego, a 4 w części),
- 13 obszarów chronionego krajobrazu obejmujących ochroną tereny o wyróżniającym się krajobrazie, zróżnicowanych ekosystemach oraz wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych,
- 8 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (z czego 4 obszary znajdują się tylko częściowo w obrębie województwa podkarpackiego),
- 55² specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, projektowanych, mających znaczenie dla Wspólnoty;

² Granica specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 Bieszczady pokrywa się z granicą obszaru specjalnej ochrony ptaków Bieszczady,



Rysunek 13. Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

- 1411 pomników przyrody³, wśród pomników przyrody znajdują się pojedyncze drzewa, grupy drzew, aleje, głązy narzutowe, skałki i inne,
- 427 użytków ekologicznych³,

³ Na podstawie opracowania „Ochrona środowiska 2012” – strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego (dane z dnia 06.02.2012.),

- 27 stanowisk dokumentacyjnych³,
- 10 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych³ obejmujących fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

4.2. Problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektu Strategii

Środowisko, to ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności: powierzchnia ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami.

W projekcie Strategii założono, iż w 2020 roku województwo podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców.

Jednym z fundamentów, na których należy budować przewagi konkurencyjne regionu jest wysoka jakość środowiska. Dla zachowania walorów środowiska, ważne jest identyfikowanie problemów środowiskowych i podejmowanie skutecznych działań na rzecz ich poprawy. W projekcie Strategii dokonano identyfikacji problemów występujących na terenie województwa, w tym problemów środowiskowych (tabela 4).

Tabela 4. Problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektu Strategii

Lp.	Komponent środowiska	Zidentyfikowane problemy środowiskowe
1.	Ludność	<ul style="list-style-type: none"> – niekorzystne tendencje demograficzne i migracyjne – niski przyrost naturalny, odpływ ludzi aktywnych (młodych, wykształconych) ze wsi do miast oraz poza granice województwa i państwa; – jedna z najwyższych w kraju liczba osób zagrożonych ubóstwem oraz wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; – wzrost zachorowań na choroby cywilizacyjne; – postrzeganie przez dużą część mieszkańców województwa podkarpackiego zagadnień ochrony środowiska jako mało istotnych; – nie wiązanie kwestii środowiskowych z występującymi zagrożeniami naturalnymi oraz zdrowotnymi;
2.	Różnorodność biologiczna/ zwierzęta/ rośliny/ obszary chronione	<ul style="list-style-type: none"> – pogodzenie przebiegu sieci infrastrukturalnych (np. drogi, kolej, linie elektroenergetyczne) czy lokalizacji m.in. polderów, zbiorników retencyjnych z siecią obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody; – niewystarczająca współpraca województw oraz regionów państw sąsiednich z województwem podkarpackim w zakresie ochrony przed zagrożeniami, ochrony środowiska, a także niewystarczająca spójność ich działań; – znaczna część województwa słabo rozpoznana pod względem zasobów przyrodniczych (najlepiej rozpoznane są tereny parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych). Obecnie trwa proces dokładnego rozpoznania terenów obszarów Natura 2000 i opracowania planów zadań ochronnych; – słabo rozpoznane korytarze migracyjne poszczególnych gatunków zwierząt; – intensywnie postępująca antropogenizacja środowiska naturalnego, szczególnie dotyczy to postępującej zabudowy na terenach zalewowych i osuwiskowych,
3.	Powietrze	<ul style="list-style-type: none"> – przekroczenia standardów imisyjnych pyłów PM10 i PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM10; – narastający ruch samochodowy, intensyfikujący liniową emisję zanieczyszczeń do powietrza, a także powierzchnię w rejonie większych miast; – wyższa emisja pochodząca ze spalania paliw w gospodarstwach domowych;
4.	Woda	<ul style="list-style-type: none"> – niski poziom retencji wód powierzchniowych, brak dużych i małych zbiorników retencyjnych oraz polderów, zły stan zabudowy regulacyjnej rzek; – niekorzystny układ w gospodarce wodno-ściekowej, polegający na znacznym dostępie ludności do systemu wodociągowego, przy słabym rozwoju sieci kanalizacyjnej; – zły stan infrastruktury melioracyjnej w gospodarstwach rolnych; – niezadawalający stan techniczny infrastruktury przeciwpowodziowej;

		<ul style="list-style-type: none"> – presja osadnicza i turystyczno – rekreacyjna – pomimo stwierdzonego zagrożenia powodziowego, w dalszym ciągu zabudowywane są tereny w najbliższym sąsiedztwie cieków; – niewielkie zasoby wód podziemnych;
5.	Krajobraz	<ul style="list-style-type: none"> – brak uregulowań prawnych na szczeblu krajowym mówiących o obowiązku sporządzania mpzp; – dysproporcja systemu osadniczego, skoncentrowanie osadnictwa w Aglomeracji Rzeszowskiej; – zjawisko niekontrolowanej, chaotycznej suburbanizacji wokół ośrodków miejskich blokujące naturalny rozwój struktur miejskich, stwarzające utrudnienia komunikacyjne, powodujące nieład przestrzenny; – niekontrolowany proces urbanizacyjny;
6.	Powierzchnia ziemi	<ul style="list-style-type: none"> – warunki geograficzno – hydrologiczne regionu – stosunkowo duży procent powierzchni województwa narażony na występowanie powodzi oraz osuwisk; – zbyt mały obszar województwa objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, co uniemożliwia właściwe zarządzanie przestrzenią, jej funkcjonalnością, jakością środowiska; – niewłaściwie planowany proces urbanizacyjny; – brak sprawnego układu komunikacyjnego rzeszowskiego obszaru funkcjonalnego oraz ośrodków subregionalnych z ich obszarami funkcjonalnymi; – brak sprawnie działających systemów gospodarki odpadami; – brak wystarczającej ilości instalacji o odpowiednim poziomie technologicznym do zagospodarowania odpadów biodegradowalnych, niektórych surowców wtórnych, energetycznego wykorzystania odpadów w kogeneracji;
7.	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> – nasilanie się ekstremalnych zjawisk pogodowych (huragany, grad, susze oraz pożary);
8.	Zasoby naturalne	<ul style="list-style-type: none"> – planowane zwiększenie wydobycia gazu ziemnego; – niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii we wszystkich sektorach (publicznym, gospodarce, komunalnym i transporcie); – znaczny potencjał do wytwarzania energii źródeł odnawialnych źródeł energii (energetyka wodna, wiatrowa, wykorzystująca biomasę, przetwarzanie odpadów, biogazownie, energię słoneczną i geotermalną), ale też duża ilość obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody –możliwe konflikty interesów ;
9.	Zabytki i dobra materialne	<ul style="list-style-type: none"> – pogłębiający się zanik tradycyjnych krajobrazów kulturowych; różnorodności kulturowej, w tym etnograficznej i architektonicznej; – wymagające rewitalizacji obszary miast;
10.	Hałas	<ul style="list-style-type: none"> – hałas generowany wskutek niezadowolającego stanu technicznego dróg i linii kolejowych, w tym w obszarach funkcjonalnych; – możliwość wzrostu hałasu generowanego przez lotnictwo wobec planów rozwoju Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka (prognozowany dalszy wzrost ilości operacji lotniczych) oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.

Problemy ochrony środowiska i sytuacje konfliktowe związane są przede wszystkim z presją zagospodarowania przestrzennego, oraz różnych form działalności antropogenicznej na obszary chronione i obszary ważne ekologicznie, nie objęte ochroną prawną.

5. Cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym, istotne z punktu widzenia projektu Strategii oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentów

Analizę spójności projektu Strategii z celami ochrony środowiska przeprowadzono głównie w odniesieniu do dokumentów ustanowionych na szczeblu krajowym zakładając, że są one spójne z dokumentami ustanowionymi na szczeblu międzynarodowym i wspólnotowym. Wyniki analizy przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Spójność celów projektu Strategii z celami ochrony środowiska ustanowionymi na szczeblu i krajowym

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	<p>Priorytet 1.1. Przemysł Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki.</p> <p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu.</p> <p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p>
2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej	<p>Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu.</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.</p> <p>Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p> <p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.</p> <p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	<p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych.</p>
4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa	<p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie.</p>
5. Rozwój obszarów wiejskich	<p>Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego.</p> <p>Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.</p>
6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej	<p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p> <p>Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.</p> <p>Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
<p>Cel operacyjny 1: Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji</p>	<p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu.</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p>
<p>Cel operacyjny 2: Poprawa mechanizmów partycypacji Społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne</p>	<p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskiej Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p> <p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie.</p>
<p>Cel operacyjny 3: Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy</p>	<p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p> <p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p> <p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych.</p>
<p>Cel operacyjny 4: Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego</p>	<p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.</p> <p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
<p>Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem</p>	<p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu.</p>
<p>Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela</p>	<p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p> <p>Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p>
<p>Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej</p>	<p>Priorytet 1.1. Przemysł Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki.</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	<p>przyszłości.</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.</p> <p>Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.</p>
Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki	<p>Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego.</p> <p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p> <p>Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku.</p> <p>Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.</p>
Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki	<p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu.</p>
Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego	<p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p>
Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych	<p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu .</p> <p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.</p>
Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa</p> <p>Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.</p>
Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu	<p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p>
Cel III.1. Integracja społeczna	<p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu.</p> <p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu.</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	<p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p> <p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p> <p>Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.</p>
Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych	<p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa .</p>
Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	<p>Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego.</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu .</p> <p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p> <p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p> <p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.</p> <p>Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.</p> <p>Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku</p> <p>Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.</p>
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki	<p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu.</p> <p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu.</p> <p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p> <p>Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa.</p> <p>Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.</p> <p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p> <p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie.</p>
Cel 4 Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki	<p>Priorytet 1.5. Instytucje otoczenia biznesu Cel: Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie instytucji otoczenia biznesu.</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

<p>Cel 5 Stworzenie Polski Cyfrowej</p>	<p>Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.</p>
<p>Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfarestate”</p>	<p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie. Priorytet 2.5. Zdrowie publiczne Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.</p>
<p>Cel 7 Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeniami wywołanymi czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka. Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa. Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.</p>
<p>Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>	<p>Priorytet 1.1. Przemysł Cel: Przemysł nowoczesnych technologii wzmacniający konkurencyjność regionalnej gospodarki. Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu. Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego. Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości. Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa. Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu. Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa. Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu. Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa. Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku. Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Cel 9 Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego</p>	<p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego	ponadregionalnego ośrodka wzrostu.
Cel 10 Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej	Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.
Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju	Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu. Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości. Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa. Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu. Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Strategia rozwoju województwa na lata 2007 - 2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.	Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa. Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu. Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Priorytet 2.2. Kultura i dziedzictwo kulturowe Cel: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów	Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu. Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu. Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa. Priorytet 1.4. Rolnictwo Cel: Poprawa konkurencyjności sektora rolno – spożywczego. Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu. Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa. Priorytet 3.4. Funkcje obszarów wiejskich Cel: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku. Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	<p>Priorytet 3.1. Dostępność komunikacyjna Cel: Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.</p> <p>Priorytet 3.2. Dostępność technologii informacyjnych Cel: Rozbudowa wysokiej jakości sieci telekomunikacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych na terenie całego województwa.</p> <p>Priorytet 3.5. Spójność przestrzenne i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu Cel: Wzmacnianie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu w tym ośrodków subregionalnych w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.</p>
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	<p>Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu.</p> <p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p> <p>Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.</p>
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	<p>Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.</p>
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	<p>Priorytet 2.3. Społeczeństwo obywatelskie Cel: Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.</p>
Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
<p>Zarządzanie środowiskowe Cel. Najszerze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie</p>	<p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie.</p> <p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p>
<p>Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska Cel. Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>

<p>Rozwój badań i postęp techniczny Cel. Zwiększenie roli polskich placówek badawczych we wdrażaniu eko-innowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadowalającego stanu systemu monitoringu środowiska</p>	<p>Priorytet 1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe Cel: Rozwój konkurencyjnego szkolnictwa wyższego i sfery badawczo-rozwojowej jako kluczowych czynników stymulujących rozwój regionu. Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p>
<p>Odpowiedzialność za szkody w środowisku Cel. Stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody</p>	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Ochrona przyrody Cel. Zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną</p>	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Racjonalne gospodarowanie zasobami wody Cel. Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka. Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Ochrona powierzchni ziemi Cel. Rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego, Cel. Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne, Cel. Zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą</p>	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Gospodarowanie zasobami geologicznymi. Cel. Racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka. Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Środowisko a zdrowie Cel. Poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska.</p>	<p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie. Priorytet 2.6. Sport powszechny Cel: Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa. Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka. Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.
<p>Jakość powietrza Cel. Dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p>
<p>Ochrona wód Cel. Utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód, w tym również zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p>
<p>Gospodarka odpadami Cel. Utrzymanie tendencji oddzielenia ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju (mniej odpadów na jednostkę produktów, mniej opakowań, dłuższe okresy życia produktów itp.), Cel. Znaczne zwiększenie odzysku energii z odpadów komunalnych w sposób bezpieczny dla środowiska, Cel. zamknięcie wszystkich składowisk, które nie spełniają standardów UE i ich rekultywacja, Cel. Sporządzenie spisu zamkniętych oraz opuszczonych składowisk odpadów wydobywczych, wraz z identyfikacją obiektów wpływających znacząco na środowisko (obowiązek wynikający z dyrektywy 2006/21/WE oraz ustawy z dnia 10 lipca 2008r. o odpadach wydobywczych (Dz. U. Nr 138, poz. 865), Cel. Eliminacja kierowania na składowiska zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz zużytych baterii i akumulatorów, Cel. Pełne zorganizowanie krajowego systemu zbierania wraków samochodów i demontaż pojazdów wycofanych z eksploatacji, Cel. Takie zorganizowanie systemu preselekcji sortowania i odzysku odpadów komunalnych, aby na składowiska nie trafiało ich więcej niż 50% w stosunku do odpadów wytworzonych w gospodarstwach domowych.</p>	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Oddziaływanie hałasem i pól elektromagnetycznych Cel. W zakresie ochrony przed hałasem jest dokonanie wiarygodnej oceny narażenia społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe, Cel. Zabezpieczenie społeczeństwa przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka. Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
<p>Substancje chemiczne w środowisku Cel. Stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH</p>	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p>

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

Polityka energetyczna Polski do 2030 roku	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię	<p>Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.</p>
Cel 3. Poprawa stanu środowiska	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020	Strategia rozwoju województwa na lata 2007 – 2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
Cel. Spójność gospodarcza	<p>Priorytet 2.4. Włączenie społeczne Cel: Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie.</p> <p>Priorytet 3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa Cel: Wzmacnianie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej, dynamizujące procesy rozwojowe w obrębie województwa.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Cel. Spójność społeczna	
Cel. Spójność terytorialna	
Program Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego (na lata 2008–2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012–2015)	Strategia rozwoju województwa na lata 2007-2020 Aktualizacja 2013-2020
Cele/priorytety	Cele/priorytety
Priorytet 1. Ochrona wód i efektywne wykorzystanie zasobów wodnych	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Priorytet 2. Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p>
Priorytet 3. Gospodarka odpadami	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Priorytet 4. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych	<p>Priorytet 4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii Cel: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii.</p>
Priorytet 5. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu oraz równoważony rozwój lasów	<p>Priorytet 2.1. Edukacja Cel: Dostosowanie systemu edukacji do aktualnych potrzeb i wyzwań przyszłości.</p> <p>Priorytet 1.3. Turystyka Cel: Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie</p>

	bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.
Priorytet 6. Ochrona powietrza atmosferycznego, klimatu i warstwy ozonowej	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Priorytet 7. Ochrona powierzchni ziemi i przywrócenie wartości użytkowej gleb	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Priorytet 8. Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym	<p>Priorytet 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków Cel: Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka.</p> <p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>
Priorytet 9. Ochrona zasobów kopalin	<p>Priorytet 4.2. Ochrona środowiska Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.</p>

Z przeprowadzonych analiz wynika, że projekt Strategii jest spójny z analizowanymi dokumentami.

6. Określenie, analiza i ocena przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko, w tym oddziaływań bezpośrednich, pośrednich, wtórnych, skumulowanych, krótkoterminowych, średnioterminowych i długoterminowych, stałych i chwilowych oraz pozytywnych i negatywnych

6.1. Analiza i ocena przewidywanego znaczącego oddziaływania na środowisko

Podczas analiz i ocen przyjęto, że wszystkie działania realizowane w ramach projektu Strategii będą spełniały wymagania określone w obowiązujących przepisach prawnych, oraz że będą stosowane najlepsze i najnowocześniejsze techniki i technologie sprzyjające ochronie środowiska.

Należy zaznaczyć, że na tym etapie nie jest możliwe dokonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko, ponieważ nie jest znana dokładna lokalizacja przedsięwzięć ani powierzchnia jaka będzie przeznaczona pod zainwestowanie. W projekcie Strategii nie opisuje się szczegółowo przedsięwzięcie jakie należy zrealizować, aby uzyskać zakładane efekty, tylko określa kierunki działań. Na tej podstawie można jedynie określić potencjalne oddziaływania, bez szczegółowego określania poziomów oddziaływań, tj.: wielkości emisji zanieczyszczeń, wielkości emitowanego hałasu. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii nie zastępuje oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Podkreślenia wymaga fakt, że każde przedsięwzięcie będzie poddane ocenie oddziaływania na środowisko na etapie realizacji – wtedy znana będzie dokładna charakterystyka przedsięwzięcia oraz dokładne miejsce jego realizacji. W zależności od rodzaju przedsięwzięcia będzie też wykonywany raport o oddziaływaniu na środowisko.

Analizę i ocenę oddziaływania na środowisko przeprowadzono dla kierunków działań i określono, jaki wpływ będzie miała ich realizacja na elementy środowiska, takie jak: różnorodność biologiczna, powietrze, wody powierzchniowe i podziemne, klimat akustyczny, powierzchnia ziemi łącznie z glebą, krajobraz, zabytki, zdrowie ludzi oraz na obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Wyniki analiz przedstawiono w tabelach 6 – 16.

Tabela 6. Prognozowane oddziaływanie na jakość powietrza

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	-	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	-	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu	P	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

		międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.				
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	P	-		
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-		
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-		
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-		
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	-	-		
		2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-		Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-		
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-		
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-		
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	P	N		Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, długoterminowe, mieszane
3.	Sieć osadnicza					
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmocniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N		
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N		
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie, odwracalne	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-		
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-		
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-		
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	-	-		
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N		
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-		Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N		
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych	P	-		Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

		i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.			
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P		Oddziaływanie bezpośrednie, długoterminowe, odwracalne
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnienie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	Oddziaływanie o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływanie skumulowane
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie długoterminowe, odwracalne
4.	Środowisko i energetyka				
4.1.	Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	-	-	
		4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	-	-	
		4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P		Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	-	-	
		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-	
4.2.	Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	N	Oddziaływanie o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływanie skumulowane
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	-	-	
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
4.3.	Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	-	Oddziaływanie o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	
		4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	

Z przeprowadzonych analiz wynika, że negatywne oddziaływanie na jakość powietrza będzie występować w przypadku realizacji nowych przedsięwzięć na etapie ich budowy oraz funkcjonowania (np. przemysł, drogi). W przypadku realizacji nowych dróg (np. działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3) wzrost zanieczyszczeń będzie występował w miejscach, w których takiej emisji nie było, a może się zmniejszyć w okolicach dróg, na których zmniejszy się ruch pojazdów. W przypadku przemysłu (np. działania 1.1.1., 1.1.2., 1.4.3., 3.4.2.) może wystąpić wzrost zanieczyszczeń do powietrza, ale gdy zostaną zastosowane najnowocześniejsze technologie i techniki redukcji zanieczyszczeń, może okazać się, że wzrost zanieczyszczeń jest minimalny. W przypadku rozwoju turystyki, zwłaszcza całorocznej także może wystąpić wzrost zanieczyszczeń do powietrza, szczególnie w okresie grzewczym (działanie 1.3.1). Należy zaznaczyć, że pozytywny wpływ na jakość powietrza będą miały prace naukowo – badawcze, wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii,

a także podnoszenie świadomości społeczeństwa. Prognozowane oddziaływania będą o różnym zasięgu i intensywności i o różnej skali czasowej, pośrednie (np. w przypadku prac naukowo – badawczych, podnoszenia świadomości społeczeństwa), bezpośrednie (np. w przypadku realizacji dróg, obiektów przemysłowych, obiektów związanych z turystyką).

Tabela 7. Prognozowane oddziaływanie na wody powierzchniowe i podziemne (jednolite części wód)

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	N	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	-	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu, pośrednie jak i bezpośrednie,
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	-	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

					dlugoterminowe
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	-	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu, pośrednie, długoterminowe
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej:	-	-	
		2.5.2. Promocja zdrowia.	-	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie, odwracalne, możliwe oddziaływania skumulowane
3. Sieć osadnicza					
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmocniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	N	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-	
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	N	
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	-	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.			i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	N	
4.	Środowisko i energetyka				
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	N		Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	N		
	4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	N		
	4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	N		
	4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-		
4.2. Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-		Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	N		Oddziaływania o różnym zasięgu
	4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	N		i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-		Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N		Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	N		
	4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	-		Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe,
	4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-		

Przeprowadzone analizy wykazały, że oddziaływanie na wody powierzchniowe i podziemne (jednolite części wód) związane będzie przede wszystkim ze zwiększonym poborem wody (np. działania 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4., 3.3.1., 3.4.1., 3.5.2.) oraz z możliwością wzrostu zanieczyszczeń wód. W przypadku zastosowania sprawnych i efektywnych metod oczyszczania ścieków, możliwe jest utrzymanie dobrej jakości wód powierzchniowych i podziemnych. Negatywne oddziaływanie na jakość wód związane będzie z realizacją i funkcjonowaniem nowych dróg (np. działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3.). Także w tym przypadku możliwe jest zastosowanie środków minimalizujących negatywne oddziaływanie na jakość wód (np. podczyszczanie ścieków przed odprowadzeniem do odbiornika). Pozytywny wpływ na jakość wód będą miały, m.in. działania związane z badaniami naukowymi (np. działania: 1.2.1, 1.2.2., 1.1.3.), wsparciem rozwoju energii odnawialnej (działanie 4.3.3), edukacją (np. działania: 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3.). Oddziaływania negatywne związane będą przede wszystkim z etapem realizacji poszczególnych przedsięwzięć, a pozytywne oddziaływanie na środowisko będzie na etapie funkcjonowania lub bezpośrednio po wykonanych działaniach (np. działanie 4.1.3. – w czasie usuwania skutków katastrof mogą wystąpić oddziaływania negatywne, ale gdy już skutki katastrof zostaną usunięte, to oddziaływania na wody będą pozytywne). Prognozowane oddziaływania będą o różnym zasięgu i intensywności i o różnej skali czasowej, pośrednie (np. w przypadku prac naukowo – badawczych, działań związanych z edukacją), bezpośrednie (np. w przypadku realizacji dróg, usuwania skutków katastrof).

Tabela 8. Prognozowane oddziaływanie na jakość klimatu akustycznego

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.		-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	-	-	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	-	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.		-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	-	-	
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	-	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	-	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	-	-	
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	-	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	-	-	
2.4.	Włączenie	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia	-	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	społeczne	społecznego w województwie.			
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	-	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	-	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	-	-	
		2.5.2. Promocja zdrowia.	-	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	N	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, bezpośrednie, odwracalne, okresowe
3.	Sieć osadnicza				
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	N	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-	
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.		N	
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	N	
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	N	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	N	
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.		N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	N	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

Środowisko i energetyka				
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	-	N	Oddziaływania bezpośrednie odwracalne, krótkoterminowe
	4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	-	N	
	4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.		N	
	4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	-	N	
	4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-	
4.2. Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	N	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, krótkoterminowe
	4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	Oddziaływania lokalne, bezpośrednie, odwracalne
	4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.		-	
	4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	Oddziaływania, pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe

Emisja hałasu występować będzie zwłaszcza w fazie realizacji przedsięwzięć, rozbudowy już istniejących, budowy i remontów dróg (np. działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3.), rozbudowy i funkcjonowania lotnisk (działanie 3.1.4.), podczas prowadzenia ewentualnych prac rewitalizacyjnych (np. działanie 3.5.4.) modernizacyjnych (np. działanie 3.4.4.) czy podczas trwania różnego rodzaju imprez sportowych (działanie 2.6.3.). Zwiększona emisja hałasu komunikacyjnego będzie obserwowana w okolicach nowo wybudowanych dróg. W przypadku emisji hałasu należy stosować środki ograniczające, minimalizujące. Po ich zastosowaniu emisja hałasu do środowiska może zostać znacząco zmniejszona. Pozytywne oddziaływanie wystąpi głównie na etapie funkcjonowania już zrealizowanych przedsięwzięć. Prognozowane pozytywne oddziaływania będą pośrednie (np. w przypadku prac naukowo – badawczych), a bezpośrednie w wyniku stosowania środków ograniczających emisję hałasu.

Tabela 9. Prognozowane oddziaływanie na zasoby surowców mineralnych

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	-	-	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	-	-	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	-	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	-	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	-	-	
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	-	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	-	-	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora	-	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		w życiu publicznym.			
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	-	-	
		2.5.2. Promocja zdrowia.	-	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	-	
3.	Sieć osadnicza				
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	N	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-	
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, bezpośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	-	-	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	-	-	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

		na otaczające je obszary funkcjonalne.			i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie, o różnej skali czasowej, lokalne, odwracalne
4.	Środowisko i energetyka				
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P		Oddziaływania o zasięgu lokalnym bezpośrednie i pośrednie, odwracalne
	4.1.2.	Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	-	-	
	4.1.3.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P		Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.1.4.	Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-	
	4.1.5.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-	
4.2. Ochrona środowiska	4.2.1.	Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	-	-	
	4.2.2.	Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	-	Oddziaływania bezpośrednie odwracalne, długoterminowe
	4.2.3.	Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	-	
	4.2.4.	Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1.	Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.3.2.	Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.3.3.	Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P		
	4.3.4.	Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	

Z przeprowadzonej analizy wynika, że oddziaływanie na zasoby surowców mineralnych będzie miało generalnie wpływ pozytywny (np. działania 4.4.2., 4.3.3.), wpływ negatywny będzie związany głównie z wykorzystywaniem do budowy dróg kruszyw naturalnych (głównie działania: 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3.). Oddziaływania pozytywne i negatywne związane będą głównie z rozwojem atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej, rozwojem przemysłu rolno – spożywczego, a generalnie z rozwojem miast i wsi (nastąpi wzrost zapotrzebowania na wodę). Przewiduje się, że będą to głównie oddziaływania negatywne, bezpośrednie związane z poborem wody i kruszyw naturalnych, ale też pozytywne, bezpośrednie związane z racjonalnym wykorzystaniem energii i zwiększeniem efektywności energetycznej oraz wsparciem rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii.

Tabela 10. Prognozowane oddziaływanie na powierzchnię ziemi łącznie z glebą

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1. Przemysł	1.1.1.	Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	1.1.2.	Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	-	N	
	1.1.3.	Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2. Nauka, badania i szkolnictwo	1.2.1.	Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym,

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

	wyższe	kluczowy czynnik wzmocnienia przewag konkurencyjnych województwa.			pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmocniającego specjalizację regionalną.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	N	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	-	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P		Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	-	-	
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	-	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	-	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	-	-	
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	-	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	Oddziaływania o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym, pośrednie, długoterminowe
2.3.	Spółeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	-	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	-	-	
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	-	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	-	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej:	-	-	
		2.5.2. Promocja zdrowia.	-	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie, odwracalne, długookresowe	
3.	Sieć osadnicza					
3.1. Dostępność komunikacyjna	3.1.1.	Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	3.1.2.	Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N		
	3.1.3.	Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N		
	3.1.4.	Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	N		
3.2. Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1.	Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	N	Oddziaływanie pośrednie, lokalne, długoterminowe, odwracalne	
	3.2.2.	Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-		
	3.2.3.	Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-		
3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1.	Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, bezpośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	3.3.2.	Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N		
	3.3.3.	Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.		N		
	3.3.4.	Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	N		
3.4. Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1.	Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N		
	3.4.2.	Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N		
	3.4.3.	Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	N		
	3.4.4.	Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	N		
3.5. Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1.	Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	3.5.2.	Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N		
	3.5.3.	Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.		N		
	3.5.4.	Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-		Oddziaływanie bezpośrednie, o różnej skali czasowej, odwracalne
4.	Środowisko i energetyka					
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	4.1.2.	Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	N		
	4.1.3.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P			Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.1.4.	Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-		

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.		-	
4.2. Ochrona środowiska		4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	N	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie odwracalne, długoterminowe
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii		4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	
		4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długoterminowe

Oddziaływanie na powierzchnię ziemi łącznie z glebą będzie dotyczyło realizacji nowych przedsięwzięć w miejscach jeszcze niezainwestowanych. Takimi przedsięwzięciami będą głównie drogi (np. działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3.), przemysł (np. działania 1.1.1., 1.1.2.), rozwój infrastruktury turystycznej (np. działanie 1.3.1), rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający rozwój obszarów wiejskich (np. działania 3.4.1., 3.4.4.) czy rozwój infrastruktury sportowej (działanie 2.6.3.). W takich przypadkach oddziaływanie będzie bezpośrednie i negatywne, ale też pozytywne w przypadku uporządkowania terenów wokół zrealizowanych przedsięwzięć. Oddziaływania bezpośrednie pozytywne związane są z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i usuwaniem skutków osuwisk, powodzi, katastrof naturalnych i spowodowanych działalnością człowieka (np. działania 4.1.1, 4.1.2., 4.1.3., 4.1.4.).

Tabela 11. Prognozowane oddziaływanie na różnorodność biologiczną

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1. Przemysł		1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.		-	
1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe		1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3. Turystyka		1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	N	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa	P	N	

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

		służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	N	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	-	-	
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	-	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	N	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
2. Kapitał ludzki i społeczny					
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	P	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	P	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	-	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	N	
3. Sieć osadnicza					
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno	-	N	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.			
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	N	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	P	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, długoterminowe, odwracalne, ponadlokalne
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne, ponadlokalne
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	P	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	N	
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	N	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	N	
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.		-	
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	N	
4. Środowisko i energetyka					
4.1.	Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	N	
		4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	N	
		4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-	
		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.		-	
4.2.	Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P		Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	N	
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	skali czasowej Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane

Z analiz przeprowadzonych w tabeli 11 wynika, że oddziaływania na różnorodność biologiczną będą zarówno pozytywne jak i negatywne. Niekorzystne oddziaływanie na bioróżnorodność może wystąpić głównie na etapie realizacji nowych przedsięwzięć oraz rozbudowy już istniejących. Negatywne oddziaływania mogą być związane z likwidacją siedlisk przyrodniczych, ważnych także dla bytowania zwierząt (np. działania 2.6.3., 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3., 1.3.1., 3.4.1., 3.4.4., 1.1.1., 1.1.2., 4.1.1, 4.1.2., 4.1.3., 4.1.4.). Może dojść do takiej sytuacji, że zwierzęta zmuszone będą do zmiany miejsca przebywania. W takich przypadkach należy mówić o oddziaływaniach negatywnych, bezpośrednich. W przypadku realizacji przedsięwzięć z zakresu odnawialnych źródeł energii może się tak zdarzyć, że oddziaływania negatywne, bezpośrednie wystąpią na etapie budowy i funkcjonowania przedsięwzięć. Mogą także wystąpić oddziaływania bezpośrednie, pozytywne związane z zachowaniem różnorodności biologicznej (np. działanie 4.2.4.), odtworzeniem siedlisk po zakończonym procesie budowy przedsięwzięć.

Tabela 12. Prognozowane oddziaływanie na obszary prawnie chronione, w tym na obszary Natura 2000

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1. Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N		
	1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-		
1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe	
	1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-		
	1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-		
1.3. Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	N		
	1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	N		
1.4. Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-		
	1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz	P	N		Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.			i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	P	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	P	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	-	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	-	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, możliwe oddziaływania skumulowane
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	N	
3.	Sieć osadnicza				
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	-	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	N	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	N	
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	N	
4.	Środowisko i energetyka				
4.1.	Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	N	
		4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	N	
		4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	N	
		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-	
4.2.	Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	N	
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
4.3.	Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	N	
		4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
--	--	---	---	--

Przeprowadzona analiza wykazała, że prawdopodobne oddziaływania na obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody, w tym obszary Natura 2000, będą należały zarówno do negatywnych, jak i pozytywnych (np. działania: 1.1.1., 1.1.2., 1.4.1., 3.3.1., 3.3.1, 3.4.1, 1.3.1., 3.4.2., 3.4.3., 3.5.4. 4.1.1, 4.1.2., 4.3.3.). Oddziaływanie negatywne, bezpośrednie będzie związane głównie z budową nowych szlaków komunikacyjnych oraz innych przedsięwzięć (np. infrastruktury sportowej), które lokalizowane będą w obrębie obszarów chronionych, w tym w obrębie obszarów Natura 2000. Pozytywne oddziaływanie związane będzie przede wszystkim z zachowaniem różnorodności biologicznej (działanie 4.2.4.), zapewnieniem dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu (działanie 4.2.1.) oraz działaniami z zakresu nauki, badań naukowych, podnoszenia kwalifikacji (np. działania 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.5.1., 1.5.3., 2.1.2., 2.2.3, 2.4.1., 2.4.3.). Działania z zakresu nauki i włączenia społecznego będą miały charakter pośredni, a z zakresu ochrony środowiska bezpośredni i pośredni.

Tabela 13. Prognozowane oddziaływanie na rośliny i zwierzęta

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie			
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania	
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka					
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N		
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.		-		
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe	
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-		
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-		
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	-		Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	-		
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.		-		
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N		
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe	
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-		

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2. Kapitał ludzki i społeczny					
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	P	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	P	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej:	-	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	N	
3. Sieć osadnicza					
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	P	N	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie, odwracalne
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

metropolitalne Rzeszowa	wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.			i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N	
	3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne
3.4. Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
	3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne
	3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie, długoterminowe, odwracalne
3.5. Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	
	3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenieniem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
	3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie długoterminowe, odwracalne
4.	Środowisko i energetyka			
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	N	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
	4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	N	
	4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	N	
	4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	N	
	4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-	
4.2. Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	N	
	4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
	4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	
	4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	
	4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długoterminowe

Negatywne oddziaływanie na rośliny i zwierzęta może wystąpić głównie na etapie realizacji nowych przedsięwzięć oraz rozbudowy już istniejących (np. działania 2.6.3., 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3., 1.3.1., 3.4.1., 3.4.4., 1.1.1., 1.1.2., 4.1.1, 4.1.2., 4.1.3., 4.1.4.) i wiązać się może z likwidacją siedlisk ważnych dla przebywania zwierząt. Mogą zostać także uszczuplone, bądź w skrajnych przypadkach przerwane korytarze ekologiczne. W przypadku realizacji przedsięwzięć drogowych, ważne jest wykonanie przejść dla zwierząt w takich miejscach, gdzie one faktycznie się przemieszczają. W przypadku lokalizowania innych przedsięwzięć, należy zwracać uwagę, aby były one lokalizowane poza siedliskami chronionymi. W przypadku lokalizowania nowych przedsięwzięć prognozowane oddziaływanie będzie bezpośrednie. Oddziaływanie pośrednie pozytywne związane jest z podnoszeniem kwalifikacji, badaniami naukowymi, podnoszeniem jakości kształcenia (np. działania 1.2.1., 1.2.2., 1.5.3., 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.4.1., 2.4.2., 2.4.3.).

Tabela 14. Prognozowane oddziaływanie na krajobraz

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, ponadlokalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	N	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	N	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	N	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, ponadlokalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	-	-	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, ponadlokalnym,, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	-	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie	P	-	pośrednie, długoterminowe

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	dziedzictwo kulturowe	równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.			
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	P	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	
2.3. Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	P	-		
	2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	P	-		
2.4. Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-		
	2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-		
	2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-		
2.5. Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	-	-		
	2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, ponadlokalnym, pośrednie, długoterminowe	
	2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-		
2.6. Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-		
	2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-		
	2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	P	N	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, bezpośrednie, długoterminowe, odwracalne	
3.	Sieć osadnicza				
3.1. Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N		
	3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N		
	3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie, odwracalne	
3.2. Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-		
	3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-		
	3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-		
3.3. Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	-	-		
	3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane	
	3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, lokalne i ponadlokalne, długoterminowe, odwracalne	
3.4. Funkcje obszarów	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

	wiejskich	wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.			i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	N	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	
3.5. Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu		3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	
4.	Środowisko i energetyka				
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków		4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	N	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, nieodwracalne lokalne, długoterminowe
		4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	N	
		4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	-	
		4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-	
		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	-	-	
4.2. Ochrona środowiska		4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	-	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami..	P	N	
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	-	-	
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii		4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	-	-	
		4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	
		4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	

Przewidywane negatywne oddziaływanie na krajobraz związane będzie z zainwestowaniem terenów, które są wolne od jakiegokolwiek zabudowy. Należy zaznaczyć, że zainwestowanie terenów jest kształtowaniem krajobrazu, a więc zostanie wykształcony nowy krajobraz kulturowy. W przypadku realizacji przedsięwzięć na niewielkich powierzchniach i o niewielkich rozmiarach nie przewiduje się znaczących zmian w krajobrazie (np. działania 1.1.1., 1.1.2, 1.4.3., 3.1.4., 3.3.1., 3.4.1., 3.4.2., 3.4.3., 3.5.2.), w przypadku przedsięwzięć liniowych (np. działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3.)

zmianie ulegnie obecny krajobraz (mogą pojawić się ekrany akustyczne wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu). Negatywne oddziaływanie na krajobraz może wystąpić w przypadku lokalizowania obiektów wysokich (np. przemysł, elektrownie wiatrowe). Pozytywne, bezpośrednie oddziaływanie na krajobraz wystąpi w przypadku modernizacji przestrzeni wiejskiej (działanie 3.4.4.), usuwania skutków katastrof (np. działania 4.1.3, 4.1.4.).

Tabela 15. Prognozowane oddziaływanie na zabytki

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka					
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	-	-	
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	-	-	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	-	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, bezpośrednie jak i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	-	-	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2. Kapitał ludzki i społeczny					
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, bezpośrednie jak i pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	P	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

2.3.	Spółeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	-	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	-	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej:	-	-	
		2.5.2. Promocja zdrowia.	-	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	-	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	-	-	
3. Sieć osadnicza					
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, o różnej intensywności, bezpośrednie, odwracalne jak i nieodwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	-	-	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-	
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie jak i bezpośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, o różnej intensywności, bezpośrednie, odwracalne jak i nieodwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie jak i pośrednie, długoterminowe, odwracalne
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie jak i bezpośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	N	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	-	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	
3.5.	Spójność przestrzenna	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

	i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnienie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.			
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	Oddziaływania o zasięgu lokalnym, o różnej intensywności, bezpośrednie, odwracalne jak i nieodwracalne, o różnej skali czasowej, możliwe oddziaływania skumulowane
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, długoterminowe, odwracalne
4.	Środowisko i energetyka				
4.1.	Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie jak i pośrednie, odwracalne, długoterminowe, o zasięgu lokalnym
		4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	-	
		4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	-	
		4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-	
		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	P	-	
4.2.	Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długoterminowe
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.	P	-	
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	-	
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	
4.3.	Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P		Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, pośrednie, odwracalne,
		4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	
		4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	-	
		4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długoterminowe, regionalne

Z przeprowadzonej analizy wynika, że realizacja kierunków działań w przeważającej ilości będzie miała pozytywny, bezpośredni wpływ na zabytki (np. działania 2.2.3., 3.4.4., 3.5.4, 4.1.1.). Potencjalnie negatywne skutki może przynieść realizacja inwestycji komunikacyjnych (działania 3.1.1., 3.1.2, 3.1.3., 3.3.3., 3.5.3.), ale tylko w przypadku, gdy niewłaściwie rozpoznane zasoby archeologiczne w obrębie nowoprojektowanych oraz rozbudowywanych tras. Oddziaływanie pozytywne, pośrednie, związane będą z podnoszeniem świadomości społeczeństwa, realizacją badań naukowych, rozwojem systemu kształcenia, wzmocnieniem wizerunku regionu (np. działania 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 2.2.2., 2.4.1., 2.4.2., 2.4.3.).

Tabela 16. Prognozowane oddziaływanie na zdrowie ludzi

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1.	Przemysł	1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	-	
		1.1.3. Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2.	Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1. Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.2.2. Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
		1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3.	Turystyka	1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	-	
		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	-	
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	-	
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	-	
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	-	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2.	Kapitał ludzki i społeczny				
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	-	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	-	-	
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	-	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją	P	-	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		i wykluczeniem społecznym.			
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej:	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe
		2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym, bezpośrednie, długoterminowe
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, odwracalne, długookresowe, regionalne
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, długookresowe, odwracalne, regionalne
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	P	-	
3.	Sieć osadnicza				
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.	-	N	
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	-	-	
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	-	-	
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	-	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie długoterminowe, odwracalne
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	N	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	P	N	
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie długoterminowe, odwracalne
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, odwracalne
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	-	
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmacnianie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	-	-	
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	-	-	
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	P	N	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej

Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
Aktualizacja 2013–2020

		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie długoterminowe, odwracalne
4.	Środowisko i energetyka				
4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.1.2.	Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	-	
	4.1.3.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	-	
	4.1.4.	Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-	
	4.1.5.	Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	P	-	
4.2. Ochrona środowiska	4.2.1.	Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, długookresowe, regionalne
	4.2.2.	Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.	P	-	Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długookresowe, regionalne
	4.2.3.	Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	-	
	4.2.4.	Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	
4.3. Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1.	Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	-	Oddziaływania o różnym zasięgu i intensywności, bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.3.2.	Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie efektywności energetycznej.	P	-	
	4.3.3.	Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	-	Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długoterminowe, regionalne
	4.3.4.	Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływania pośrednie, odwracalne, długoterminowe, regionalne

Przeprowadzona analiza wykazała, że oddziaływanie na zdrowie ludzi będzie miało generalnie wpływ pozytywny. Oddziaływanie będzie mieć wpływ zarówno bezpośredni (np. działania 2.5.1., 2.5.3.), jak i pośredni (np. działania 2.5.2., 2.4.3., 2.2.1., 1.4.3., 1.3.1.). Prognozowane oddziaływania będą miały charakter zarówno bezpośredni, jak i pośredni (np. działania 2.6.2., 4.1.1., 4.1.2., 4.1.4.). Negatywne oddziaływanie związane będzie z realizacją i funkcjonowaniem szlaków komunikacyjnych, zwłaszcza nowo wybudowanych dróg, chociaż w obrębie odciążonych odcinków dróg oddziaływanie komunikacji na środowisko, w tym na zdrowie ludzi, zmniejszy się.

Tabela17. Kierunki działań zaproponowane w projekcie Strategii a zasada zrównoważonego rozwoju

Lp.	Priorytet	Kierunek działań	Prognozowane oddziaływanie		
			Pozytywne	Negatywne	Charakterystyka oddziaływania
1.	Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka				
1.1. Przemysł	1.1.1.	Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu.	P	N	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie długoterminowe
	1.1.2.	Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu.	P	N	
	1.1.3.	Wspieranie rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych.	-	-	
1.2. Nauka, badania i szkolnictwo wyższe	1.2.1.	Realizacja badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
	1.2.2.	Wzmacnianie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów.	P	-	
	1.2.3.	Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne.	P	-	
1.3. Turystyka	1.3.1.	Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej.	P	N	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym pośrednie,

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa.	P	-	długoterminowe
		1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa.	P	-	Oddziaływania o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym, pośrednie, długoterminowe
1.4.	Rolnictwo	1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych.	P	N	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, o różnej skali czasowej
		1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych.	-	-	
		1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo – badawczymi.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, o różnej skali czasowej
1.5.	Instytucje otoczenia biznesu	1.5.1. Wzmacnianie potencjału oraz rozwój IOB i sieci ich współpracy.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		1.5.2. Wzmocnienie możliwości instytucjonalnych IOB w zakresie finansowego wsparcia przedsiębiorczości.	P	-	
		1.5.3. Kreowanie i wspieranie przez IOB przedsięwzięć proinnowacyjnych.	P	-	
2. Kapitał ludzki i społeczny					
2.1.	Edukacja	2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu.	P	-	
		2.1.3. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie.	P	-	
2.2.	Kultura i dziedzictwo kulturowe	2.2.1. Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe
		2.2.2. Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym, oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych.	P	-	
		2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.	P	-	
2.3.	Społeczeństwo obywatelskie	2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.3.2. Zwiększenie udziału obywateli i trzeciego sektora w życiu publicznym.	P	-	
2.4.	Włączenie społeczne	2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie jak i bezpośrednie, długoterminowe
		2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy.	P	-	
		2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.	P	-	
2.5.	Zdrowie publiczne	2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej.	P	-	Oddziaływanie o zasięgu regionalnym, pośrednie, długoterminowe
		2.5.2. Promocja zdrowia.	P	-	
		2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna.	P	-	
2.6.	Sport powszechny	2.6.1. Upowszechnienie w społeczeństwie aktywności ruchowej jako składowej zdrowego stylu życia.	-	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, okresowe, odwracalne, o różnej skali czasowej
		2.6.2. Rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.	-	-	
		2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej.	P	N	
3. Sieć osadnicza					
3.1.	Dostępność komunikacyjna	3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym.	-	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych.	-	N	
		3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą	-	N	

Prognoza oddziaływania na środowisko
 projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020
 Aktualizacja 2013–2020

		oraz z Rzeszowem.			
		3.1.4. Rozbudowa Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych.	P	N	
3.2.	Dostępność technologii informacyjnych	3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu.	P	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, długoterminowe, odwracalne, ponadlokalne
		3.2.2. Wspieranie digitalizacji i zwiększanie dostępności zasobów publicznych on-line.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, długoterminowe, regionalne
		3.2.3. Wsparcie wykorzystania technologii cyfrowych przez sektor publiczny i prywatny w świadczonych usługach.	P	-	
3.3.	Funkcje metropolitalne Rzeszowa	3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym.	P	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu.	P	-	
		3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym.	-	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.	P	-	
3.4.	Funkcje obszarów wiejskich	3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.	P	-	
		3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej.	P	-	
		3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
3.5.	Spójność przestrzenna i wzmocnienie funkcji biegunów wzrostu	3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu.	-	N	
		3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzeni sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich.	P	-	
4. Środowisko i energetyka					
4.1.	Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków	4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, regionalne
		4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.	P	-	
		4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), chemiczno – ekologiczne oraz pożary.	P	-	
		4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary.	P	-	
		4.1.5. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz likwidacja negatywnych skutków zagrożeń społecznych.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, odwracalne, długoterminowe, regionalne
4.2.	Ochrona środowiska	4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu.	P	-	Oddziaływania bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, regionalne
		4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami.	P	-	
		4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej.	P	-	
		4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.	P	-	
4.3.	Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii	4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych, konwencjonalnych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.	P	-	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
		4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększanie	P	-	Oddziaływania bezpośrednie

	efektywności energetycznej.			odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE).	P	N	Oddziaływanie bezpośrednie i pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej
	4.3.4. Współpraca sektora B&R z przedsiębiorcami i j.s.t. na rzecz innowacyjnych rozwiązań w zakresie alternatywnych źródeł energii zwłaszcza OZE i ich wdrażania.	P	-	Oddziaływanie pośrednie, odwracalne, o różnej skali czasowej

Z przeprowadzonych analiz wynika, że projekt Strategii posiada znaczący potencjał wspierający zasadę zrównoważonego rozwoju. Należy zaznaczyć, że tylko kierunki działań związane z realizacją powiązań komunikacyjnych mogą mieć negatywny wpływ na wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju (działania 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.3.3., 3.5.3.). Niewielka ilość działań może zarówno pozytywnie jak i negatywnie wpływać na możliwość wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju (np. działania 1.1.1., 1.1.2., 1.3.1., 1.4.1., 2.6.3., 3.3.1., 4.3.3., 4.3.3.).

Pomimo stwierdzonych potencjalnie negatywnych oddziaływań na środowisko realizacji niektórych działań (np. 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3.) należy zaznaczyć, że kierunki działania przewidziane w projekcie Strategii będą miały pozytywny wpływ na środowisko w dłuższej perspektywie czasowej. Należy zaznaczyć, że prognozowany negatywny wpływ na środowisko nie oznacza wpływu znaczącego.

W dokumencie o charakterze fakultatywnym, perspektywicznym, w którym określone są kierunki działań, nie są wyznaczane ramy dla realizacji przedsięwzięć. Według obowiązującego prawa, każde realizowane przedsięwzięcie będzie musiało być poddane procedurze oceny oddziaływania na środowisko, w której zostanie dokładnie przeanalizowany wpływ na środowisko. Nie jest wykluczone, że dla niektórych przedsięwzięć będą opracowywane raporty o oddziaływaniu na środowisko.

6.2. Analiza i ocena przewidywanego znaczącego oddziaływania na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz na integralność tych obszarów

Art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009r., Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) mówi, że: „zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla ochrony których wyznaczono obszar Natura 2000 lub,
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla ochrony których został wyznaczony obszar Natura 2000, lub,
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami”.

Art. 34 tejże ustawy mówi: jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich – dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1 (mające znaczenie dla Wspólnoty – wyznaczane na podstawie Dyrektywy Siedliskowej), zapewniając wykonanie kompensacji

przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

W przypadku gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie na realizację przedsięwzięcia może zostać udzielone wyłącznie w celu:

- ochrony zdrowia i życia ludzi,
 - zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
 - uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędnym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego,
 - wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego,
- po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej.

Przepis ten stosuje się do obszarów istniejących, mających znaczenie dla Wspólnoty oraz do projektowanych obszarów ochrony siedlisk.

Analizie poddano kierunki działań wyszczególnione w projekcie Strategii, a nie przedsięwzięcia, ponieważ w projekcie Strategii nie są wyszczególnione konkretne przedsięwzięcia ani nie są dokładnie wskazane lokalizacje przedsięwzięć (nie są także znane dokładne przebiegi projektowanych dróg, a te, które są znane zostały poddane procedurze ocen oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, w tym na obszary Natura 2000). W analizowanym dokumencie dla każdego kierunku działania zostały określone Obszary Strategicznej Interwencji (OSI). Analizując wpływ na obszary Natura 2000 posłużono się metodą graficzną w celu wyznaczenia obszarów konfliktowych, tzn. takich, gdzie realizacja ewentualnych działań może powodować potencjalne zagrożenia dla celów ochrony przyrody obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody w szczególności obszarów Natura 2000. Obszary Strategicznej Interwencji zostały pokazane na tle obszarów objętych ochroną (łącznie z obszarami Natura 2000). Obszary wystąpienia potencjalnych konfliktów stanowią tę część, gdzie OSI pokrywa się z obszarami chronionymi, w tym z obszarami Natura 2000 (rysunki 14 – 29).

Należy podkreślić, że nie są jeszcze znane ostateczne trasy przebiegu wszystkich dróg projektowanych. Znane są trasy tych dróg, które już przechodzą procedurę ocen oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko. Nie są także znane lokalizacje innych przedsięwzięć. Poza tym projekt Strategii nie jest dokumentem decyzyjnym, tylko deklaratywnym o długim horyzoncie czasowym, w związku z czym nie jest możliwe już na tym etapie jednoznaczne wskazanie znaczących oddziaływań na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz na integralność tych obszarów. Możliwe jest wskazanie potencjalnych zagrożeń, jakie może powodować realizacja projektu Strategii.

Prawdopodobne zagrożenie negatywnym oddziaływaniem nie oznacza jednoznacznie stwierdzonych znaczących oddziaływań na obszar Natura 2000. Niemniej jednak, w obrębie obszarów Natura 2000 może dochodzić do:

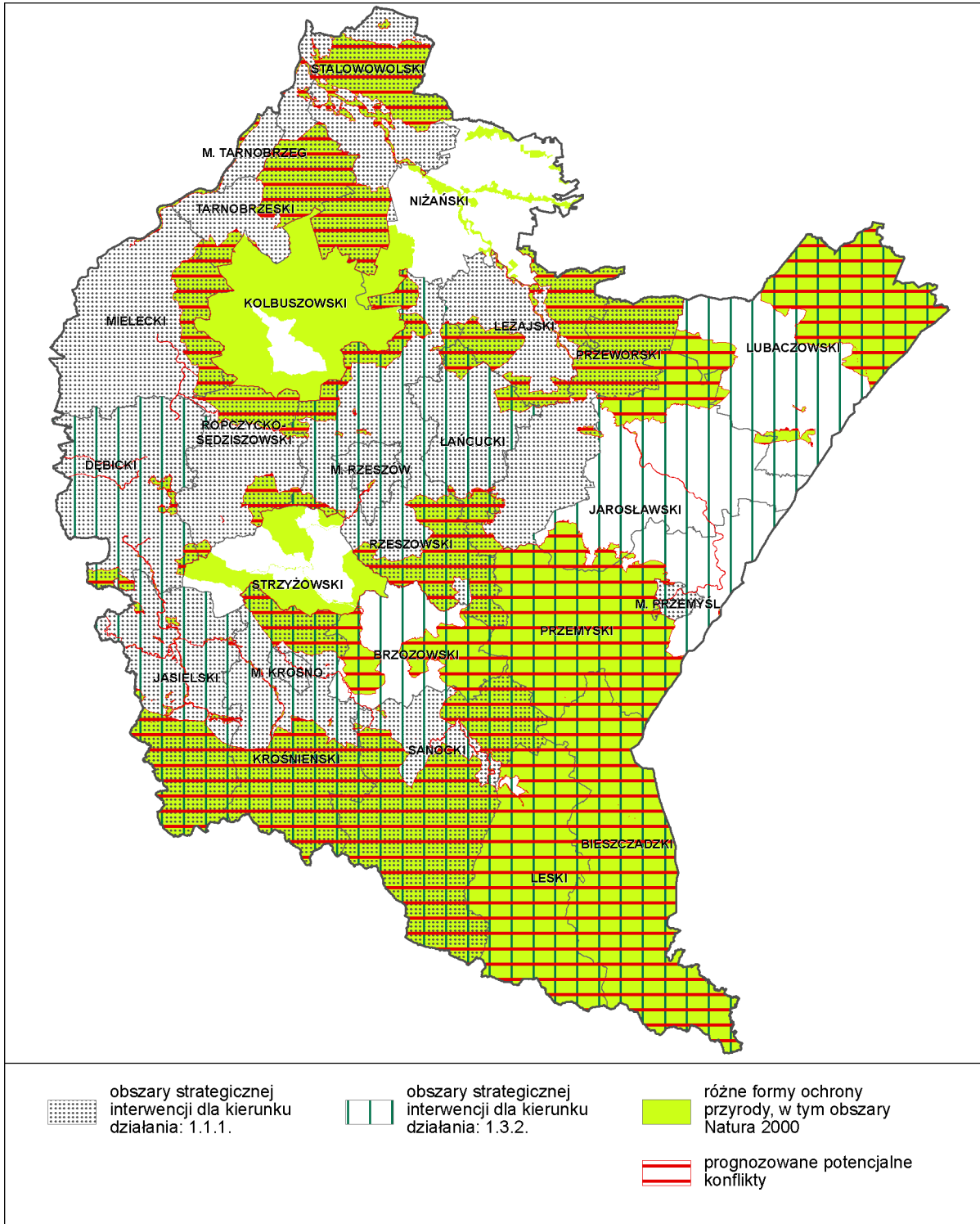
- fragmentacji siedlisk przyrodniczych,
- zmniejszenia powierzchni siedlisk przyrodniczych,
- jakościowych zmian siedlisk,
- powstawania nowych barier dla funkcjonowania układów przyrodniczych,
- emisji hałasu,
- emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych,
- zakłócenia funkcjonowania korytarzy ekologicznych na odcinkach przejść przez doliny cieków,
- wyłączenia z systemu przyrodniczego terenów rolnych, w niektórych przypadkach może zdarzyć się, że nastąpi wyłączenie terenów leśnych czy dolin rzecznych.

W takich przypadkach, na etapie rozwiązań planistycznych należy przedstawić alternatywne rozwiązania dotyczące przebiegu tras komunikacyjnych i do realizacji wybrać te, które są najbardziej korzystne dla środowiska. Należy zwracać uwagę na rozmieszczenie siedlisk naturalnych i tak prowadzić trasy przebiegu szlaków komunikacyjnych, aby nie dochodziło do ich fragmentacji, zniszczenia, zmian jakościowych siedlisk. Jeżeli okaże się niemożliwym omięcie obszarów Natura 2000, należy przewidzieć działania ograniczające wpływ na obszar Natura 2000 np. zaprojektować bezkolizyjne przejścia dla zwierząt. W przypadku OZE należy przeprowadzać monitoringi przyrodnicze (energetyka wiatrowa), a w przypadku zbiorników należy rozpatrywać także rozwiązania alternatywne (np. poldery). Przedsięwzięcia będą mogły być zrealizowane tylko w przypadku, gdy na etapie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszary Natura 2000, zostanie wykazany brak znaczących oddziaływań.

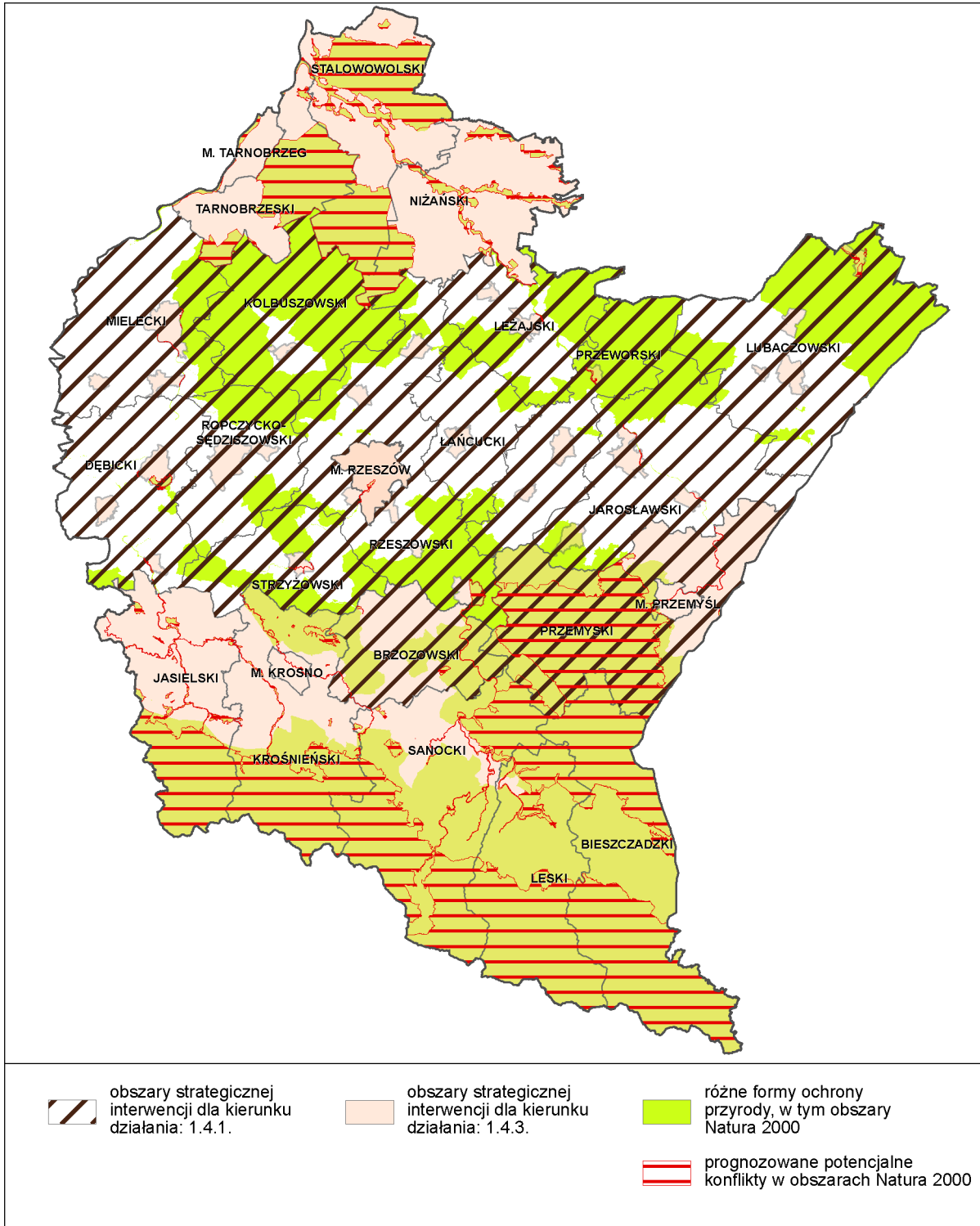
Prognozuje się, że oddziaływania na obszary Natura 2000 będą nasilone na etapie budowy konkretnych przedsięwzięć, ich działanie będzie bezpośrednie w przypadku, gdy przedsięwzięcie będzie realizowane na terenie obszaru Natura 2000. Na tym etapie nie można określić, jakie będą to oddziaływania, ponieważ nie są znane dokładne lokalizacje poszczególnych przedsięwzięć.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie przyrody (art. 5) „integralność obszaru Natura 2000 – spójność czynników strukturalnych i funkcjonalnych warunkujących zrównoważone trwanie populacji gatunków i siedlisk przyrodniczych, dla ochrony których zaprojektowano lub wyznaczono obszar Natura 2000”. Na tym etapie nie przewiduje się aby realizacja instalacji regionalnych przewidzianych w projekcie Strategii powodowała takie zmiany w środowisku, aby zagrożone było trwanie populacji gatunków i siedlisk, dla ochrony których zaprojektowano lub wyznaczono obszary Natura 2000 ponieważ:

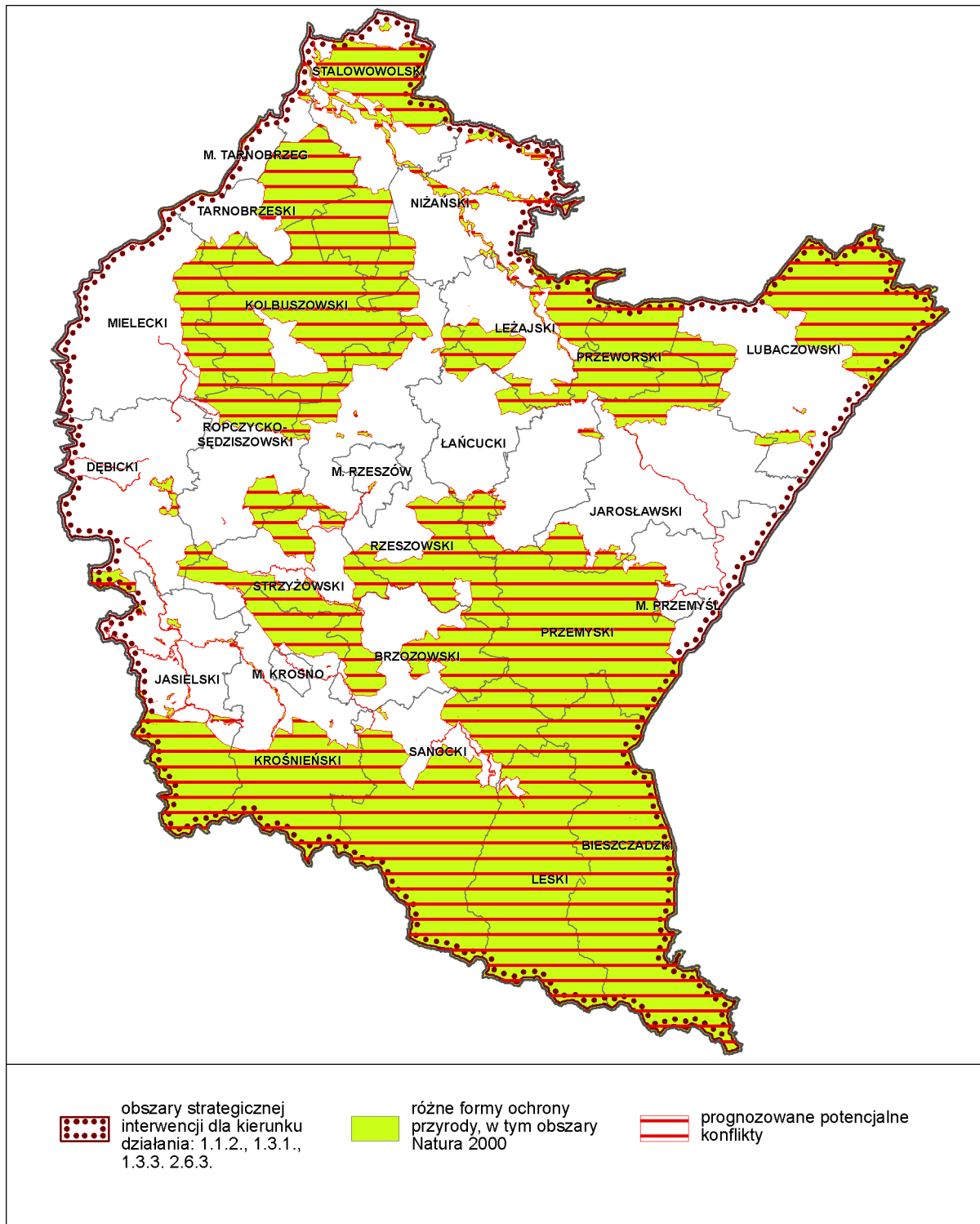
- nie przewiduje się fragmentacji ani izolacji siedlisk,
- nie przewiduje się znaczącego wpływu na kluczowe procesy i związki kształtujące strukturę obszaru,
- nie przewiduje się zmniejszenia liczebności gatunków kluczowych spowodowanych bezpośrednią śmiertelnością związaną z realizacją kierunków działań określonych w projekcie Strategii,
- nie przewiduje się takiego zagrożenia, spowodowanego realizacją kierunków działań wyszczególnionych w projekcie Strategii, aby nie był utrzymany właściwy stan ochrony gatunków i siedlisk w granicach obszarów Natura 2000.



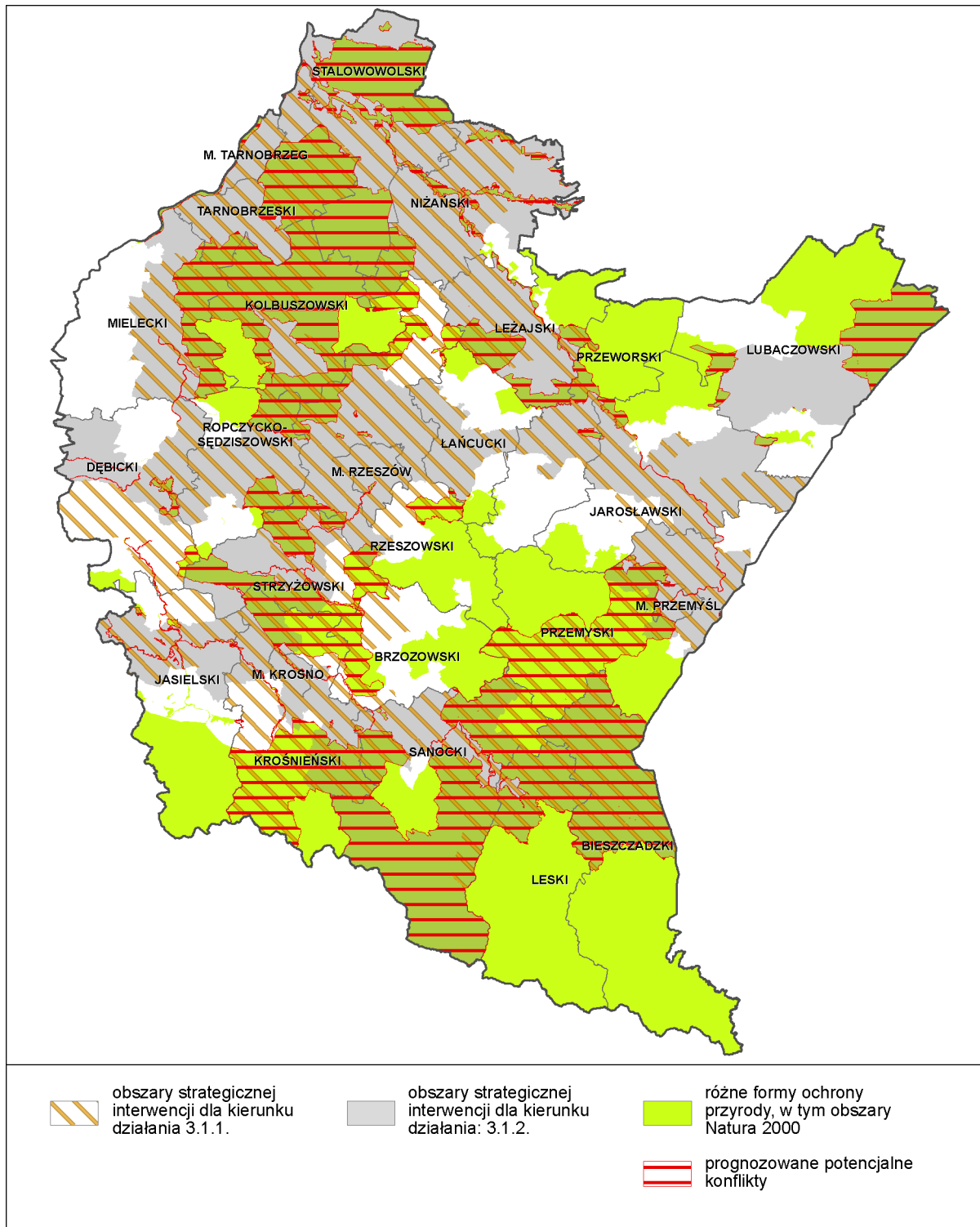
Rysunek 14. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 1.1.1 Wzmocnienie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu, 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



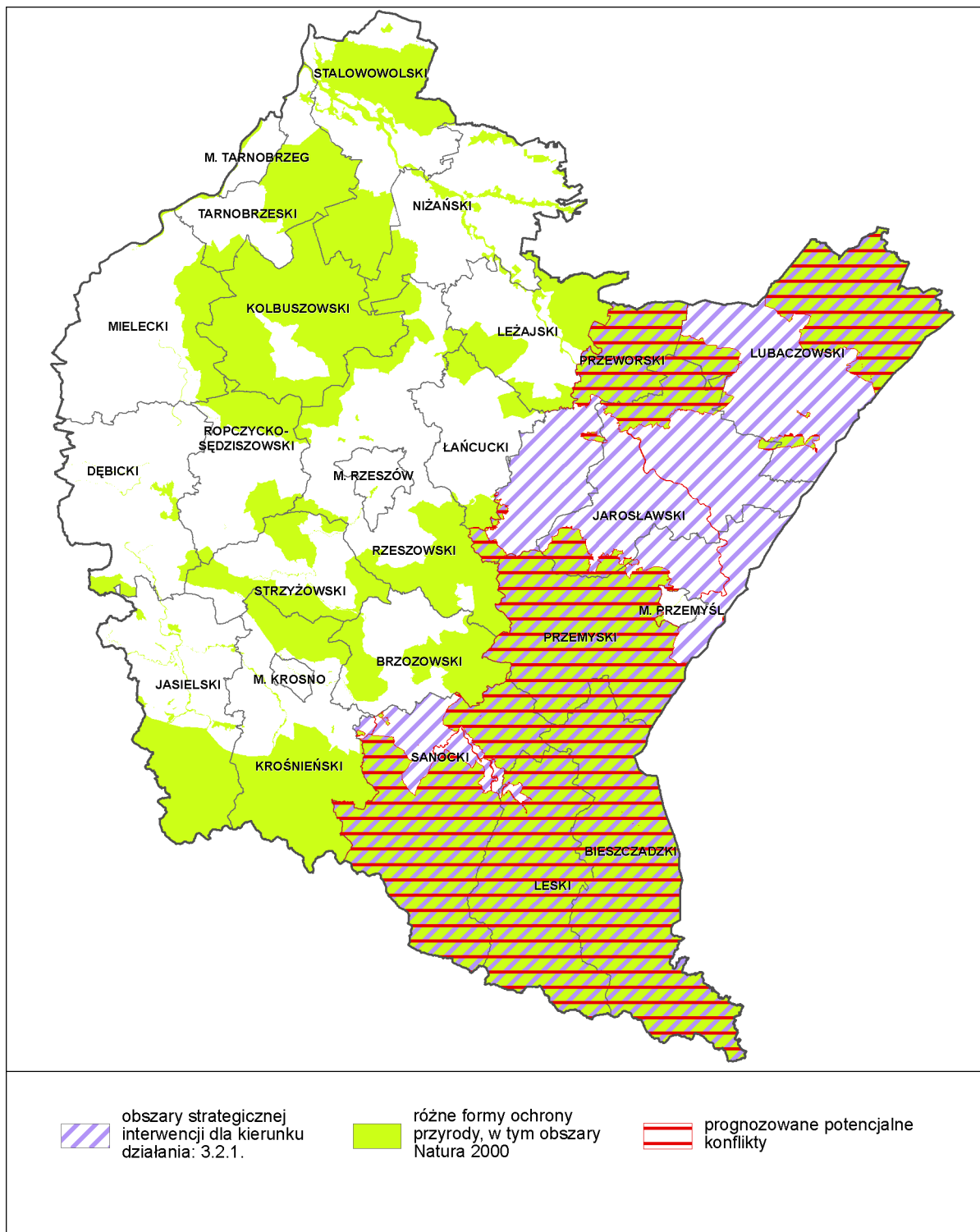
Rysunek 15. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 1.4.1 Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych, 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



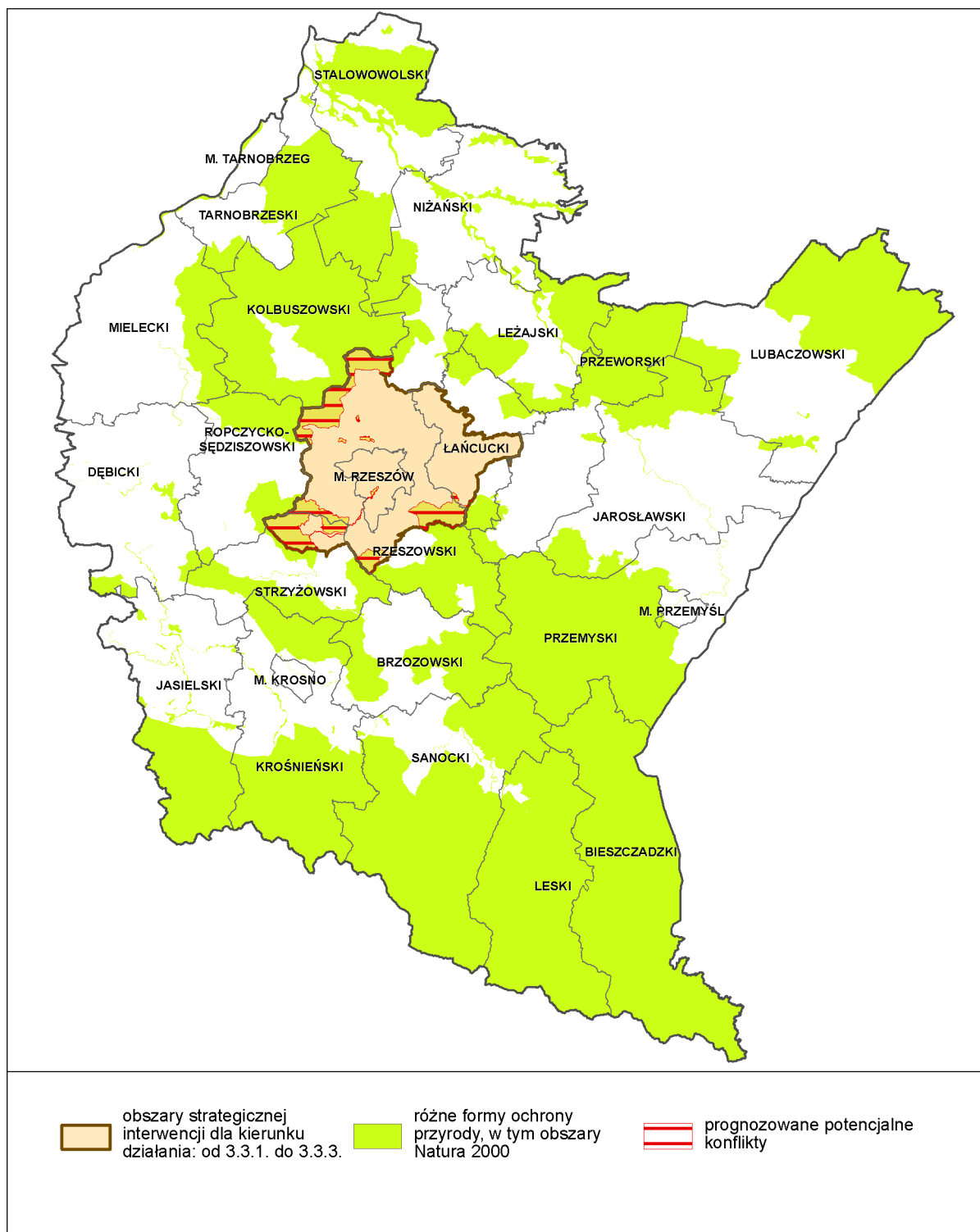
Rysunek 16. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu, 1.3.1. Rozwój atrakcji i infrastruktury turystycznej, 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa, 2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



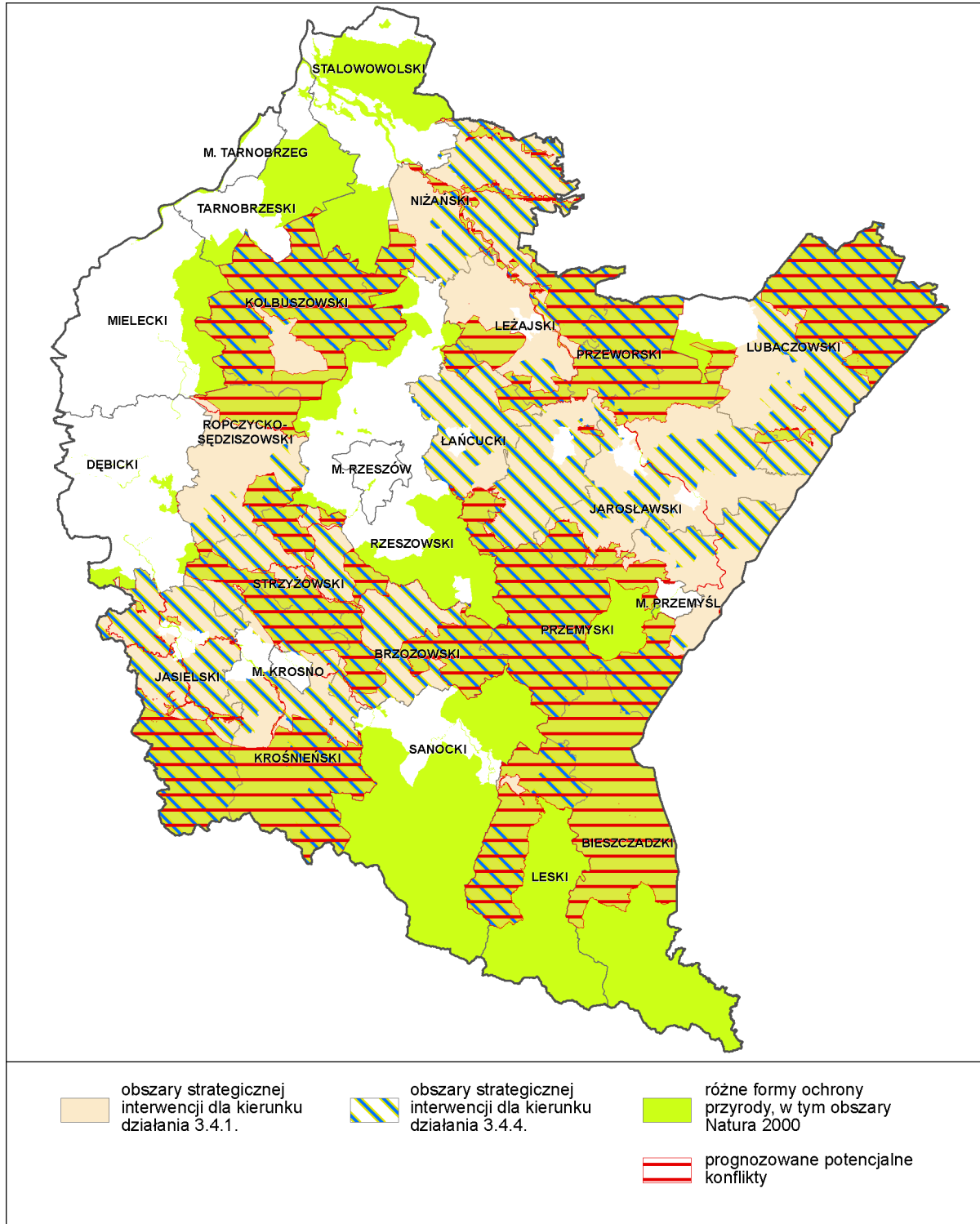
Rysunek 17. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym, 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



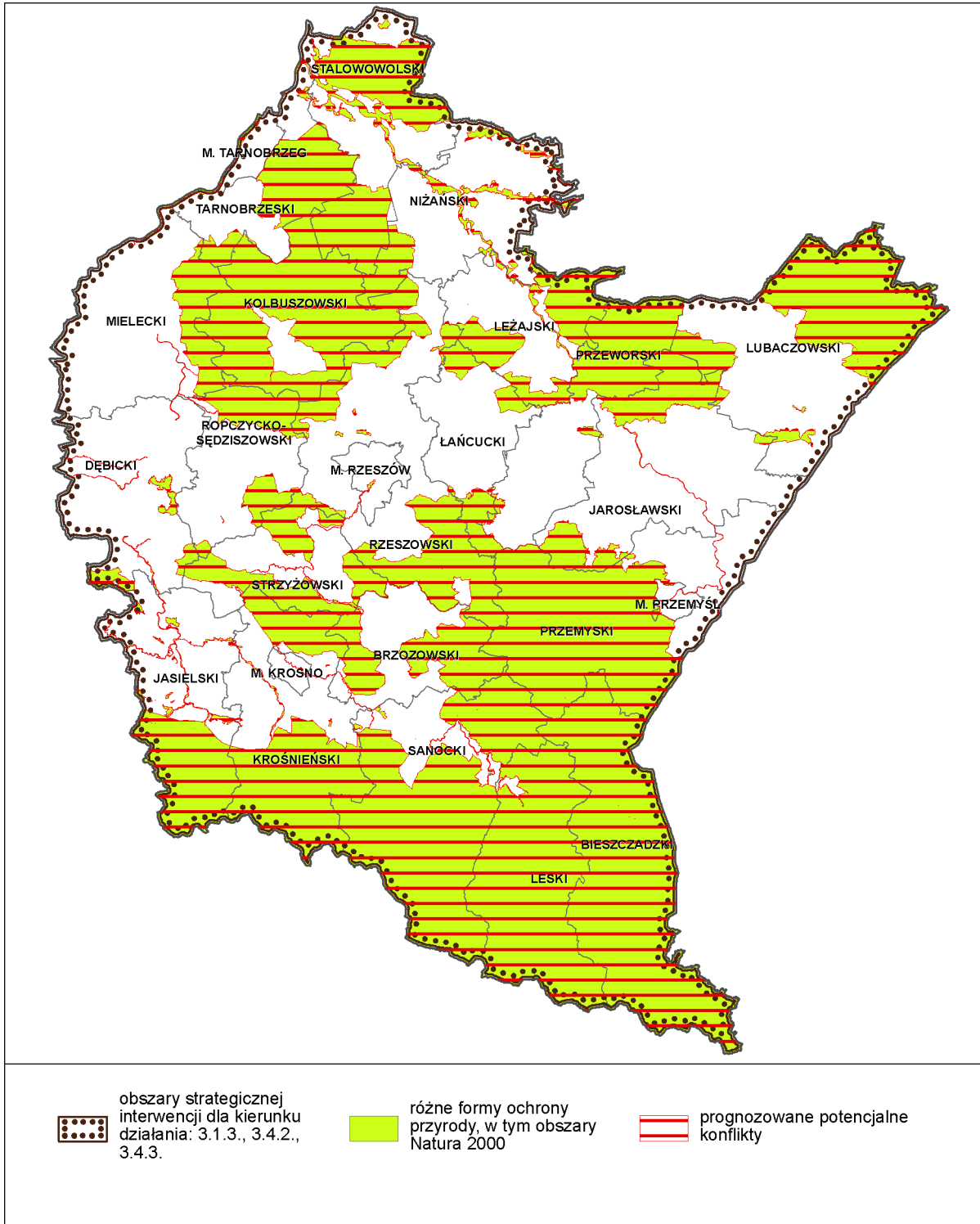
Rysunek 18. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



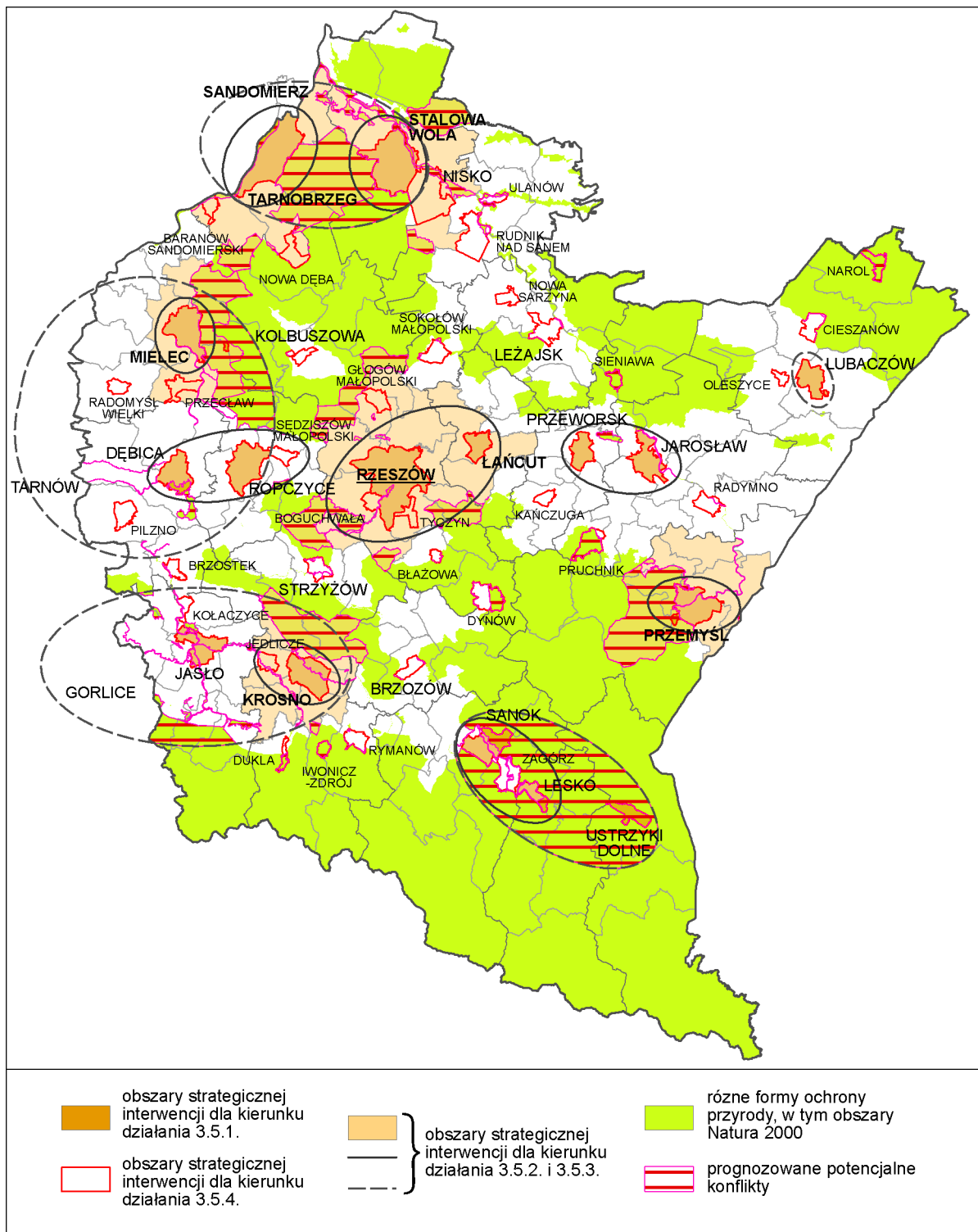
Rysunek 19. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego Rzeszowa i jego obszaru funkcjonalnym, 3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu, 3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



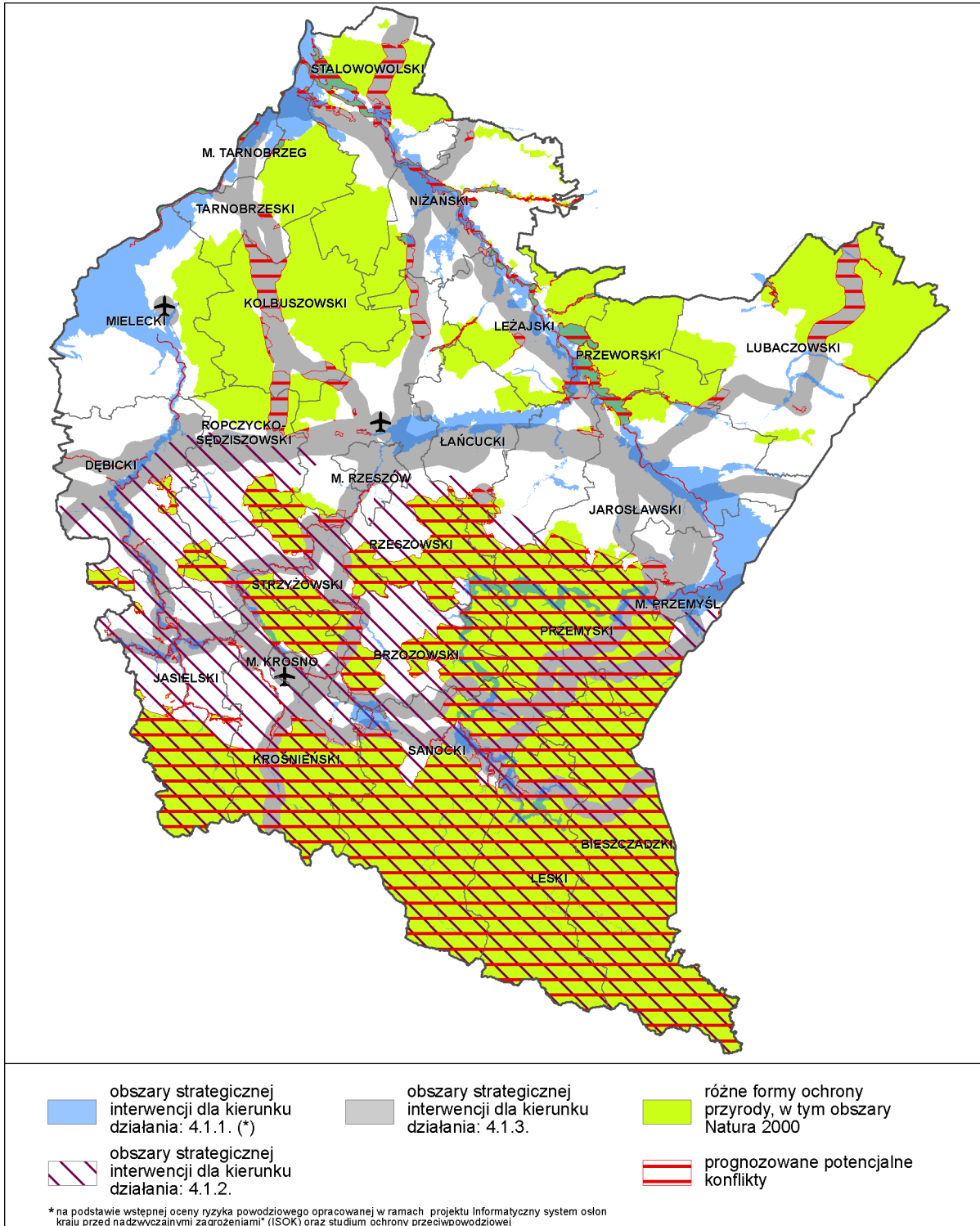
Rysunek 20. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



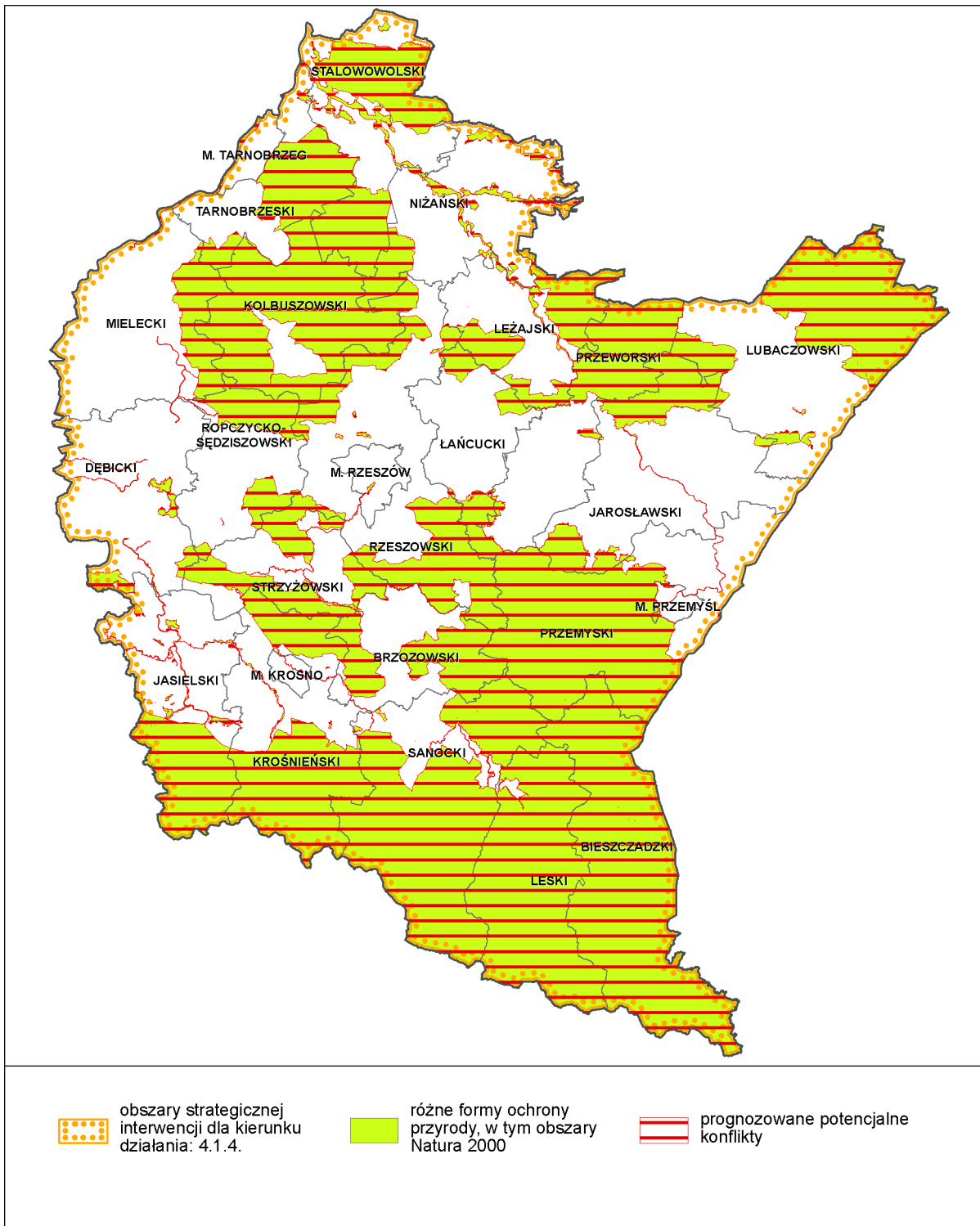
Rysunek 21. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem, 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej, 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskich służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



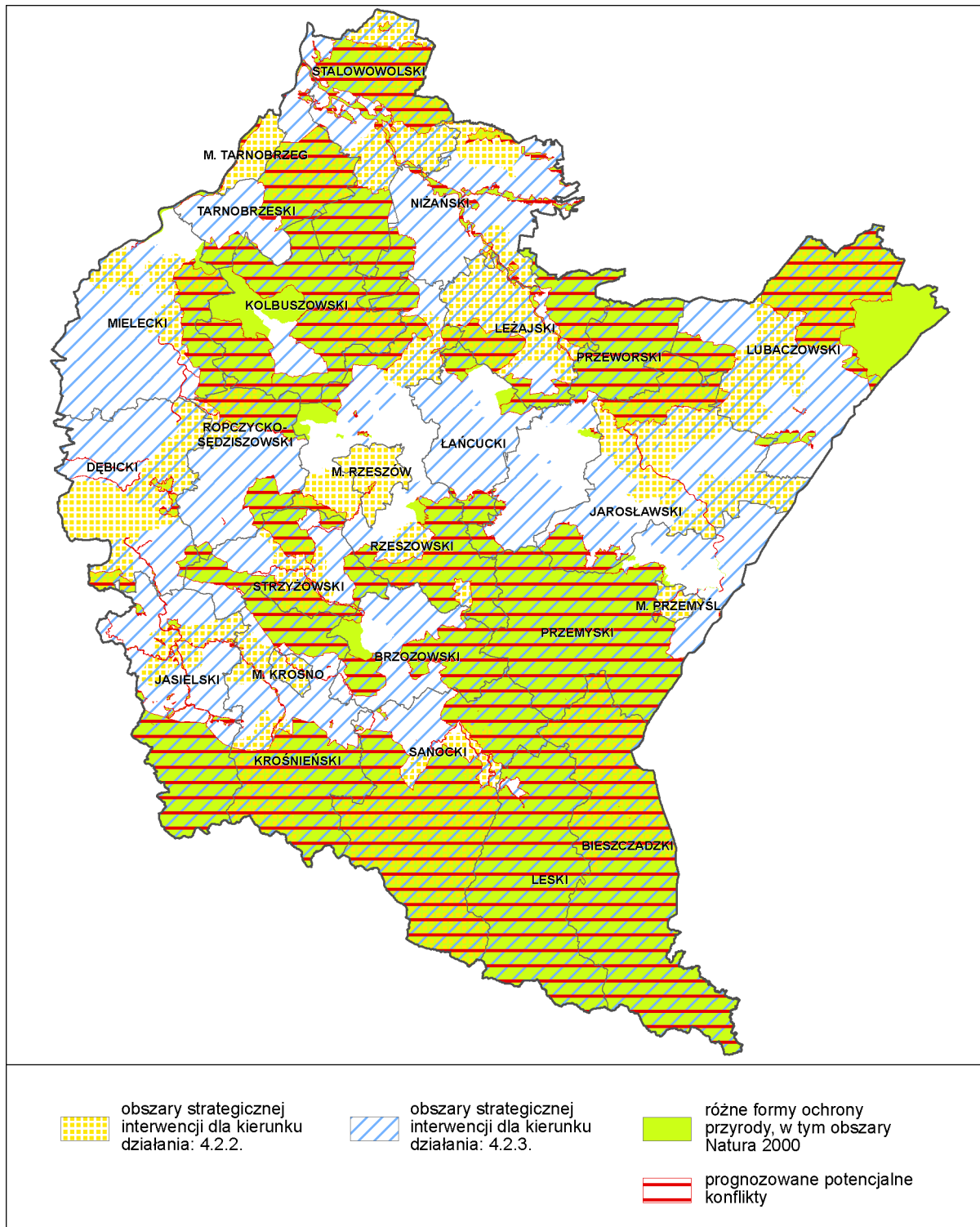
Rysunek 22. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnienie potencjałów wyróżniających je w skali regionu, 3.5.2 Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne, 3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych obszarów wzrostu, 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzennego sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



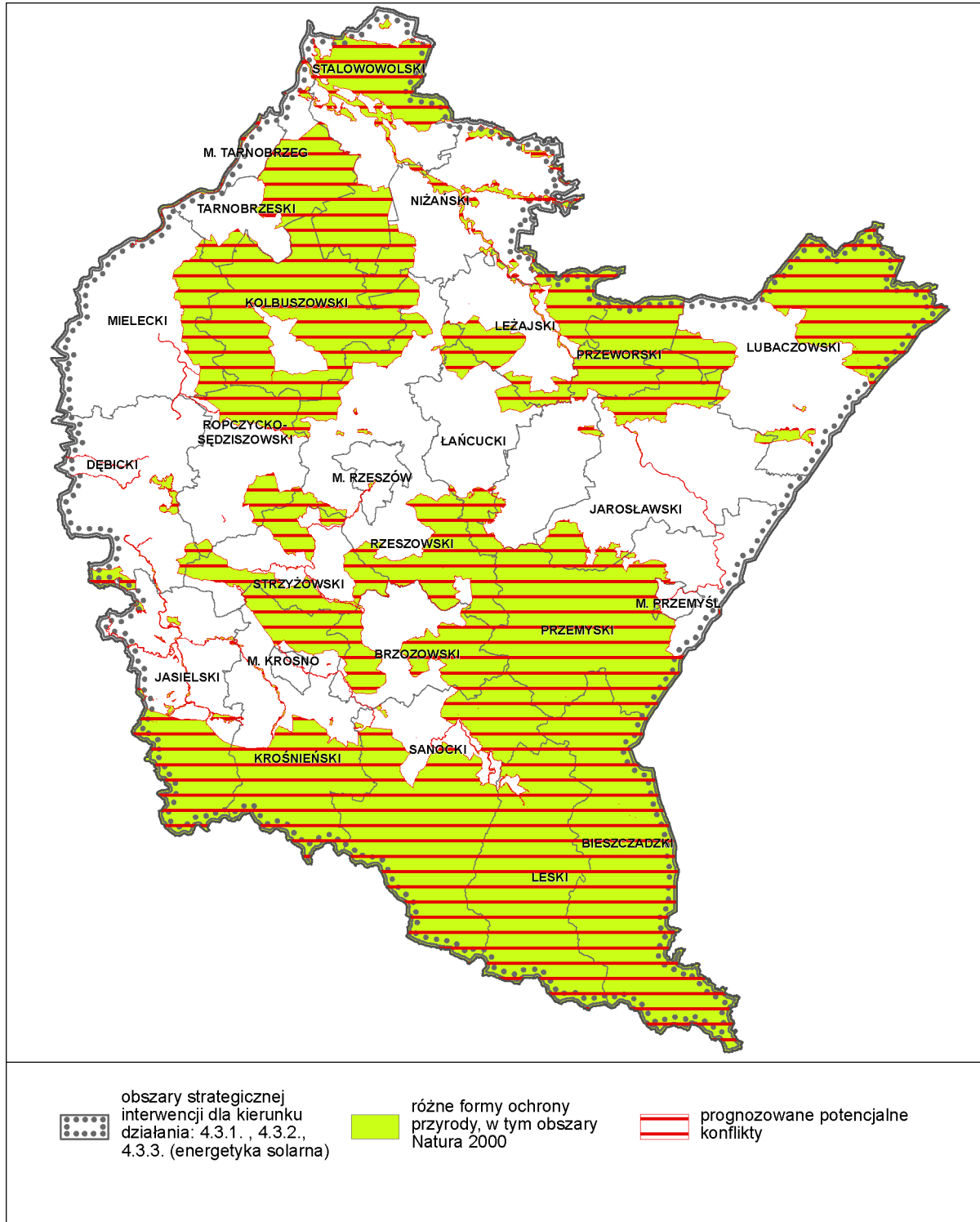
Rysunek 23. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi, 4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk oraz 4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), ekologiczne oraz pożary, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



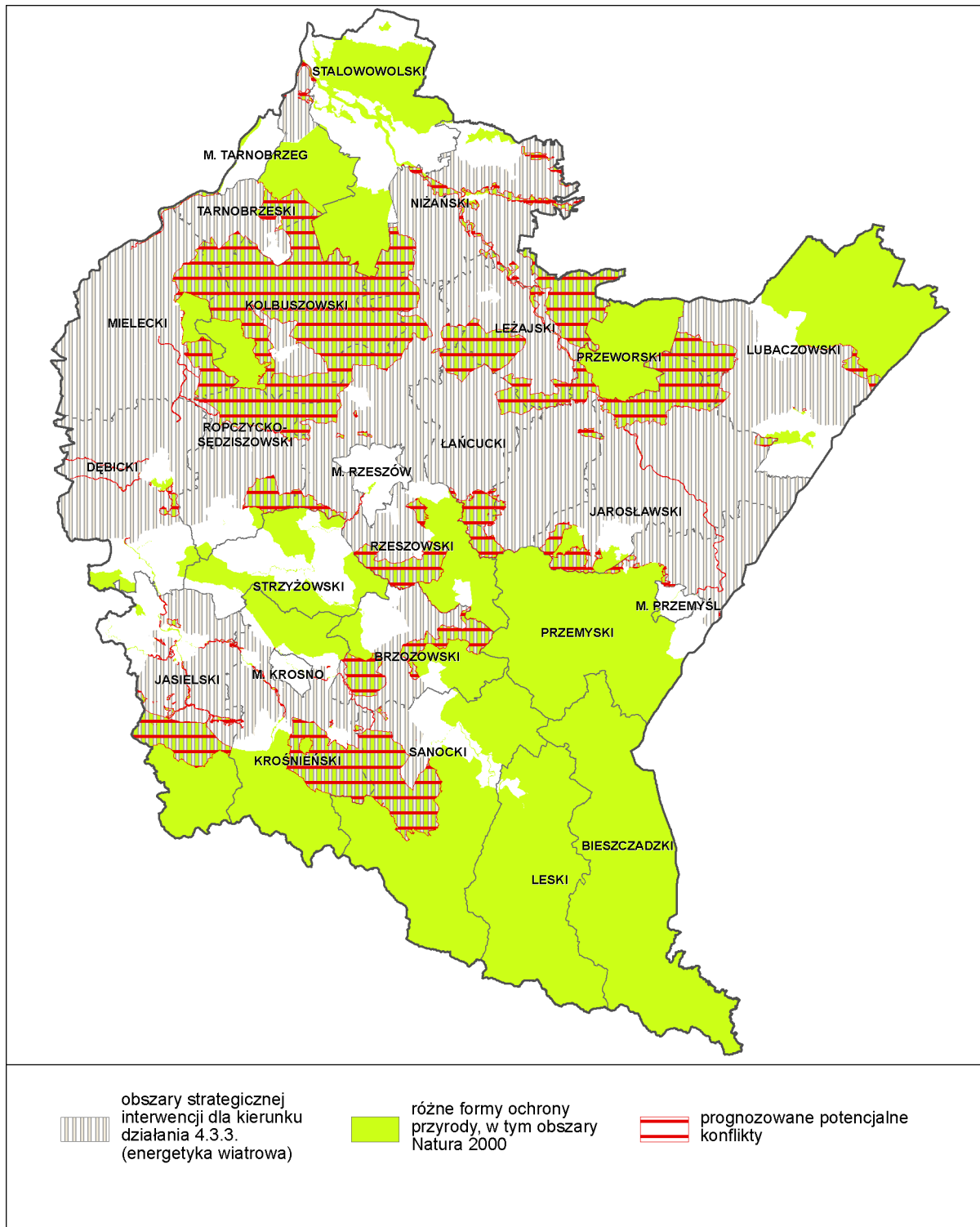
Rysunek 24. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań 4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



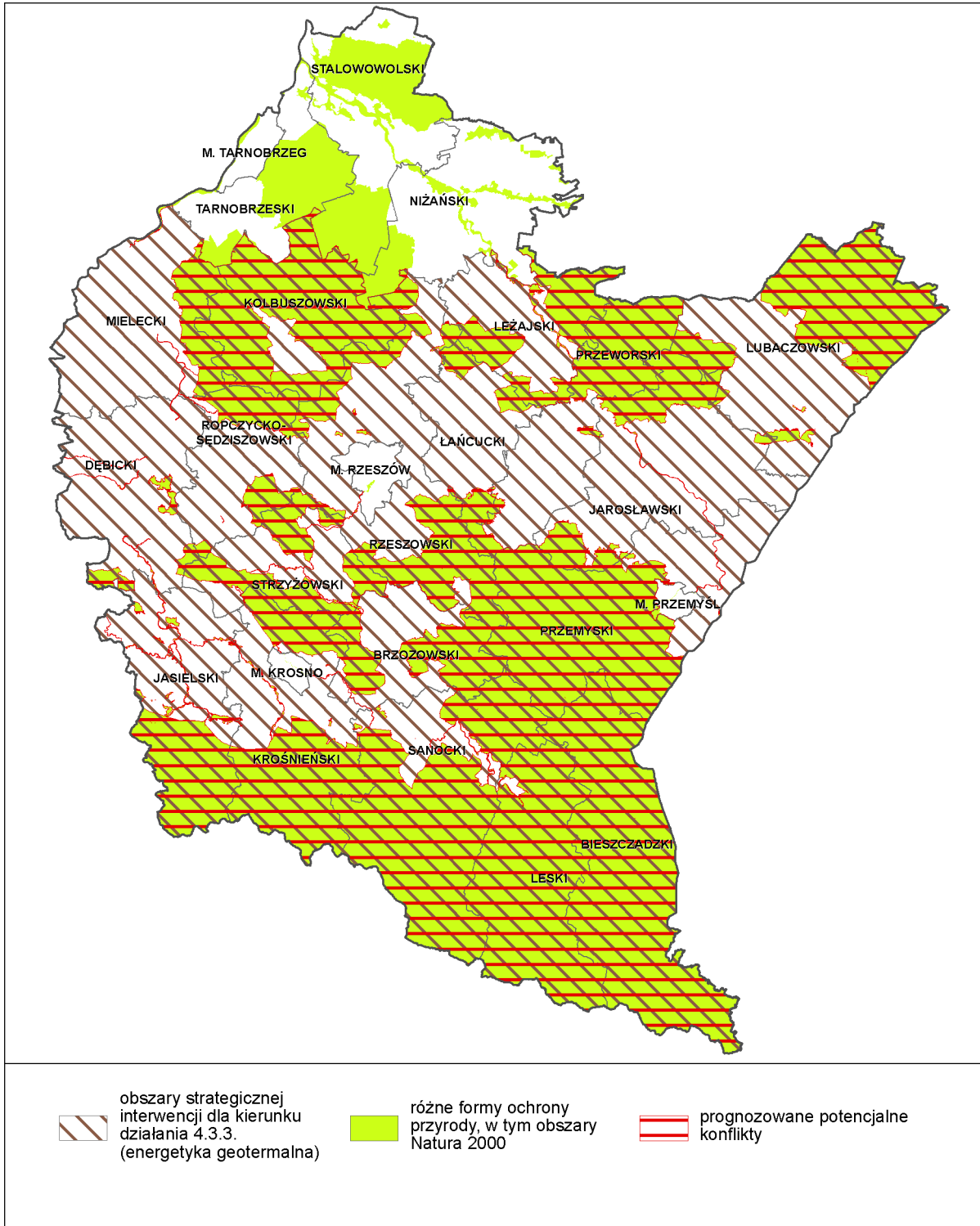
Rysunek 25. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami i 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



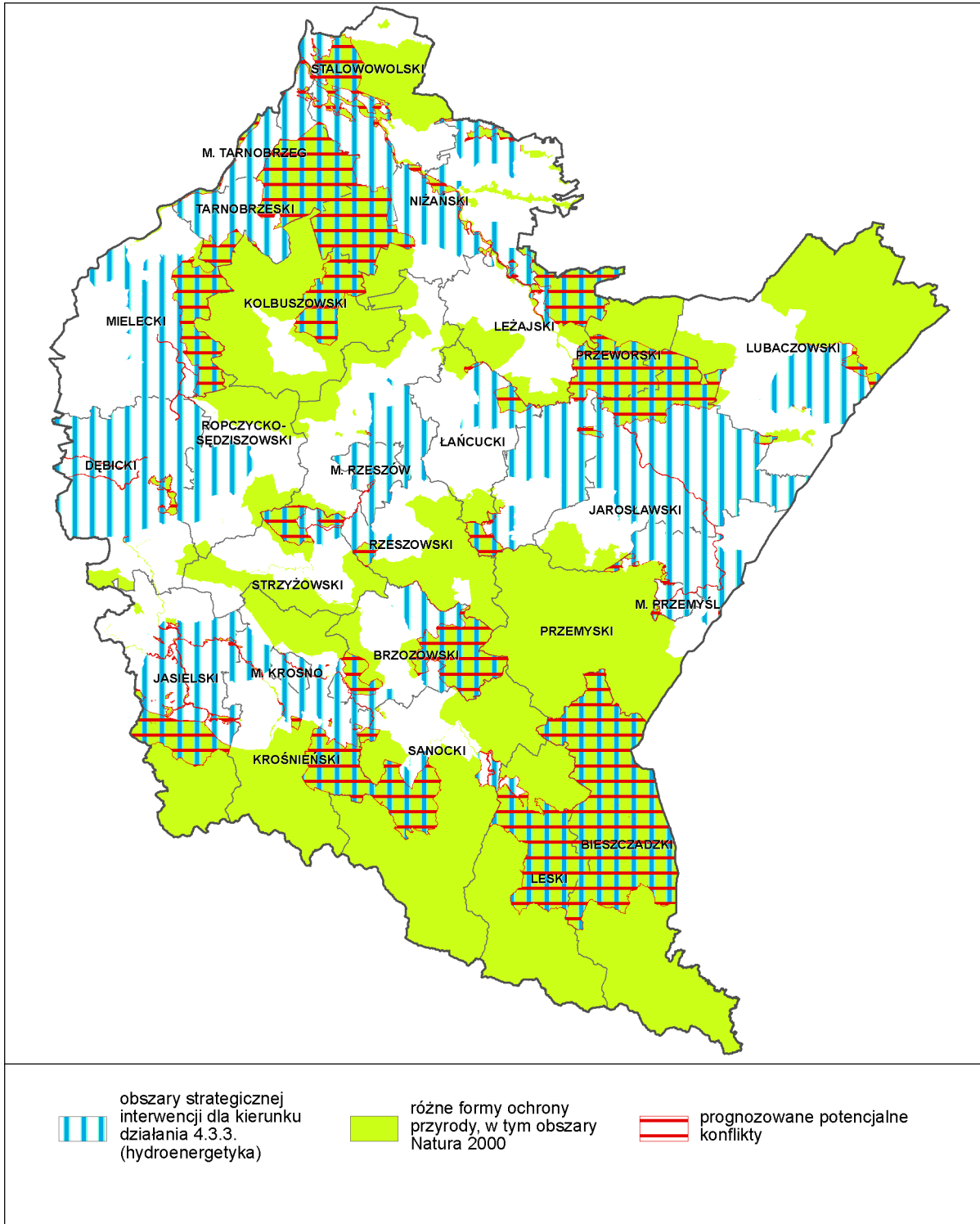
Rysunek 26. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego, 4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej, 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu energetyki solarnej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



Rysunek 27. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu energetyki wiatrowej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



Rysunek 28. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu energetyki geotermalnej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody



Rysunek 29. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu hydroenergetyki, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody

7. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektu Strategii, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów

Realizacja głównego celu projektu Strategii „Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno – gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców”, a także podporządkowanych mu celów strategicznych i kierunków działań może powodować wiele zróżnicowanych oddziaływań w sferze gospodarczej, społecznej, a także oddziaływań na środowisko. Oddziaływania na środowisko mogą mieć zróżnicowany zasięg przestrzenny, mogą charakteryzować się zmiennością natężenia i trwałości. Obowiązkowym elementem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest przedstawienie propozycji rozwiązań zapobiegających, ograniczających lub kompensujących negatywne oddziaływania na środowisko. Większość zawartych w projekcie Strategii kierunków działań oraz spodziewanych ich efektów zgodnie z analizą przeprowadzoną w pkt. 6 niniejszego opracowania, oceniono jako pozytywne, bądź neutralne (brak oddziaływań) w odniesieniu do środowiska, w tym w odniesieniu do obszarów Natura 2000. Przedstawienia rozwiązań zapobiegających i ograniczających negatywny wpływ wymagają kierunki działań, którym w przeprowadzonej analizie i ocenie przypisano negatywne, bądź potencjalnie negatywne skutki środowiskowe. Należą do nich cele i kierunki działań związane z zamierzeniami inwestycyjnymi, w szczególności z:

- rozwojem liniowych elementów infrastrukturalnych (drogowych, przesyłowych sieci gazowych i elektroenergetycznych);
- inwestycjami technicznej ochrony przed zagrożeniami powodziowymi (zbiorniki retencyjne; wały przeciwpowodziowe),
- rozwojem infrastruktury dla turystyki, w tym budową i rozwojem wielofunkcyjnych, wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno – wypoczynkowych i leczniczych;
- udostępnieniem dużych obszarowo terenów inwestycyjnych przewidzianych dla rozwoju przemysłu, w obszarze funkcjonalnym Rzeszowa wraz z uzbrojeniem i poprawą dostępności komunikacyjnej;
- poszerzeniem oferty obszarów atrakcyjnych dla inwestorów w ośrodkach subregionalnych poprzez powstawanie i rozwój stref aktywności gospodarczej,
- rozwojem energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii wraz z budową infrastruktury elektroenergetycznej, umożliwiającej wyprowadzenie mocy z przyłączanych jednostek wytwórczych z OZE.

Rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji powyższych zamierzeń polegać będą na:

- unikaniu kolizyjnych przebiegów liniowych elementów infrastrukturalnych z obszarami cennymi przyrodniczo tj. obszarami objętymi ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, w tym obszarami Natura 2000, z obszarami cennymi pod względem krajobrazowym oraz z obszarami o predyspozycjach do rozwoju turystyki, prowadzeniu tras komunikacyjnych w taki sposób, aby unikać ingerencji w ciągłość korytarzy ekologicznych oraz tak, aby w jak najmniejszym stopniu powodować straty w obrębie struktur przyrodniczych, położonych poza obszarami prawnie chronionymi;
- realizacji budowy i modernizacji inwestycji drogowych, w tym obejść drogowych, z uwzględnieniem ochrony ludzi przed negatywnym oddziaływaniem zanieczyszczeń komunikacyjnych i hałasu;

- realizacji przedsięwzięć związanych z rozwojem sieci elektroenergetycznej z uwzględnieniem ochrony ludzi przed negatywnym oddziaływaniem promieniowania elektromagnetycznego;
- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywne oddziaływanie infrastruktury komunikacyjnej na ludzi i pozwalających na dotrzymanie standardów środowiskowych (m.in. ekrany akustyczne, zieleń izolacyjna, ciche nawierzchnie);
- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywne oddziaływanie infrastruktury komunikacyjnej na środowisko wodne (separatory związków ropopochodnych dla spływów zanieczyszczonych wód z pasów drogowych);
- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywny wpływ infrastruktury komunikacyjnej na środowisko biotyczne (m.in. przejścia dla migrujących zwierząt, okratowania urządzeń odwadniających pasy drogowe);
- unikaniu kolizyjnych lokalizacji zamierzeń inwestycyjnych energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z obszarami chronionymi na podstawie ustawy o ochronie przyrody, w tym z obszarami Natura 2000 oraz obszarami ważnymi z punktu widzenia ochrony krajobrazu i bioróżnorodności, zwłaszcza unikaniu lokalizacji energetyki wiatrowej na terenach ważnych dla egzystencji ptaków i nietoperzy, energetyki wodnej ważnej dla egzystencji rzadkich i zagrożonych gatunków fauny wodnej, energetyki wykorzystującej biomasę na terenach, gdzie uprawy monokulturowe roślin energetycznych mogą zagrażać cennym strukturom przyrodniczym;
- realizacji rozwoju OZE, zwłaszcza energetyki wiatrowej z uwzględnieniem ochrony akustycznej ludzi;
- stosowaniu rozwiązań ograniczających negatywne oddziaływanie OZE (energetyki wodnej) na faunę wodną m.in. stosowanie przepławek dla ryb;
- unikaniu realizacji zamierzeń inwestycyjnych technicznej ochrony przed zagrożeniami powodziowymi (zbiorniki retencyjne; wały przeciwpowodziowe) na terenach cennych przyrodniczo i ważnych dla zachowania bioróżnorodności;
- dbałości o najmniejszą kolizyjność rozwoju infrastruktury dla turystyki z obszarami cennymi pod względem przyrodniczym;
- szczegółowym rozpoznaniu lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i potencjału przyrodniczego, przy wyznaczaniu terenów inwestycyjnych przewidzianych dla rozwoju przemysłu w obszarze funkcjonalnym Rzeszowa wraz z uzbrojeniem i poprawą dostępności komunikacyjnej oraz przy wyznaczaniu stref atrakcyjności inwestycyjnej w ośrodkach subregionalnych;
- stosowaniu zasady wariantowania lokalizacyjnego i technologicznego przy realizacji wszystkich zamierzeń inwestycyjnych, pozwalającej na wybór wariantu optymalnego z punktu widzenia ochrony środowiska.

Wszystkie proponowane rozwiązania zapobiegające i ograniczające negatywne oddziaływania na środowisko winny przekładać się na procesy decyzyjne, stanowiące dalszy etap realizacji Strategii.

W odniesieniu do dokumentu o tak dużym stopniu ogólności, jakim jest projekt Strategii, utrudnione jest zaproponowanie rozwiązań mających na celu kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko. Taka możliwość i potrzeba może powstać, jako wynik oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, jakie mogą wynikać z przyjętych w projekcie Strategii kierunków działań. Będzie to miało miejsce na etapie procesów decyzyjnych (plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje administracyjne).

W przypadkach braku możliwości całkowitego uniknięcia negatywnego oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i pojawienia się niebezpieczeństwa nieodwracalnego zniszczenia bioróżnorodności (przede wszystkim w przypadku realizacji nowych inwestycji transportowych oraz zbiorników retencyjnych) poprzez zajmowanie siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt mających znaczenie dla Wspólnoty, konieczne może okazać się podjęcie działań kompensacyjnych. Działania kompensacyjne dotyczyć mogą m.in. zapewnienia odtworzenia zniszczonych siedlisk, sztucznego zasilania osłabionych populacji, tworzenia alternatywnych połączeń przyrodniczych.

Ponieważ główny cel projektu Strategii zakłada, iż planowany rozwój województwa ma być rozwojem zrównoważonym, już w dokumencie Strategii, w ramach określonych celów oraz kierunków działań i zakładanych efektów ich realizacji, w szerokim zakresie uwzględniono rozwiązania zmierzające do zapobiegania i ograniczania potencjalnych negatywnych oddziaływań na środowisko oraz eliminacji istniejących zagrożeń i istniejących problemów środowiskowych. Najistotniejsze z nich to:

- poprawa innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z sektorów wysokiej szansy województwa podkarpackiego, mierzona wzrostem eksportu produktów tych branż (kierunek działania 1.1.1.);
- rozwój infrastruktury służącej podniesieniu innowacyjności przedsiębiorstw (kierunek działania 1.1.2.);
- wzrost efektywności badań prowadzonych przez uczelnie we współpracy z przemysłem (kierunek działania 1.1.2.);
- wzrost liczby innowacyjnych projektów badawczych (kierunek działania 1.1.2.),
- podniesienie poziomu i dopasowanie profili kształcenia kadr regionu do potrzeb przemysłów innowacyjnych (kierunek działania 1.1.2.),
- wsparcie procesów modernizacji gospodarstw rolniczych z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań technicznych, technologicznych, biologicznych i organizacyjnych z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju rolnictwa (kierunek działania 1.4.1.),
- wsparcie działań w zakresie szkoleń oraz profesjonalnego doradztwa rolników, producentów rolnych obejmujące nowoczesne technologie produkcji zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju rolnictwa (kierunek działania 1.4.1.),
- wsparcie zrównoważonego rozwoju terenów objętych gospodarką rolną i rybacką (kierunek działania 1.4.1.),
- rozwój badań i opracowanie nowych technologii produkcji rolniczej i przetwórstwa rolno-spożywczego przyjaznych środowisku naturalnemu (kierunek działania 1.4.3.),
- rozwój współpracy pomiędzy jednostkami naukowo – badawczymi a sektorem rolno-spożywczym (kierunek działania 1.4.3.),
- kształtowanie krajobrazu kulturowego rozumiane jako zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia; ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz układów ruralistycznych; zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu (kierunek działania 2.2.3.),
- zwiększenie wykorzystania kolei w transporcie publicznym poprzez modernizację obiektów dworcowych oraz inwestycje w tabor (kierunek działania 3.1.2.),
- podwyższenie konkurencyjności publicznego transportu zbiorowego wobec indywidualnego transportu samochodowego (kierunek działania 3.3.3. w obszarze funkcjonalnym Rzeszów),

- poprawa jakości środowiska wskutek redukcji nadmiernej emisji spalin i hałasu przez środki transportu (kierunek działania 3.3.3. w obszarze funkcjonalnym miasta Rzeszów);
- zachowanie, odtworzenie, zabezpieczenie lub oznakowanie cennego lokalnego dziedzictwa krajobrazowego, przyrodniczego i historycznego na terenach wiejskich (kierunek działania 3.4.3.),
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku (kierunek działania 3.4.4.);
- przywrócenie dotychczasowych funkcji zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo obszarów miejskich (kierunek działania 3.5.4.),
- zamiana dotychczasowych funkcji obszarów miejskich na nowe, prowadzące do ożywienia gospodarczego i społecznego, podniesienia jakości życia mieszkańców, poprawy stanu środowiska naturalnego i kulturowego (kierunek działania 3.5.4.),
- poprawa ładu przestrzennego i lepszego wykorzystania przestrzeni dzięki opracowaniu kompleksowych, skoordynowanych, wieloletnich programów odnowy, rewitalizacji i zagospodarowania przestrzennego (kierunek działania 3.5.4.),
- odtworzenie powierzchni naturalnych terenów zalewowych i podmokłych (kierunek działania 4.1.1.);
- wykluczenie lokalizacji zabudowy na obszarach zagrożonych powodzią (kierunek działania 4.1.1.);
- przejście znacznej części gospodarki na technologie niskoemisyjne oraz obniżające poziom hałasu poprzez wprowadzenie zaawansowanych technologicznie rozwiązań (kierunek działania 4.2.1.);
- wymiana dużej części transportu publicznego na pojazdy ekologiczne, tj. niskoemisyjne i nie emitujące nadmiernego hałasu (kierunek działania 4.2.1.);
- dotrzymanie zobowiązań nałożonych przez ustawodawstwo europejskie i krajowe w zakresie czystości powietrza i ochrony przed hałasem (kierunek działania 4.2.1.);
- utrzymanie właściwego monitoringu jakości powietrza i poziomu hałasu w województwie (kierunek działania 4.2.1.);
- ograniczenie wytwarzania wszystkich rodzajów odpadów (kierunek działania 4.2.2.);
- ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko procesów technologicznych wytwarzania produktów i ich użytkowania, a także świadczenia usług (kierunek działania 4.2.2.);
- zapewnienie maksymalnego odzysku wytworzonych odpadów, zgodnie z zasadami ochrony środowiska (kierunek działania 4.2.2.);
- wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, szczególnie w zakresie budowy i modernizacji regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (kierunek działania 4.2.2.);
- rozbudowanie i zmodernizowanie infrastruktury oraz sieci kanalizacyjnej, a także wyrównanie dysproporcji między siecią wodociągową a kanalizacyjną (kierunek działania 4.2.3.);
- stały monitoring czystości wód w województwie (kierunek działania 4.2.3.);
- stosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie gospodarki wodno – ściekowej oraz zmniejszania wodochłonności gospodarki (kierunek działania 4.2.3.);
- dotrzymanie zobowiązań nałożonych przez ustawodawstwo europejskie i krajowe w zakresie gospodarki wodno – ściekowej (kierunek działania 4.2.3.);
- wspieranie procesów i działań zachowujących bioróżnorodność (kierunek działania 4.2.4.);

- właściwa ochrona siedlisk, cennych przyrodniczo, gatunków zwierząt, roślin, i grzybów, w szczególności gatunków wymagających ochrony na podstawie prawa wspólnotowego (kierunek działania 4.2.4.);
- właściwa ochrona siedlisk przyrodniczych określonych w przepisach prawa (kierunek działania 4.2.4.);
- właściwe utrzymanie i funkcjonowanie różnych form ochrony przyrody (kierunek działania 4.2.4.);
- osiągnięcie stanów docelowych określonych w regulacjach prawnych oraz w europejskich i krajowych dokumentach dotyczących zachowania różnorodności biologicznej ;
- zachowanie korytarzy ekologicznych (kierunek działania 4.2.4.);
- właściwy stan zagospodarowania lasów (kierunek działania 4.2.4.);
- racjonalna gospodarka cennych gospodarczo zasobów oraz właściwa rekultywacja terenów przyrodniczych zdewastowanych i zdegradowanych (kierunek działania 4.2.4.);
- utrzymanie i poprawa różnorodności biologicznej cennych przyrodniczo terenów łąkowo – pastwiskowych w ramach prowadzonej na nich ekstensywnej gospodarki pasterskiej. (kierunek działania 4.2.4.);
- modernizacja istniejących elektrowni, systemów elektroenergetycznych, a także układów rozdzielczych z wykorzystaniem najnowszych rozwiązań technologicznych pozwalających na maksymalne wykorzystanie energii i zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko (kierunek działania 4.3.1.);
- kompleksowa modernizacja budynków (zwłaszcza użyteczności publicznej oraz mieszkalnych) w kierunku budownictwa energooszczędnego (kierunek działania 4.3.2.);
- promocja oraz wsparcie budownictwa energooszczędnego i pasywnego (kierunek działania 4.3.2.);
- wybudowanie nowych jednostek wytwórczych i zmodernizowanie istniejących źródeł energii elektrycznej i ciepła z OZE (kierunek działania 4.3.3.);
- określenie barier środowiskowych dla inwestycji dotyczących OZE (kierunek działania 4.3.3.);
- wypracowanie systemu wsparcia dla mikro instalacji OZE dla osób fizycznych (kierunek działania 4.3.3.);
- wspieranie w województwie badań naukowych w zakresie racjonalnego i efektywnego wykorzystania wszystkich rodzajów energii w tym OZE (kierunek działania 4.3.4.);
- promowanie innowacyjności i wdrożeń w sektorze energetyki i ochrony środowiska (kierunek działania 4.3.4.);
- pomoc przy wdrożeniu nowoczesnych technologii/rozwiązań (kierunek działania 4.3.4.);
- poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa ((kierunek działania 1.4.3.; 4.2.2.; 4.2.3.; 4.2.4.; 4.3.3.).

Powyższe działania służące zapobieganiu i ograniczaniu negatywnych oddziaływań na środowisko, zapewnią osiągnięcie docelowego wizerunku województwa jaki został sformułowany w projekcie Strategii: „W 2020 roku województwo podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego i inteligentnego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców”.

8. Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projekcie Strategii

Zgodnie z art. 51 ust.3b ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, zakres prognozy oddziaływania na środowisko powinien obejmować przedstawienie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań przyjętych w projekcie ocenianego dokumentu, w szczególności w odniesieniu do obszarów Natura 2000.

Propozycje rozwiązań alternatywnych winny być zaproponowane dla tych rozwiązań ujętych w dokumencie, których realizacja może spowodować znaczące skutki środowiskowe, zwłaszcza w odniesieniu do obszarów Natura 2000.

Rozwiązania alternatywne, proponowane w ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko mogą dotyczyć alternatywnych lokalizacji oraz alternatywnych przebiegów tras w przypadku inwestycji liniowych, mogą odnosić się do skali przedsięwzięcia oraz rozwiązań technologicznych, mogą dotyczyć propozycji alternatywnych procesów.

Ze względu na specyfikę dokumentu, jakim jest projekt Strategii, określenie rozwiązań alternatywnych do rozwiązań w niej zawartych jest w znacznym stopniu utrudnione. Projekt Strategii jest dokumentem o dużym stopniu ogólności i ma charakter deklaracyjny, pokazujący ogólną polityczną wolę oraz intencję Zarządu Województwa Podkarpackiego w kwestii dążenia do określonego wizerunku województwa, w stosunkowo odległym horyzoncie czasowym. Wskazuje kluczowe dziedziny działań strategicznych, cele i kierunki działań jakie mają być podjęte i wspierane w dążeniu do osiągnięcia docelowej wizji województwa. Nie wyznacza ram dla realizacji konkretnych przedsięwzięć ani ich jednoznacznej lokalizacji, wskazuje kierunki i obszary działań strategicznych.

Zasadniczo nie istnieje alternatywa realizacji Strategii obowiązującej, gdyż w kontekście nowej koncepcji polityki rozwoju ujętej w krajowych dokumentach strategicznych, nie zachowuje z nimi obligatoryjnej spójności. Z tych samych względów, brak również alternatywy dla rozwiązań przyjętych w krajowych dokumentach strategicznych, które obligatoryjnie zostały ujęte w projekcie Strategii, a wiążą się z dość istotnym oddziaływaniem na środowisko. Dotyczy to w szczególności rozwoju krajowej sieci transportowej tj. autostrady A4 i dróg ekspresowych. Ponadto w przypadku autostrady A4 jej realizacja jest w znacznym stopniu zaawansowana, wymaga zakończenia realizacji projektu, który przeszedł procedury ocen oddziaływania na środowisko, łącznie z wariantowaniem jej przebiegu.

Odnosząc się do pozostałych kierunków działań określonych w projekcie Strategii, zidentyfikowanych jako dających niejako podstawę do zamierzeń inwestycyjnych o potencjalnym negatywnym oddziaływaniu na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 należy stwierdzić, iż już w przedmiotowym dokumencie rozwiązania alternatywne zostały przedstawione. Dotyczy to przede wszystkim zakładanych efektów działań w zakresie przeciwdziałania powodzi. Obok zapisów: wybudowane i zmodernizowane urządzenia hydrotechniczne zapewniające ochronę bierną przed powodziąmi tj.: zbiorniki retencyjne oraz wały przeciwpowodziowe na terenach zabudowanych, na których występuje zagrożenie powodzią, znalazły się zapisy, które stanowią alternatywę osiągnięcia tych samych efektów bez ingerencji w środowisko przyrodnicze, a mianowicie: odtworzone powierzchnie naturalnych terenów zalewowych i podmokłych oraz wykluczenie lokalizacji zabudowy na obszarach zagrożonych powodzią.

Analogicznie dla budowy infrastruktury turystycznej, dla której obszarem rozwoju są obszary o dużym potencjale turystycznym, a równocześnie o dużym potencjale przyrodniczym i krajobrazowym, alternatywę może stanowić zapis ujęty w priorytecie Rolnictwo w brzmieniu: wzmocnienie działalności gospodarczej w poza rolniczych ogniwach agrobiznesu, w tym agroturystyki i enoturystyki.

Mając na uwadze powyższe, w prognozie nie przedstawia się propozycji konkretnych rozwiązań alternatywnych. Etapem właściwym do wariantowania i przedstawienia rozwiązań alternatywnych będzie etap realizacji i procedury oddziaływania na środowisko zamierzeń inwestycyjnych, jakie mogą wynikać z przyjętych w projekcie Strategii kierunków działań. Zaistnieje wówczas możliwość wyboru najmniej kolizyjnej lokalizacji oraz zastosowania rozwiązań minimalizujących potencjalny negatywny wpływ, w szczególności w odniesieniu do obszarów Natura 2000.

Natomiast w niniejszej prognozie, w miejsce kwestii wariantowania kierunków działań skupiono się na przedstawieniu propozycji modyfikacji zapisów Strategii, prowadzących do osiągnięcia optymalnych efektów ekologicznych realizacji analizowanego dokumentu. Przedstawiono zatem propozycje zapisów alternatywnych lub uzupełniających, dla których zidentyfikowano brak uwzględnienia aspektów środowiskowych. Nawiązując do specyfiki zapisów projektu Strategii proponuje się:

Priorytet 1.3. Turystyka, Kierunek działania 1.3.1.

Zapisy obecne:

- rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowskiej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej i biznesowej, w tym zwłaszcza dla turystów zmotoryzowanych;
- budowa i rozwój wielofunkcyjnych wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych.

Zapisy proponowane:

- rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowskiej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej i biznesowej, w tym zwłaszcza dla turystów zmotoryzowanych, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych;
- budowa i rozwój wielofunkcyjnych wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych przy uwzględnieniu ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych.

Priorytet 3.3. Dostępność komunikacyjna, kierunek działania 3.1.1.

Proponuje się uzupełnienie zapisów o sformułowanie mające na uwadze ochronę środowiska np.

- planowane zamierzenia winny być realizowane z zapewnieniem minimalizacji ingerencji w tereny o dużym potencjale przyrodniczym i krajobrazowym oraz turystycznym.

W projekcie Strategii przedstawiono trzy alternatywne scenariusze rozwoju regionu: I – Scenariusz szans, II – Scenariusz pośredni, III – Scenariusz zagrożeń. Przyjęto, iż realny i możliwy jest rozwój regionu w oparciu o Scenariusz szans. W oparciu o ten scenariusz wyznaczone zostały cele rozwoju województwa. Analizując scenariusze pod kątem skutków środowiskowych ocenia się, iż

najbardziej optymalny dla zachowania i ochrony walorów i zasobów środowiskowych, rozwiązywania problemów środowiskowych oraz eliminacji i minimalizacji zagrożeń jest wybrany Scenariusz szans. Zakłada on intensywny, zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy regionu, oparty na konkurencyjności i innowacyjności we wszystkich dziedzinach gospodarki oraz na efektywnym wykorzystaniu zasobów wewnętrznych i zewnętrznych, skutkujący zmniejszeniem dystansu rozwojowego wobec bardziej rozwiniętych regionów kraju, powstaniem miejsc pracy i zmniejszeniem bezrobocia, spójność społeczno-gospodarczą całego regionu, przy równoczesnej dbałości o stan środowiska naturalnego. Pozostałe scenariusze zakładają rozwój umiarkowany lub stagnację, i choć są mniej inwazyjne w stosunku do środowiska, nie pozwalają na rozwiązanie problemów społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Silny, rozwijający się region ma większe szanse na pozyskanie środków niezbędnych dla eliminacji zagrożeń i realizacji celów, które pozwolą chronić środowisko przyrodnicze.

9. Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektu Strategii oraz częstotliwości jej przeprowadzania

Zgodnie z przyjętym systemem realizacji, projekt Strategii będzie wdrażany w oparciu o wielostronną współpracę różnych podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz rozwoju regionalnego. Głównym podmiotem realizującym cele i działania zawarte w analizowanym dokumencie jest samorząd województwa. Sprawuje on nie tylko funkcję wykonawczą, ale również koordynującą i kontrolną dla podmiotów, biorących udział we wdrażaniu projektu Strategii. W działaniach związanych z sektorem publicznym zaangażowaną stroną jest administracja rządowa i samorządowa; z sektorem prywatnym – przedsiębiorstwa, klastry, grupy producenckie, instytucje otoczenia biznesu; z sektorem społecznym – organizacje społeczne, podmioty i instytucje związane z sektorem pozarządowym, podmioty ekonomii społecznej, podmioty aktywizacji społecznej, rady społeczne, partnerstwa sektorowe, z sektorem nauki, szkolnictwa wyższego, B+R – prywatne i publiczne uczelnie wyższe, ośrodki doskonalenia kadr, instytuty i ośrodki badawcze, centra transferu technologii, wyspecjalizowane laboratoria, inkubatory technologiczne, stowarzyszenia oraz firmy badawcze i badawczo-rozwojowe.

9.1. Instrumenty realizacji projektu Strategii

Warunkiem osiągnięcia celów oraz zakładanych efektów realizowanych działań przyjętych w projekcie Strategii, jest konsekwentna realizacja kierunków działań nakreślonych w dokumencie. Podmioty odpowiedzialne za realizację dysponują różnego rodzaju instrumentami wdrożeniowymi o charakterze finansowym i planistycznym, takimi jak:

- **Ramowy Zintegrowany Program Regionalny** – określający sposób koordynowania i integrowania działań realizowanych na rzecz regionu przez różne podmioty publiczne. Dotyczy działań finansowanych ze środków unijnych i krajowych. Odzwierciedla powiązanie dziedzin, priorytetów i działań strategicznych, uwzględnia wszystkich uczestników procesu realizacji programu oraz obejmuje wszystkie aspekty jego realizacji.
- **Podkarpackie Forum Terytorialne (PFT)** – pełniące funkcje koordynacyjne i monitorująco-ewaluacyjne – płaszczyzna dyskusji o kierunkach rozwoju regionu, wymiany informacji i doświadczeń między interesariuszami polityki regionalnej z terenu województwa. Szczególnym zadaniem PFT jest kształtowanie koncepcji rozwoju regionu, analiza przebiegu i rezultatów wdrażania strategii tego rozwoju, ich ocena, a także wnioskowanie do organów samorządu województwa w kwestii zmian w zakresie priorytetów i procedur realizacji strategii.

- **Programy operacyjne** – stanowią podstawowe narzędzie wdrażania interwencji z dofinansowaniem funduszy unijnych. Dla zaktualizowanej Strategii istotne znaczenie będą odgrywać programy związane z nową perspektywą finansową UE (2014–2020), w której wsparcie udzielane będzie w ramach funduszy Wspólnych Ram Strategicznych (WRS), tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Europejskiego Funduszu na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR).
- **Instrumenty prawno-administracyjne i planistyczne:** m.in. plan zagospodarowania przestrzennego województwa, studia uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia, plany gospodarki odpadami, programy wojewódzkie, regionalne strategie branżowe, strategie rozwoju lokalnego, plany rewitalizacji itp.
- **Zintegrowane programy strategiczne:** komplementarne w stosunku do SRW programy rozwoju społeczno gospodarczego odnoszące się do konkretnego terytorium wyodrębnionego ze względu na jego specyfikę (np. Bieszczady, Błękitny San), stanowiące rozwinięcie i uszczegółowienie jej zapisów.
- **Instrumenty finansowe:** m.in. wieloletnie prognozy finansowe, pomoc finansowa udzielana jednostkom samorządu terytorialnego, partnerstwo prywatno-publiczne, preferencje podatkowe, inżynieria finansowa.
- **Instrumenty informacyjno-promocyjne:** m.in. promocja projektu Strategii we wszystkich środowiskach; wspieranie organizacyjne i finansowe szkoleń, kursów, kształcenia ustawicznego; organizowanie konferencji (również naukowych), spotkań; animowanie wydarzeń stanowiących platformę wymiany doświadczeń; zbliżanie interesariuszy i tworzenie powiązań między nimi; wspieranie powstawania klastrów; organizowanie cyklicznych regionalnych forów gospodarczych; promocja walorów atrakcyjnych miejsc, ich szczególnych cech i potencjałów w kontekście rozszerzania funkcji obszarów wiejskich oraz rozwoju turystyki itp.

9.2. Monitoring i ocena realizacji projektu Strategii

Ważnym elementem realizacji projektu Strategii jest ocena oraz weryfikacja zawartych w niej założeń. Służy temu monitoring i ewaluacja wdrażania zapisów projektu Strategii. System monitoringu służy diagnozowaniu stanu województwa na danym etapie jego rozwoju, a także informuje o potrzebach przeprowadzenia korekty, wzmocnienia działań w danych obszarach, lub o konieczności aktualizacji dokumentu.

Zgodnie z zapisami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (KSRR) samorząd województwa został zobligowany do powołania Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego (ROT), które ma za zadanie m.in. nadzorować system monitorowania i ewaluacji Strategii, tworząc równocześnie sieć współpracy i przepływu informacji pomiędzy podmiotami publicznymi, realizującymi politykę rozwoju regionalnego. ROT powiązany jest z Departamentem Strategii i Planowania Przestrzennego Urzędu Marszałkowskiego (DPP), działając w jego strukturze. Współpracuje z pozostałymi departamentami UM na zasadzie powiązań interakcyjnych, dwukierunkowych, m.in. przy raportowaniu i sprawozdawczości, wymianie danych informacji, konsultacjach, analizach itp.

Zakłada się wspólne działanie ROT oraz Urzędu Statystycznego przy udziale reprezentantów regionalnego sektora nauki, badań i rozwoju (N+B+R) oraz ekspertów zewnętrznych i innych podmiotów zaangażowanych w realizację rozwoju województwa i posiadających wymaganą wiedzę,

doświadczenie, informacje oraz wyniki badań mogące wspomagać ocenę rezultatów działań ujętych w projekcie Strategii.

Monitoring i ewaluacja wdrażania Strategii będzie wykonywana za pomocą standardowych narzędzi takich jak: analiza dokumentów, analizy ilościowe i jakościowe, benchmarking, panele ekspertów i interesariuszy, analizy sieciowe, sondaże, studia przypadków. W procesie tym będą przeprowadzane formy ewaluacji partycypacyjnej; samo-ewaluacji; aktywności obywatelskiej ukierunkowanej na nieprawidłowości i nadużycia.

Wyniki przeprowadzonych badań monitoringowych i ewaluacyjnych będą zawarte w raportach, obejmujących m.in. sprawozdanie z działań strategicznych, analizy i interpretacje wyników trendów rozwojowych społeczno-gospodarczych, rekomendacje dotyczące zmian merytorycznych i metodologicznych dotyczących realizacji projektu Strategii i systemu monitoringu; prezentację „dobrych praktyk” oraz wykaz wskaźników i źródeł pozyskiwania danych.

Regionalne Obserwatorium Terytorialne regularnie przedstawiać będzie informacje o przebiegu i wynikach monitoringu oraz ewaluacji postępów w realizacji celów określonych w projekcie Strategii. Ponadto informacje te będą przekazywane przy użyciu narzędzia informatycznego partnerom, interesariuszom, beneficjentom i opinii publicznej. W powiązaniu z Podkarpackim Forum Terytorialnym (PFT), przygotowane zostaną raporty, dotyczące rozwoju województwa w cyklu rocznym i trzyletnim.

Zadaniem systemu monitoringu i ewaluacji jest obserwacja i analiza najważniejszych procesów społeczno – gospodarczych zachodzących w regionie, które wynikają z polityki regionalnej prowadzonej przez władze rządowe i samorządowe.

Określenie stopnia realizacji celów za pomocą konkretnych wskaźników odnoszących się do przyjętych priorytetów i kierunków działań w sposób mierzalny obrazuje proces osiągania założonych efektów w tym dotyczących zmian w jakości życia mieszkańców regionu.

10. Informacja o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko

Wschodnia i południowa granica województwa podkarpackiego jest częścią granicy państwowej, oddzielającej nasz kraj na południu od Słowacji, na wschodzie od Ukrainy. Położenie województwa wskazuje na możliwość transgranicznego oddziaływania.

Skala przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w ramach projektu Strategii ma charakter regionalny, a ewentualne oddziaływanie realizacji poszczególnych przedsięwzięć, dzięki którym zostaną ościągnięte zamierzone cele, będzie miało zasięg lokalny.

W transgranicznym oddziaływaniu na środowisko istotne miejsce mogą zajmować:

- działania w zakresie rozbudowy transeuropejskich szlaków transportowych (Via Carpatia),
- działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- wspólne przedsięwzięcia służące powstawaniu nowych, wykraczających poza region produktów turystycznych (tworzenie transgranicznej infrastruktury turystycznej, wymiana doświadczeń),
- działania na rzecz zachowania obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo oraz ochrony środowiska przyrodniczego (opracowywanie ujednoczonych planów zarządzania i udostępniania obszarów o wartościach przyrodniczo-krajobrazowych, doskonalenie funkcjonowania systemów obszarów prawnie chronionych, badania monitoringowe środowiska, i inne wspierane w ramach Programów Operacyjnych Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz współpracy transgranicznej w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa),

- działania związane z zapobieganiem i przeciwdziałaniem zagrożeniom oraz usuwaniem ich negatywnych skutków szczególnie w powiatach nadgranicznych (np. współpraca odpowiednich służb dotycząca ostrzegania, monitorowania czy wspólnych działań ratowniczych).

Pomimo oddziaływania projektu Strategii w sensie transgranicznym, na obecnym etapie nie przewiduje się możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Planowane przedsięwzięcia komunikacyjne (np. S19, która stanowi część szlaku transportowego Via Carpatia) nie kończą się na granicy Państwa/województwa, ale będą kontynuowane poza jego granicami w ramach rozbudowy sieci europejskiej. Zakładając, że wszystkie przedsięwzięcia będą realizowane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, nie przewiduje się, by oddziaływania poszczególnych odcinków tras drogowych powodowały znaczące oddziaływania na środowisko o zasięgu wykraczającym poza granice kraju.

Należy zaznaczyć, że stopień ogólności, charakter dokumentu, zwłaszcza brak lokalizacji dla poszczególnych przedsięwzięć, oraz wielkości przedsięwzięć, nie daje podstaw do stwierdzenia wystąpienia znaczącego oddziaływania transgranicznego. Zatem nie zachodzi potrzeba uruchamiania procedury oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym.

Jakość współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej będzie zależeć od poziomu zaangażowania władz na każdym szczeblu administracyjnym oraz umiejętności pokonywania barier wynikających z różnic gospodarczych, społecznych czy kulturowych. Wspólne przedsięwzięcia i dobra współpraca umożliwią promocję województwa kształtując jego pozytywny wizerunek, a także przyniosą korzyści związane z rozwojem regionu.

Problem transgranicznego oddziaływania na środowisko winien być również zauważany na poziomie lokalnym i nie tylko w gminach leżących bezpośrednio wzdłuż granicy państwowej, ale także w gminach położonych w obrębie powiatów przygranicznych. Wdrożenie i realizacja założeń z jednej strony, będzie integrować cały region, z drugiej strony spowoduje, że stanie się on bardziej otwarty na wpływ otoczenia, co pozwoli w dużym stopniu wyeliminować konflikty związane z zagospodarowaniem przestrzennym terenów przygranicznych. Należy zaznaczyć, że jednoznaczna ocena wpływu będzie możliwa dopiero w ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko konkretnych przedsięwzięć.

11. Wskazanie napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy

W trakcie opracowywania prognozy nie stwierdzono istotnych niedostatków lub braków materiałów, które ograniczałyby możliwość wykonania prognozy. Pewne utrudnienia miały charakter trudności metodycznych i wynikały ze specyfiki dokumentu strategicznego, charakteryzującego się dużym stopniem ogólności jego zapisów. Dotyczyły one głównie braku możliwości odniesienia się do oddziaływań na środowisko ogólnych zapisów projektu Strategii, braku dokładnego umiejscowienia realizacji poszczególnych działań w przestrzeni oraz braku informacji, co do rodzaju i skali prawdopodobnych zamierzeń inwestycyjnych. Utrudnieniem w pracach nad Prognozą był również brak wypracowanych metod stosowanych w tego typu dokumentach oraz brak określonych kryteriów przeprowadzania oceny.

12. Wnioski

- Prognoza oddziaływania na środowisko opracowywana dla strategicznych dokumentów, takich jakim jest projekt Strategii z założenia nie jest dokumentacją szczegółową, odnoszącą się do skutków oddziaływania poszczególnych inwestycji. Jej głównym celem jest odniesienie treści planistycznej dokumentu do krajowych dokumentów strategicznych oraz zasad zrównoważonego rozwoju, a także określenie trendu rozwoju województwa.
- Prognoza w ogólny, strategiczny sposób rozważa korzyści i zagrożenia wynikające z realizacji projektu Strategii oraz wskazuje obszary, w obrębie których mogą wystąpić potencjalne konflikty wynikające z realizacji działań określonych w projekcie Strategii, a celami ochrony środowiska, głównie ochrony przyrody.
- Prognoza nie jest dokumentem rozstrzygającym o słuszności realizacji działań służących osiągnięciu założonych efektów, a jedynie przedstawia prawdopodobne skutki, jakie realizacja projektu Strategii może mieć na środowisko.
- Ocena potencjalnych oddziaływań ma charakter hipotetyczny ze względu na bardzo ogólny charakter analizowanego dokumentu.
- Szczegółowe skutki oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć realizowanych w ramach kierunków działań zdefiniowanych w projekcie Strategii, są przedmiotem osobnej procedury oddziaływania prowadzonej na etapie projektowania inwestycji.
- Prognoza jest dokumentem wspierającym proces decyzyjny i procedurę konsultacji projektu Strategii. Wskazuje na możliwe negatywne skutki realizacji projektu Strategii oraz przedstawia zalecenia dotyczące przeciwdziałania ewentualnym niekorzystnym oddziaływaniom na środowisko, a także przedstawia sposoby ich minimalizacji.
- Projekt Strategii jest zgodny z Strategią Rozwoju Kraju i odpowiada aktualnie obowiązującym wymaganiom stawianym tego typu dokumentom.
- Projekt Strategii jest dokumentem ogólnym, w którym zawarte są zamierzenia określone i pogrupowane w następujących dziedzinach działań strategicznych: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, Kapitał ludzki i społeczny, Sieć osadnicza oraz Środowisko i energetyka.
- Pomimo oddziaływania Strategii w sensie transgranicznym, na obecnym etapie nie przewiduje się możliwości znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Nie przewiduje się by oddziaływania, np. poszczególnych odcinków tras komunikacyjnych powodowały znaczące oddziaływania na środowisko o zasięgu wykraczającym poza granice województwa.
- Realizując zapisy projektu Strategii należy przede wszystkim:
 - zachować spójność i integralność obszarów Natura 2000 (wyznaczonych oraz ważnych dla Wspólnoty),
 - unikać tworzenia barier dla przemieszczających się zwierząt oraz prawidłowego funkcjonowania układów przyrodniczych,
 - ograniczać presję inwestycyjną na tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym,
 - wykluczać, lub w uzasadnionych przypadkach ograniczać, fragmentację środowiska do niezbędnego minimum,
 - zapewniać drożność korytarzy ekologicznych oraz szlaków migracyjnych zwierząt.
- Prawdopodobne jest, iż realizacja części działań, w szczególności przewidzianych w ramach dziedziny działań strategicznych: Środowisko i energetyka, spowoduje trwałe zmiany i przekształcenia środowiska w wymiarze lokalnym, ale efekt ekologiczny ich realizacji będzie pozytywny w dłuższym horyzoncie czasowym i w wymiarze ponadlokalnym (np. działania

- w ramach priorytetu 4.1. Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków).
- Z przeprowadzonej analizy wynika, że najbardziej korzystna dla środowiska i zdrowia ludzi będzie realizacja następujących kierunków działań: 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.5.1., 1.5.2., 1.5.3., 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3., 2.2.1., 2.2.3., 2.4.1., 2.4.3., 3.3.4., 3.5.4., 4.2.1., 4.2.4., 4.3.2., 4.3.4.
 - Najwięcej potencjalnie negatywnych oddziaływań na środowisko będzie wiązać się z realizacją kierunków działań: 3.1.1., 3.1.2., 3.1.3., 3.5.3. Oddziaływanie negatywne na środowisko będzie związane z realizacją zamierzonych przedsięwzięć, które będą związane robotami budowlanymi w terenach, które nie są jeszcze zainwestowane.
 - Skala przedsięwzięć zaproponowanych do realizacji w ramach projektu Strategii ma przede wszystkim charakter regionalny, a ewentualne, prognozowane oddziaływanie powodowane ich realizacją, będzie miało przeważnie zasięg lokalny.
 - Nie stwierdzono, aby w projekcie Strategii była przewidywana realizacja takich przedsięwzięć, których budowa i funkcjonowanie może powodować oddziaływania transgraniczne.
 - Funkcjonowanie zrealizowanych już działań będzie korzystnie wpływać na stan środowiska i zdrowie ludzi, zwłaszcza, gdy stosowane będą najnowsze technologie oraz „dobre praktyki”, niemniej jednak pozytywnych zmian należy spodziewać się w dłuższej perspektywie czasowej.
 - Proponuje się, aby ze względu na ochronę środowiska, w projekcie Strategii, w kierunku działań 1.3.1. obecne zapisy uzupełnić w sposób następujący:
 - ✓ „rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowiskowej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej i biznesowej, w tym zwłaszcza dla turystów zmotoryzowanych” na następujący: „rozwój i poprawa stanu infrastruktury dla turystyki wypoczynkowej, uzdrowiskowej (w tym leczniczej), krajoznawczej, aktywnej, przygranicznej i biznesowej, w tym zwłaszcza dla turystów zmotoryzowanych, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych”;
 - ✓ „budowa i rozwój wielofunkcyjnych wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych” na następujący: „budowa i rozwój wielofunkcyjnych wysoko standardowych kompleksów rekreacyjno-wypoczynkowych i leczniczych przy uwzględnieniu ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych”.
 - Planowane zamierzenia, realizowane w ramach kierunku 3.1.1., powinny być wykonywane z zapewnieniem minimalizacji ingerencji w tereny o dużym potencjale przyrodniczym i krajobrazowym oraz turystycznym.
 - Mając powyższe na uwadze proponuje się aby oprócz zasady zrównoważonego rozwoju stosować inne zasady, na których będzie opierać się realizowanie zamierzeń określonych w projekcie Strategii np.: zasadę zapobiegania, zasadę stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT), zasadę „zanieczyszczający płaci”.
 - Nie można w sposób jednoznaczny wykluczyć negatywnego wpływu realizacji niektórych zadań realizowanych w ramach priorytetów rozwojowych na obszary Natura 2000, ale wpływ negatywny nie oznacza wpływu znaczącego. Strategia rozwoju województwa nie jest dokumentem decyzyjnym, na tym etapie nie jest znana dokładna lokalizacja poszczególnych przedsięwzięć, co więcej dla przedsięwzięć ustawodawca przewidział odpowiednie procedury ocen, które przeprowadza się na etapie realizacji. Należy zaznaczyć, że obowiązujące prawo wyklucza realizację przedsięwzięć mogących w sposób znaczący oddziaływać na obszary Natura 2000, ale dopuszcza odstępstwa od tej reguły (art. 34. Ustawy o ochronie przyrody).
 - Należy się spodziewać, że realizacja przedsięwzięć związanych z turystyką (np. działania 1.3.1., 1.3.2.), rozwojem infrastruktury sportowej (działanie 2.6.3.), budową dróg (np. działania 3.1.1.,

3.1.2., 3.1.3., 3.5.3.), rozwojem obszarów wiejskich (np. działania 3.4.1., 3.4.2., 3.4.4.) może powodować presję inwestycyjną na tereny objęte ochroną prawną na podstawie ustawy o ochronie przyrody, obszary leśne. Istotne jest monitorowanie ubytku powierzchni leśnej i gruntów rolnych wysokich klas bonitacyjnych na rzecz przedsięwzięć dotyczących budowy nowych dróg, innych inwestycji liniowych oraz obiektów turystycznych wraz z usługami okołoturystycznymi.

- Rozwiązania w zakresie zapobiegania, ograniczania i kompensacji przyrodniczej przewidywanych negatywnych oddziaływań, zwłaszcza w obszarach konfliktowych, nie są możliwe do określenia ponieważ: dokument ma charakter zamierzeniowy, nie ma dokładnych wskazań lokalizacyjnych przedsięwzięć, każde z realizowanych w przyszłości przedsięwzięć będzie poddane procedurze oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko na etapie wydawania dokumentów decyzyjnych. Na tym etapie można jedynie wskazać potrzebę stosowania rozwiązań alternatywnych i wybierania do realizacji takiego wariantu, które w sposób maksymalny chroni zasoby przyrodnicze.
- Rozwiązania alternatywne mogą stanowić: wariantowe przebiegi tras komunikacyjnych, wariantowe przebiegi liniowych inwestycji infrastrukturalnych (innych niż trasy komunikacyjne), różne rozwiązania konstrukcyjne dla przedsięwzięć modernizowanych, stosowanie różnych sposobów realizacji przedsięwzięć (np. metody budowy przedsięwzięć, metody transportu ludzi i towarów – komunikacja drogowa czy kolejowa), wariantowe lokalizacje przedsięwzięć (zespoły obiektów).

13. Wykorzystane materiały

- Aktualizacja Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 przyjęta przez Sejmik Województwa Podkarpackiego, Uchwałą nr L/932/10 z 23 sierpnia 2010r.
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Części I i II. Projekty, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, 17 listopada 2011r.
- Dyrektywa 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko, tzw. dyrektywa SEA.
- Dyrektywa 2003/35/WE z dnia 26 maja 2003r. przewidująca udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniająca w odniesieniu do udziału społeczeństwa i do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy 85/337/EWG i 96/61/WE.
- EUROPA 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – dokument przyjęty przez Radę Europejską 17 czerwca 2010r.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), (Monitor Polski 2012, poz. 252) załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011r.
- Konwencja Ramsarska – Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, 1971r. w Ramsar w Iranie, ratyfikowana w 1978r.
- Konwencja Berneńska – Konwencja o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych, 1979r. w Bernie, ratyfikowana w 1996r.
- Konwencja Bońska – 1979r. w Bonn, Polska ratyfikowała w 1996r. – Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt.
- Konwencja o różnorodności biologicznej – 1992r. w Rio de Janeiro, ratyfikowana w 1995r.
- Konwencja w sprawie ochrony warstwy ozonowej. Wiedeń – 1985r. i Protokół w sprawie substancji zubażających warstwę ozonową. Montreal – 1987r.
- Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska. Aarhus – 1998r.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2010r.
- Monitoring chemizmu gleb ornych województwa podkarpackiego, WIOŚ w Rzeszowie, maj 2008r.
- Ochrona Środowiska 2010, GUS 2010r.
- Ochrona Środowiska 2011, GUS 2011r.
- Opracowano na podstawie dokumentów: (1) Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, lipiec 2009, (2) Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności..
- Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2008–2011 z uwzględnieniem lat 2012–2019 przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 maja 2008r. Nr XII/379/08.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (Uchwała Nr XLVIII/552/2002 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002r.).
- Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016 przyjęta przez Sejm RP 8 maja 2003r.
- Polityka energetyczna Polski do 2030 roku przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009r.

- Prognoza oddziaływania na środowisko Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.
- Prognoza oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013.
- Prognoza oddziaływania na środowisko Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020 (aktualizacja 2009/2010).
- Program Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego (na lata 2008–2011 z uwzględnieniem perspektywy 2012–2015) został przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 maja 2008 r. Nr XII/379/08. Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008r. Nr 25, poz. 150).
- Projekt przeznaczony do konsultacji z dnia 6 kwietnia 2011r.
- Projekt przyjęty uchwałą Rady Ministrów dnia 15 stycznia 2013r.
- Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu. Nowy Jork – 1992r. i Protokół z Kioto jest uzupełnieniem konwencji nowojorskiej. Ratyfikacja oznacza konieczność redukcji emisji gazów cieplarnianych o określony procent do roku 2012 Kioto – 1997r.
- Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2009r., WIOŚ Rzeszów 2010r.
- Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2010r., WIOŚ Rzeszów 2011r.
- Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011r., WIOŚ Rzeszów 2012r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013 – dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 10 stycznia 2012 roku.
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko projekt z dnia 28 czerwca 2012r.
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” przyjęta uchwałą Rady Ministrów dnia 15 stycznia 2013r.
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL) – projekt z 31.07.2012r.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego wersja dokumentu po konsultacjach społecznych i uzgodnieniach międzyresortowych, z dnia 1 czerwca 2012r.
- Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006r.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 przyjęta 25 września 2012r. przez Radę Ministrów.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 przyjęta przez Radę Ministrów 30 grudnia 2008r. uchwałą nr 278/2008.
- Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2011–2022 projekt z kwietnia 2012 roku.
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku) projekt z dnia 30 marca 2011r.
- Strategia Sprawne Państwo 2011–2020 projekt przeznaczony do konsultacji z dnia 6 kwietnia 2011r.
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa, przedłożoną przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 kwietnia 2012r.
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę podpisany 13 grudnia 2007 roku w Lizbonie. Wszedł w życie 1 grudnia 2009r. (po ratyfikacji przez wszystkie kraje członkowskie UE). Został opublikowany 2 grudnia 2009r. (Dz. U. z 2009r. Nr 203, poz. 1569), opracowanie na podstawie: Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C83, t. 53, 30 marca 2010r.

- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 maja 2009 w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016 (M.P. 2009 nr 34 poz. 501).

Wykaz rysunków

Rysunek 1. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetów: Przemysł (1.1.1. – 1.1.3.), Nauka, badania i wykształcenie wyższe (1.2.1., 1.2.3.), Turystyka (1.3.1. – 1.3.3.), Instytucje otoczenia biznesu (1.5.1. – 1.5.3.).

Rysunek 2. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu Rolnictwo (1.4.1 – 1.4.3).

Rysunek 3. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetów: Edukacja (1.2.1. – 1.2.3), Kultura i dziedzictwo kulturowe (2.2.1. – 2.2.3.), Społeczeństwo obywatelskie (2.3.1. – 2.3.2.), Włączenie społeczne (2.4.1. – 2.4.3.), Zdrowie publiczne (2.5.1. – 2.5.3.).

Rysunek 4. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Dostępność komunikacyjna (3.1.1. – 3.1.4.).

Rysunek 5. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Dostępność technologii informatycznych (3.2.1. – 3.2.3.).

Rysunek 6. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Funkcje metropolitalne Rzeszowa (3.3.1. – 3.3.4.).

Rysunek 7. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Funkcje obszarów wiejskich (3.4.1. – 3.4.4.).

Rysunek 8. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji obszarów subregionalnych (3.5.1. – 3.5.4.).

Rysunek 9. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków (4.1.1. – 4.1.5.).

Rysunek 10. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Ochrona środowiska (4.2.1. – 4.2.4.).

Rysunek 11. Obszary Strategicznej Interwencji dla priorytetu: Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii (4.3.1. – 4.3.4.).

Rysunek 12. Podział województwa podkarpackiego na strefy monitoringu jakości powietrza (wg WIOŚ).

Rysunek 13. Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 14. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 1.1.1 Wzmocnienie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu, 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 15. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 1.4.1 Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych, 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 16. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 1.1.2. Tworzenie infrastruktury dla innowacyjnego przemysłu, 1.3.1. Rozwój atrakcji infrastruktury turystycznej, 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa, 2.6.3. Rozwój infrastruktury sportowej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 17. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym, 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań

zewnętrznych jak i wewnątrzregionalnych, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 18. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 19. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego Rzeszowa i jego obszarze funkcjonalnym, 3.3.2. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu, 3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 20. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 21. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem, 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej, 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskich służąca zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 22. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnienie potencjałów wyróżniających je w skali regionu, 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne, 3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych obszarów wzrostu, 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzennego sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 23. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi, 4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk oraz 4.1.3. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków katastrof wynikających z działalności człowieka – katastrofy komunikacyjne (drogowe, kolejowe, lotnicze), ekologiczne oraz pożary, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 24. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań 4.1.4. Przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych – huragany, grad, susze oraz pożary, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 25. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku działań: 4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami i 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno – ściekowej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 26. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego, 4.3.2. Racjonalne wykorzystanie energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej, 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu energetyki solarnej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 27. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu energetyki wiatrowej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 28. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu energetyki geotermalnej, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Rysunek 29. Obszary, w obrębie których mogą wystąpić konflikty związane z realizacją kierunku 4.3.3. Wsparcie rozwoju energetyki wykorzystującej odnawialne źródła energii (OZE) z zakresu hydroenergetyki, a ochroną zasobów przyrodniczych w obrębie obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Wykaz tabel

Tabela 1. Główne cele, priorytety i kierunki działań określone w projekcie Strategii.

Tabela 2. Podstawowe dane Głównych Zbiorników Wód Podziemnych województwa podkarpackiego (wg Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych).

Tabela 3. Stan lub potencjał ekologiczny rzek w jednolitych częściach wód powierzchniowych monitoringu obszarów chronionych województwa podkarpackiego w 2011r.

Tabela 4. Problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektu Strategii.

Tabela 5. Spójność celów projektu Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego z celami ochrony środowiska ustanowionymi krajowym.

Tabela 6. Prognozowane oddziaływanie na jakość powietrza.

Tabela 7. Prognozowane oddziaływanie na wody powierzchniowe i podziemne (jednolite części wód).

Tabela 8. Prognozowane oddziaływanie na jakość klimatu akustycznego.

Tabela 9. Prognozowane oddziaływanie na zasoby surowców mineralnych.

Tabela 10. Prognozowane oddziaływanie na powierzchnię ziemi łącznie z glebą.

Tabela 11. Prognozowane oddziaływanie na różnorodność biologiczną.

Tabela 12. Prognozowane oddziaływanie na obszary prawnie chronione, w tym na obszary Natura 2000.

Tabela 13. Prognozowane oddziaływanie na rośliny i zwierzęta.

Tabela 14. Prognozowane oddziaływanie na krajobraz.

Tabela 15. Prognozowane oddziaływanie na zabytki.

Tabela 16. Prognozowane oddziaływanie na zdrowie ludzi.

Tabela 17. Kierunki działań zaproponowane w projekcie Strategii a zasada zrównoważonego rozwoju